PRAVILNIK
O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED
OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 16/2018 i 3/2019)

NAPOMENA: **Prečišćeni tekst** zaključno sa izmenama objavljenim u „Sl. glasniku RS - Prosvetni glasnik“, br. **3/2019**, koje su stupile na snagu 17. aprila 2019. god. a **primenjuju se počev od školske 2019/2020. god.**

HRONOLOGIJA PROPISA

Tip dokumenta:	Propis
Naslov:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA**
Vrsta propisa:	Pravilnici
Rubrika:	IX-2 - Vanprivredne delatnosti/Obrazovanje, učenički i studentski standard
Nivo dokumenta:	Republike Srbije
Propis na snazi:	25/09/2018 -
Verzije propisa:	1. Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 16 od 17/09/2018 2. Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 3 od 09/04/2019

Verzija propisa:	PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 16/2018)
Glasilo:	**Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 16/2018 od 17/09/2018**
Verzija na snazi:	25/09/2018 - 16/04/2019
Početak primene:	01/09/2019
Osnov za donošenje:	**Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17 i 27/18 - dr. zakon), Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA**
Donosilac:	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017 i 27/2018 - dr. zakon)
Uneto u bazu:	19/09/2018
Komentar urednika:	Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Sl. glasniku RS - Prosvetni glasnik", odnosno 25. septembra 2018. godine, a primenjuje se počev od školske 2019/2020. godine.

Verzija propisa:	PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 16/2018 i 3/2019)
Glasilo:	**Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 3/2019 od 09/04/2019**
Verzija na snazi:	17/04/2019 -
Početak primene:	01/09/2019
Osnov za donošenje:	**Na osnovu člana 67. st. 1. i 4. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon i 10/19), Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi PRAVILNIK O DOPUNAMA PRAVILNIKA O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA**
Donosilac:	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019 i 27/2018 - dr. zakon)
Uneto u bazu:	11/04/2019
Komentar urednika:	Pravilnik o dopunama Pravilnika o programu nastave i učenja za drugi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 3/2019) stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku RS - Prosvetnom glasniku", odnosno 17. aprila 2019. godine, a primenjuje se počev od školske 2019/2020. godine, odnosno od 1. septembra 2019. godine.

PRAVILNIK

O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 16/2018 i 3/2019)

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuje se **program nastave i učenja za drugi razred** osnovnog obrazovanja i vaspitanja, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku", a **primenjuje se počev od školske 2019/2020. godine**.

PRAVILNIK o dopunama

Pravilnika o programu nastave i učenja za drugi razred

osnovnog obrazovanja i vaspitanja

(„Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik”, broj 3/19)

Član 1.

U Pravilniku o programu nastave i učenja za drugi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik”, broj 16/18) u delu: „3. OBAVEZNI PREDMETI”, **posle programa predmeta: „SRPSKI JEZIK”**, **dodaju se programi predmeta**: „MATERNjI JEZIK”, i to: „ALBANSKI JEZIK, BOSANSKI JEZIK, MAĐARSKI JEZIK, RUMUNSKI JEZIK, RUSINSKI JEZIK, SLOVAČKI JEZIK i HRVATSKI JEZIK”, koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

U programu predmeta: „SVET OKO NAS”, **posle tačke: „III. PRAĆENjE I VREDNOVANjE NASTAVE I UČENjA”**, **dodaje se tačka**: „IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU SVET OKO NAS KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANjINE”, koja je odštampana uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U programu predmeta: „LIKOVNA KULTURA”, **posle tačke: „III. PRAĆENjE I VREDNOVANjE NASTAVE I UČENjA”**, **dodaje se tačka**: „IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU LIKOVNA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANjINE”, koja je odštampana uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U programu predmeta: „MUZIČKA KULTURA”, **posle tačke: „III. PRAĆENjE I VREDNOVANjE NASTAVE I UČENjA”**, **dodaje se tačka**: „IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANjINE”, koja je odštampana uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U delu: „4. IZBORNI PROGRAMI”, **posle programa predmeta: „GRAĐANSKO VASPITANjE”**, **dodaju se programi predmeta: „MATERNjI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE**”, i to: „**BOSANSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **BUNjEVAČKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **VLAŠKI** GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **MAĐARSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **NEMAČKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **ROMSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **RUMUNSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **RUSINSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **SLOVAČKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **SLOVENAČKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **UKRAJINSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **HRVATSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **ČEŠKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE i **MAKEDONSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku RS – Prosvetnom glasniku”, a **primenjuje se počev od školske 2019/2020. godine**.

Broj 110-00-60/2019-04
U Beogradu, 22. marta 2019. godine
Ministar,
Mladen Šarčević, s.r.

SADRŽAJ PRAVILNIKA

PROGRAM NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
1. CILJEVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA SU:
2. PROGRAMI ORIJENTISANI NA ISHODE I PROCES UČENJA
3. OBAVEZNI PREDMETI
SRPSKI JEZIK
MATERNJI JEZIK
ALBANSKI JEZIK
BOSANSKI JEZIK
MAĐARSKI JEZIK
RUMUNSKI JEZIK
RUSINSKI JEZIK
SLOVAČKI JEZIK
HRVATSKI JEZIK
SRPSKI KAO NEMATERNJI JEZIK
STRANI JEZIK
ENGLESKI JEZIK
ITALIJANSKI JEZIK
NEMAČKI JEZIK
RUSKI JEZIK
FRANCUSKI JEZIK
ŠPANSKI JEZIK
MATEMATIKA
SVET OKO NAS
LIKOVNA KULTURA
MUZIČKA KULTURA
FIZIČKO I ZDRAVSTVENO VASPITANJE
4. IZBORNI PROGRAMI
GRAĐANSKO VASPITANJE
MATERNJI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
BOSANSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
MAĐARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
NEMAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
ROMSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
RUMUNSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
RUSINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
SLOVENAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
UKRAJINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
5. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA
6. NAČIN PRILAGOĐAVANJA PROGRAMA
7. UPUTSTVO ZA REALIZACIJU PROJEKTNE NASTAVE
8. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

PROGRAM NASTAVE I UČENJA
ZA DRUGI RAZRED
OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

1. CILJEVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA SU:

1) obezbeđivanje dobrobiti i podrška celovitom razvoju učenika;
2) obezbeđivanje podsticajnog i bezbednog okruženja za celoviti razvoj učenika, razvijanje nenasilnog ponašanja i uspostavljanje nulte tolerancije prema nasilju;
3) sveobuhvatna uključenost učenika u sistem obrazovanja i vaspitanja;
4) razvijanje i praktikovanje zdravih životnih stilova, svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti;
5) razvijanje svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine i ekološke etike, zaštite i dobrobiti životinja;
6) kontinuirano unapređivanje kvaliteta procesa i ishoda obrazovanja i vaspitanja zasnovanog na proverenim naučnim saznanjima i obrazovnoj praksi;
7) razvijanje kompetencija za snalaženje i aktivno učešće u savremenom društvu koje se menja;
8) pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj svakog učenika, u skladu sa njegovim uzrastom, razvojnim potrebama i interesovanjima;
9) razvijanje ključnih kompetencija za celoživotno učenje, razvijanje međupredmetnih kompetencija za potrebe savremene nauke i tehnologije;
10) razvoj svesti o sebi, razvoj stvaralačkih sposobnosti, kritičkog mišljenja, motivacije za učenje, sposobnosti za timski rad, sposobnosti samovrednovanja, samoinicijative i izražavanja svog mišljenja;
11) osposobljavanje za donošenje valjanih odluka o izboru daljeg obrazovanja i zanimanja, sopstvenog razvoja i budućeg života;
12) razvijanje osećanja solidarnosti, razumevanja i konstruktivne saradnje sa drugima i negovanje drugarstva i prijateljstva;
13) razvijanje pozitivnih ljudskih vrednosti;
14) razvijanje kompetencija za razumevanje i poštovanje prava deteta, ljudskih prava, građanskih sloboda i sposobnosti za život u demokratski uređenom i pravednom društvu;
15) razvoj i poštovanje rasne, nacionalne, kulturne, jezičke, verske, rodne, polne i uzrasne ravnopravnosti, razvoj tolerancije i uvažavanje različitosti;
16) razvijanje ličnog i nacionalnog identiteta, razvijanje svesti i osećanja pripadnosti Republici Srbiji, poštovanje i negovanje srpskog jezika i maternjeg jezika, tradicije i kulture srpskog naroda i nacionalnih manjina, razvijanje interkulturalnosti, poštovanje i očuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine;
17) povećanje efikasnosti upotrebe svih resursa obrazovanja i vaspitanja, završavanje obrazovanja i vaspitanja u predviđenom roku sa minimalnim produžetkom trajanja i smanjenim napuštanjem školovanja;
18) povećanje efikasnosti obrazovanja i vaspitanja i unapređivanje obrazovnog nivoa stanovništva Republike Srbije kao države zasnovane na znanju.

2. PROGRAMI ORIJENTISANI NA ISHODE I PROCES UČENJA

Struktura programa svih nastavnih predmeta je koncipirana na isti način. Na početku se nalazi cilj nastave i učenja predmeta za prvi ciklus obrazovanja i vaspitanja. U tabeli koja sledi, u prvoj koloni, definisani su predmetni ishodi za kraj drugog razreda, u drugoj koloni date su oblasti i/ili teme, a u trećoj se nalaze predmetni sadržaji. Iza tabele nalaze se ključne reči sadržaja programa i preporuke za ostvarivanja nastave i učenja konkretnog predmeta pod naslovom *Uputstvo za didaktičko-metodičko ostvarivanje programa*.

Programi nastave i učenja zasnovani su na opštim ciljevima i ishodima obrazovanja i vaspitanja i potrebama i mogućnostima učenika drugog razreda. Usmereni su na proces i ishode učenja, a ne na same sadržaje koji sada imaju drugačiju funkciju i značaj. Sadržaji više nisu cilj sami po sebi, već su u funkciji ostvarivanja ishoda koji su definisani kao funkcionalno znanje učenika tako da pokazuju šta će učenik biti u stanju da učini, preduzme, izvede, obavi zahvaljujući znanjima, stavovima i veštinama koje je gradio i razvijao tokom jedne godine učenja konkretnog nastavnog predmeta. Ovako koncipirani programi podrazumevaju da ostvarenost ishoda vodi ka razvijanju kompetencija, i to kako opštih i specifičnih predmetnih, tako i ključnih.

Pregledom ishoda koji su dati u okviru pojedinih programa nastave i učenja može se videti kako se postavljaju temelji razvoja ključnih i opštih međupredmetnih kompetencija koje želimo da naši učenici imaju na kraju osnovnog obrazovanja. Ta potreba da se obrazovanje i vaspitanje usmere ka razvijanju kompetencija bio je jedan od razloga uvođenja i projektne nastave kao oblika obrazovno-vaspitnog rada. Projektna nastava se u današnje vreme sve više fokusira na ostvarivanje obrazovnih standarda i ishoda i, kako pokazuju rezultati najnovijih istraživanja, prati društvene promene svojom usmerenošću na razvijanje znanja i sposobnosti učenika kroz aktivnosti planiranja, istraživanja i timskog rada u okviru predmetnog i međupredmetnog povezivanja sadržaja. Pored toga, jedna od bitnih osobina savremenog pristupa projektnom radu u nastavi odnosi se na korišćenje IKT u projektnim aktivnostima što obezbeđuje efikasnije učenje i razvijanje znanja, ali i razvijanje ponašanja pravilnog i bezbednog korišćenja računara i interneta. Detaljnije preporuke za planiranje i ostvarivanje projektne nastave date su u poglavlju 7 - *Uputstvo za realizaciju projektne nastave*.

Na putu ostvarivanja cilja i ishoda ključna je uloga nastavnika koji dobija značajan prostor za slobodu izbora i povezivanje sadržaja; metoda, postupaka i tehnika nastave i učenja i aktivnosti učenika. Orijentacija na proces učenja i ishode briga je ne samo o rezultatima, već i načinu na koji se uči, odnosno kako se gradi i povezuje znanje u smislene celine, kako se razvija mreža pojmova i povezuje znanje sa praktičnom primenom.

Programi nastave i učenja namenjeni su, pre svega, nastavnicima koji neposredno rade sa učenicima, ali i onima koji na posredan način uzimaju učešće u obrazovanju i vaspitanju. Zato treba imati u vidu da terminologija, koja je korišćena u programima nastave i učenja, nije namenjena učenicima i treba je prilikom definisanja konkretnih nastavnih jedinica, bilo za neposredan rad sa učenicima, bilo za potrebe udžbeničkih i didaktičkih materijala, prilagoditi uzrastu učenika. Programi nastave i učenja su nastavnicima polazna osnova i pedagoško polazište za razvijanje obrazovno-vaspitne prakse: za planiranje godišnjih i operativnih planova, neposrednu pripremu za rad kao i okvir za preispitivanje prakse razvijanja planova, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja nastave i učenja kroz sopstvena promišljanja, razgovor sa kolegama itd.

Obrazovno-vaspitna praksa je složena, promenljiva i ne može se do kraja i detaljno unapred predvideti. Ona se odvija kroz dinamičnu spregu međusobnih odnosa i različitih aktivnosti u socijalnom i fizičkom okruženju, u jedinstvenom kontekstu konkretnog odeljenja, konkretne škole i konkretne lokalne zajednice. Zato, umesto izraza realizovati program, bolje je reći da se na osnovu datih programa planira i ostvaruje nastava i učenje koje odgovara konkretnim potrebama odeljenja.

3. OBAVEZNI PREDMETI

Naziv predmeta	**SRPSKI JEZIK**
Cilj	**Cilj** nastave i učenja Srpskog jezika jeste da učenici ovladaju osnovnim zakonitostima srpskog književnog jezika radi pravilnog usmenog i pisanog izražavanja, negujući svest o značaju uloge jezika u očuvanju nacionalnog identiteta; da se osposobe za tumačenje odabranih književnih i drugih umetničkih dela iz srpske i svetske baštine, radi negovanja tradicije i kulture srpskog naroda i razvijanja interkulturalnosti.
Razred	**drugi**
Godišnji fond časova	**180 časova**

ISHODI **Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- razlikuje književne vrste: pesmu, priču, basnu, bajku, dramski tekst; - odredi glavni događaj, vreme i mesto dešavanja u pročitanom tekstu; - odredi redosled događaja u tekstu; - uoči glavne i sporedne likove i razlikuje njihove pozitivne i negativne osobine; - razlikuje stih i strofu; - uoči stihove koji se rimuju; - objasni značenje poslovice i pouke koju uočava u basni; - navede jednostavne primere poređenja iz tekstova i svakodnevnog života; - čita tekst poštujući intonaciju rečenice/stiha; - izražajno recituje pesmu; - izvodi dramske tekstove; - iznosi svoje mišljenje o tekstu; - razlikuje glas i slog i prepozna samoglasnike i suglasnike; - razlikuje vrste reči u tipičnim slučajevima; - određuje osnovne gramatičke kategorije imenica i glagola; - razlikuje rečenice po obliku i značenju; - poštuje i primenjuje osnovna pravopisna pravila; - vlada osnovnom tehnikom čitanja i pisanja latiničkog teksta; - pronađe eksplicitno iskazane informacije u jednostavnom tekstu (linearnom i nelinearnom);	**KNJIŽE-VNOST**	ŠKOLSKA LEKTIRA Poezija Narodna pesma: *Da vam pevam što istina nije/Mišja moba* Narodna pesma: *Majka Jova u ruži rodila/Sanak ide niz ulicu* Jovan Jovanović Zmaj: *Prolećnica/Hvala* Vojislav Ilić: *Prvi sneg* Branko Ćopić: *Oglasi "Šumskih novina"* (odlomci), *Bolesnik na tri sprata* Dušan Radović: *Lepo je sve što je malo, Mama* Dragan Lukić: *Škola, Ravnoteža* Miroslav Antić: *Tajna* Duško Trifunović: *Dva jarca* Grigor Vitez: *Dohvati mi, tata, mjesec* Aleksandar Sergejevič Puškin: *Bajka o ribaru i ribici* (čitanje u nastavcima) Proza Narodna priča: *Sveti Sava, otac i sin/Sveti Sava i otac i mati sa malim detetom* Narodna priča: *Sedam prutova* Narodna basna: *Bik i zec/Konj i magarac* Dositej Obradović: *Pas i njegova senka/Konj i magare* Desanka Maksimović: *Bajka o labudu* Grozdana Olujić: *Šarenorepa* Gradimir Stojković: *Deda Miloje* Mirjana Stefanović: *Zlatne ribice ne prave štetu* Đani Rodari: *Kad dedica ne zna da priča priče* Su Ju Đin: *Svitac traži prijatelja* Feliks Salten: *Bambi* (odlomak po izboru) Dramski tekstovi Aleksandar Popović: *Dva pisma* Ana Milovanović: *Slatka matematika* Gvido Tartalja: *Ocene* Tode Nikoletić: *Šuma život znači* Popularni i informativni tekstovi Izbor iz ilustrovanih enciklopedija i časopisa za decu o značajnim ličnostima srpskog jezika, književnosti i kulture (Dositej Obradović (basnopisac), Nikola Tesla (priče iz detinjstva), znamenita zavičajna ličnost i dr.) DOMAĆA LEKTIRA 1. Izbor iz kratkih narodnih umotvorina (zagonetke, poslovice, brzalice, pitalice, razbrajalice) 2. Hans Kristijan Andersen: *Princeza na zrnu graška, Carevo novo odelo, Devojčica sa šibicama* 3. Desanka Maksimović: *Ako je verovati mojoj baki*, *Prsten na morskom dnu*, *Bajka o trešnji*, *Slikarka zima*, *Kako su pužu ukrali kuću*, *Tri patuljka*, *Čika-Mraz*, *Božić-batini crteži*, *Trave govore bakinim glasom*, *Oraščići-palčići*, *Kći vilinog konjica* (tri bajke po izboru učenika) 4. Ljubivoje Ršumović, izbor iz zbirke pesama *Ma šta mi reče* (*Jednog dana*, *Dr*, *Deset ljutih gusara*, *Išli smo u Afriku*, *Ako želiš mišice, Utorak*

- koristi različite oblike usmenog i pismenog izražavanja: prepričavanje, pričanje, opisivanje; - pravilno sastavi dužu i potpunu rečenicu i spoji više rečenica u kraću celinu; - učestvuje u razgovoru i pažljivo sluša sagovornika; - razlikuje osnovne delove teksta (naslov, pasus, ime autora, sadržaj); - izražajno čita ćirilički tekst.		*veče ma šta mi reče, Ima jedan, Telefonijada, Dete, Vuče vuče bubo lenja, Vuk i ovca*) 5. Dragomir Đorđević, izbor pesama (*Kad sam bio mali, Babe su nam sjajne, Recept za dedu, Sve su majke, Ja sam bio srećno dete, Jednom davno ko zna kada, Prvoaprilska pesma, Mi imamo maštu, Tajanstvena pesma, Biti pekar to je sjajno, Uspon jednog lava, Stonoga, Veštice su samo trik*) 6. Izbor iz kratkih priča za decu: Branko Stevanović, *Priča iz ormana*, Vesna Vidojević Gajević, *Brkljača*, Dejan Aleksić, *Jednom je jedan dečko zevnuo*. Književni pojmovi: - stih, strofa, rima; - narodna uspavanka; - basna; - bajka; - tema, mesto i vreme zbivanja, redosled događaja; - glavni i sporedni lik (izgled, osnovne osobine i postupci); - lica u dramskom tekstu za decu.
	JEZIK Gramatika, pravopis i ortoepija	Glas i slog; samoglasnici i suglasnici. Vrste reči: imenice (vlastite i zajedničke); rod i broj imenica; glagoli; glagolska vremena: prošlo, sadašnje, buduće vreme; potvrdni i odrični glagolski oblici; pridevi (opisni); brojevi (osnovni i redni). Rečenice: obaveštajne, upitne, zapovedne i uzvične. Potvrdne i odrične rečenice. Veliko slovo: pisanje naziva država, gradova i sela (jednočlanih i višečlanih) i jednočlanih geografskih naziva. Spojeno i odvojeno pisanje reči: pisanje rečce *li* i rečce *ne* uz glagole. Interpunkcija: tačka (na kraju rečenice i iza rednog broja); dve tačke i zapeta u nabrajanju; pisanje datuma arapskim i rimskim ciframa. Pisanje skraćenica: (merne jedinice i opšte skraćenice *OŠ, br., itd., str.* i *npr.*).
	JEZIČKA KULTURA	Drugo pismo (latinica): štampana i pisana slova. Razumevanje pročitanog kroz odgovore na pitanja. Plan za prepričavanje kratkih tekstova (lirskih, epskih, dramskih) sastavljen od uopštenih pitanja. Plan opisivanja na osnovu neposrednog posmatranja. Pravopisne vežbe: prepisivanje, diktat i samostalno pisanje. Jezičke vežbe: zagonetke, rebusi, ukrštene reči, osmosmerke, asocijacije, sastavljanje rečenica, proširivanje zadatih rečenica. Leksičko-semantičke vežbe: dopunjavanje rečenica, opis bića i predmeta. Scensko prikazivanje dramskog/dramatizovanog teksta.

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, jezik, jezička kultura, usvajanje drugog pisma (latinice).

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Srpskog jezika zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz sve tri predmetne oblasti.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvata kreiranje godišnjeg i operativnih planova, kao i razvijanje priprema za čas/dan/sedmicu. *Godišnji plan* kreira se u formi gantograma i sadrži broj časova po oblastima raspoređenih po mesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, planirani fondom časova po oblastima i godišnjim fondom časova.

Program nastave i učenja predmeta Srpski jezik u drugom razredu osnovne škole čine tri predmetne oblasti: Književnost, Jezik i Jezička kultura (u okviru koje uče i drugo pismo - latinicu). ***Preporučeni broj časova po predmetnim oblastima je***: Književnost - 70 časova, Jezik - 40 časova i Jezička kultura 70 časova. Sve oblasti se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima.

Uz godišnji plan, formira se lista raspoređenih tekstova po mesecima, kao i domaća lektira. Distribucija tekstova po mesecima, kao i do sada, zasnovana je na grupisanju i povezivanju tekstova prema različitim

kriterijumima - priroda i uloga književnog dela; vrste tekstova; svrha tekstova: za opismenjavanje/čitanje/ razumevanje/prepričavanje/tumačenje; metode i postupci učenja latiničkog pisma; brzina napredovanja učenika; godišnja doba; značajni datumi i praznici; posebnosti učeničkog kolektiva, škole i lokalne zajednice; predmetna i međupredmetna povezanost sadržaja i ishoda; međupredmetne kompetencije itd. Dakle, korelativnost je omogućena kombinovanjem tekstova u srodne tematsko-motivske celine prema različitim kriterijumima. Mogući primeri funkcionalnog povezivanja tekstova po srodnosti dela mogu biti sledeći (nikako i jedini):

- prijateljstvo (M. Antić: *Tajna* - Su Ju Đin: *Svitac traži prijatelja* - Feliks Salten: *Bambi* (odlomak po izboru);
- porodica (narodne uspavanke *Majka Jova u ruži rodila/Sanak ide nizulicu* - Dušan Radović: *Lepo je sve što je malo, Mama* - Grigor Vitez: *Dohvati mi, tata, mjesec* - Gradimir Stojković: *Deda Miloje* - Vesna Vidojević Gajević, *Brkljača*);
- đačko doba (Dragan Lukić: *Škola* - Miroslav Antić: *Tajna* - Aleksandar Popović: *Dva pisma* - Ana Milovanović: *Slatka matematika* - Gvido Tartalja: *Ocene)*;
- humor (narodna pesma: *Da vam pevam što istina nije/Mišja moba* - Duško Trifunović: *Dva jarca* - Branko Ćopić: *Oglasi iz Šumskih novina* (odlomci) - Đani Rodari: *Kad dedica ne zna da priča priče* - izbor iz zbirke pesama *Ma šta mi reče* Lj. Ršumovića - izbor pesama Dragomira Đorđevića);
- usamljenost i problemi u odrastanju (Grozdana Olujić: *Šarenorepa* - Andersen: *Devojčica sa šibicama)*;
- opisivanje (Jovan Jovanović Zmaj: *Prolećnica* - Vojislav Ilić: *Prvi sneg* - Dragan Lukić: *Ravnoteža* - Desanka Maksimović: *Slikarka zima, Čika-Mraz, Božić-batini crteži*);
- bajkoliki svet (Aleksandar Sergejevič Puškin: *Bajka o ribaru i ribici*, Hans Kristijan Andersen: *Princeza na zrnu graška, Carevo novo odelo*- Desanka Maksimović: *Bajka o labudu, Ako je verovati mojoj baki, Prsten na morskom dnu, Bajka o trešnji, Slikarka zima, Kako su pužu ukrali kuću, Tri patuljka, Čika-Mraz, Božić-batini crteži, Trave govore bakinim glasom, Oraščići-palčići, Kći vilinog konjica)*;
- poučne priče (narodna priča: *Sveti Sava, otac i sin/Sveti Sava i otac i mati sa malim detetom* - narodna priča: *Sedam prutova* - Dositej Obradović: *Pas i njegova senka, Konj i magare)*.

Navedeni primeri pokazuju kako se isti tekst može povezivati sa drugima na različite načine, prema različitim motivima ili tonu pripovedanja. U drugom, kao i u prvom razredu, čita se tekst u nastavcima *Bajka o ribaru i ribici* Aleksandra Sergejeviča Puškina. To podrazumeva da se na nekoliko planiranih časova, prema planu koji učitelj sam osmisli i odgovarajućom dinamikom, čita i analizira deo po deo Puškinove bajke u stihovima.

Operativni plan sadrži rubriku sa operacionalizovanim ishodima, definisanim nastavnim jedinicama, rubriku za planiranu međupredmetnu povezanost i rubriku za evaluaciju kvaliteta isplaniranog, kao i druge elemente prema proceni nastavnika. Prilikom kreiranja godišnjeg i operativnih planova neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole. *Priprema za čas* podrazumeva definisanje cilja časa, definisanje ishoda u odnosu na cilj časa, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na cilj i definisane ishode, planirane načine provere ostvarenosti ishoda, izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

U nastavi književnosti najvažnije je kod učenika razvijati ljubav prema čitanju, graditi osećaj za lepo i vredno, vaspitavati ukus. Čitanje traži vreme, istrajnost i posvećenost, a negovanje ovih karakteristika predstavlja osnov za sva dalja učenja. Kroz čitanje književnoumetničkih tekstova i u razgovoru o njima na času gradi se kritičko mišljenje, jer učenici treba da imaju sud o postupcima i osobinama likova, kao i o različitim događajima u tekstu. Posebno je važno što književnost kod dece intenzivno razvija empatiju, time što od čitalaca traži da se stave na mesto drugoga i da razumeju najrazličitije osobine i postupke likova. Nastava književnosti jača nacionalni i kulturni identitet učenika, kroz upoznavanje svoje književnosti i kulture, kao i književnosti i kulture drugih naroda.

Školska lektira je razvrstana po književnim rodovima - *poezija, proza, dramski tekstovi za decu* i obogaćena izborom naučnopopularnih i informativnih tekstova. Obavezni deo školske lektire sastoji se, uglavnom, od dela koja pripadaju osnovnom nacionalnom korpusu, ali je obogaćen i delima za decu iz svetske književnosti.

Izbor dela primeren je uzrastu učenika.
Pojedina dela iz obaveznog korpusa su izborna. Učitelju se pruža mogućnost da izabere da li će na časovima obrađivati:

- narodnu pesmu *Da vam pevam što istina nije* ili *Mišja moba;*
- narodnu pesmu *Majka Jova u ruži rodila* ili *Sanak ide niz ulicu;*
- narodnu priču *Sveti Sava, otac i sin* ili *Sveti Sava i otac i mati sa malim detetom;*
- *jednu od dve narodne basne i jednu od dve basne Dositeja Obradovića.*

Izbornost dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda. Programom se podstiče upoznavanje učenika sa značajnim ličnostima srpskog jezika, književnosti i kulture (Dositej Obradović, Nikola Tesla).
Pri tumačenju tekstova iz školske i domaće lektire, ali i popularnih, informativnih tekstova iz časopisa za decu, enciklopedija i sl., treba uočiti temu, glavne događaje, prostorne i vremenske odnose u pročitanom tekstu, pouke i bitne pojedinosti u opisima bića i prirode; uočiti glavne i sporedne likove u književnom delu, njihove pozitivne i negativne osobine i postupke; njihova emocionalna stanja i razlikovati pojmove dobra i zla.

Učenik treba da uoči formalne razlike između poezije, proze i dramskog teksta i njihove osnovne karakteristike (npr. odsustvo fabule u lirskom delu, ritmičnost stihova i strofa, prisustvo rime ili nizanje događaja u epskom i dramskom delu), ali ne na nivou definisanja pojmova. Učenik treba da razlikuje književne vrste: lirsku pesmu (uspavanku i šaljivu pesmu - po tonu pevanja) od priče (basne i bajke) i dramskog teksta, ali bez uvođenja definicija književnoteorijskih pojmova. Detaljnije terminološko određivanje uvodi se postupno u starijim razredima.

Učenik treba da razume preneseno značenje zagonetke, ali se ne imenuju postojeći stilski postupci u njoj; da prepozna žanr basne kao priče sa prenesenim značenjem (ne uvodi se pojam alegorije), da u basnama i bajkama likovi mogu biti i životinje, biljke, predmeti, antropomorfna bića (Sreća, Nada) ili ljudi, i da razume preneseno značenje basne, otkrije i objasni pouku. Učenici se uvode u tumačenje poslovica.

Tokom obrade književnih tekstova učenici razvijaju prva literarno-estetska iskustva i formiraju svoje stavove o delu koje slušaju ili čitaju. Učitelj podstiče učenike da iznose svoje stavove i argumentuju ih primerima iz teksta.

Poeziju (uspavanku, šaljivu i opisnu pesmu) i prozna dela učenici ne uče da razlikuju na teorijskom nivou. Poređenje kao stilska figura se takođe ne uči na teorijskom nivou, već se od učenika očekuje da je uoči u tekstu (na primer u pesmi *Majka Jova u ruži rodila*) i navodi jednostvane primere poređenja iz svakodnevnog života (na primer: rumen kao ruža, brz kao zec, vredan kao pčela itd.).

Prilikom obrade dramskih tekstova za decu učenici se motivišu na čitav niz stvaralačkih aktivnosti koje nastaju povodom dela (scenski nastup - izvođenje dramskog teksta, dramska igra, lutkarska igra, dramski dijalozi, gledanje dečje pozorišne predstave, snimanje i komentarisanje dramatizovanih odlomaka). Pritom učenici usvajaju i pravila primerenog ponašanja u pozorištu.

Razvijanje književnih pojmova kod učenika ne podrazumeva učenje definicija, već imenovanje i opisno obrazlaganje pojma; uočavanje uloge određenog pojma u književnoumetničkom tekstu.

Književna dela koja su doživela ekranizaciju (*Bambi, Bajka o ribaru i ribici, Carevo novo odelo, Princeza na zrnu graška, Devojčica sa šibicama*) mogu poslužiti za komparativnu analizu i uočavanje razlike između književnosti i filma, čime učenici mogu doći do zaključka o prirodi dva medija i razvijati svoju medijsku pismenost. Učenici se mogu uputiti i na druge filmove sa sličnom tematikom (dečje avanture ili avanture u fantastičnom svetu, odrastanje usamljenog deteta i sl.).

JEZIK
U nastavi jezika, učenici ovladavaju pisanim i usmenim standardnim srpskim jezikom. Program je usmeren na razvijanje ishoda i učeničkih kompetencija za primenu gramatičkih pravila u pisanoj i govornoj komunikaciji.

Gramatika
Razlikovanje glasa i sloga u izgovornom smislu - slog se objašnjava samo na osnovu tipičnih slučajeva sa samoglasnikom na kraju sloga dok se drugi slučajevi obrađuju u višim razredima. Poželjno je napraviti korelaciju sa nastavom muzičke kulture (ukazati im na to da pesme pevaju tako što dele reči na slogove).

Iz morfologije se razvijaju osnovna znanja o imenicama, glagolima, pridevima i brojevima. Za svaku vrstu reči najpre se uvodi pojam, a zatim razlikovanje podvrsta. Npr. najpre treba raditi na shvatanju pojma imenice kao vrste reči i to na tipičnim primerima vlastitih i zajedničkih imenica. Nakon toga uvodi se razlikovanje podvrsta imenica: vlastitih i zajedničkih. U vezi sa glagolima, najpre se obrađuje glagol kao vrsta reči, a onda se uvodi razlikovanje kategorije vremena. Brojeve kao vrstu reči treba povezati sa nastavom matematike.

Sintaksička znanja se nadovezuju na već naučena i proširuju razlikovanjem rečenica po obliku i značenju.

Pravopis
Pravopisna pravila učenici usvajaju postepeno, uz ponavljanje i vežbanje već naučenog i uz upoznavanje sa novim sadržajima, i to putem različitih vežbanja kako na nivou reči tako i na nivou rečenica i tekstova. Poželjno je napraviti korelaciju sa nastavom matematike u vezi sa pisanjem skraćenica za merne jedinice ćiriličkim i latiničkim pismom. Potrebno je da učenici usvoje pravilno pisanje opštih skraćenica koje svakodnevno koriste, i to samo pet: *OŠ, br., itd., str.* i *npr.*

Pravopisne vežbe omogućavaju učenicima da posebno obrate pažnju na pravopisne zahteve i na njihovu ulogu u tekstu. Sistemska primena odgovarajućih pravopisnih vežbi omogućava da teorijsko pravopisno znanje blagovremeno pređe u umenje, kao i da pravopisna pravila učenici praktično i spontano primenjuju. Pravopisne vežbe predstavljaju najbolji način da se pravopisna pravila nauče, provere, kao i da se uočeni nedostaci otklone. U ovom uzrastu trebalo bi primenjivati proste pravopisne vežbe koje su pogodne da se savlada samo jedno pravopisno pravilo iz jedne pravopisne oblasti. Pravopisne vežbe je potrebno pripremiti i pritom poštovati princip postupnosti, sistematičnosti, jedinstva teorije i prakse. Prilikom savlađivanja pravopisnih načela pogodne mogu biti sledeće pravopisne vežbe: *prepisivanje, diktat* i *samostalno pisanje*.

JEZIČKA KULTURA (USMENO I PISMENO IZRAŽAVANJE)
Razvijanje i unapređivanje jezičke kulture učenika predstavlja jedan od najznačajnijih zadataka nastave srpskog jezika. Njen krajnji cilj je da učenici budu osposobljeni da kvalitetno i svrsishodno usmeno i pismeno komuniciraju.

Osnovni oblici usmenog i pismenog izražavanja su prepričavanje, pričanje i opisivanje.
Prepričavanje - u drugom razredu, nastava jezičke kulture usložnjava i povećava zahteve na planu ovog oblika usmenog i pismenog izražavanja učenika. Potrebno je podsticati učenike da uoče šta je bitno, a šta može ostati nepomenuto kada prepričavaju, kako se ne bi dogodilo da prepričani tekst bude duži od onog koji prepričavaju. Potrebno je, takođe, vrednovati prepričavanje, tj. ukazati učenicima na manje ili više uspele segmente ovog oblika izražavanja.

Pričanje - obuhvata pričanje događaja i doživljaja, pričanje na osnovu mašte, na zadatu temu, pričanje na osnovu slike ili niza slika.

Opisivanje - najsloženiji oblik usmenog i pismenog izražavanja u razrednoj nastavi. Zbog brojnih uzrasnih ograničenja u radu sa najmlađim učenicima, ovoj vrsti jezičkog izražavanja potrebno je pristupiti posebno odgovorno i poštovati principe nastavne uslovnosti i postupnosti prilikom postavljanja zahteva: osposobljavati učenike da pažljivo posmatraju, uočavaju, otkrivaju, zapažaju, upoređuju, pa tek onda datu predmetnost da misaono zaokruže i jezički uobliče. Budući da se opisivanje često dovodi u blisku vezu sa čitanjem i tumačenjem teksta (posebno književnoumetničkog), potrebno je stalno usmeravati pažnju učenika na ona mesta u ovoj vrsti tekstova koja obiluju opisnim elementima (opis prirode, godišnjih doba, predmeta, biljaka i životinja, književnih likova i sl.), jer su to i najbolji obrasci za spontano usvajanje tehnika opisivanja kao trajne veštine.

Jezička kultura učenika neguje se i kroz igrovne aktivnosti, posebno kroz jezičke vežbe. Vrste igara potrebno je odabrati prema interesovanjima učenika ili u kontekstu nastavnog sadržaja. To mogu biti razgovorne igre, na primer, razgovor sa književnim likom, zatim situacione igre, odnosno stvarne situacije, na primer, razgovor u prodavnici, razgovor kod lekara. Mogu se odabrati i rebusi, zagonetke, pitalice, brzalice, razbrajalice, jednostavne ukrštene reči, osmosmerke, asocijacije, sastavljanje rečenica, proširivanje zadatih rečenica.

Leksičko-semantičke vežbe služe da se bogati rečnik učenika i da se ukaže na različite mogućnosti prilikom izbora reči i izraza i uputi na njihovu svrsishodniju upotrebu. Primenom leksičko-semantičkih vežbi kod učenika se stvara navika da promišljaju i traže adekvatan jezički izraz za ono što žele da iskažu (u zavisnosti od komunikativne situacije) i povećava se fond takvih izraza u njihovom rečniku. Vrste ovih vežbi, takođe, treba usaglasiti sa interesovanjima učenika i nastavnim sadržajima. Smisao za precizno izražavanje i razumevanje značenja reči i izraza razvija se kroz različite vežbe, na primer *opis bića i predmeta*, a za učenike ovog uzrasta izazovne mogu biti i vežbe *dopunjavanja rečenica* (na primer, dati rečenice u kojima nedostaje glagol).

Učenje drugog pisma

Usvajanje drugog pisma - latinice planira se najčešće za drugo polugodište jer su učenici u prvom razredu ovladali ćiriličkim pismom, ali je potrebno dobro utvrditi čitanje i pisanje ćiriličkog pisma i raditi na što boljoj tehnici čitanja. Zbog svega navedenog, učitelj ima mogućnost da samostalno odluči kada će početi sa usvajanjem drugog pisma. U sredinama u kojima bi pisanje predstavljalo opterećenje za učenike, pisana slova drugog pisma mogu se obraditi u prvom polugodištu trećeg razreda. Učitelji posebnu pažnju treba da obrate na pisanje slova č i ć, dž i đ, nj i lj.

Kod učenja pisanih slova latinice posebnu pažnju treba posvetiti grafičkom uvezivanju slova u rečima. Pisanje se može uvežbavati kroz prepisivanje, dopunjavanje rečenica, sastavljanje rečenica na osnovu slike, sastavljanje rečenica na osnovu niza slika, diktate i samostalno pisanje rečenica i kraćih tekstualnih celina.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja i ocenjivanje postignuća učenika je formativno i sumativno i realizuje se u skladu sa *Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju*. Proces praćenja i vrednovanja jednog učenika treba započeti inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi. Nastavnik tokom procesa nastave i učenja kontinuirano i na primeren način ukazuje učeniku na kvalitet njegovog postignuća tako što će povratna informacija biti prilagođena, dovoljno jasna i informativna kako bi imala ulogu podsticajne povratne informacije. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika.

Naziv predmeta: **MATERNJI JEZIK**

ALBANSKI JEZIK

Emërtimi i lëndës	**GJUHA DHE LETËRSIA SHQIPE**
Qëllimi	Qëllimi i mësimit të Gjuhës dhe Letërsisë shqipe në klasë te dytë nënkupton përvetësimin e shkathtësive për të komunikuar në situata të ndryshme, krijimin e pavarësisë individuale dhe formimin kulturor, përvetsimin e gjuhës letrare përgatitjen e nxënësit për të njohur jetën,zhvillimin e ndjenjës për të dëgjuar tema të ndryshme me karakter edukativ dhe arsimor, nxitjen dhe motivimin e nxënësve për të nxënë. Plani dhe program i lëndës së Gjuhës dhe Letërsisë Shqipe në klasën e dytë, përmes temave dhe rezultateve përkatëse, u ofron mundësi nxënësve për zhvillimin dhe zbatimin e aftësive, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave. Nxënësi mëson tingujt, shenjat, shkronjat, simbolet si sistem i organizuar gjuhësor. Në këtë klasë nxënësi pasuron fjalorin, aftësohet në mënyrë sistematike për të shkruar dhe lexuar si dhe për shkathtësi të tjera të komunikimit (të dëgjuarit dhe të folurit). Nëpërmjet përmbajtjeve nga tekste të thjeshta dhe ilustrime, nxënësi njeh dhe kupton lidhjen e tingujve, shkronjave, rrokjeve, fjalëve e fjalive me ilustrimet dhe fotot e ndryshme. Në fund të kësaj klase nxënësi komunikon qartë, shpreh mendimet reflekton vlera dhe qëndrime në situata të caktuara. Nxënësit e kasës së dytë arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës, për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të fushave të njohurive të Gjuhës dhe Letërsisë shqipe:
Klasa:	E dytë
Fondi javor i orëve Fondi vjetor i orëve	5 180 orë

REZULTATET E TE NXËNIT TË LËNDËVE PËR TEMË	TEMAT/FUSHAT E NJOHURIVE	PËRMBAJTJET
- Njeh shkronjat e alfabetit të Gjuhës shqipe; - Dallon zanoret dhe bashkëtingëlloret; - Ndan në rrokje fjalë të dhëna, duke u mbështetur te zanoret e çdo fjale; - Dallon shkronjat dyshe nga shkronjat e thjeshta; - Ndryshon shkronjën e parë duke gjetur fjalë të reja; - Shkruan fjalë që fillojnë me zanore, bashkëtingëllore dhe shkronja dyshe; - Dallon rrokjet në një fjalë; - Dallon fjalinë nga jo - fjalia; - Dallon fjalitë e thjeshta dëftore dhe pyetëse; - Dallon emra njerëzish, sendesh dhe kafshësh; - Dallon emrat e gjinisë mashkullore nga ato femërore; - Dallon foljet e rregullta në kohën e tashme, sipas modeleve të dhëna; - Përdor dhe shkruan drejt shkronjat e alfabetit të Gjuhës shqipe; - Formon fjali të thjeshta dëftore dhe pyetëse, duke respektuar shenjat e pikësimit; - Dallon emrat e gjinisë mashkullore nga ato femërore; - Dallon emra njerëzish, sendesh dhe kafshësh në numrin njëjës dhe shumës; - Dallon mbiemrin si fjalë që tregon cilësi të emrit;	GRAMATIKA (Fonetika, Morfologjia, Sintaksa, Leksikologjia, drejtshqiptimi (Ortoepia) dhe drejtshkrimi)	Kujtojmë alfabetin Marrëdhënia tingull, Shkronjë Tingujt Shkronjat Zanoret Bashkëtingëlloret Rrokjet Fjala Fjalia Intonacioni Shenjat e pikësimit Nga fjalët te fjalia Fjalia me të cilën tregojmë Shkronja e madhe dhe pika Fjalitë janë të ndryshme Pyesim dhe përgjigjemi Rrokja dhe ritmi Pika dhe pikëpyetja Fjalia më e vogël Emri Dallojmë emrin Emrat e vendeve Gjinia e emrit Numri i emrit Mbiemri Dallojmë mbiemrin Numërori Drejtshkrimi i numërorëve Folja Foljet ndihmëse kam dhe jam

- Gjen dhe formon fjali me mbiemra dhe me numërorë; - Gjen dhe formon fjali me përemra vetorë dhe me numërorë; - Zgjedhon folje të rregullta në kohën e tashme; - Ndan fjalët në fund të rreshtit sipas rregullave gjuhësore dhe mënyrave të ndryshme; - Dallon fjalinë si grup fjalësh që lidhen me njëra-tjetrën sipas kuptimit; - Dallon fjalinë me të cilën tregojmë për diçka; - Formon fjali duke bashkuar fjalët sipas kuptimit; - Formon fjali të thjeshta dëftore dhe pyetëse, duke respektuar shenjat e pikësimit; - Përdor drejt emrat e njerëzve, sendeve dhe kafshëve në numrin njëjës dhe shumës; - Përdor drejt përemrat përemrat vetorë në fjali të ndryshme; - Grupon përemrat vetorë sipas numrit njëjës dhe shumës; - Zgjedhon në mënyrë intuitive foljet kam dhe jamnë kohën e tashme; - Përshtat foljet kam dhe jam sipas vetës, numrit, në kohën e tashme në fjali; - Krijon fjali me foljen kam, në kohën e tashme; - Zgjedhon folje të rregullta sipas kohës, vetës e mënyrës;		Ushtrime për foljen Përemri Përemrat vetorë Foljet me kuptim të kundërt Mbiemrat me kuptim të kundërt Fjalët me kuptim të kundërt - Antonimet Fjalët me kuptim të afërt - sinonimet
- Të dallojë poezinë dhe tregimin; - Të mësojë përmendësh pjesë të shkurtra letrare (vargje, fjalë të urta, gjë e gjëza dhe enigma); - Dallon renditjen e ngjarjeve në tekstin letrar dhe vëren personazhet kryesore në tekst; - Njeh gjinitë letrare në bazë të veçorive formale të poezisë, prozës dhe dramës; - Njeh llojet letrare përrallën dhe fabulën; - Përcakton ngjarjen kryesore dhe personazhin, të cilët janë bartës të ngjarjes kryesore në tekstin letrar - artistik; - Përcakton kohën dhe vendin e zhvillimit të ngjarjes në tekstin letrar - artistik; - Dallon lidhjet në mes të ngjarjeve dhe përcakton kronologjinë e ngjarjeve në tekstin letrar - artistik; Dallon rrëfimin nga përshkrimi dhe dialogu; - Dallon poezinë nga tregimi, proza; Mëson përmendësh pjesë të shkurtra letrare (vargje, fjalë të urta, gjë e gjëza dhe enigma); - Bën renditjen e ngjarjeve në tekstin letrar dhe veçon personazhet kryesore në tekst; - Dallon gjinitë letrare të poezisë, prozës dhe dramës në bazë të pjesëve të lexuara; Dallon llojet letrare, përrallën dhe fabulën; - Veçon ngjarjen kryesore dhe gjen personazhin kryesor, të cilët janë bartës të ngjarjes kryesore në tekstin letrar - artistik;	LETËRSIA dhe tekste të tjera	Poezia, përrallëza, përralla, tregime, tekste të thjeshta dramatike, tekste të ndryshme të karakterit njohës, edukativ dhe dokumentar, gjëegjëza, fjalë të urta, urime, letra të thjeshta porosi, falënderime, letra, adresa, ftesa, njoftime, Shënime personale. Festa, koha e lirë, profesione. Elementet themelore të rimës, dialogut, vargut e prozës përmes shembujve praktikë. Përmbajtje për lexim: Përsëri në shkollë Çdo vit, në shtator Pema e familjes Bebushi erdhi Gjyshër e prindër Miqtë e mi Të jesh i turpshëm Ata janë si ne Mjedisi - Erdhi vjeshta Java e librit

- Dallon kohën dhe vendin e zhvillimit të ngjarjes në tekstin letrar - artistik; - Cakton format folklorike të fjalëve të urta popullore, enigmave dhe gjë e gjëzave; - Dallon rimën, vargun dhe strofën në poezinë lirike; - Cakton vetitë karakteristike, ndjnjat, pamjen dhe veprimet e personazheve; - Cakton raportet ndërmjet personazheve në tekstin letrar - artistik; - Cakton veçoritë e rrëfimit nga përshkrimi dhe dialogu; - Vëren lidhjet në mes të ngjarjeve dhe përcakton kronologjinë e ngjarjeve në tekstin letrar - artistik; - Dallon prozën nga poezia; - Mëson përmendësh pjesë të shkurtra letrare dhe i interpreton (vargje, fjalë të urta, gjë e gjëza dhe enigma); - Përcakton renditjen e ngjarjeve në tekstin letrar dhe veçon personazhet kryesore në tekst; - Dallon gjinitë letrare të poezisë, prozës dhe dramës në bazë të veprave të lexuara dhe autorëve të tyre; - Përcakto llojet letrare, përrallën dhe fabulën në bazë të shembujve të dhënë; - Përcakton ngjarjen kryesore dhe gjen personazhin kryesor, të cilët janë bartës të ngjarjes kryesore në tekstin letrar - artistik; - Përcakton kohën dhe vendin e zhvillimit të ngjarjes në tekstin letrar - artistik; Përcakton format folklorike të fjalëve të urta popullore, enigmave dhe gjë e gjëzave; - Përcakton vetitë karakteristike, ndjenjat, pamjen dhe veprimet e personazheve; - Përcakton lidhjet në mes të ngjarjeve dhe përcakton kronologjinë e ngjarjeve në tekstin letrar - artistik; - Përcakton veçoritë e dialogut nga përshkrimi dhe rrëfimi;		Atdheu Shtëpia ime Në fshat Profesionet e bukura Letra e Babagjyshit Kafshë të çuditshme Na ishin njëherë Java e teatrit Në dimër Kafshët dhe natyra Në botën e përrallave Unë jam... Festa e mamit dhe mësueses Erdhi pranvera Fabulat me kafshë Fundjavë e këndshme Kam frikë Tinguj e zhurma Qyteti dhe rregullat Në cirk Udhëtime fantastike Ëndrrat e së ardhmes Hapësira rreth nesh Tregime të së shkuarës Qershori Erdhi vera
- Lexon rrjedhshëm tekstin; - Nënvizon gjatë leximit fjalët kyç dhe pjesët më të rëndësishme; - Tregon shkurtimisht me fjalët e veta përmbajtjen; - Lidh pjesën që lexon me pushimet që ka kaluar gjatë verës; - Lexon me saktësi e intonacion pjesën; - Tregon përmbajtjen duke përdorur grafik organizues; - Krahason veten me fëmijët parahistorikë, duke shkruar në tekst ndryshimin. - Përdor strategjitë e duhura për të lexuar tekste të thjeshta; - Lexon duke i respektuar shenjat e pikësimit; - Mëson fjalë të reja, dallon fjalën, fjalinë dhe paragrafin;	KULTURË GJUHE	Elemente të përgjithshme kulturore për tema të ndryshme Toni, qëndrimi, mimika, toleranca; njoftimi, lutja, kërkim-falja, falja e tjetrit, falënderimi. Gëzimi, hidhërimi, shqetësimi; Njohja e frutave, kafshëve, dukurive të natyrës. Kulturë komunikimi Kalimi nga leximi i thjeshtë në lexim-kuptim Pushimet e verës Familja ime Ninullat (këngët e gjumit) Përshkruaj mamin dhe babin Përshkruaj shokun dhe shoqen Piktura “Shiu” Trego ngjarje Fjalët e përshëndetjes

- Lexon me zë një tekst të shkurtër dhe tregon funksionin e pjesëve plotësuese të tekstit (p.sh. foto,vizatim, pamje etj;); - Jep përshtypjet e veta në lidhje me një tekst të shkurtër letrar (poezi, përralla nga folklori, përralla nga autorë të ndryshëm, tregime, fabula) dhe joletrar (si p;sh;, kalendar, fjalor i thjeshtë); - Shkruan tekste të thjeshta (urim, letër, kartolinë) sipas modeleve të dhëna; - Ritregon me fjalët e tij përmbajtjen ose informacionin kryesor të një bisede, poezie, përralle, tregimi, rregulle praktike ose udhëzimi; - Flet rrjedhshëm, kuptueshëm dhe me intonacionin e duhur, kur tregon një ngjarje, një përvojë të tijën ose kur përshkruan diçka etj; - Diskuton në grupe të vogla për tema që i interesojnë, bën pyetje dhe jep përgjigje të thjeshta; - Përgatit materiale për organizimin e shfaqjeve dhe ekspozitave në klasë; - Merr pjesë në lojë me role; - Lexon pjesën saktë e rrjedhshëm; - Shpjegon fjalët apo shprehjet e reja; - Shpjegon fjalët e reja dhe formon fjali me to; - Ritregon përmbajtjen me anë të pyetjeve; - Dallon mesazhin e çdo paragrafi. - Demonstron të kuptuarit e teksteve që dëgjon në situata të ndryshme; - Lexon me intonacion dhe me kuptim pjesën; tregon përmbajtjen e pjesës me fjalët e veta; - Rendit punët që bëjnë pjesëtarët e familjes; - Shkruan fjali që tregojnë mesazhin e pjesës; - Lidh pjesën që lexon me përvoja personale. - Dëgjon me vëmendje bashkëbiseduesin; - Dallon të vërtetat nga të gabuarat; - Shpreh pëlqim dhe interes ndaj asaj që dëgjon. - Planifikon të shkruarin e një teksti përshkrues bazuar në një model të dhënë; - Organizon idetë duke shkruar një tekst rreth një faqe për një temë të caktuar; - Pyet për t'u sqaruar rreth tekstit që do të shkruajë; - Rrëfen histori e përvoja personale duke u ndihmuar nga pyetjet: Kush? Kur? Ku? Cili? Çfarë? Si?		Përshkruaj vjeshtën Të ruajmë mjedisin Librat që lexoj Vjershat e stërgjyshërve Dhoma ime Flasim për fshatin/qytetin Më pëlqen të udhëtoj Profesione të dobishme e të bukura Projekt. Përgatitemi për festën Letra, kartolina Unë i dua kafshët Këshilla për kafshët Përshkruaj dinozaurët Përshkruaj dimrin Uji është shumë i rëndësishëm Përshkruaj pinokun Si ndërtohet përralla Poezi për mamin dhe mësuesen Renditim veprimet e ngjarjes Te luleshitësja Përshkruaj pranverën Krahasojmë kafshët e fabulave Plani i punës Shkruaj një fabul Pasioni im Përshkruaj personazhet Kështjella e frikës Zhurmat e qytetit/fshatit Të sigurt në rrugë Shqisat tona Në cirk Ajri Të kesh mik një yll Uji, ajri, toka zjarri Veprimet e personazheve Në ç`vend të botës jetoj unë? Të gjithë në pushime Teknika e hartimit të përmbajtjes me shkrim; Katër hartime shkollore; Katër korrigjime frontale; Katër korrigjime me shkrim;
- Identifikon mjetet audio - vizuale dhe ato të teknologjisë informative dhe t`i përdor ato për të dëgjuar, për të komunikuar dhe për të bere regjistrime; - Bën vizatime të thjeshta mbi baze imagjinare dhe shkruan fjali për përmbajten e figurës qe ka vizatuar; - Përdor lojën për të mësuar;	Kultura mediatike	Filmi i animuar - vizatimor, teatri i kukullave, vizatimi ose kukulla në funksion të tregimit; gjallërimi i sendeve; Përralla dhe filmi Flutura Mësojmë për Skenderbeun Programet televizive për fëmijë; televizioni është medium i fuqishëm mediatik, sepse mund të përcjellë dhe

- Zhvillon dëshirën për të lexuar tekste të ndryshme qartë pa gabime dhe në mënyrë shprehëse; - Posedon vetëdije për veçimin e programit televiziv dhe kohën e caktuar për shikimin e programeve televizive; - Posedon informacione mbi dëmin e identifikimit me personazhe nga filmat vizatimorë, përkatësisht me personazhet nga emisionet televizive; - Kupton rëndësinë e bibliotekës dhe librit si burim i diturisë.		transmetojë ngjarjet nga moment kur ndodhin, mund të emitojnë lloje të ndryshme programesh; Biblioteka; biblioteka e shkollës ka pasuri të pazëvendësueshme librash, në të cilat është dituria dhe përgjigja për ato që nuk I dimë.

Konceptet kyçe të përmbajtjes: lexim dhe shkrim, letërsi, gjuhë dhe kulturë gjuhësore, kulturë mediash

Lektyrat shtepiake
• "Vjersha të zgjedhura për fëmijë", Agim Deva;
• "Na ish dy herë...", Qëndresa Zeneli Rrahmani;
• "Vjershat e shkronjave", Brunilda Tahiri;
• "Aventurat e Tobit", Valbona Imeraj;
• "Pica, pica, vetëm ...pica", Rudina Çupi;
• "Aventurat e Lushit në kuzhinë", Stela Subashi;

Lektyrë sipas zgjedhjes (zgjedhje e lirë)
• "Fluturimi i Markut", Sazan Goliku;
• "Pa e vrarë mendjen", Natasha Poroçani;

Klasikët për të vegjël;
• Kopshti sekret;
• Sandokani, tigri i Malajzisë;
• Ishulli i thesarit;
• Rreth botës për 80 ditë;
• Aventurat e Tom Sojerit;
• Aventurat e Pinokut;
• Odiseja;
• Poliana;
• Udhëtimet e Guliverit;
• Hajdi;
• I mrekullueshmi i magjistari i Ozit.

UDHËZIMET METODOLOGJIKE

Metodologjia e mësimdhënies zë vend kryesor në realizimin e përmbajtjes programore. Gjatë realizimit të procesit mësimor, mësimdhënësi duhet të ketë parasysh strategjitë më efektive të cilat mundësojnë të nxënit efektiv. Mësimdhënësi duhet të jetë model për nxënësit në mënyrën e përdorimit të shkathtësive gjuhësore dhe vëmendja e tyre duhet të përqendrohet në arritjen e rezultateve të të nxënit për këtë klasë dhe në zhvillimin e kompetencave. Mësimdhënësi duhet që sistemin gjuhësor ta realizoj nëpërmjet shkathtësive gjuhësore (të dëgjuarit dhe të folurit ,të lexuarit dhe të shkruarit). Elemente themelore te gramatikës mësohen nëpërmjet teksteve të ndryshme letrare e joletrare. Nxënësi duhet të jetë ne qendër të të nxënit. Mësuesi duhet të bëjë përpjekje që ta njohë mirë karakterin e nxënësit, përparësitë dhe dobësitë e tij.

I. UDHËZIMET PËR ZBATIMIN E ÇËSHTJEVE NDËR PROGRAMORE

Gjuha dhe Letërsia shqipe është mjet komunikimi për të gjitha lëndët, mirëpo lidhje të drejtpërdrejta vihen me artet, muzikën, historinë, kulturën, matematikën, edukatën qytetare etj. Disa tema nga këto lëndë do të ndikonin në zhvillimin e shkathtësive të komunikimit, në formimin kulturor dhe në krijimin e individualitetit te pavarur. Përveç çështjeve nder lëndore, përmes gjuhës shqipe do të mund të zhvillohen edhe disa çështje ndër programore si p.sh. tema për njohuri elementare nga shëndetësia, të drejtat e njeriut, çështjet gjinore etj.

Temat mund të zgjidhen nga mësimdhënësi varësisht prej rendësi që kane (nga televizioni, revistat, gazetat apo nga rrethi). Për më shumë shih çështjet ndër programore në plan programin bazë për klasën e dytë dhe Arsimin fillor në tërësi.

II. UDHËZIME PËR VLERËSIM

Vlerësimi bëhet me qëllim që të verifikojmë te nxënësit se c'shkallë i kanë zotëruar rezultatet e të nxënit, të identifikohen vështirësitë më të cilat ballafaqohen nxënësit, t'u mundësohet nxënësve që ti identifikojnë përparësitë dhe pengesat e tyre si dhe t'u ndihmohet atyre në përmirësimin e pikave të dobëta. Mësimdhënësi në vazhdimësi duhet të vlerësojë njohuritë qe ka fituar nxënësi si dhe shkallën e zotërimit të tyre.
Theks të veçantë gjatë vlerësimit duhet ti kushtojmë të shprehurit gojor në vazhdimësi ,të shprehurit gojor përmes ndërveprimit si dhe të shprehurit me shkrim si të shprehurit gojor për ngjarjet, tregimet, shpjegimet, mendimet e pavarura, zanoreve, bashkëtingëlloreve, fjalëve, fjalive.

III. UDHËZIMET PËR MATERIALET DHE BURIMET MËSIMORE

Nga mësimdhënësi mund të përdoren të gjitha burimet,mjetet dhe materialet të cila ndihmojnë arritjen e rezultateve të lëndës për këtë klasë.
Kultura Mediale dhe Tekstet e Digjitalizuar
Përmbajtjen e kulturës mediatike duhet pasur parasysh në kontestin e përmbajtjeve të fushave të ndryshme mësimore, gjuhës shqipe dhe përmbajtjen e lëndëve të tjera mësimore si dhe në kontekstin e jetës. Ato kanë funksion të ndikimit në të njëjtën kohë të veprimit negativ të përmbajtjeve të monitorëve te vegjël dhe të mëdhenj dhe përgatitjen graduale te nxënësve për pjesëmarrje relative të ngjarjeve nga filmi dhe televizioni.
Me rëndësi të madhe është që nxënësve tu japim sqarime në mënyrë të drejtë se ajo që është e mundur të realizohet në filma vizatimor e njëjta gjë është e pamundur të realizohet në jetën reale. Kjo mund të sqarohet edhe me shembullin e kërcimit nga ballkoni .
Nëse nga ballkoni kërcejmë me ombrellë nuk është njësoj si me parashutë . Pra, ombrella nuk e zëvendëson parashutën.
Rëndësi të madhe do të kenë edhe përdorimi i teksteve të digjitalizuar. Ku mësimdhënësi do të mundohet qe lënda te jetë sa më e kuptueshme për nxënësit. Nxënësit do të kenë mundësi të shohin dhe mësojnë më lehtë tingujt, shkronjat dhe fjalët në gjuhën shqipe.

BOSANSKI JEZIK

Naziv predmeta	**BOSANSKI JEZIK**
Cilj	Cilj nastave i učenja Bosanskog jezika je razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, razvijanje čitalačke pismenosti i kulture, istraživanje iskustva i ideja književnosti, poticanje i vrednovanju vlastitoga stvaralaštva i stvaralaštva drugoga, te razumijevanje teksta u različitim kulturnim, međukulturnim i društvenim kontekstima.
Razred	Drugi
Godišnji fond časova	180 časova

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST / TEMA**	**SADRŽAJI**
- vlada osnovnom tehnikom čitanja i pisanja; - čita tekst poštujući intonaciju rečenice / stiha; - pravilno piše štampana i pisana slova ćirilice, povezuje slova u strukturu riječi; - pravilno čita tekst napisan ćiriličnim pismom i razumije pročitano; - razlikuju književne vrste: pjesma, priča, basna, bajka, dramski tekst na osnovu osnovnih obilježja; - samostalno pročita tekst i odredi tok događaja, mjesto i vrijeme dešavanja u tesktu; - odredi glavne i sporedne likove u tekstu i razlikuje njihove pozitivne i negativne osobine; - razumije poruku pročitanog teksta i iskazuje u obliku kratke rečenice; - navedi jednostavne primjere poređenja iz tekstova i svakodnevnog života; - prepričava tekst na reproduktivnom nivou; - u prepričavanje uključuje elemente kreativnosti: promjenom toka događaja u priči (uvođenjem novog lika u priču), promjenom završetka ili unošenjem elemenata opisa (proširivanje teksta); - uočava dijelove teksta i formulira podnaslov dijela teksta; - razlikuje osnovne dijelove teksta (naslov, pasus, ime autora, sadržaj); - izražajno recitira pjesmu; - izvodi dramske tekstove; - iznosi svoje mišljenje o pročitanom tekstu; - zna šta je pjesma, stih i strofa; - uočava stihove koji se rimuju; - uočava osnovno raspoloženje u pjesmi;	ČITANJE I PISANJE KNJIŽEVNOST	Inerpretativno čitanje - usavršavanje tehnike čitanja i pisanja (tečnog i pravilnog, glasnog i tihog čitanja štampanih i pisanih tekstova uz pravilno naglašavanje riječi i govorne realizacije znakova interpunkcije odgovarajućom intonacijom). Razumijevanje sadržaja na osnovu reprodukcije pročitanog (uočavanje ključnih pojmova i povezivanje događaja u tekstu; utvrđivanje vremena dešavanja radnje; razlikovanje glavnih i sporednih likova; izražavanje ličnog stava o postupcima likova; razvijanje i razumijevanje ishoda uzročno-posljedičnog slijeda događaja; pisano izražavanje sadržaja pročitanog, ilustrovanje pročitanog). Usavršavanje tehnike pisanja uz poštovanje pravopisnih normi. Pisanje rečenica na osnovu reprodukcije pročitanog; pisanje po diktatu; stvaralačko pisanje (samostalno pisanje kraćih vezanih tekstove prema zadatoj temi). Upoznavanje i usvajanje ćiriličkog pisma. ŠKOLSKA LEKTIRA Proza 1. Ahmet Hromadžić: Plamena 2. Mirsad Bećirbašić: Čemu se pčela smijala 3. Ezop: Lisica i gavran 4. Ešref Berbić: Čuvar 5. Azra Mulalić: Lastavice 6. Ferida Duraković: Važnost 7. Ahmet Hromadžić: Ledena gora 8. Lav Nikolajević Tolstoj: Vrabac i laste 9. Šimo Ešić: Kako je procvjetala prva visibaba 10. Bisera Alikadić: Nena, Sena i čekmedže 11. Narodna priča: Nasrudin i car 12. Gvido Tartalja: Zna on unaprijed Poezija 1. Šukrija Pandžo: List na putu 2. Ismet Bekrić: Jesen u gradu 3. Muhidin Šarić: Sunce i zima 4. Ivica Vanja Rorić: Dječak grli svijet 5. Oton Žipančić: Zlatna kantica 6. Nasiha Kapidžić-Hadžić: Trčimo za suncem 7. Ismet Bekrić: Moć djece 8. Enes Kišević: Veliko dijete 9. Narodna lirska pjesma: Spavaj, sine, od đula ti beša 10. Izbor iz narodnog usmenog stvaralaštva

- razlikuje glas i slog i prepozna samoglasnike i suglasnike; - razlikuje vrste riječi u tipičnim slučajevima; - određuje osnovne gramatičke kategorije imenica i glagola; - razlikuje rečenice po obliku i značenju; - uočava glavne dijelove u rečenici: subjekt i predikat; - poštuje i primjenjuje osnovna pravopisna pravila; - pravilno sastavi dužu i potpunu rečenicu i spoji više rečenica u kraću cjelinu; - koristi različite oblike usmenog i pismenog izražavanja: prepričavanje, pričanje, opisivanje; - učestvuje u razgovoru i pažljivo sluša sagovornika; - razlikuje igrani i animirani film; - razvije svijest o selektiranju televizijskog programa u umjerenom vremenskom gledanju televizijskih sadržaja.		11. Izbor iz enciklopedija i časopisa za djecu DOMAĆA LEKTIRA 1. Zehra Hubijar: Bolje je znati nego imati 2. Ahmet Hromadžić: Zelena šuma 3. Hans Kristijan Andersen: Bajke Književni pojmovi: Pjesma, osjećanja; stih, strofa, rima - na nivou prepoznavanja i imenovanja; fabula - redoslijed događaja (prepoznavanje); glavni i sporedni likovi, njihove osobine i postupci; tema, poruka, mjesto i vrijeme zbivanja; bajka; basna; narodna uspavanka; dramski junak, dramska radnja, dramski sukob, dijalog pozornica, glumac - na nivou prepoznavanja.
	JEZIK (gramatika i pravopis) JEZIČKA KULTURA	Razlikovanje rečenica po značenju: obavještajne, upitne, uzvične rečenice i zapovjedne; razlikovanje rečenica po obliku: potvrdne i odrične rečenice; imenice: vlastite i zajedničke, rod i broj imenica; riječi koje kazuju radnju - glagoli; osnovni glagolski oblici za iskazivanje sadašnjeg, prošlog i budućeg vremena; pridjevi (opisni); brojevi (osnovni i redni) glavni dijelovi rečenice: subjekt i predikat; samoglasnici i suglasnici. Znaci interpunkcije: tačka, uzvičnik i upitnik; dvije tačke i zarez u nabrajanju Upotreba velikog slova u pisanju vlastitih imenica: ličnih imena i prezimena, nadimaka, država, gradova i sela (jednočlanih i višečlanih) i jednočlanih geografskih naziva. Pisanje riječce li u upitnim rečenicama i riječce ne uz glagole Rastavljanje riječi na slogove Pisanje adrese Skraćenice (mjerne jedinice i opće skraćenice) Glasovne i slovne Skupine ije/je Pravilan izgovor i pisanje glasova č, ć, dž, đ i h. Drugo pismo (ćirilica): štampana i pisana slova Osnovni oblici usmenog i pismenog izražavanja Prepričavanje tekstova, crtanih i igranih filmova, pozorišnih predstava, pročitanih knjiga, televizijskih i radijskih emisija za djecu; detaljno (opširno) po zajedničkom i individualnom planu; sažeto prepričavanje; prepričavanje na osnovu uopćenih pitanja, prepričavanje sa promjenom kraja priče, proširivanje - nastavak priče. Pričanje o doživljajima i događajima, stvarnim i izmišljenim.

		Opisivanje poznatog predmeta, ljudi i prirode; samostalno biranje motiva uvježbavanje planskog pristupa u opisivanju. Izvještavanje o sebi (kratka autobiografija). Ortoepske vježbe - uvježbavanje pravilnog izgovora riječi, iskaza, rečenica, poslovica. Ortografske vježbe - prepisivanje teksta sa jednog pisma na drugo; uvježbavanje čitkog i urednog rukopisa, uz primjenu pravopisnih pravila. Sintaksičke i stilske vježbe - proširivanje rečenica unošenjem ličnog tona, sažimanjem rečenice radi pojačanja njene informativne moći. Kazivanje napamet naučenih tekstova. Scensko prikazivanje dramskog teksta.
	MEDIJSKA KULTURA	Filmska priča: animirani film i igrani, dječiji film. Televizija, televizijski program za djecu, televizijska emisija.

Ključni pojmovi sadržaja: čitanje i pisanje, književnost, jezik i jezička kultura, medijska kultura

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Bosanskog jezika zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz sve predmetne oblasti.

Nastava bosanskoga jezika je u funkciji razvoja općih sposobnosti svijesti o jeziku i kulturi. To je moguće postići jasnim određenjem ciljeva i posredstvom sadržaja koji su povezani sa sadržajima drugih nastavnih predmeta.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvata kreiranje godišnjeg i operativnih planova, kao i razvijanje priprema za čas / dan / sedmicu. Godišnji plan kreira se u formi gantograma i sadrži broj časova po oblastima raspređenih po mjesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, planirani fondom časova po oblastima i godišnjim fondom časova.

Program nastave i učenja predmeta Bosanski jezik u drugom razredu osnovne škole čini pet predmetnih oblasti: Čitanje i pisanje, Književnost, Jezik, Jezička kultura i Medijska kultura. Preporučeni broj časova (sati) po predmetnim oblastima je: Književnost: 70 časova (sati), Jezik: 40 časova (sati), Jezička kultura: 65 časova (sati) i Medijska kultura: 5 časova (sati). Sve oblasti se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima.

Operativni plan sadrži rubriku sa operacionalizovanim ishodima, definiranim nastavnim jedinicama, rubriku za planiranu međupredmetnu povezanost i rubriku za evaluaciju kvaliteta isplaniranog, kao i druge elemente prema procjeni nastavnika. Prilikom kreiranja godišnjeg i operativnih planova neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole. Priprema za čas podrazumijeva definiranje cilja časa, definiranje ishoda u odnosu na cilj časa, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na cilj i definirane ishode, planirane načine provjere ostvarenosti ishoda, izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Čitanje i pisanje

U drugom razredu djeca su usvojila štampana i pisana slova latinice i ovladala čitanjem i pisanjem. Trebalo bi nastaviti rad na usavršavanju kvaliteta čitanja (pravilno čitanje, čitanje brzinom koja odgovara karakteristikama teksta, unošenje elemenata izražajnosti), čitanje s razumijevanjem, kritičko čitanje i uočavanje uporišnih mjesta. Trebalo bi nastaviti sa vježbanjem čitanja naglas i u sebi.

Latiničnim pismom trebalo bi realizirati vježbe primjerene učenicima drugog razreda koje su navedene uz programske sadržaje. Raditi na estetskoj strani rukopisa imajući na umu da u drugom razredu učenički rukopis poprima obilježja njegove osobenosti.

Priprema za početno čitanje i pisanje na ćiriličnom pismu zahtijeva sličan postupak i način ostvarivanja programa onom u prvom razredu. Preporučuje se odvojeno učenje čitanja i pisanja, što pruža mogućnost da

se drugo pismo kvalitetnije savlada. Slova drugog pisma obrađuju se po grupnom postupku obrade slova. Pošto su učenici ovladali izvjesnim operacijama usvajajući prvo pismo lakše će poimati oblike slova drugog pisma. Tekstove pisane ćirilicom i latinicom treba upoređivati tek kad potpuno savladaju i drugo pismo. Tada treba prepisivati tekstove s jednog na drugo pismo. Nastava čitanja i pisanja u drugom razredu obuhvata i rad na književnom tekstu, artikulacione, govorne i pismene vježbe, te savladavanje elementarnih pojmova iz gramatike i pravopisa. Savladavanje štampanih i pisanih slova ćirilice načelno se ostvaruje do kraja prvog polugodišta. Čitanje i pisanje uvježbavati u drugom polugodištu do stepena automatizovanih radnji. Za usavršavanje čitanja i pisanja koriste se sistematska vježbanja: glasno čitanje teksta iz čitanke ili šire lektire, uz analitičku i kritičku procjenu takvog čitanja. Usavršavanje pisanja postiže se dosljednim zahtjevima koji se odnose na grafičku uzornost slova i njihovo valjano povezivanje. Ovi zahtjevi ostvaruju se sistematskim vježbama: prepisivanjem, diktatom, autodiktatom, samostalnim pisanjem rečenica i kraćih sastava.

KNJIŽEVNOST

Uvođenje najmlađih učenika u svijet književnih i neknjiževnih tekstova (popularnih, informativnih). Tekstovi iz lektire utiču na odgovarajuća metodička rješenja (prilagođavanje čitanja vrste teksta, opseg tumačenja i grupisanje sa odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja - gramatike, pravopisa, jezičke kulture i slično.

Učitelj ima mogućnost da ponuđene tekstove prilagođava konkretnim nastavnim potrebama.

Čitanje i tumačenje teksta

- čitanje naglas (izgovor, jačina glasa, pauziranje, intonaciono prilagođavanje, naglašavanje, emocionalno podešavanje, tempo);
- osmišljeno kritički i dobronamjerno vrednovanje čitanja svakog učenika;
- osposobljavanje učenika za čitanje u sebi;
- tumačenje teksta ima svoje zahtjeve koji se nadovezuju na zahtjeve u prvom razredu (samostalno saopćavanje utisaka o pročitanom tekstu, zauzimanje vlastitih stavova i rječito obrazlaganje i odbrana takvih shvatanja, otkrivanje i shvatanje poruke u tekstu, prepoznavanje odjeljka);
- sistematski i valjano podsticati na učlanjenje u biblioteku.

JEZIK

Gramatika

Zahtjevi u ovom programu nisu usmjereni samo na jezička pravila i gramatičke norme već prvenstveno na njihovu funkciju. Rečenica se ne upoznaje samo kao gramatička jedinica već i kao komunikativna jedinica. Osnovni programski zahtjev u nastavi gramatike jeste da se učenicima jezik predstavi i tumači kao sistem. Nijedna jezička pojava ne bi trebalo da se izučava izolirano, van konteksta u kojem se ostvaruje njena funkcija. U drugom razredu u okviru vježbi slušanja, govorenja, čitanja i pisanja, učenici zapažaju jezičke pojave bez njihovog imenovanja. Kod načina ostvarenja programa mora se obezbijediti:

- postupnost (izbor i raspored nastavnih sadržaja i konkretizacija nivoa programskih zahtjeva);
- selektivnost (ostvaruje se izborom najosnovnijih jezičkih zakonitosti i informacija o njima);
- davanje elementarnih informacija iz morfologije.

Akcentologiju ne treba obrađivati kao posebne nastavne jedinice, već treba učenike na ovom uzrastu navikavati da čuju pravilno akcentiranu riječ i da razlikuju standardni akcent od svoga lokalnog akcenta.

Pravopis

Savladavanje putem sistematskih vježbanja, elementarnih i složenih koje se organiziraju različitim oblicima pismenih vježbi.

U nastavi gramatike treba primjenjivati sljedeće postupke:

- podsticanje svjesne aktivnosti;
- zasnivanje težišta nastave na suštinskim vrijednostima;
- uvažavanje situacione uslovljenosti jezičkih pojava;
- otkrivanje stilske funkcije;
- sistematska osmišljena vježbanja u govoru i pisanju;
- njegovanje primjenjenog znanja i umjenja;
- povezivanje znanja o jeziku sa neposrednom govornom praksom;
- njegovanje kontinuiteta u sistemu pravopisnih i stilskih vježbanja;

- uočavanje suštine jezičke pojave do koje se dolazi doživljavanjem i shvatanjem umjetničkog teksta;
- vježbanja moraju biti sastavni činilac obrade nastavnog gradiva, primjene obnavljanja i utvrđivanja znanja;
- prevazilazilaženje nivoa prepoznavanja i reprodukcije, a strpljivo i uporno njegovanje višeg oblika znanja i umjenja: primjenljivost i stvaralaštvo. To se postiže njegovanjem pravopisnih i stilskih vježbi;
- saznajni krugovi započinju motivacijom, a završavaju saznavanjem, rezimiranjem i primjenom određenog gradiva;
- usaznajnom procesu zastupiti: indukciju, dedukciju, analizu i sintezu, konkretizaciju i apstrakciju.

JEZIČKA KULTURA

Usmeno i pismeno izražavanje

Opisivanje životnih pojava koje deskripcijom postaju najprepoznatljivije (predmeti, biljke, životinje, ljudi, pejzaž, enterijer i dr.) To je najsloženiji oblik jezičkog izražavanja na nivou najmlađeg uzrasta. Treba ih navikavati da lokalizuju ono što opisuju (vremenski, prostorno, uzročno), da uoče, izdvoje i zaokruže bitna svojstva (spoljašnja i uslovno rečeno unutrašnja) i da se odrede prema posmatranoj predmetnosti. Pošto je za opisivanje potreban veći misaoni napor i duže vrijeme za ostvarenje zamisli - valja prednost dati pismenoj formi opisivanja nad usmenim.

Prepričavanje i pričanje predstavljaju temeljne programske sadržaje za stjecanje, usavršavanje i njegovanje valjane i pouzdane jezičke kulture najmlađih učenika. Za prepričavanje ne treba obuhvatiti samo tekstove iz čitanke već i iz drugih medijskih oblasti (štampa, pozorište, film, radio, televizija).

Pismena vježbanja zamišljena su kao dopuna osnovnih oblika jezičkog izražavanja. Jezička kultura u najvećoj mjeri doprinosi jedinstvu cjelovitosti nastave bosanskoga jezika i čini da se ona realizira u funkcionalnom povezivanju naizgled različitih programskih sadržaja ali koji se najbolje ostvaruju upravo u takvoj metodičkoj sprezi.

MEDIJSKA KULTURA

Medijska kultura kao sastavni dio nastavnoga predmeta Bosanski jezik svojom sveobuhvatnošću nalazi primjenu u nastavi svih ostalih predmeta. S obzirom da Program nastave i učenja u drugom razredu stavlja naglasak na korelativnu vezu između nastavnih područja i predmeta, kroz integrativni pristup može obezbijediti povezivanje raznovrsnih sadržaja u jedinstven informativni sklop koji pruža raznovrsne oblike prenošenja poruka.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja za predmet Bosanski jezik za drugi razred osnovne škole koncipiran je tako da svaka nastavna tema i sadržaji koji se nalaze u okviru nje budu usmjereni na ishode koje bi učenik trebalo usvojiti. Time se postiže indirektno povezivanje sa definiranim obrazovnim standardima za ovaj predmet. Početna procjena nivoa znanja i dosadašnjeg napredovanja učenika vrši se uz pomoć inicijalnog testiranja, a svaka naredna procjena bit će zasnovana na stalnom praćenju i bilježenju aktivnosti i učeničkog napredovanja. Formativno vrednovanje predstavlja savremenu metodu procjene kvaliteta znanja koje je usvojeno tokom jednog perioda nastavnoga procesa. Njegov rezultat daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koji dio gradiva je dobro naučen, a na kojem treba još raditi i koja metoda u nastavnome procesu je efikasna, a koju treba mijenjati. Ovakav vid vrednovanja predstavlja polaznu osnovu za koncipiranje dugoročnog planiranja nastave. Na osnovu formativnog vrednovanja, na kraju određene nastavne cjeline ili nastavnoga ciklusa, vrši se sumativno vrednovanje iskazano brojčanom ocjenom. Sumativno vrednovanje predstavlja procjenu ishoda učenja i pruža nam informacije o kvalitetu učenikovog znanja u toku i na kraju nastavnoga procesa.

MAĐARSKI JEZIK

A tantárgy neve	**MAGYAR NYELV**
Cél	A magyar nyelv tanításának célja, hogy a tanulók elsajátítsák a magyar irodalmi nyelv alapvető törvényszerűségeit és megfelelő módon tudják magukat kifejezni szóban és írásban, tudatosítva bennük az anyanyelv fontosságát a nemzeti identitás megőrzése szempontjából, képessé téve őket arra, hogy a magyar irodalmi és más műalkotások megismerésével ápolják a magyar nép hagyományait, kultúráját és a magyar világörökség kincseit.
Osztály	Második
Évi óraszám	180 óra

KIMENET **A tanév végére a tanuló:**	**RÉSZTERÜLET/ TÉMA**		**TARTALOM**
- ismeri és felismeri a szöveg és a könyv részeit, szerkezeti egységeit; - megérti a szöveg szó szerinti jelentését; - elkülöníti a lényeges és kevésbé lényeges információkat; - meghatározza a szöveg témáját; - képes a szöveg alapján következtetések levonására; - önálló véleményt formál a szövegről és a hősök magatartásformájáról; - meghatározza a számára kevésbé érthető szövegrészeket; - megkülönbözteti a prózát és a verset; - meghatározza a következő népi-kisepikai műfajokat: mondóka, közmondás, találós kérdés, szöveges népi gyermekjáték; - felismeri a verssort, a versszakot és a rímet; - meghatározza a szépirodalmi szövegek szereplőinek jellemét, rendszerét, egymáshoz való viszonyát; - felismeri a szövegben a cselekménymozzanatok összefüggéseit és az eseménymozzanatok időrendjét.	IRODALOM		ISKOLAI OLVASMÁNYOK Költészet: Balázs Imre József: A mese/Cseh Katalin: Meghatározás Fecske Csaba: Jó leszek/A nagymamánál Cseh Katalin: Esti kérdések Kányádi Sándor: Őszvégi játék Király Levente: Kiszámoló Kiss Ottó: Állatos album Kollár Árpád: Milyen madár Kovács András Ferenc: Kanásznóta Molnár Krisztina Rita: Lecke Tolna Éva: Ünnep Tóth Krisztina: Kobra Visky András: Aranylevél Nemes Nagy Ágnes: Lila fecske József Attila: De szeretnék... Nemes Nagy Ágnes: Mi van a titkos úton? Weöres Sándor: A kutya-tár Petőfi Sándor: Anyám tyúkja Tamkó Sirató Károly: Mondjam még? Tandori Dezső: Az asztal Zelk Zoltán: Varázskréta Varró Dániel: Miért üres a postaláda mostanába? Kányádi Sándor: Három kérdezgető Próza: Janikovszky Éva: Már megint (részletek) May Szilvia: A Fásli Utcai Állatkórház Csukás István: Süsü, a sárkány (részlet) Janikovszky Éva: Már iskolás vagyok Lázár Ervin: A kék meg a sárga Népmese: Kutya akart lenni Kolozsvári Grandpierre Emil: A pecsenye Népmese: Három kívánság/A halász és a nagyravágyó felesége Podolszki József nyomán: A másik zöld malac Népmese: A róka és a gólya Gárdonyi Géza nyomán: Micó Gyurkovics Tibor: A nagy fehér bohóc Tersánszky Józsi Jenő: Életmentés Lev Tolsztoj: A két barát Zelk Zoltán: Párácska Német tanító mese: A molnár, a fia meg a szamár

			Hans Christian Andersen: Borsószem hercegkisasszony Darvasi László: A nem varázslás Népköltészeti alkotások: mondóka, közmondás, szólás, találós kérdés, szöveges népi gyermekjáték. Drámai szövegek: Karinthy Ferenc nyomán: Adagolás Dušan Radović: Nebáncsvirág
			Tudományos és ismeretterjesztő szövegek Válogatás a gyermekenciklopédiák és a gyermeklapok szövegeiből.. HÁZI OLVASMÁNY Válogatás a vajdasági és a magyar gyermekirodalom gyöngyszemeiből. A Geronimo Stilton könyvek közül tetszőlegesen legalább egy választható. Népmesegyűjtemények (válogatás) Irodalomelméleti fogalmak: - vers; - megszemélyesítés; - hasonlat; - mese; - a cselekmény; helye és ideje; - a mű szereplője - külső és belső tulajdonságai és cselekedetei; - drámai szöveg a gyerekeknek; - párbeszéd; - tréfás vers; - a humor; - tanmese; - találós kérdés.
- Ismeri a hang, a szó és a mondat fogalmát; - felismeri, használja az ellentétes jelentésű és a rokon értelmű szavakat; - felismeri a szótövet és a toldalékot; - helyesen leválasztja a szótagot; - helyesen ejti és írja a kiejtéstől eltérő helyesírású szavakat; - megkülönbözteti az alapvető szófajokat egymástól; - felismeri a hang és a betű egymáshoz való viszonyát; - ismeri az ábécét, betűrendbe sorolja a szavakat; - megfigyeli a hangok időtartamát; helyesírása tükrözi a hangok hosszúságát; - felismeri a mondatfajták modalitását.	NYELV Nyelvtan, helyesírás és nyelvhelyesség		Szituációs játékok, nyelvi játékok, különböző szövegek, illetve egyéb indukciós nyelvi anyag alkalmazása. Kötelezően induktív megközelítési mód választása és használata a tanítói munkában. Az egyeditől, azaz a tanuló ismereteitől, nyelvhasználati tapasztalataitól kiindulva történik az általánosítás, majd a szabály, illetve a meghatározás megfogalmazása. Szóbeli közlések és írásbeli szövegek felhasználásával vezetjük rá a tanulókat a nyelvi és nyelvhasználati jelenségek megfigyeléséhez, tudatosításához. Csoportmunka és páros munka alkalmazása a nyelvi indukciós anyag megfigyeléséhez: a szavak szerkezetének megfigyelése. Közös elemzés és általánosítás a szavak szófaji jellegzetességének megfigyeléséhez. A hang és a betű kapcsolata az ly helyesírási vonatkozásaihoz és a hanghosszúságok jelöléséhez kapcsolódóan. A betűrend ismeretének fontossága példákon keresztül: a névsor. A szövegfeldolgozással korreláció kialakítása ajánlott egy-egy nyelvtani jelenség megfigyelésekor. Élőszavas történetmesélés, szituációs párbeszéd alkalmazása a mondatok

			modalitásának megfigyeltetése céljából. A mondatvégi írásjelek helyesírása. A helyesírási ismeretek elsajátítása nyelvtani és nyelvhasználati ismeretekkel, valamint az egyéb anyanyelvi készségek kialakításával párhuzamosan történik.
- A mondatokat helyesen hangsúlyozza; - a beszédszüneteket betartva, megfelelő hangerővel és tempóval beszél; - történetet mond el kép/képsor és saját élménye alapján, betartva az időrendi sorrendet; - egyszerűen és érthetően tudja kifejezni gondolatait, ötleteit, érzelmeit és állásfoglalását a számára ismert eseményről, témáról; - szóbeli, 4-5 mondatos leírást ad a közvetlen környezetében található tárgyakról, növényekről, állatokról; - képes közös terv alapján adott témáról, tárgyról rövid szóbeli közlésre; - kerüli a szóismétlést; - az új szavakat, a rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavakat megfelelő módon építi be szókincsébe; - kívülről/fejből mond rövid szépirodalmi szöveget; - rövid jelenetekben szerepel; - alkalmazni tudja a kommunikáció nyelvi fordulatait a szerepjátékokban és a mindennapi élethelyzetekben.	NYELVI KULTÚRA	Beszéd	Irányított és szabadon folytatott beszélgetés (párbeszéd). Beszélgetés, a beszélgetés szabályai. Elmesélés, elbeszélés kép/képsor vagy saját/közös élmény alapján. Az események időrendi sorrendjével kapcsolatos gyakorlatok. Irodalmi és ismeretterjesztő szövegek, események előadása. Közös terv készítése és a rövid szóbeli közlés előkészítése. Rokon értelmű szavak gyűjtése és alkalmazásuk. Iskolai és házi olvasmány. Versek, prózarészletek. Dráma- és dramatizált szövegek, színpadi improvizációk. Jelenetek előadása és bábozás. Szituációs játékok.
- Figyelmesen hallgatja beszédpartnerét, és nem szakítja félbe; - meghallgatja, megérti és értelmezi az üzenetet; - megérti a felolvasott ismeretterjesztő szöveget; - átéli az irodalmi szöveget a bemutató olvasás során.		Befo-gadás	Valós szituáció. Utasítás, szóbeli üzenet. A másokra figyelést fejlesztő játékok. Ismeretterjesztő szöveg bemutatása. Irodalmi szöveg bemutatása.
- Eszközhasználat szintjén tud nyomtatott és írott betűkkel írni; - képes a mondatok helyes megszerkesztésére és a tartalmilag összetartozó mondatok összekapcsolására; - tud rövid üzeneteket írni; - ügyel a szórendre, a különböző mondatfajták helyes használatára; - le tudja írni a szöveg tartalmát kérdések segítségével vagy azok nélkül; - összefüggő mondatokat ír, és betartja az időrendi sorrendet; - 4-6 mondatos történetet ír közös vagy egyéni élmény alapján; - közös terv alapján adott témáról, tárgyról, növényről, állatról írásban összefüggő mondatokat alkot; - kerüli a szóismétlést; - az új szavakat, a rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavakat megfelelő módon építi be szókincsébe; - képes saját szövegének javítására.		Írás	Másolás, tollbamondás, közös (élő) fogalmazás lejegyzése. Hibás szórendű mondat javítása. Gondolattérkép készítése és alkalmazása. A mondatfajták kommunikációs szerepe. Iskolai és házi olvasmány. Kép, képsor, megadott szavak. Hiányos vázlat kiegészítése. Vázlat, vázlatkészítés, címadás. Tartalmilag összefüggő mondatok írása. Iskolai és házi olvasmány. Megfigyelés, anyaggyűjtés. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak gyűjtése. Szólások, szóláshasonlatok jelentése. Önellenőrzés, javítás.

Kulcsszavak: irodalom, nyelv és nyelvi kultúra.

Korreláció: zenekultúra, képzőművészeti kultúra, szerb, mint nem anyanyelv, környezetismeret.

DIDAKTIKAI-MÓDSZERTANI UTASÍTÁS

A magyar nyelv tanításának és tanulásának tantervi alapját a kimenet elemei, a tanulási folyamat, valamint a tanulói eredmények képezik. A kimenet magában foglalja a rendszerbe épített tudás, a készségek, álláspontok és értékek leírását, amelyeket a tanuló gyarapít, fejleszt és elmélyít a tantárgyi részterületek révén.

I. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS TERVEZÉSE

A tanítás és a tanulás tervezése felöleli az éves és az operatív tervek elkészítését, valamint az órára, napra/hétre való előkészületeket. Az éves tervet Gantt-diagram formájában kell elkészíteni, amely összhangban van az iskolanaptárral és az évi óraszámmal, valamint havi felbontásban tartalmazza az óraszámot részterületenként.
A magyar nyelv tanításának és tanulásának programstruktúrája az általános iskola második osztályában a következő három részterületet foglalja magába: irodalom, nyelv és nyelvi kultúra. Az ajánlott óraszám részterületenként: irodalom - 70 óra, nyelv - 40 és nyelvi kultúra - 70 óra. A tanítási részterületek összefüggnek egymással, és azokat nem lehet egymástól izoláltan tanítani.
Az éves tervvel összhangban ki kell alakítani az iskolai és házi olvasmányok szövegeinek jegyzékét, havonkénti lebontásban. A szövegek ilyen módon történő felosztása, mint eddig is, a szövegek bizonyos kritérium szerinti csoportosításán és összekapcsolásán alapul - az irodalmi mű jellege és szerepe; szövegfajta; a szöveg célja: írás-olvasás tanítása/olvasás/szövegértés/elmesélés/értelmezés; évszakok; jelentős dátumok és ünnepek; a tanulói közösség; a tartalmak és a kimenetek tantárgyi és tantárgyközi kapcsolata; tantárgyközi kompetenciák stb. Vagyis a szövegek korrelációját azok rokon tematikai-motivációs egységekbe való besorolása teszi lehetővé. A szövegrokonságon alapuló funkcionális összekapcsolás lehetséges példái (semmiképpen sem egyetlen):
• barátság (Tersánszky Józsi Jenő: Életmentés, Lev Tolsztoj: A két barát);
• család (Fecske Csaba: Jó leszek, Tolna Éva: Ünnep, Mészöly Miklós: A nagy fehér bohóc, Janikovszky Éva: Már megint);
• iskola (Janikovszky Éva: Már iskolás vagyok, Molnár Krisztina Rita: Lecke);
• humor (Népmese: Kutya akart lenni, Kolozsvári Grandpierre Emil: A pecsenye, Podolszki József: Másik Zöld Malac, Tamkó Sitató Károly: Mondjam még?);
• leírás (Nemes Nagy Ágnes: Lila fecske, Visky András: Aranylevél);
• mesevilág (A három kívánság, A halász és a nagyravágyó felesége, Hans Christian Andersen: Borsószem hercegkisasszony) stb.
Az előző felsorolás azt példázza, hogyan lehet egy-egy szöveget más szövegekkel bizonyos motívumok, elbeszélési hangnem stb. alapján/mentén összekapcsolni. A második osztályban vannak olyan szövegek, amelyeket részenként, szünetelt olvasással dolgozunk fel. Ilyen például Zelk Zoltán: Párácska vagy A molnár, a fia meg a szamár című német tanítómese. Ezeket a szövegeket részenként, a tanító által megtervezett ütemben olvassák és elemzik a tanulók, több tanórán keresztül.
Az operatív terv az operacionizált kimeneteket, a definiált tanítási egységeket, a tantárgyközi kapcsolatokat (korrelációt), a megvalósítást, az értékelést, valamint (a tanító által lényegesnek tartott) egyéb elemeket tartalmazza. Az éves és az operatív terveket az iskolanaptárral és az iskolai élettel összhangban kell elkészíteni. Az óravázlatnak tartalmaznia kell az óra célját, a kimeneteket, a tanulói és a tanári tevékenységet/aktivitást, a megvalósított kimenet ellenőrzési módját (a visszacsatolást), a kiválasztott tanítási stratégiákat, módszereket, valamint a tanulási és tanítási eljárásokat.

II. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS MEGVALÓSÍTÁSA

IRODALOM

Az irodalmi nevelés folyamán mesék,elbeszélések, versek, képversek, képregények stb. feldolgozásával fejlesztjük, gazdagítjuk tanulóink személyiségét. Mindeközben pedig irodalmi fogalmakat sajátítanak el, természetesen nem definíciók megfogalmazásával, sokkal inkább a fogalmak megnevezésével és leíró megindoklásával (a szövegbefogadás és -értelmezés során).
Csak sokoldalú, átfogó elemzés során tárul fel a mesék értelme. Vizsgálható a mese címe, témája, tárgya; érzelmi, gondolati mondanivalója (üzenete); szerkezete, a mű által kitöltött idő, a szereplők rendszere, a jellemábrázolás módja, megformálásának sajátosságai; más irodalmi alkotásokkal való kapcsolata stb. Természetesen az adott szempontok közül minél többet alkalmazunk az elemzéskor, annál teljesebb képet kapunk a meséről.

A mese fő elemei (az elindulás, a feladat vállalása, a próbák, a visszatérés, a jutalom, büntetés) megadják a szerkezet vázát. A szerkezeti váz elkészítése, a műfaji sajátosságok tudatosítása a szövegértés fejlesztését teszi lehetővé. Ugyanakkor lehetséges a mese átstrukturálása (új cselekményfordulatok vagy új szereplők beillesztése). A meseszereplőkről történő beszélgetést tartalmassá, funkcionálissá tehetjük, ha megvilágítjuk attribútumaikat (külső tulajdonságaikat), mint pl. a korukat, nemüket, helyzetüket, külsejüket, különleges külső vonásaikat stb. Jellegzetes stilisztikai eljárásokat vehetünk szemügyre, mint pl. az antropomorfizációt és a hiperbolizmust, vagy tanulmányozhatjuk a mesealakok szociális struktúráját. A mese mimetizálása, dramatizálása, a bábjáték elmélyítheti/elősegítheti a szöveg megértését. A tartalmi szintézis (a szövegfeldolgozás záró akkordjaként) a fő gondolatok összefoglalásával, illetve a szövegtartalom reprodukálásával valósulhat meg. Az összefoglalás segítője lehet a vázlat. A grafikai szervezők hatékonysága - a vázlatkör, az eseménylánc, a helyszínvázlat - hatékonysága igen nagy az olvasásértés folyamatában.
A műközpontú elemzéstől elrugaszkodva az olvasásközpontú szövegelemzéshez a folyamatolvasás/szünetelt olvasás/szakaszos olvasás vezet el bennünket. A folyamatolvasás lépései, feladatai (előremondás vagy jóslás; problémamegoldás, megbeszélés, vita; kérdések feltevése; dramatizálás; mesefolytatás, mesebefejezés stb.) a kreatív olvasást hivatottak fejleszteni. A mese illusztrálása kitűnő megoldás a megértéssegítési módok közül. Ugyanakkor a képzőművészeti alkotások vizualitása, a zeneművek érzelemgazdagsága segítheti az irodalmi alkotás élménnyé formálódását.
A versfeldolgozás legnehezebb mozzanata éppen az élmény megragadása és megfogalmazása. Kulcsot kell találnunk a vershez. A vers módszeres vizsgálata során rá kell világítanunk, hogy a költő a nyelvi-stilisztikai jelenségeket milyen funkcióban használta fel mondanivalójának kifejezésére. Eközben valamennyi nyelvi-stilisztikai eszköz (hang, szó, kifejezés, mondat, szövegtani jelenség, kép stb.) jelenségét, stílusértékét számba vesszük. A versszak, a verssor, a rím fogalmát a tanulók könnyen megértik, formai tagolódásuk folytán jól megtalálják a versben, de nem javasolt a versszakok szerinti feldolgozás, inkább a gondolati-érzelmi-képi egységet láttassuk meg. A költői kifejezőeszközök, a költői hatás alkotóelemei az egyszerűbben megfejthető hangutánzó, hangulatfestő szavakon át a hangulatteremtő alakzatokig (halmozás, fokozás, ismétlés) terjednek. Az érzékletesség és a hangulatosság kiemelt hordozói a megszemélyesítések, a hasonlatok stb. Jó esetben a versek formájának, valamint a kisebb szövegegységeknek az elemzése, értelmezése a szövegegész üzenetéhez visz közelebb - sohasem lehet öncélú. Miután részleteiben elemeztük a verset, körvonalazzuk a vers üzenetét. A vers hangulatának, érzékletességének megragadására jó megoldás a vers ritmusának, zeneiségének felfedeztetése is. (A kezdeti versélmények jó, ha egyszerűen és élesen ritmizálható, tisztán összecsengő rímű versek olvasására alapulnak.) Ezen túl beszéltessük tanítványainkat a szöveghallgatással bennük létrejövő képekről, illetve rajzoltassuk le ezeket. A sokszínű dramatikus eljárások során a tanuló aktív jelentésadóként, jelentésteremtőként vesz részt. A vers ilyenfajta megközelítése lehetővé teszi a szöveg közös értelmezését, a költészet varázsának megőrzésével. (A nagycsoportos improvizációs játékoktól haladunk a mind kisebb csoportos játékok felé, valamint a mímes, beszéd nélküli gyakorlatoktól a szöveges improvizáción át a kötött szövegű színjátékokig.)
A kortárs gyermekverseknek kitüntetett szerepük kell, hogy legyen a versek között. Nyelvi világuk, a bennük ábrázolt tárgyi világ, élethelyzetek, kapcsolati dinamika ismerős az olvasónak. Ezek a szövegek a játékelmélet és a gyermekfilozófia jegyében létrejött alkotások a játék és a humor élményével ajándékozzák meg a befogadót.
Az oktatás során a tanulónak multimediális szövegekkel is találkoznia kell, mint például a képverssel és a képregénnyel. Mindeközben más látásmód elsajátítása a célunk. A képregénynek mint műfajnak a tanórai munkába beemelése a különböző műfajú szövegek kreatív olvasásának fejlesztése szempontjából lényeges.
Az ismeretterjesztő szövegek feldolgozásával megalapozhatjuk az önálló ismeretszerzést. Az ismeretközlő szövegek feldolgozása folyamán lényeges a címértelmezés, a szavak és kifejezések értelmezése, az adatkeresés, művelet az adatokkal, a lényeges információk elválasztása a lényegtelentől, az algoritmusok kibontása a szövegből (pl. állatleírás során az állat külső, testi tulajdonságai, lakóhelye, életmódja, táplálkozása, szaporodása stb.), vázlatkészítés, szöveg és ábra kapcsolatának kiemelése stb.
Összességében lényeges feladatunk a szövegtípus-választék bővítése. Különféle szövegeket kell választanunk, hiszen a megértés folyamatához szükséges készség, hogy a tanuló azonosítani tudja mint szövegtípust. A szövegtípus mintája, sajátos szerkezete, nyelvezete és stílusa az olvasónak jelentést sugall. Ezért különböző tartalmú és rendeltetésű szövegeket olvastassunk.
A nagy népszerűséget megért irodalmi művek szolgálhatnak összehasonlító elemzésül, az irodalom és a film közötti különbség vizsgálatához, melynek alapján a tanulók levonhatják a következtetést a két média jellegéről, és fejleszthetik a médiával kapcsolatos ismereteiket. A tanulóknak rá lehet mutani más hasonló

témájú filmekre is (gyermekkalandok vagy a fantáziavilágban megélt kalandok, a magányos gyermek felnövése stb.).

NYELV

Nyelvtan

A nyelvtan II. osztályos tantervében a nyelv alapvető alkotóelemeinek vizsgálatával foglalkoznak a tanulók, indukciós szövegek (beszélgetés, szépirodalmi és egyéb szöveg, játék) segítségével vizsgálják a hang, a szó és a mondat jellegzetességeit, megjelenési formáit és szabályszeráségeit a nyelvben, különös tekintettel saját nyelvhasználatukra. A szó jelentésével és hangalakjával az ellentétes, illetve a rokon értelmű szavak példáinak felhasználásával foglalkoznak, mindez szorosan összekapcsolódik a szókincs bővítésével, belső korrelációt alakítva ki a kifejezőkészség fejlesztésével. A szavak vizsgálatával a tanulók eljutnak az alapvető szófaji kategóriák (ige, főnév, melléknév) tulajdonságainak körvönalazásáig, megismeréséig. Ebben az esetben szigorúan be kell tartan az induktív megközelítési módot, vagyis a tanulók a saját nyelvi kompetenciájuk és tapasztalataik előtérbe helyezésével, a nyelvi elemekkel kapcsolatos elemzési feladatok révén következtessenek a szavakkal kapcsolatban a szófaji általánosításokra. A közlések vizsgálatának folyamán az igeidőket (jelen, múlt, jövő) is meghatározzák, felismerik. Helyet kap a tantervben a szótagolás és az elválasztás, valamint a magyar nyelvben érvényes elválasztási szabályok ismerete. A tanterv a mondatok modalitásának megismerésével magában foglalja a mondatnak mint a kommunikáció alapvető elemének vizsgálatát is. A mondatfajták ismertetésén túl a velük kapcsolatos extralingvális nyelvi eszközökkel is (hangsúly, szórend, hanglejtés, beszédszünet) foglalkoznak a tanulók. A tanulók gyakorlással, szituációs játékokkal sajátítsák el a mondat-, illetve szövegfonetikai eszközök helyes használatát.
Fontos, hogy a tanulók érzékelni tudják a szövegek nyelvi elemeinek szerepét, fő vonásait, a nyelvi problémaészlelés képességét életkoruknak megfelelően sajátítsák el. A nyelvi tudatosság megfelelő szintjén viszonyuljanak a nyelvhez: a jelentésbeli vonatkozások mellett a funkcionális szerepeket is vegyék figyelembe. A beszélgetőtársakkal történő szóbeli kommunikációban tartsák be az alapvető kommunikációs szabályokat.

Helyesírás

A helyesírásra vonatkozó tananyag ugyancsak a mondatokhoz kapcsolódik, tervbe veszi a nagybetű használatát és írásának gyakoroltatását akár az új mondatok, akár tulajdonnevek, akár címek írásának esetében. Ugyanígy a mondatvégi írásjelek használatának tudatosítása is a mondatokhoz kötődik. Az elválasztás tanításának szoros velejárója a kötőjel alkalmazása, s ugyanez az elem jelentkezik az -e kérdőszó előtt is. Tovább kell gyakoroltatnunk a j hang kétféle jelölését (j vagy ly), hogy a tanulókban mindinkább megszilárduljanak az ide vonatkozó ismeretek (szó elején, szó belsejében, szó végén). A szóelemző írásmód szabályainak betartására fokozottan ügyelni kell. A hangok hosszúságára vonatkozó helyesírási szabályok ismertetése és gyakoroltatása fontos része a tananyagnak.

NYELVI KULTÚRA (SZÓBELI ÉS ÍRÁSBELI KIFEJEZŐKÉSZSÉG)

A nyelvi kultúra az alapvető íráskészség kialakítását, valamint a beszédfejlesztést, a beszédhallást (befogadást), az írás fejlesztését foglalja magában. Ezek a részterületek a beszédművelésre, az írásbeli kifejezőkészségre, a szókincs, vagyis a kommunikatív kompetencia fejlesztésére irányulnak. A második osztályban nem tanítunk külön fogalmazást, de az értelmes olvasással együtt annál nagyobb figyelmet kell fordítani a szóbeli kifejezőkészség permanens fejlesztésére és az írásbeli kifejezőkészség, azaz a fogalmazástanítás előkészítésére, megalapozására. Az alapozás lényege, hogy a tanulók viszonylag fejlett beszédalap birtokába jussanak. Ezért beszédüket a szó, a mondat és a szöveg szintjén egyaránt fejlesztjük, és a fejlesztés folyamatában nemcsak a nyelvi kultúra részterületeit használjuk ki, hanem a szövegelemzés, a nyelvtan és a helyesírás nyújtotta lehetőségeket is.
A beszédfejlesztés alapozását szolgáló (szó-, illetve mondatszintű) tevékenységformák közül kiemelünk néhányat: szógyűjtés adott szempontok szerint, szavak csoportosítása, rokon értelmű szavak felismerése adott szóhalmazból, szópárok alkotása, mondatalkotás képek segítségével, megadott szavakkal, kifejezésekkel, hiányos mondatok kiegészítése, kérdések alapján válasz megfogalmazása. A szövegszintű beszédfejlesztés módjai lehetnek: történetalkotás képsor segítségével, megkezdett történet folytatása, élmény vagy szöveg tartalmának elmondása. Az elbeszéléshez sokszor szükséges egy vázlat, egy terv, s azt kell megtanulniuk a tanulóknak használni. A szóbeli megnyilvánulás része a versmondás és a drámarészletekben való hangos szereplés is. Fontos szerepet játszanak ebben a párbeszéddel kapcsolatos feladatok (párbeszéd alkotása adott

szöveg dramatizálásával, adott téma alapján, megjelölt téma alapján megadott mondatok felhasználásával vagy szereplők megadásával). A tanulók beszédkultúráját játékos aktivitásokkal is fejleszthetjük: nyelvi játékkal, játékos beszélgetéssel (pl. beszélgetés egy meseszereplővel), szituációs gyakorlatokkal (pl. beszélgetés az üzletben, a piacon, a szünetben, az iskolaudvaron) stb.
A befogadás (beszédhallás), a kommunikációs partner meghallgatása a kommunikáció lényeges eleme. A tanulókat arra utasítjuk, hogy az irányított és a szabadon folytatott beszélgetések során, de a valós szituációkban is, figyelmesen és kulturált módon hallgassák meg társukat. Az oktatási kontextusban (utasítások, szóbeli üzenetek közvetítésekor) a tanulók figyelemmel hallgatják mások beszédét, majd megfelelő módon reagálnak az elhangzott üzenetre, azaz a felnőttektől és a társaktól hallott szóbeli utasítás és kérés alapján cselekszenek. A szimulált helyzetben és a másokra figyelést fejlesztő játékokban, ismeretterjesztő és irodalmi szöveg bemutatásakor is figyelmesen meghallgatják az elhangzottakat. A valós beszélgetésben, a megfelelő szituációkban mind a tanító, mind a társak beszédét, valamint a fogalmazványok és más szövegek reprodukálását is figyelemmel kell kísérniük.
Az írást a második osztályban a fokozatosság elve szerint tanítjuk. Először analógiás gyűjtőmunkát végeztetünk a tanulókkal: példákat gyűjtenek, csoportosítanak, válogatást végeznek, kikeresik a kakukktojást. Ezek a gyakorlatok segítik a fogalmak, a szabályok általános megértését és gyakorlati alkalmazását. A tanulókat önálló megfigyelésre és következtetésre ösztönözzük. Másolás, tollbamondás és öndiktálás tanításánál a fokozatosság elvét ugyanúgy betartjuk. A másolástanítás fokozatai például a következők: másolás írott szövegről, másolás nyomtatott szövegről, másolás szavanként, másolás mondatonként, másolás helyesírási előkészítéssel, másolás helyesírási előkészítés nélkül.
A tanulók az írást és az olvasást az irodalom, a nyelv és a nyelvi kultúra anyanyelvi részterületein belül is gyakorolják. Olyan gyakorlatot végeztetünk velük, amelyek a fogalmazástechnika közvetlen megalapozását szolgálják. A teljesség igénye nélkül megemlítünk néhányat: tagolatlan szöveg mondatokra bontása, összekevert mondatok sorrendbe állítása, a címadás gyakorlása (megadott címek közül kiválasztják a legmegfelelőbbet, megadott címet átalakítanak, értelmezik a címet), vázlatkészítés gyakorlása (hiányos vázlatot egészítenek ki, a vázlatpontokat időrendbe helyezik, vázlatot írnak képek segítségével, címet adnak a szöveg részleteinek/bekezdéseinek stb.).
Második osztályban az említett fogalmazás-előkészítő gyakorlatok eredményes végzése után a tanulók mondatokat és kisebb terjedelmű (elsősorban elbeszélő) szövegeket írnak. Ezeknek a mindennapi fogalmazási feladatoknak az a célja, hogy tájékoztassa valamiről az olvasót, közöljön vele valamit. Tudatosítani kell a tanulókkal, hogy írásuknak (összefüggő mondataiknak) a címről kell szólnia, a mondanivalót időrendben kell közölniük. Mondataik úgy kapcsolódjanak egymáshoz, mint a láncszemek, és gondolatsoruk minden lényeges elemet tartalmazzon.
A második osztályban az írásbeli kifejezőkészség (fogalmazás) alapvető formái: rövid szöveg tartalmának leírása, tartalmilag összefüggő mondatok írása és párbeszéd alkotása. Az elvárás minden esetben 4-6 összefüggő mondat lejegyzése.

A szöveg tartalmának leírása

Már az olvasási órán a tanulók megismerkedtek a szöveg tartalmával, a szereplőkkel, az esemény színhelyével, a cselekmények időrendjével. A fogalmazást előkészítő órán fontos felhívnunk a tanulók figyelmét arra, hogy fogalmazásukba lényeges dolgok kerüljenek. Minden esetben értékelni kell mind a szóbeli, mind az írásbeli közlést.
Elbeszélő fogalmazás - tartalmilag összefüggő mondatok írása
Az elbeszélő fogalmazás kezdetben közösen készül. A témával kapcsolatban a tanulók mondatokat mondanak. Minden alkalommal közösen kiválasztják a legsikeresebbet, és azt a szerzője megjegyzi. Mikor kikerekedett a történet, a mondataikat a tanulók lediktálják egymásnak (élő fogalmazás). A fogalmazásokat a tanulók később, a második félévben, önállóan írják (közös vagy egyéni vázlat alapján). A történetalkotás lehet kép vagy képsor segítségével, egyéni vagy közös élmény alapján és képzelet alapján. A vázlat mellett eredményesen alkalmazható a gondolattérkép is.

A párbeszéd alkotása

A párbeszédet az olvasott szöveg dramatizálásával vagy szituációs játékokkal valósíthatjuk meg. A tanulókkal azt gyakoroltatjuk, hogy a kommunikációs partnerre figyelni kell. Azt kell náluk tudatosítani, hogy a kommunikációt szóban segíti a hangsúly, a hanglejtés, a mimika, a mozdulatok, ám írásban mindezeket

mondatokkal kell lejegyezniük. Meg kell figyeltetnünk az idézett mondatok tagoló szerepét, és utalni a mondatfonetikai eszközökre.
A tanulókat egyéni íráskészségüknek megfelelő feladatokkal kell ösztönözni, motiválni. Külön figyelemmel kell kísérni az írási nehézséggel küzdő tanulók munkáját. Teret kell adni a játékos feladatoknak is. A nyelvi játékokat a tanulók érdeklődésének megfelelően, illetve a tananyag keretei között választjuk meg. Lehetnek játékos párbeszédek (pl. az egyik meseszereplővel), szituációs játékok (a játékboltban, az orvosnál stb.). Alkalmazhatunk különböző fejtörőket (rébuszt, keresztrejtvényt), találós kérdéseket, nyelvtörőket, kiszámolókat stb.
A nyelv gazdag szókészletéből való tudatos válogatás nem képzelhető el a tanulók szókincsének állandó bővítése nélkül. Ezért figyeltetjük meg az olvasmányok stíluseszközeit, nyelvi fordulatait, tanítjuk meg az új szavakat, kifejezéseket. A fogalmazás-előkészítés szakaszában nyelvi gyakorlatokkal fejlesztjük a tanulók szóhasználatát (rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak gyűjtése, a szavak hangulatának tisztázása, szóláshasonlatok, szólások, közmondások jelentésének megbeszélése). Arra tanítjuk őket, hogy keressék a megfelelő kifejezéseket, választékosan, igényesen fejezzék ki gondolataikat, és kerüljék a szóismétlést.
A fogalmazástanítás igen fontos feladata, hogy rászoktassuk a tanulókat az önellenőrzésre. A szövegjavítás kiterjed az írástechnikai, helyesírási, nyelvhelyességi, szórendi, stilisztikai hibákra egyaránt. Sőt, arra is meg kell tanítani őket, hogy a mondanivaló elrendezéséből elkövetett hibákat is észrevegyék és javítsák.
A második osztály végére a tanulók kifejezőkészségének olyan szintre kell jutnia, amely alapja lesz az írásbeli kifejezőképesség fejlesztésének a harmadik osztályban.

III. A TANÍTÁSI ÉS TANULÁSI FOLYAMAT KÖVETÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A tanuló eredményeinek és tudásának értékelése és osztályozása A tanulóknak az általános iskolai oktatásban és nevelésben való osztályozásáról szóló szabályzattal összhangban kell, hogy történjen. A tanuló előrehaladásának mértékét, valamint az értékelést a tanuló kezdeti tudásszintjéhez kell viszonyítani. A tanár a tanítási-tanulási folyamat során állandó jelleggel és egyértelműen visszajelez a tanulói tudás minőségére vonatkozóan. A visszajelzésnek útmutatóként kell szolgálnia a további munkához, de ugyanakkor motiválnia is kell vele a tanulót. Minden tanulói tevékenységet értékelni kell, de az értékelés és a visszajelzés mellett fontos feladat, hogy rászoktassuk a tanulókat az önértékelésre, és a hibák felismerésére, azonnali javítására. A tanulók felkészítésével és bátorításával arra kell törekedni, hogy a tantárgy kimenetének megvalósításában felmérjék a saját fejlődésüket, de ugyanígy a többi tanuló fejlődését is.

RUMUNSKI JEZIK

Denumirea disciplinei	**LIMBA ROMÂNĂ**
Scopul	Scopul predării şi învăţării Limbii române este ca elevii să însuşească legile de bază ale limbii române literare pentru o exprimare corectă orală şi scrisă, să sesizeze importanţa limbii pentru păstrarea identităţii naţionale; să fie capabili să interpreteze opere de artă literară şi alte opere de artă din patrimoniul românesc, sârbesc şi mondial, să cultive tradiţia şi cultura poporului român şi să dezvolte interculturalitatea.
Clasa	a doua
Fondul anul de ore	180 de ore

FINALITĂŢI **La sfârşitul clasei elevul trebuie:**	**DOMENIU/TEMĂ**	**CONŢINUTURI**
- să facă distincţia dintre speciile literare: poezie, poveste, fabulă, basm, text dramatic; - să determine evenimentul principal, timpul şi locul desfăşurării evenimentului în textul citit; - să determine succesiunea evenimentelor în text; - să observe personajele principale şi secundare şi să distingă trăsăturile lor pozitive şi negative; - să deosebească versul de strofă; - să observe versurile care se rimează; - să explice semnificaţia proverbului şi să recunoască învăţătura/morala dintr-o fabulă; - să enumere exemple simple de comparaţie din texte şi din viaţa cotidiană; - să citească un text respectând intonaţia propoziţiei/versului; - să recite expresiv o poezie; - să interpreteze texte dramatice; - să-şi expună opinia proprie despre text; - să facă distincţia dintre sunet şi silabă şi să recunoască vocalele şi consoanele; - să deosebească părţile de vorbire în situaţii tipice; - să determine categoriile gramaticale de bază ale substantivului şi verbului; - să deosebească propoziţiile după formă şi înţeles; - să respecte şi să aplice regulile ortografice de bază; - să aplice tehnica citirii şi scrierii corecte a unui text; - să găsească informaţiile date explicit într-un text simplu (linear şi nelinear); - să folosească diferite modalităţi de exprimare orală şi scrisă: repovestirea, povestirea, descrierea; - să alcătuiască în mod corect o propoziţie mai lungă şi mai complexă şi să unească mai multe propoziţii într-un întreg mai scurt;	LITERATURA	TEXTE LITERARE Poezia Poezie populară: Melc, melc, codobelc, Cățeluș cu părul creț, (numărătoare) Poezie populară: Un elefant se legăna pe o pânză de păianjen, Zece negrii mititei, Am pierdut o bătistuță Basmul pescarului și peștișorului de aur (citire pe fragmente) de A S. Puškin Răsfățatul mamei Jovan Jovanović-Zmaj Leul de Dušan Radović Vara de Nichita Stănescu Somnoroase păsărele de Mihai Eminescu Omul și pasărea de Ion Creangă Primăvara de Vasile Alescandri Iarna pe uliță de George Coșbuc Greierul și furnica după La Fontaine Tanu de Elena Farago Povestea gâștelor de George Coșbuc Vișinul leneș de Ana Blandiana Tot ce vede, tot ce știe de Eugenia Ciobanu Bălteanu Cum te plictisești la gară Ana Niculina Ursulescu Limba românească de George Sion Iarna de Nicolae Labiș Vara de Nichita Stănescu Cântec de leagăn de ȘT. O. Iosif Poezii ocazionale de sărbători Proza Poveste populară: Cei doi măgăruși, Povestea omului de zăpadă Poveste populară: Fructul cel mai valoros, (poveste bulgară), Obiceiuri rele Fabulă populară: Vulpea și barza Lupul, țapul și varza de Anton Pann Prietenul adevărat la nevoie se cunoaște de Anton Pann Cheia după Mihail Sadoveanu Rămas bun, Stuart Little de E.B.White Școala de Edmondo de Amicis Ursul păcălit de vulpe de Ion Creangă Ciobănilă de Vasile Voiculescu Povestea creionului de Paulo Coelho Povestea dovleacului și a viței-de-vie de Alexandru Mitru Cioc! cioc! cioc! de Emil Gârleanu; Toamnă de Emil Gârleanu Proverbe, zicători Broasca ţestoasă cea fermecată de Petre Ispirescu Felix Salten: Bambi (fragment la alegere)

- să participe la discuţie şi să-l asculte pe conlocutor cu atenţie; - să deosebească părţile de bază ale unui text (titlul, alineatul, numele autorului, autorului, cuprinsul); - să citească expresiv un text.		Textele dramatice Cuiele din ușă de Pop Simion (adaptare) Cinci pâini de Ion Creangă (adaptare) Boierul și Păcală de Ioan Slavici (adaptare) Căsuța din oală, poveste populară (adaptare) Căsuța lui Cip și Dale (adaptare după desene animate de Walt Disney) Texte informative şi de popularizare a ştiinţei Selecţie din enciclopediile ilustrate şi revistele pentru copii despre personalităţile importante din limba, literatura şi cultura românească LECTURA SUPLIMENTARĂ 1. Selecții de poezii, povești, fabule, basme din literatura română și legende românești 2. Selecție de poezii și povești din literatura din Voivodina 3. Selecție de poezii și povești din literatura sârbă Selecție povești, fabule, basme din literatura universală
		Noţiuni de teoria literară: - vers, strofă, rimă; - cântec de leagăn; - fabulă; - basm; - tema, locul şi timpul desfăşurării acţiunii, ordinea întâmplărilor; - personajul principal şi cele secundare (înfăţişarea, trăsăturile de bază şi comportamentul); - personajele textului dramatic pentru copii.
	LIMBA Gramatica, ortografia şi ortoepia	Sunetul şi silaba; vocalele şi consoanele. Părţile de vorbire: substantivele (proprii şi comune); genul şi numărul substantivelor; verbele; timpurile verbale: trecut, prezent, viitor; formele verbale afirmative şi negative; adjectivele (calificative); numeralele (cardinale şi ordinale). Propoziţiile: enunţiative, interogative, exclamative. Propoziţiile afirmative şi negative. Scrierea cu majusculă a denumirii statelor, oraşelor şi satelor (simple şi compuse) şi a denumirilor geografice simple. Scrierea cu liniuţă de unire: Semnele de punctuaţie: punctul (la sfârşitul propoziţiei; două puncte şi virgula la enumerări; scrierea datei cu cifre arabe şi romane. Scrierea abrevierilor: (unităţile de măsură şi alte abrevieri: Ș.E., nr., etc., pag.și de ex..).
	CULTURA EXPRIMĂRII	Înţelegerea textului citit prin răspunsuri la întrebări. Planul de repovestire a textelor scurte (lirice, epice, dramatice) alcătuit din întrebări simple. Planul unei descrieri pe baza observării nemijlocite. Exerciţii de ortografie: transcriere, dictat şi scriere independentă. Exerciţii de limbă: ghicitori, rebusuri, cuvinte încrucişate, asociaţii, alcătuirea propoziţiilor, extinderea propoziţiilor date.. Exerciţii lexical-semantice: completarea propoziţiilor, descrierea fiinţelor şi animalelor. Prezentarea scenică a textelor dramatice / dramatizate.

Termeni-cheie: literatură, limbă, cultura exprimării, gramatică.

INSTRUCŢIUNI PENTRU REALIZAREA METODICO - DIDACTICĂ A PROGRAMEI

Programa de predare şi învăţare a Limbii române se bazează pe finalităţi, adică pe procesul de învăţare şi nivelul de cunoştinţe acumulate de către elevi. Finalităţile reprezintă integrarea cunoştinţelor, abilităţilor, atitudinilor şi nivelului de cunoştinţe pe care elevul le acumulează, extinde şi le aprofundează în toate cele trei domenii.

I. PLANIFICAREA PREDĂRII ŞI ÎNVĂŢĂRII

Planificarea predării şi învăţării cuprinde alcătuirea planurilor anuale şi operaţionale şi elaborarea pregătirii pentru oră / zi / săptămână. Planul anual este creat sub forma unei diagrame Gantt, şi conţine un număr de ore din domeniile menţionate, repartizate pe luni, în conformitate cu calendarul şcolar, planificate pe baza fondului de ore pe domenii şi pe baza fondului anual de ore.

Programa de predare şi învăţare a disciplinei şcolare Limba română în clasa a doua a şcolii elementare conţine trei domenii: Literatură, Limbă şi Cultura exprimării. Numărul recomandat de pe domenii este: Literatură - 70 de ore, Limba - 40 de ore şi Cultura exprimării - 70 de ore. Între cele trei domenii există interferenţe şi nici unul nu poate fi abordat în mod izolat şi fără corelaţia cu alte domenii.

Pe lângă planul anual, se alcătuieşte lista textelor repartizate pe luni, dar şi lectura şcolară. Repartizarea textelor pe luni se bazează, ca şi până acum, pe gruparea şi legarea textelor în funcţie de diferite criterii - specia operei literare şi rolul ei; tipurile de texte; scopul textelor: pentru alfabetizare / citire / înţelegere / repovestire / interpretare; viteza cu care progresează elevii; anotimpurile; datele importante şi sărbătorile; caracteristicile specifice ale colectivului elevilor, ale şcolii şi ale comunităţii locale; interferenţa dintre conţinut şi finalităţi la nivel de disciplină şcolară şi în context interdisciplinar; competenţele interdisciplinare etc. Deci, corelarea este posibilă prin combinarea textelor într-un întreg tematico-motivațional, pornind de la criterii diferite.

- prietenia
- familia
- viaţa şcolarului
- umorul
- singurătatea şi problemele maturizării
- descrierea
- lumea basmelor
- poveşti cu pildă.

Exemplele de mai sus arată modul în care acelaşi text poate fi asociat cu altele în moduri diferite, în funcţie de diversitatea motivelor sau tonului de naraţiune. În clasa a doua, ca şi în clasa întâi, se citeşte pe fragmente povestirea Basmul cu pescarul şi peştişorul de aur al lui Aleksandr Sergheievici Puşkin sau alt basm din lectura suplimentară. Acest lucru înseamnă că, în câteva ore planificate, în conformitate cu planul pe care îl stabileşte profesorul însuşi şi într-o dinamică adecvată, se citeşte şi analizează, fragment cu fragment, basmul lui Puşkin în versuri.

Planul operaţional conţine rubrica pentru finalităţile operaţionalizate, cu unităţi de învăţământ definite, rubrica pentru corelarea interdisciplinară şi rubrica pentru evaluarea calităţii celor planificate, precum şi alte elemente, la alegerea profesorului. Cu ocazia alcătuirii planului anual şi operaţional, este necesar să se ţină cont de calendarul şcolar şi activităţile care însoţesc viaţa şcolii. Pregătirea pentru orăpresupune definirea scopului orei, definirea finalităţilor în raport cu scopul orei, planificarea activităţilor elevilor şi a profesorului în raport cu scopul şi finalităţile definite, modalităţile de verificare a realizării finalităţilor, alegerea strategiilor de predare, a metodelor şi procedeelor de predare şi învăţare.

II. REALIZAREA PREDĂRII ŞI ÎNVĂŢĂRII

LITERATURA

În predarea literaturii este cel mai important ca la elevi să se dezvolte dragostea faţă de citit, să construiască un sentiment de frumuseţe şi valoare, de educare a gustul. Citirea necesită timp, perseverenţă şi dedicare, iar cultivarea acestor caracteristici este baza învăţării ulterioare. Prin citirea textelor literar-artistice şi discuţia pe marginea lor la oră se construieşte gândirea critică, deoarece elevii trebuie să aibă o atitudine cu privire la comportamentul şi caracteristicile personajelor, precum şi cu privire la diversele întâmplări din text. Este deosebit de important că literatura pentru copii dezvoltă intens empatia, prin aceea că se cere de la cititor să

se pună în locul unui personaj şi să înţeleagă trăsăturile şi comportamentul lui. Predarea literaturii consolidează identitatea naţională şi culturală a elevilor prin cunoaşterea propriei literaturi şi culturi precum şi a literaturii şi culturii altor popoare.
Textele de lectură cuprind o diversitate de genuri literare - poezie, proză, texte dramatice pentru copii fiind îmbogăţite cu o selecţie de textre popular-ştiinţifice şi informaţionale. Programa şcolară obligatorie cuprinde în general opere din corpusul naţional fundamental, fiind îmbogăţită cu creaţii literare pentru copiilor din literatura sârbă și universală. Alegerea operelor trebuie făcută în funcţie de vârsta elevului.
Anumite opere literare din corpusul obligatoriu sunt opţionale. Profesorului i se dă posibilitatea de a alege dacă la oră va aborda:
• poezia populară;
• poezia populară;
• povestea populară;
• fabula.

Prin posibilitatea de a alege, profesorul va avea şi mai multă creativitate în atingerea finalităţilor. Programa îi încurajează pe elevi să cunoască personalităţi importante din limba, literatura şi cultura românească.
În interpretarea unor texte literare obligatorii abordate la oră şi a celor citite din lectura şcolară suplimentară, dar şi din textele popular-ştiinţifice, informative din reviste pentru copii, enciclopedii, etc., trebuie remarcate tema, evenimentele principale, relaţiile spaţiale şi temporale în textul citit, pildele şi detaliile importante în descrierea fiinţelor şi a natura; observarea personajelor principale şi secundare ale operei literare, trăsăturile şi comportamentul lor pozitiv şi negativ; stările lor emoţionale şi disting noţiunile de bine şi rău.
Elevul trebuie să observe diferenţele formale dintre poezie, proză şi textul dramatic şi caracteristicile lor (de ex. absenţa elementului narativ în opera lirică, ritmul versurilor şi strofelor, prezenţa rimei sau succesiunea evenimentelor în opera epică şi dramatică), dar nu la nivelul de definire a noţiunilor. Elevul trebuie să diferenţieze speciilor literare: poezia lirică (cântecul de leagăn şi poezia umoristică - după intonaţia interpretării) de povestire (fabulă şi basm) şi de textul dramatic dar fără introducerea noţiunilor de teorie literară. O terminologie mai detaliată va fi introdusă treptat în clasele mai mari.
Elevul trebuie să înţeleagă sensul figurat al ghicitorii, dar fără a fi numite procedeele stilistice din acestea; să recunoască specia literară de fabulă sau poveste alegorică (dar fără introducerea noţiunii de alegorie), să ştie că în fabule şi în basme personajele pot fi şi animale, plante, obiecte, fiinţe antropomorfe (Norocul, Fericirea, Speranţa) sau oameni şi să înţeleagă sensul figurat al fabulei, să descopere şi să explice pilda. Elevii sunt introduşi în interpretarea proverbelor.
Cu prilejul abordării textelor literare, elevii îşi dezvoltă primele experienţe literar-estetice şi îşi formează opiniile cu privire la textele literare pe care le audiază sau citesc. Învăţătorul îi încurajează pe elevi să-şi exprime opiniile şi să le argumenteze cu exemple din text.
Elevii la această vârstă nu învaţă să deosebească la nivel teoretic poezia (cântecul de leagăn, poezia cu umor şi pastelul) şi operele în proză. De la ei se aşteaptă doar să observe în text şi să enumere exemple simple de comparaţii din viaţa de zi cu zi (de exemplu, roşu ca un trandafir, repede ca un iepure, harnic ca o albină etc.).
Cu prilejul abordării textelor dramatice pentru copii, elevii sunt motivaţi să realizeze o serie de activităţi creative care reies din opera dramatică (apariţia scenică - interpretarea unui text dramatic, jocuri dramatice, jocuri de păpuşi, dialoguri dramatice, vizionarea spectacolelor de teatru pentru copii, înregistrarea şi comentarea fragmentelor dramatizate). De asemenea, elevii însuşesc regulile de comportament la teatru.
Însuşirea noţiunilor literare de către elevi nu implică învăţarea definiţiilor, ci doar numirea şi explicarea descriptivă a noţiunii, precum şi observarea rolului pe care acea noţiune o are textul literar.
Operele literare care au fost ecranizate (Bambi, Basmul pescarului şi peştişorului,) pot fi analizate comparativ şi evidenţiate diferenţele dintre literatură şi film, ceea ce poate servi elevilor să ajungă la o concluzie cu privire la natura celor două medii şi să-şi dezvolte cunoştinţele mediatice. Elevilor li se pot menţiona şi alte filme cu tematică asemănătoare (aventuri pentru copii, sau aventuri într-o lume fantastică, creşterea unui copil singuratic etc.).

LIMBA

În predarea limbii, elevii însuşesc varianta literară a limbii române în scris şi oral. Programa se axează pe dezvoltarea finalităţilor şi a competenţelor elevilor pentru aplicarea regulilor gramaticale în comunicarea scrisă şi orală.

Gramatica

Distincţia dintre sunet şi silabă în pronunţare - silaba este explicată numai pe baza unor cazuri tipice cu vocală la sfârşitul silabei, iar cazurile mai complexe vor fi abordate în clasele mai mari. Este de dorit să se facă o corelaţie cu materia din cultura muzicală (să li se explice că şi cântecele se interpretează prin despărţirea cuvintelor în silabe).

La Morfologie se dezvoltă cunoştinţe de bază despre substantive, verbe, adjective şi numerale. Pentru fiecare parte de vorbire mai întâi se introduce noţiunea iar apoi se menţionează clasificarea ei în subdiviziuni. De exemplu. mai întâi trebuie abordată noţiunea de substantiv ca parte de vorbire, prin exemple tipice de substantive proprii şi comune. După aceea se va face distincţia între subdiviziunile substantivelor: proprii şi comune. În ceea ce priveşte verbul, mai întâi va fi abordat verbul ca parte de vorbire, iar apoi se va face distincţia între timpurile verbale. Numeralul ca parte de vorbire trebuie corelat cu noţiunea de număr în matematică.

Cunoştinţele de sintaxă se bazează pe cele deja învăţate şi se extind prin diferenţierea propoziţiilor după formă şi înţeles.

Ortografie

Regulile de ortografie sunt însuşite treptat de către elevi, prin repetarea şi exersarea conţinuturilor deja învăţate şi învăţarea conţinuturilor lor, prin diverse exerciţii atât la nivelul cuvântului, cât şi la nivel de propoziţii şi texte. Este de dorit să se facă o corelaţie cu materia la matematică în legătură cu scrierea abrevierilor pentru unităţile de măsură (de ex. kilogram, kilometru etc). Este necesar ca elevii să însuşească scrierea corectă a abrevierilor pe care le folosesc zilnic, mai concret, următoarele cinci: Ş.E., nr., etc., pag. şi de ex.

Exerciţiile de ortografie permit elevilor să acorde o atenţie deosebită regulilor ortografice şi rolului lor în text. Rezolvarea sistematică a exerciţiilor de ortografie adecvate permite ca în scurt timp atât cunoştinţele teoretice de ortografie, cât şi regulile ortografice să fie aplicate în practică spontan. Exerciţiile de ortografie sunt cel mai bun mod de a învăţa regulile ortografice, de a le verifica şi de a înlătura eventualele obstacole în însuşirea corectă a lor. La această vârstă ar trebui să se rezolve exerciţii de ortografie simple care sunt potrivite pentru a însuşi o singură regulă de ortografie dintr-un domeniu ortografic. Exerciţiile de ortografie trebuie să fie pregătite, respectând în acelaşi timp principiile gradaţiei, sistematizării, unităţii teoriei şi practicii. Cu ocazia însuşirii principiilor de ortografie, pot fi adecvate următoarele exerciţii de ortografie: copiere, dictare şi scriere independentă.

CULTURA EXPRIMĂRII (EXPRIMAREA ORALĂ ŞI SCRISĂ)

Dezvoltarea şi avansarea culturii exprimării la elevi este una dintre cele mai importante sarcini de predare a limbii române. Scopul său final este ca elevii să însuşească o comunicare bună şi calitativă orală şi scrisă.

Formele de bază ale exprimării orale şi scrise sunt repovestirea, naraţiunea şi descrierea.

Repovestirea - în clasa a doua, predare culturii exprimării devine mai complexă şi cu cerinţele mai avansate în ceea ce priveşte această formă de exprimare orală şi scrisă de către elevi. Este necesar să se încurajeze elevii să recunoască ce este important şi ce nu este absolut nevoie să fie menţionat când se repovesteşte ceva, pentru ca să nu se întâmple ca textul repovestit să fie mai lung decât cel original. De asemenea, repovestirea trebuie să se evalueze, adică să se arate elevilor ce au realizat cu mai mult sau mai puţin succes utilizând această formă de exprimare.

Naraţiunea - cuprinde povestirea evenimentelor şi întâmplărilor, povestirea bazată pe imaginaţie, pe tema dată, povestirea pe o imagine sau o serie de imagini.

Descrierea - este forma cea mai complexă de exprimare orală şi scrisă în primul ciclu de învăţământ. Din cauza numeroaselor limite de vârstă în activitatea cu cei mai tineri elevi, acest fel de exprimare lingvistică trebuie aplicat cu responsabilitate şi respectând principiile de condiţionare şi gradaţie în realizarea ei: se va cere de la elevi să observe cu atenţie, sesizeze, descopere, compare, şi abia apoi conţinutul descris să-l contureze în gând şi să-i dea formă lingvistică. Deoarece descrierea este adesea pusă în relaţie strânsă cu citirea şi interpretarea textului (în special al celui literar-artistic), este necesar ca în mod constat atenţia elevilor să fie concentrată asupra locurilor şi tipurilor de texte care sunt bogate în elemente descriptive (descrierea naturii, anotimpurilor, obiectelor, plantelor şi animalelor, personajelor literare etc.), deoarece ele sunt cele mai bune modele pentru însuşirea spontană a tehnicilor de descriere ca o abilitate permanentă.

Cultură exprimării la elevi se cultivă şi prin activităţi de joc, în special prin exerciţii lingvistice. Tipurile de jocuri ar trebui selectate în funcţie de interesele elevilor sau în contextul conţinutului didactic. Acestea pot fi jocuri de conversaţie, de exemplu, discuţia cu un personaj literar, apoi jocuri de situaţie, respectiv situaţii din

viaţa reală, de exemplu, o conversaţie într-un magazin, discuţia cu medicul. Pot fi alese şi rebusuri, ghicitori, cimilituri, exerciţii de dicţie, cuvinte încrucişate simple, asociaţii, alcătuirea propoziţiilor, extinderea propoziţiilor date.

Exerciţiile lexico-semantice servesc la îmbogăţirea vocabularului elevilor şi de a le demonstra că există diferite posibilităţi în alegerea cuvintelor şi expresiilor şi în utilizarea eficientă a acestora. Prin aplicarea exerciţiilor lexico-semantice la elevi se dezvoltă aptitudinea de a reflecta şi de a căuta o expresie lingvistică adecvată pentru ceea ce doresc să spună (în funcţie de situaţia de comunicare) şi se măreşte numărul acestor expresii în vocabularul lor. Exerciţiile de acest tip ar trebui să fie puse în corelaţie cu interesele elevilor şi conţinuturile didactice. Simţul pentru exprimarea precisă şi înţelegerea sensului cuvintelor şi a expresiilor se dezvoltă prin diferite exerciţii, cum ar fi descrierea fiinţelor şi obiectelor, iar la elevii de această vârstă pot stârni interes şi exerciţiile de completare a propoziţiei (de exemplu, se dă o propoziţie în care lipseşte verbul).

III. MONITORIZAREA ŞI EVALUAREA PREDĂRII ŞI ÎNVĂŢĂRII

Urmărirea progresului şi evaluarea realizărilor elevilor este formativă şi sumativă şi se realizează în conformitate cu Regulamentul de notare a elevilor în instrucţia şi educaţia elementară. Procesul de monitorizare şi evaluare a unui elev ar trebui să înceapă cu o aprecierea iniţială a nivelului la care se află elevul. În procesul de predare şi învăţare profesorul într-un mod continuu şi adecvat arată elevului calitatea cunoştinţelor de care dispune, printr-un feedback suficient de clar şi informativ, care să aibă rol de încurajare a elevului. Fiecare activitate este un prilej bun de apreciere a progresului şi de oferire a unui feedback, iar elevii trebuie învăţaţi şi încurajaţi să-şi evalueze propriul progres în realizarea finalităţilor la această disciplină şcolară, dar şi progresul altor elevi.

RUSINSKI JEZIK

Назва предмета	**РУСКИ ЯЗИК**
Циль	Циль настави руского язика то розвиванє язичних способносцох и оспособйованє школярох же би ефикасно комуниковали на руским язику; розвиванє думаня и критицкого одношеня ґу дїйсносци; упознаванє зоз традицию и културу свойого народа, пестуюци свидомосц о значеню улоги язика за очу ванє националного иодентитета; упознаванє зоз сучаснима културами других народох и универзалнима вредносцами гуманистичней традициї.
Класа	друга
Рочни фонд годзинох	180 годзини

ВИХОДИ **По законченей класи школяр:**	**ОБЛАСЦ/ТЕМА**	**ЗМИСТИ**
- розликує глас и склад и препознава самоглашнїки и консонанти; - розликує файти словох у типичних прикладох; - одредзує основни ґраматични катеґориї меновнїкох и дїєсловох; - розликує виреченя по форми и значеню; - почитує и применює основни правописни правила; - влада з основну технїку читаня и писаня; - пренайдзе експлицитно виражени информациї у єдноставним тексту (линеарним и нєлинеарним) - розликує кнїжовни файти: писню, приповедку, басну, сказку, драмски текст; - одредзи главне збуванє, час и место збуваня у пречитаним тексту;	ЯЗИК	Ґраматика Виреченє - розуменє виреченя як обвисценя, питаня и розказу. Замерковйованє потвердзуюцих и одрекаюцих виреченьох. Означованє виреченя у бешеди - интонация и павза. Велька початна буква на початку виреченя и знак интерпункциї на концу (точка, викричнїк и знак питаня). Слова. Обачованє и препознаванє словох котри знача мененованє и котри знача дїю - як главних словох у виреченю. Власни и заєднїцки меновнїки. Розликованє роду и числа словох у виреченю. Дїєслова. Прешли, терашнї и будуци час.
- обачи главни и побочни подоби и розликує їх позитивни и неґативни прикмети; - розликує стих и строфу; - обачує стихи хтори ше римую; - пояшнї значенє присловки и поуки хтору обачує у басни; - наведзе єдноставни приклади поровнаня з текстох и каждодньового живота; - чита текст почитуюци интонацию виреченя або стиха; - виразно рецитує писню; - виводзи драмски текст; - виноши свойо думанє о тексту; - хаснує розлични форми усного и писменого виражованя: преприповедованє, приповеданє, описованє; - правилно состави длугше и подполне виреченє и скапча вецей виреченя до кратшей цалосци; - участвує у розгварки и меркуюци слуха собешеднїка;		Описни прикметнїки. Слова за означованє часу, места, количества, способу. Склад и глас Вокали и консонанти и дзелєнє словох на склади у вигваряню и писаню. Правопис Познаванє и правилне хасноване шицких буквох. Повязованє буквох при писаню. Писанє з друкованима и писанима, велькима и малима буквами. Велька буква на початку виреченя. Велька буква при писаню особних менох и презвискох, єднословних ґеоґрафских менох и менох улїцох. Писанє адреси. Розкладанє словох на склади при писаню. Писанє неґациї. Скраценя за мери и общи скраценя: ОШ, итд. нпр. Точка, знак питаня, викричнїк, два точки и запяти при начишльованю.

- розликує основни часци текста:(наслов, пасус, мено автора, змист); - виразно чита текст;		
	КНЇЖОВНОСЦ	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА Поезия Мирослав Антич, Кед сом бул вельки Исмет Бекрич, Хлапцово щесце Ґриґор Витез,Як жиє Антонтон Иван Франко, Лїшак Микита Мелания Павлович, Нїтка Мирон Будински, Вредни стари людзе Мирон Будински, Наисце ше боїм Микола М. Кочиш, Хмара на верху тополї Микола М. Кочиш, Додня пред дньом Микола М. Кочиш, Вечар Мирон Колошняї, Здогадованє на дзецинство Мирон Колошняї, Яка моя мац Ирина Гарди Ковачевич, Шлєбода Ирина Гарди Ковачевич, Нєшор Серафина Макаї, Мой оцец Серафина Макаї, Велька гришка Серафина Макаї, Ґовля на високей ноги Василь Мудри, Коваль Яким Олеяр, Коминяр Митро Надь, Кед слунко Гавриїл Надь, Брамушка и пчолка Дюра Папгаргаї, Мож пожувац вельку ствар Михал Симунович, Мой пес Руски народни писнї, Наврачали Проза Душан Радович, Приповедка о малим пальцу Йованка Йорґачевич, Пеги Карло Колоди, Пинокио Михайло Томчанї, Яй, нови чижми Мирон Канюх, Димчок и димиско Мирон Канюх, Єден од шмелих Михал Ковач, За валалом Микола Скубан, Врацена цмота Любомир Сопка, Глєданє Штефан Чакан, Заячок и пчолка Басна, Налпа и єй дзеци Басна, Лїшка и журавель Басна, Гавран и лїшка Руска народна приповедка, Гуска на єдней ноги Росийска сказка, Хвости Драмски тексти Драмски тексти зоз Заградки по вибору Популарни и информативни тексти Вибор популарних и информативних текстох зоз часописа за дзеци Заградка ДОМАШНЯ ЛЕКТИРА Х. К. Андерсен, Сказки, вибор А. С. Пушкин, Сказка о рибарови и рибки Вибор зоз сучасней поезиї и прози за дзеци на руским язику Кнїжовни поняца: - стих, строфа, рима - басна - сказка - тема, место и час збуваня - подїя - рядошлїд збуваньох - главна и побочни подоби - подоби у драмским тексту

		Читанє Дальше увежбованє технїки читаня наглас и у себе з розуменьом пречитаного. Ускладзованє интонациї и темпа читаня зоз природу текста. Читанє и виводзенє драматизованого текста по улогох. Унапрямене читанє - читанє зоз напредок задатим задатком. Читанє у себе як пририхтованє за самостойне читанє и ученє. Робота на тексту Замерковйованє важнєйших цалосцох у тексту (пасус, епизода) и одредзованє можлївих поднасловох. Ушорйованє часцох текста до хронолоґийней и смисловей лоґичней цалосци. Обачованє характеристичних детальох при опису амбиєнту, подобох и подїйох. Обачованє хронолоґиї збуваньох и вязох причина - пошлїдок. Заберанє власного становиска ґу поступком подобох. Замерковйованє сущного у тексту и його розуменє. Розуменє функциї наслова и поднаслова у тексту. Преприповедованє на основи заєднїцкого и индивидуалного плану приповеданя - детально и зжато.
		Предлужованє и дополньованє приповедки. Замерковйованє опису, директней бешеди и диялоґу. Толкованє порученьох, намирох и чувствох виражених у тексту. Обачованє розличних значеньох словох у зависносци од контексту и їх хасновванє у бешеди. Розликованє приповедки, сказки, басни, загадки и присловки. Упутйованє школяра на способ хасновaня учебнїка, библиотеки и глєданє и находзенє конкретного змисту у учебнїку або задатку.
	ЯЗИЧНА КУЛТУРА	Усне висловйованє Преприповедованє змисту кратших текстох, театралних представох, филмох и ТВ емисийох за дзеци - спрам плану составеного зоз детальних питаньох и спрам плану з пообщенима питанями. Преприповедованє по часцох и у цалосци. Приповеданє о подїйох спрам шора сликох, спрам єдней слики, або по плану у форми питаньох, або поднасловох. Описованє предметох, людзох, животиньох, рошлїнох. Обачованє и менованє виразних прикметох. Описованє по плану. Менованє и описованє зявеньох у природи. Идентитет - менованє родзинства, сушедства, познатих и нєпознатих. Приповеданє о себе и своєй улоги у подїйох. Приповеданє о истей подїї з вецей углох патреня. Комуникация - обачованє, менованє и описованє одношеньох у природи. Виражованє дзеки (афирмативно и процивно) - сцем, будзем, жадам, наздавам ше и подобне. Менованє предметох и зявеньох з рижнима словами Збогацованє словнїка з хасновaньом язичних бавискох - загадки, ребуси, крижальки, осмосмерки, асоцияциї и подобне. Сценске приказованє драмского або драматизованого текста. Писане висловйованє Преписованє виреченьох и виривкох з текстох з цильом же би ше усовершовало технїку и швидкосц писаня. Преписованє кратших виреченьох з напредок задатим задатком. Писани одвити на поставени питаня и поставянє питаньох на задати одвит. Диктати - рижни файти творчих диктатох, контролни и автодиктат. Записованє змистох кратших текстох або опису подїйох спрам плану составеного з пообщених питаньох. Описованє спрам слики котра представя цалосну подїю спрам плану з пообщенима питанями. Описованє єдноставнєйших подїйох и предметох спрам плану у форми тезох. Опис особи. Заєднїцки писани состав (преприповедованє, приповеданє, описованє) з намиру же би ше обачели основни правила о лоґичним рядошлїду подїї. Писанє розгляднїцох, винчованкох, поволанкох, кратких писмох.

Ключни поняца: кнїжовносц, язик и язична култура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНЕ ВИТВОРЙОВАНЄ ПРОГРАМИ

Наставну програму предмета Руски язик у другей класи основней школи творя три наставни обласци - Кнїжовносц, Язик и Язична култура.Заснована є на виходох, односно на процесу ученя и школярских посцигнуцох.

I. ПЛАНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Плановане настави и ученя Руского язика облапя правенє рочного и оперативних планох, як и писанє пририхтованьох за годзини.Рочни план ма у себе число годзинох по обласцох розпоредзених по мешацох, у складзе зоз школским календаром, планованим фондом годзинох по обласцох и рочним фондом годзинох.Препоручене число годзинох по предметних обласцох Кнїжовносц - 70 годзини, Язик - 40 годзини и Язична култура - 70 годзини.Шицки обласци ше преплєтаю и анї єдну нє мож виучовац изоловано од других обласцох.При планованю треба водзиц рахунку о корелациї з другима наставнима предметами и функционално повязовац тексти до зродних тематичних цалосцох.Оперативни план треба же би мал рубрику зоз операционализованима виходами, дефинованима наставнима єдинками, рубрику за медзипредметну повязаносц и рубрику за евалуацию квалитета планованого, як и други елементи кед су потребни наставнїкови. Пририхтованє за годзину подрозумює дефинованє циля годзини, дефинованє виходох у одношеню на циль годзини, плановане активносцох школярох и наставнїка, плановане способох преверйованя витвореносци виходох, вибор наставних методох и поступкох ученя, як и наставних средствох хтори буду похасновани.

II. ВИТВОРЙОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ
КНЇЖОВНОСЦ

Препоручени змисти зоз обласци Кнїжовносц звладую ше у цеку цалого школского рока, зоз помоцу Читанки як основного наставного средства, так же учитель планує их реализацию у складзе зоз индивидуалнима характеристиками школярох и вкупнима можлївосцами колектива, руководзаци ше зоз виходами ученя.

Дальше увежбованє технїки читаня наглас и у себе з розуменьом пречитаного подрозумює нє лєм плановани тексти зоз школскей и домашнєй лектири, алє наставнїк ма можлївосц вибрац даєден текст зоз сучасней литератури за дзеци по руски, або вибрани кнїжовни, як и науково-популарни тексти зоз часописа за дзеци Заградка, як и читанє одвитуюцих текстох зоз учебнїкох за други наставни предмети (текстуални задатки зоз математики, упутства за роботу у настави предмета Швет коло нас, упутства за рижни файти наставних лїсткох як за индивидуалну, так и за ґрупну роботу и подобне). На тот способ школяре вежбаю як читанє наглас так и читанє у себе, зоз напредок задатим задатком и пририхтую ше за самостойне ученє.Квалитетне читанє ма вельо функциї, а скорей шицкого функцию трансфера, понеже без читаня и розуменя пречитаного скоро же нєт ученя других предметох. Успишносц у шицких других предметох и обласцох ученя директно завиши од квалитета читаня односно розуменя пречитаного.

Робота на тексту

Читанє кнїжовного тексту служи и як приклад за розуменє и препознаванє порученьох хтори текст ноши, алє и препознаванє кнїжовней файти (приповедка, сказка, басна, загадка, присловка и драмски текст) и єй характеристикох, без дефинованя поняцох.У другей класи треба обрациц увагу на обачованє важнєйших цалосцох у тексту, на похопйованє пасуса як часци ширшого текста, ушорйованє часцох текста до хронолоґийней и смисловей лоґичней цалосци.При анализованю амбиєнту, подобох и подїйох оспособйовац школярох же би обачовали характеристични деталї, препознавали причиново - пошлїдково вязи, а окреме же би шлєбодно виношели свойо становиска и арґументовали их зоз прикладами зоз текстох.Школярох треба мотивовац же би препознавали и толковали порученя, намири и чувства у пречитаних текстох, алє и же би их повязовали зоз власним искуством.Толкованє текста ше найвецей зводзи на елементи розуменя подїї, фабули и основного порученя. До тих елементох мож дойсц зоз шлєбодну розгварку, алє школярох вше баржей треба унапрямовац на препознаванє одредзених зявеньох у реалним живоце.

Обробок драмских текстох за дзеци як и драматизация обробених текстох оможлївює мотивованє школярох на рижни творчи активносци як цо то сценски наступ, драмске бависко, бабкарске бависко, драмски диялоґи. Розвиванє кнїжовних поняцох при школярох нє подрозумює ученє дефиницийох,

алє менованє и описне обґрунтованє поняцох, обачованє улоги одредзеного поняца у кнїжовноуметнїцким тексту.

ЯЗИК

Ґраматика и правопис

У настави язика школяре ше оспособюю за правилну усну и писану комуникацию на стандардним руским язику. Прето поглєдованя у тим програму нє унапрямени лєм на язични правила и ґраматични норми, алє на їх функцию.Програма унапрямена на розвиванє виходох и школярских компетенцийох за примену ґраматичних правилох у писаней и бешедней комуникациї.

Плановани ґраматични и правописни правила ше нє усвоюю и увежбую изоловано, алє повязано зоз другима наставнима обласцами, без огляду чи то буду похасновани приклади зоз даєдного кнїжовного дїла, чи усвоєне правило злєпшує школярску усмену або писану комуникацию.Так наприклад розуменє виреченя як обвисценя, питаня и розказу и означованє виреченя у бешеди з хаснованьом одвитуюцей интонациї и павзох найлєгчейше мож увежбовац зоз виразним читаньом одвитуюцих текстох, зоз читаньом диялоґох и драматизацию обробених кнїжовних дїлох. Так школяре ефикаснєйше усвоюю и знаня вязани за правилне хасновванє знакох интерпункциї бо на практичних прикладох видза розлики медзи нїма и їх функцию, як у кнїжовних дїлох, так и у каждодньовей комуникациї.Зоз морфолоґиї ше розвиваю основни знаня о меновнїкох, дїєсловох и прикметнїкох. За кажду файту словох перше ше уводзи поняце, а потим розликованє подфайтох.

Правописни правила школяре усвоюю поступнє, зоз повторйованьом уж наученого и поступним уводзеньом нових змистох, и то прейґ рижних вежбаньох як на уровню словох, так и на уровню виреченьох и текста. Правописни вежби оможлївюю школяром же би усвоєне правописне знанє практично и спонтано применьовали.У тим возросту би требало применьовац прости правописни вежби хтори вигодни за звладованє лєм єдного правописного правила, почитуюци принципи поступносци, систематичносци, єдинства теориї и пракси.

ЯЗИЧНА КУЛТУРА

Усне висловйованє

Усне висловйованє у другей класи часта форма комуникациї у школи.За розвой и култивованє усней комуникациї треба цо вецей хасновац дзецом прицагуюци бависка представяня, бависка улогох, драмски бависка, рецитованє, бабкарски бависка, бависка асоцияциї, здумованє приповедкох зоз їх преширйованьом, уводзеньом нових подобох, пременку подїйох и подобне.Школяре тиж треба же би научели описовац, поднєсц звит, преприповедац самостойно, по парох або у ґрупи.Таки интеґративни бависка опущую школярох.Мож их комбиновац зоз рисованьом рисункох, або стрипох, лєбо их обогациц зоз рухами и музику цо ище баржей помоцнює їх мотивацийни характер.То можу буц и бешедни бависка нпр. розгварка зоз кнїжовну подобу, або ситуацийни бависка одн. стварни ситуациї.

Познєйше усна комуникация ше баржей опера на дзецинске искуство и розвива ше през зложенши активносци.Циль таких активносцох рижнородни:

- порушованє школярох же би участвовали у комуникациї
- пестованє язично правилней комуникациї
- же би знали поднєсц звит о власней роботи и роботи других,
- же би знали описац предмети, людзох,животинї, рошлїни, зявеня у природи, або слики
- же би знали виприповедац свойо дожица, правилно спатраюци свою улогу у подїї, або же би приповедали о подїї з вецей углох патреня
- оспособйованє школярох же би виражовали дзеку (афирмативно и процивно: сцем, будзем, жадам, наздавам и радуєм ше и подобне).

Писане висловйованє

Писана комуникация подрозумює одношенє школяра зоз текстом.Найчастейши вежби за розвой писаней комуникациї то: преписованє, диктат, писанє одвитох на питаня, опис,писане преприповедованє текста, писани состави о одредзеней теми итд.

Преписованє виреченьох и виривкох з текстох ше вежба з цильом же би ше усовершовало технїку и швидкосц писаня, алє преписованє може буц и з напредок задатим задатком (дополньованє виреченьох, ушорйованє деформованого виреченя, пренаходзенє глєданих прикладох и подобне).

Диктат як форма писаного вежбаня наменєни за розвиванє правописних навикнуцох и за преверйованє общей писменосци школярох, алє ше зоз нїм можу ришовац и язични и стилски задатки.У другей класи мож попри диктатох з толкованьом, диктатох зоз зопераньом гришкох, контролних и автодиктатох, хасновац и творчи диктати зоз уруцованьом словох, або пременку словох (пременка роду, числа словох, або писанє у другим чаше).

При писаним преприповедованю потребне оспособйовац школярох же би обачовали цо значне, цо мож посцигнуц зоз вреднованьом преприповедованя и наглашованьом школяром цо успишне, а цо менєй успишне у тей форми виражованя.

Приповеданє облапя приповеданє збуваньох и дожицох, приповеданє на основи мриї, на задату тему, приповеданє на основи слики, або шора сликох.

Описованє найзложенша форма усного и писменого виражованя. Школярох перше треба оспособиц же би ше меркуюци припатрали, обачовали, одкривали, замерковйовали, поровновали, а аж вец дату предметносц думково заокружовали и язично оформйовали.При читаню кнїжовноуметнїцких текстох треба школярску повагу унапрямиц на гевти места у хторих єст даяки описни елементи, бо то найлєпши приклади за спонтане усвойованє технїки описованя.

Язичну култура школярох пестує ше и през бависково активносци, окреме през язични вежби.Файту бависка треба вибрац спрам интересованьох школярох, або у контексту наставного змиста.То можу буц ребуси, загадки, розчитованки, єдноставни крижальки, осмосмерки, асоцияциї, преширйованє задатих виреченьох итд.

Лексично-семантични вежби служа за збогацованє словнїка школярох указуюци на розлични можлївосци при вибераню словох и виразох, Так ше при школярох розвива звикнуце же би глєдали адекватни язични вираз за тото цо сцу виражиц, зависно од комуникативней ситуациї и звекшує ше фонд таких словох и виразох у їх словнїку.

III. ПРОВАДЗЕНЄ И ВРЕДНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Провадзенє напредованя и оценьованє посцигнуцох школярох треба же би було формативне и сумативне и реализує ше спрам Правилнїка о оценьованю школярох у основним образованю и воспитаню. Провадзенє и вреднованє школяра почина зоз инициялним преценьованьом уровня на хторим ше школяр находзи. Под час реализациї настави и ученя наставнїк порядно указує школярови на квалитет його посцигнуцох, так же би повратна информация була прилагодзена, достаточно ясна и мотивацийна. Школярох треба оспособйовац же би преценьовали власне напредованє спрам витворйованя виходох предмета, як и напредованє других школярох.

SLOVAČKI JEZIK

Názov predmetu	**SLOVENSKÝ JAZYK**
Cieľ	Cieľom učenia slovenského jazyka je, aby žiaci zvládli základné zásady slovenského spisovného jazyka kvôli ústnemu a písomnému vyjadrovaniu, pestovali povedomie o význame úlohy jazyka v zachovávaní národnej identity; aby boli schopní analyzovať zvolené literárne a iné umelecké diela zo slovenského a svetového umeleckého dedičstva, pestovať tradície a kultúru slovenského národa a rozvíjať interkulturálnosť.
Ročník	druhý
Ročný počet hodín	180 hodín

VÝKONY **Po skončení ročníka** **žiak bude schopný:**	**OBLASŤ/TÉMA**	**OBSAHY**
- rozlišovať literárne žánre: báseň, poviedku, bájku, rozprávku, dramatický text; - určiť základnú udalosť, čas a miesto konania deja v prečítanom texte; - určiť poradie udalostí v texte; - určiť hlavné a vedľajšie postavy a odlíšiť ich kladné a záporné vlastnosti; - rozlíšiť verš a strofu; - určiť verše, ktoré sa rýmujú; - vysvetliť význam príslovia, porekadla a ponaučenia , ktoré zistil v bájke; - uviesť jednoduché príklady prirovnania z textov a každodenného života; - čítať text a správne uplaňovať intonáciu vety/verša; - umelecky recitovať báseň; - predviesť dramatické texty; - vyjadriť svoju mienku o texte; - rozlišovať hlásku a slabiku a poznať samohlásky, spoluhlásky a dvojhlásky; - rozlišovať slovné druhy v typických príkladoch; - určiť základné gramatické kategórie podstatných mien a slovies; - rozlišovať vety podľa významu; - rešpektovať a uplatňovať základné pravidlá pravopisu; - poznať najfrekventovanejšie vybrané slová; - vyhľadať explicitne vyjadrené informácie v jednoduchom texte (lineárnom a nelineárnom); - využívať rôzne formy ústneho a písomného vyjadrovania: prerozpávanie, rozprávanie, opis; - správne utvoriť dlhšiu a úplnú vetu aspojiť viac viet do kratšieho celku; - zúčastniť sa v rozhovore a pozorne počúvať spolubesedujúceho; - rozlíšiť základné časti textu (názov, odsek, meno autora, obsah).	LITERATÚRA	ŠKOLSKÁ LEKTÚRA Poézia Ľudová pieseň: Spievanky, Tancuj, tancuj Kukulienka, Bodaj by vás, Moje milé premilené jahody,... Alojz Čobej: Čo všetko deťom k šťastiu treba Štefan Moravčík: Slovenčina, Veľká noc-veľký deň Mária Rázusová-Martáková: Mesiačikove úbehy /Ranená breza Ľudmila Podjavorinská:Na tanci, Prosba vtáčkov Elena Čepčeková: Prvý sneh Juraj Tušiak: Keď moja mama nie je doma, Do školy, Zajkove nové nohavičky Ljubivoje Ršumović: Uch, ale je škola skvelá Krista Bendová: Ako Jožko Pletko pozašíval všetko/ Tanierik Pavel Mučaji: Lastovičkám na cestu Ľubomír Feldek: Bájka o elektrickom drôte Gabriela Hertlíková: Vianočné darčeky, Mikuláš Iveta Bognárová: Posledný deň školského roka Ján Smrek: Na jar Ľudové riekanky: Keď slnko zasvieti, Nesie vtáčik slámku,... Hádanky, vyčítanky, uspávanky, vinše (výber). Próza Ľudová rozprávka: O medovníkovom domčeku (podľa P. Dobšinského), O dvanástich mesiačikoch (podľa B. Nemcovej), Ako zvieratká prezimovali,... Ezopská bájka: Lev a myš Dositej Obradović: výber z bájok Jozef Pavlovič: Prečo sú zajace nevzdelané Sibyla Mislovičová: Nie je myš ako myš Božena Trilecová: Doktor Blažej Daniel Hevier: Upratovačka a rozhadzovači Mária Haštová: Srnka Cupilupka Mária Ďuríčková: Nedokončená rozprávka Mária Jančová: Rozprávka o ježkovi Tomáš Čelovský: Keď narastiem Silvia Čaňová: Ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva Ľudové porekadlá a príslovia. Dramatické texty Detské ľudové hry: výber Anna Nemogová Kolárová: Tomáš dostáva darčeky

- poznať tradičné slovenské zvyky a predniesť vinše vzťahujúce sa na sviatky		Žartíky Populárne a informatívne texty Výber z ilustrovaných encyklopédií a časopisov pre deti o významných osobnostiach slovenského jazyka, literatúry a kultúry DOMÁCA LEKTÚRA (najmenej tri diela podľa výberu) 1. Výber z krátkych foriem ľudovej slovesnosti (hádanky, príslovia, porekadlá, vyčítanky) 2. Hans Christian Andersen: Palculienka, Princezná na hrášku 3. Výber z veršov Márie Rázusovej Martákovej a Ľudmily Podjavorinskej 4. Mária Ďuríčková: O Guľkovi Bombuľkovi 5. Jozef Cíger Hronský: Budkáčik a Dubkáčik 6. Výber z krátkych rozprávok pre deti 7. A. S. Puškin: Rozprávka o rybárovi a rybke Literárne pojmy: - verš, strofa, rým; - ľudová uspávanka; - bájka; - rozprávka; - téma, miesto a čas konania deja, sled udalostí; - hlavná a vedľajšia postava (výzor, základné vlastnosti a správanie); - postavy v detskom dramatickom texte.
	JAZYK Gramatika, pravopis a ortoepia	Hláska a slabika; samohlásky, spoluhlásky a dvojhlásky. Slovné druhy: podstatné mená (vlastné a všeobecné); rod a číslo podstatných mien; slovesá; slovesné časy: minulý, prítomný, budúci čas; prídavné mená (akostné); číslovky (základné a radové). Vety: oznamovacie, opytovacie, rozkazovacie a zvolacie. Veľké písmeno: písanie názvov štátov, miest a dedín (pozostávajúcich z jedného alebo viac slov) a jednoduchých geografických názvov. Interpunkcia: bodka (na konci vety a za radovým číslom); dvojbodka a čiarka pri napočítaní; písanie dátumu arabskými a rímskymi číslicami. Písanie skratiek: (jednotky miery a najfrekventovanejších skratiek ZŠ, č., atď., str. a npr.).
	JAZYKOVÁ KULTÚRA	Písanie y/ý vo vybraných slovách. Písanie i/í po obojakých spoluhláskach. Porozumenie prečítaného prostredníctvom odpovedí na otázky. Osnova na prerozprávanie krátkych textov (lyrických, epických, dramatických) zložená z jednoduchých otázok. Osnova opisovania na základe priameho pozorovania. Pravopisné cvičenia: odpisovanie, diktát a samostatné písanie. Jazykové cvičenia: hádanky, rébusy, krížovky, osemsmerovky, asociácie, tvorenie viet, rozvíjanie zadaných viet. Lexikálno-sémantické cvičenia: dopĺňanie viet, opis bytostí a predmetov. Prednes dramatického/ zdramatizovaného textu.

Kľúčové pojmy: literatúra, jazyk, jazyková kultúra

POKYNY NA DIDAKTICKO-METODICKÚ REALIZÁCIU PROGRAMU

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka založený je na výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje, rozširuje a prehlbuje cez tri vzdelávacie oblasti tohto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVANIA A UČENIA

Plánovanie vyučovania a učenia zahŕňa vypracovanie ročného a operatívnych plánov, ako aj zveľadenie príprav na hodinu/deň/týždeň. Ročný plán sa vypracúva vo forme Ganttovho diagramu a obsahuje počet hodín podľa oblastí, ktoré sú rozvrhnuté podľa mesiacov a v súlade so školským kalendárom, plánovaným počtom hodín podľa oblastí a ročným fondom hodín.

Program vyučovania a učenia predmetu Slovenský jazyk v druhom ročníku základnej školy obsahuje tri vzdelávacie oblasti: literatúru, jazyk a jazykovú kultúru. Odporúčané rozdelenie hodín podľa vzdelávacích oblastí: literatúra - 70 hodín, jazyk - 40 hodín a jazyková kultúra - 70 hodín. Všetky tri oblasti sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti s inými oblasťami.

K ročnému plánu sa zostavuje aj zoznam textov, ktoré sú rozvrhnuté na každý mesiac a zároveň aj zoznam diel na domácu lektúru. Mesačný rozvrh textov, ako aj doteraz, sa zakladá na zoskupovaní textov a zároveň spájaním textov podľa rôznych kritérií - podstata a úloha literárneho diela; druhy textov; účel textov: na získavanie gramotnosti /čítanie/ čítanie s porozumením /prerozprávanie /analýza; rýchlosť napredovania žiakov; ročné obdobia; významné dátumy a sviatky; zvláštnosti žiackeho kolektívu, školy a lokálne spoločenstvá; predmetová a medzipredmetová spätosť obsahov a výkonov; medzipredmetové kompetencie atď. Teda, korelácia sa umožňuje kombinovaním textov do podobných tematicko-motívových celkov podľa rôznych kritérií. Príklady funkčného spájania textov podľa podobnosti diel môžu byť nasledujúce (ale vôbec nie jediné):

• priateľstvo (Anna Nemogová Kolárová - Tomáš dostáva darčeky, Anna Minichová - Najsladšia mandarínka (ako výberový text));
• rodina (ľudové uspávanky, Alojz Čobej - Čo všetko deťom k šťastiu treba, Krista Bendová - Tanierik, Gabriela Hertlíková - Mikuláš a Vianočné darčeky)
• žiacke obdobie (Ljubivoje Ršumović - Uch, ale je škola skvelá, Juraj Tušiak - Do školy, Iveta Bognárová –

Posledný deň školského roka, Daniel Hevier - Upratovačka a rozhadzovači);
• humor (ľudová riekanka: Nesie vtáčik slámku, ľudové piesne: Tancuj, tancuj, Bodaj by vás, Ľudmila Podjavorinská - Na tanci, Krista Bendová - Ako Jožko Pletko pozašíval všetko, Juraj Tušiak - Zajkove nové nohavičky, Sibyla Mislovičová - Nie je myš ako myš)
• dospievanie (Tomáš Čelovský - Keď narastiem)
• opis prírody (ľudová riekanka - Keď slnko zasvieti, Elena Čepčeková - Prvý sneh, Pavel Mučaji - Lestovičkám na cestu, Mária Rázusová Martáková - Mesiačikove úbehy,);
• svet rozprávok (Alexander Sergejevič Puškin: Rozprávka o rybárovi a rybke, ľudové rozprávky);
• poučné rozprávky (Ľubomír Feldek - Bájka o elektrickom drôte, bájky, Silvia Čaňová - Ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva,František Hrubín - O nepodarených kozliatkach (ako výberový text)).

Uvedenými príkladmi sa poukazuje na to, ako sa ten istý text môže spojiť s inými na rôzne spôsoby podľa rôznych motívov alebo tónu rozprávania. V druhom, tak ako aj v prvom ročníku, číta sa text na po častiach Rozprávka o rybárovi a rybke Alexandra Sergejeviča Puškina. To znamená, že sa na niekoľkých plánovaných hodinách, podľa plánu, ktorý si sám učiteľ utvorí, a zodpovedajúcou dynamikou bude čítať a analyzovať časť za časťou Puškinova veršovaná rozprávka.

Operatívny plán obsahuje rubriku s operacionalizovanými výkonmi, definovanými vyučovacími jednotkami, rubriku na plánovanú medzipredmetovú spätosť a rubriku na hodnotenie kvality naplánovaného, ako aj iné prvky podľa odhadu učiteľa. Pri vypracovaní ročného a operatívnych plánov nevyhnutné je dbať na školský kalendár a aktivity, ktoré sprevádzajú život v škole.

Príprava na hodiny má mať definovaný cieľ hodiny, definované výkony v súlade s cieľom hodiny, plánovanie aktivít žiakov a učiteľa v súlade s cieľom a definovaných výkonov, plánované formy hodnotenia dosiahnutých výkonov, výber stratégií učenia, metód a postupov učenia a doučovania.

II. REALIZÁCIA VYUČOVANIA A UČENIA

LITERATÚRA

Vo výučbe literatúry najdôležitejšie je u žiakov rozvíjať lásku k čítaniu (využijúc aj báseň Tomáša Janovica Moja knižnica, Daniela Heviera Prosím ťa, čo nosíš, ako i z Cd-čka báseň Vladimira Reislea Knižka), budovať pocit pekného a hodnotného, pestovať vkus. Čítanie potrebuje čas, vytrvalosť a oddanosť a pestovanie týchto vlastností je základom ďalšieho učenia. Prostredníctvom čítania literárno-umeleckých textov a rozhovorom o nich na hodine, buduje sa kritické myslenie, lebo žiaci majú mať názor na konanie a vlastnosti postáv, ako aj na rôzne udalosti v texte. Je obzvlášť dôležité, aby literatúra u detí intenzívne rozvíjala empatiu tým, že sa od čitateľov žiada, aby sa postavili do pozície druhého a aby pochopili najrôznejšie charakteristiky a konanie postáv. Výučba literatúry posilňuje národnú a kultúrnu identitu žiakov tým, že spoznávajú svoju literatúru a kultúru, ako aj literatúru a kultúru iných národov.

Školská lektúra je rozčlenená podľa literárnych druhov - poézia, próza, dramatické texty pre deti a obohatená výberom náučno-populárnych a informatívnych textov. Povinná časť školskej lektúry pozostáva hlavne z diel, ktoré patria do základného národného korpusu, ale je obohatená aj dielami pre deti zo svetovej literatúry. Výber diel je vekuprimeraný žiakom.

Jednotlivé diela z povinného korpusu sú voliteľné. Učiteľovi sa odporúča, aby spracoval najmenej:

- tri ľudové piesne
- riekanku Nesie vtáčik slámku, okrem na rozbor postupnosti dianií, aj na hovorové cvičenie a splývavú správnu výslovnosť pri spodobovaní spoluhlások
- najmenej dve bájky: Lev a myš a aspoň jednu z diela Dositeja Obradovića
- najmenej jedno dielo Ľudmily Podjavorinskej, Márii Rázusovej Martákovej a Kristy Bendovej

Voliteľnosť umožňuje učiteľovi väčšiu kreativitu pri dosahovaní výkonov. Programom sa podporuje spoznávanie sa žiakov s významnými osobnosťami slovenského jazyka, literatúry a kultúry. Nevyhnutné je žiakom prezentovať význam zaznamenávania svitakov a prezentovať slovenské tradičné zvyky a obyčaje.

Pri interpretácii textov školskej a domácej lektúry, ale aj populárnych, informatívnych textov z časopisov pre deti, encyklopédií a pod. je potrebné všimnúť si tému, hlavné udalosti, priestorové a časové vzťahy v prečítanom texte, ponaučenia a dôležité detaily v popisoch bytostí a prírody; všimnúť si hlavné a vedľajšie postavy v literárnom diele, ich pozitívne a negatívne vlastnosti a postupy; ich emocionálne stavy a rozlišovať pojmy dobro a zlo.

Žiak by si mal všimnúť formálne rozdiely medzi poéziou, prózou a dramatickým textom a ich základné charakteristiky (napríklad neprítomnosť fabuly v lyrike, rytmus veršov a strof, prítomnosť rýmov alebo sled udalostí v epike a dramatickom diele), ale nie na úrovni definovania pojmov. Žiak by mal rozlišovať literárne druhy: lyrickú báseň (uspávanku a vtipnú báseň - podľa melódie prednesu) od poviedky (bájky a rozprávky) a dramatického textu, ale bez uvádzania definície literárno teoretických pojmov. Podrobnejšie terminologické určovanie sa uvádza postupne v starších ročníkoch.

Žiak by mal pochopiť prenesený význam hádanky, ale existujúce štylistické postupy v nej sa nemenujú; rozpoznať žáner básne ako príbehu s preneseným významom (neuvádza sa pojem alegórie); že v rozprávkach a bájkach postavy môžu byť aj zvieratá, rastliny, predmety, antropomorfné bytosti (Šťastie, Nádej) alebo ľudia, má pochopiť prenesený význam bájky, odhaliť a vysvetliť ponaučenie. Žiaci sa učia tlmočiť porekadlá.

Pri spracovaní literárnych textov žiaci si rozvíjajú prvé literárno-estetické skúsenosti a vytvárajú vlastné postoje o diele, ktoré počúvajú alebo čítajú. Učiteľ podnecuje žiakov, aby vyjadrili svoje názory a argumentovali ich príkladmi z textu.

Poéziu (uspávanku, vtipnú a opisnú báseň) a prózu sa žiaci neučia rozlišovať na teoretickej úrovni. Prirovnanie ako štylistický prostriedok sa tiež nespracúva na teoretickej úrovni, ale sa od žiakov očakáva, aby si ho všímali v texte a aby uvádzali jednoduché príklady prirovnaní z každodenného života (napríklad: červená ako ruža, rýchly ako zajac, usilovný ako včela atď.).

Pri spracovaní dramatických textov pre deti žiaci sa motivujú k radu tvorivých aktivít, ktoré vznikajú v súvislosti s dielom (scénické predvedenie - predvádzanie dramatického textu, divadelné hry, bábkové divadlo, dramatizované dialógy, sledovanie detských divadelných predstavení, nahrávanie a komentovanie dramatizovaných úryvkov). Žiaci si tiež osvojujú pravidlá správania v divadle.

Rozvíjanie literárnych pojmov u žiakov neznamená učenie definícií, ale pomenovanie a opisné vysvetľovanie pojmu; určovanie úlohyurčitého pojmu v literárno-umeleckom texte.

Literárne diela, ktoré boli sfilmované (Rozprávka o rybárovi a rybke, Princezná na hrášku, O dvanástich mesiačikoch,...) môžu poslúžiť na komparatívnu analýzu a zisťovanie rozdielov medzi literatúrou a filmom, na základe ktorej môžu žiaci prísť k záveru o podstate dvoch médií a rozvíjať svoju mediálnu gramotnosť.

Žiakov možno usmerniť aj na iné filmy s podobnou tematikou (detské dobrodružstvá alebo dobrodružstvá vo svete fantázií, dospievanie osamelého dieťaťa a pod.).

JAZYK

Vo vyučovaní jazyka žiaci sa uschopňujú pre správnu ústnu a písomnú komunikáciu v spisovnom slovenskom jazyku. Program je usmernený na vývoj dosiahnutia výkonov a získanie žiackych kompetencií na uplatnenie gramatických pravidiel v písomnej a ústnej komunikácii.
Požiadavky v tomto programe nie sú usmernené len na osvojenie jazykových pravidiel a gramatických noriem, ale aj pochopenie ich funkcie a správne uplatnenie v ústnom a písomnom vyjadrovaní.

Gramatika

Rozlišovanie hlásky a slabiky pri ústnom vyjadrovaní - slabika sa vysvetľuje iba na typických prípadoch so samohláskou na konci slabiky, zatiaľ čo ostatné prípady sa spracúvajú vo vyšších ročníkoch. Je žiaduce vytvoriť koreláciu s výučbou hudobnej kultúry (poukazovať na to, že piesne sa spievajú tak, že sa slová delia na slabiky).
Z morfológie sa rozvíjajú základné poznatky o podstatných menách, slovesách, prídavných menách a číslovkách. Pre každý slovný druh sa najprv uvádza pojem a neskoršie rozdelenie. Napríklad, najprv by sa malo pracovať na pochopení pojmu podstatných mien ako slovného druhu a to na typických príkladoch vlastných a všeobecných podstatných mien. Potom sa uvádza rozlišovanie druhov podstatných mien: vlastné a všeobecné. Slovesá sa najprv spracúvajú ako slovné druhy a neskoršie sa uvádza rozlišovanie kategórie času. Číslovky ako slovný druh sa spracúvajú v prepojení s výučbou matematiky.
Syntaxické poznatky sa nadväzujú na už naučené a rozširujú sa rozlišovaním viet podľa významu.

Pravopis

Pravidlá pravopisu si žiaci osvojujú postupne opakovaním a precvičovaním už naučeného a spoznávaním nových obsahov prostredníctvom rôznych cvičení tak na úrovni slova, ako aj na úrovni viet a textov. Je žiaduce vytvoriť koreláciu s vyučovaním matematiky v súvislosti s písaním skratiek pre merné jednotky. Je potrebné, aby si žiaci osvojili správne písanie všeobecných skratiek, ktoré používajú denne ZŠ, č., atď.,str., npr..
Pravopisné cvičenia umožňujú žiakom venovať osobitnú pozornosť pravopisným požiadavkám a ich funkcii v texte. Systematické uplatňovanie zodpovedajúcich pravopisných cvičení umožňuje, aby teoretické pravopisné vedomosti včas prerástli na zručnosti, ako aj na praktické a spontánne uplatňovanie pravopisných pravidiel. Pravopisné cvičenia sú najlepším spôsobom, ako sa pravidlá pravopisu naučiť, overiť si ich, všimnúť si chyby a opraviť ich. V tomto veku by sa mali používať jednoduché pravopisné cvičenia, vhodné na ovládanie jedného pravopisného pravidla z jednej pravopisnej oblasti. Pravopisné cvičenia je potrebné pripravovať rešpektujúc princíp postupnosti, systematickosti, jednoty teórie a praxe. Pri ovládaní pravopisu je vhodné použiť nasledujúce pravopisné cvičenia: odpisovanie, diktáty a samostatné písanie.

JAZYKOVÁ KULTÚRA (ÚSTNE A PÍSOMNÉ VYJADROVANIE)

Rozvíjať a zdokonaľovať jazykovú kultúru žiakov je jednou z najdôležitejších úloh vyučovania materinského jazyka. Jej konečným cieľom je, aby žiaci mali schopnosť kvalitne a prakticky účelovo ústne a písomne komunikovať.
Základné formy ústneho a písomného vyjadrovania sú prerozprávanie, rozprávanie a opisovanie.
Prerozprávanie - v druhom ročníku, vyučovanie jazykovej kultúry triedy (kategorizuje) a zvyšuje požiadavky v pláne tejto formy ústneho a písomného vyjadrovania žiakov. Treba podnecovať žiakov, aby sa snažili zistiť, čo je podstatné, a čo sa nemusí spomínať, keď rozprávajú o texte, aby sa nestalo to, že prerozprávaný text bude dlhší, od toho o ktorom rozprávajú. Rozprávanie o texte treba tiež hodnotiť, t. j. poukázať žiakom na menšie alebo väčšie vydarené segmenty tejto formy vyjadrovania.
Rozprávanie - zahŕňa rozprávanie udalostí a zážitkov, rozprávanie podľa vlastnej predstavivosti, podľa zadanej témy, rozprávanie podľa obrázka alebo skupiny obrázkov. Pri ústnom a písomnom prejave žiakov sa ako východiskový text pri zaznamenávaní sviatkov môže využiť báseň Jozefa Pavloviča Mikuláš, Štefana Moravčíka Vianočná vločka. Pri rozbore práce v škole sa v korelácii s hodinami sveta okolo nás môže využiť text Kristy Bendovej Bola raz jedna trieda a Dobré rady pre žiakov ako i báseň Miroslava Degloviča Na prázdniny. Učivo o ročných odbobiach sa vo svete okolo nás môže spracovať v korelácii s básňami Eleny Čepčekovej Ježkova komôrka, Márie Topoľskej Prvé lúče a Gustav Langauera To je krása.

Opisovanie - najzložitejšia forma ústneho a písomného vyjadrovania v predmetnom vyučovaní. Kvôli početným vekovým obmedzeniam v práci s najmladšími žiakmi k tejto forme vyjadrovania treba pristupovať zvlášť zodpovedne a rešpektovať princípy podmienok vyučovania a dbať na postupnosť pri určovaní požiadaviek: uschopňovať žiakov, aby pozorne pozorovali, zisťovali, odhaľovali, všímali si, porovnávali, a iba potom svoje postrehy zmysluplne zakrúžkovali a jazykovo sformovali. Keďže sa opisovanie často spája s čítaním a posudzovaním textu (zvlášť literárno-umeleckého), treba stále usmerňovať pozornosť žiakov na tie miesta, v tomto druhu textov, ktoré majú mnoho prvkov opisu (opis prírody, ročných období, predmetov, rastlín a živočíchov, literárnych postáv a pod.), lebo sú to aj najlepšie vzory na spontánne osvojovanie techník opisovania ako trvalej zručnosti.
Jazyková kultúra žiakov sa pestuje prostredníctvom hravých aktivít, najmä prostredníctvom jazykových cvičení. Druhy hier treba voliť podľa záujmov žiakov alebo v kontexte obsahu vyučovania. To môžu byť hovorové cvičenia, napríklad rozhovor s literárnou postavou, potom situačné hry, prípadne skutočné situácie, napríklad rozhovor v obchode, rozhovor u lekára. Možno si zvoliť aj rébusy, hádanky, rečňovanky, riekanky, vyčítanky, jednoduché krížovky, osemsmerovky, asociácie, tvorenie viet, rozvíjanie zadaných viet.
Lexikálno-sémantickými cvičeniami sa obohacuje slovná zásoba žiakov a poukazuje sa nimi na rôzne možnosti pri voľbe slov a výrazov a usmerní na ich účelovejšie využitie. Uplatnením lexikálno-sémantických cvičení sa u žiakov vytvára zvyk premýšľať a hľadať adekvátny jazykový výraz na to, čo chcú vyjadriť (v závislosti od komunikačnej situácie) a zvyšuje sa fond takých výrazov v ich slovnej zásobe. Druhy takých cvičení tiež treba zladiť so záujmami žiakov a vyučovacími obsahmi. Zmysel pre presné vyjadrovanie a porozumenia významu slov a výrazov rozvíja sa prostredníctvom rôznych cvičení, napríklad opis bytostí a predmetov, a pre žiakov tejto vekovej skupiny zaujímavé a podnetné môžu byť aj cvičenia dopĺňania viet (napríklad uviesť vety, v ktorých chýba sloveso).

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA A UČENIA

Sledovanie napredovania a hodnotenie dosiahnutia výkonov žiakov formatívne a sumárne a realizuje sa v súlade s pravidlami o známkovaní žiakov v základnom vzdelávaní a výchove. Proces sledovania a hodnotenia jedného žiaka treba začať iniciálnym odhadom úrovne, na ktorej sa žiak nachádza. Odporúčajú sa vstupné a výstupné testy. Počas procesu vyučovania a učenia učiteľ sústavne a primeraným spôsobom upozorňuje žiaka na kvalitu jeho dosiahnutých výsledkov tak, aby spätná informácia bola prispôsobená, dostatočne jasná a informatívna, aby mala úlohu podporujúcej spätnej informácie. Každá aktivita je dobrá príležitosť na hodnotenie napredovania a získavaním spätnej informácie žiakov treba uschopňovať a podnecovať, aby hodnotili vlastné napredovanie v dosiahnutí výkonov predmetu, ako aj napredovanie iných žiakov.

HRVATSKI JEZIK

Naziv predmeta	**HRVATSKI JEZIK**
Cilj	Cilj nastave hrvatskoga jezika jest jasno, točno i prikladno sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom, te ovladavanje pravilnim usmenim i pisanim izražavanjem, njegujući svijest o značaju uloge jezika u očuvanju nacionalnoga identiteta; osposobljavanje za tumačenje odabranih književnih i drugih umjetničkih djela iz hrvatske i svjetske baštine, radi njegovanja tradicije i kulture hrvatskoga naroda i razvijanja interkulturalnosti.
Razred	drugi
Godišnji fond sati	180 sati

ISHODI **Nakon završene teme/područja, učenik će moći:**	**PODRUČJE/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- razlikovati književne vrste: pjesmu, priču, basnu, bajku, igrokaz - razlikovati osnovne dijelove teksta (naslov, ulomak, ime autora) - odrediti glavni događaj, vrijeme i mjesto događaja u pročitanom tekstu - odrediti redoslijed događaja u tekstu - razlikovati glavne i sporedne likove - zamijetiti važne pojedinosti o likovima: osnovne etičke osobine (npr. hrabar - kukavica) - zamijetiti uzročno - posljedičnu i vremensku povezanost događaja u priči - razumijeti tekstove s jasnim fabulativnim tijekom, stilski i sadržajno primjerene učeniku - razlikovati dijelove pjesme: kiticu i stih, pjesničke slike - razumijeti pjesme i pojedine pjesničke slike, stilski i sadržajno primjerene učeniku - uočiti stihove koji se rimuju - izražajno kazivati stihove - objasniti značenje poslovice i pouke u basni - načiniti usporedbu jednostavnog teksta i svakodnevnog života - izvoditi igrokaze i iznijeti svoje mišljenje o igrokazu - razlikovati otvornike i zatvornike - rastavljati riječi na slogove - odrediti broj slogova u riječi prema broju otvornika - pravilno rastavljati riječi na kraju retka - razumjeti imenice kao riječi kojima imenujemo sve što nas okružuje - razlikovati imenice među drugim riječima u govornoj i pisanoj komunikaciji - prepoznati i razlikovati izjavnu, upitnu i uskličnu rečenicu - prepoznati i razlikovati jesnu (potvrdnu) i niječnu (odričnu) rečenicu - pravilno sastaviti i povezati rečenice u smislenu, jasnu i razumljivu cjelinu - poštivati pravopisnu normu - pravilno pisati veliko početno slovo u imenima s kojima učenik dolazi u doticaj (jednočlanim i višečlanim), imenima ulica i trgova te naseljenih mjesta - pisati višečlana vlastita imena, niječnicu u skladu s pravopisnom normom	KNJIŽEVNOST	ŠKOLSKA LEKTIRA Poezija Josip Balaško, Kasnoljetni razgovor Ivana Petrišević, Jesen Danica Divjak, Darežljivi kišobran Milan Taritaš, Moja domovina Rade Brajnović, Baka i djed Ivan Boždar, Dušni dan Vesna Parun, Jež i istina Ruža Zubac-Ištuk, Mišica i tri sina Tatjana Pokrajac-Papucci, Kalendar, Doživjeti stotu Ivan Tomičević, Kako pozdraviti Vera Zemunić, Zimski prijatelji Branislav Oblučar, Ptice na žici Shel Silverstein (Šel Silverstajn), Važno Dunja Kalilić, Teta mašta Mladen Bjažić, More Gustav Krklec, Praznik ljeta Proza Sanja Pilić, Sunčica i voće Prema narodnoj priči, Zašto kosa nisu pozvali u berbu Marina Gabelica, Obiteljsko stablo Željka Horvat Vukelja, Brezina i jablanova ljubavna priča, Gospodin Edner, Šašavdan, Vrtoglava slikopriča,Vodoravno i okomito, Dosadnjaković Dubravko Torjanac, Sunce kod liječnika Bruno Kuman, Crveni lonac Sanja Polak, Knjiga i knjižnica, Želim, želim Tamara Vrbanović, Božićna djela, Maškare, Proljetno sunce Ivana Bolfan, Blatna čizmica Doris Jannausch (Janauš), Kako je sveti Nikola došao na Uskrs Braća Grimm(Grim), Zvjezdani taliri Grzegorz Kasdepke, Pismo Ema Pongrašić, Savršen kućni ljubimac Vera Fučko-Trstoglavec, Zimska priča Denin Serdarević, Izgubljeni vijak Vera Zemunić, Veljača i ožujak Marica Milčec, Glavno da se bira Ana Đokić, Sedmi rođendan i osmo proljeće, Bajka o kuharu koji nije volio kuhati Sanja Pilić, Sretan Uskrs, Ljubav sve rješava Ljerka Pukec, Bubamara i krijesnica Đurđica Stuhlreiter (Štulrajter), Znatiželji mrav Bruno Kuman, Pticani, Riblja škola Srećko Božić, Jež iglić i otpad u šumi Margo Fallis, Zašto klokani skaču

- rabiti pravopisni znak spojnicu - pravilno izgovarati i pisati skupove ije/je/e/i u češće rabljenim riječima - pravilno izgovarati i pisati niječnice (riječce ne i ni) u niječnim izjavnim rečenicama - pravilno izgovarati i pisati riječicu li u upitnim rečenicama - uljudno razgovarati i slušati sugovornika u razgovoru - postavljati pitanja i odgovarati na pitanja cjelovitom rečenicom - oblikovati i ispričati kratku priču prema poticaju - opisati lik i predmet prema planu opisa - samostalno pisati kraće vezane tekstove, sastavke, prema zadanome poticaju - oblikovati pisanu poruku koja se uobičajeno upućuje primatelju kao razglednica i čestitka - oblikovati usmenu i pisanu obavijest - usmeno izvješćivati o prošlome događaju bez suvišnih pojedinosti - glasno čitati ulomke svakoga obrađenoga književnoumjetničkoga teksta uz poštovanje intonacije rečenice ili stiha - odgledati kazališne predstave i film primjerene njegovoj dobi - razlikovati kazališnu predstavu od filma - razlikovati pozornicu od gledališta - zamijetiti i odrediti slijed događaja u filmu - ispričati priču kratkoga crtanoga filma - razlikovati glavne i sporedne likove u filmu		Ana Đokić-Pongrašić, Mala sirena iz lavora Dramski tekstovi Jasna Popović-Prole, Ispod strehe Gorana Benić-Huđin, Jabuka i crv Blaženka Mavrić, Jesenski razgovor Denis Mazur, Veliko čudo za mali bor Sanja Petrov, Tri smijeha i mali smješko Jadranka Čunčić-Bandov, Snjegović, Lav i papiga,Proljetno buđenje Gordana Katić, Zemlje i voda Ljerka Pukec, Abeceda, Mišićeva želja Blanka Dovjak-Matković, Naj... Hrvoje Zalar, Na raskrižju Ksenija Grozdanić, Kako osvojiti njezino srce Milijana Kovačević, Livadi u pomoć Josip Balaško, Čvorak i trešnja Popularno znanstveni i informativni tekstovi Izbor iz ilustriranih enciklopedija i časopisa za djecu.
		DOMAĆA LEKTIRA (izabrati pet djela, obvezno prvo) 1. Hans Christian Andersen, Bajke (izbor) 2. Ratko Zvrko, Grga Čvarak 3. Karel Čapek, Poštarska bajka 4. Carlo Collodi, Pinokio 5. Alan Aleksandar Milne, Medo Winnie zvani Pooh 6. Dubravko Horvatić, Stanari u slonu 7. Nevenka Videk, Pismo iz Zelengrada 8. Nada Iveljić, Nebeske barke, Pronađeno blago,Božićna bajka 9. Želimir Hercigonja, Poštar zeko Brzonogi,Prašnjavko, Kjel crna labud ptica, Vodenjak i stara kruška 10. Andrea Peterlik-Huseinović, Plavo nebo, Ciconia ciconia 11. Desa Muck, Anica i sportski dan, Anica i čarobnica Lili 12. Ela Peroci, Djeco, laku noć 13. Mila Željeznjak, Sretne priče 14. Ivica Bednjanec, Male ljubavi 15. Hrvoje Kovačević, General Kiro miš 16. Božidar Prosenjak, Miš 17. Larisa Mravunac, Dječak u zvjezdanim čizmama 18. Charles Perrault, Bajke (izbor: Vile, Kraljević Čuperak, Mačak u čizmama, Pepeljuga, Ljepotica i zvijer) 19. Nada Zidar-Bogadi, Sretni cvrčak Književni pojmovi: • pjesma, kitica, stih, pjesnička slika • priča • događaj, redoslijed događaja; mjesto i vrijeme zbivanja • književni lik, glavni i sporedni likovi - izgled, osnovne osobine i postupci • dramski tekst za djecu • bajka • šaljiva pjesma

		• basna zagonetka.
	JEZIK Gramatika, pravopis i ortoepija	Glas, slovo, riječ, rečenica Točka, upitnik, uskličnik Izjavna rečenica, upitna rečenica, usklična rečenica, jesna rečenica i niječna rečenica Red riječi u rečenici Otvornici, zatvornici, slog, spojnica Skupovi i, e, ije i je Pisanje niječnica ne i ni Čestica li Imenice Imena, veliko početno slovo, točka, upitnik, uskličnik
	JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA	Jezična kultura Govornik, sugovornik Pripovijedanje prema poticaju Opisivanje, opis Obavijest Izvješćivanje o prošlom događaju Izvješćivanje o obavljenom zadatku Izražajno (interpretativno) čitanje Pisanje čestitke i razglednice Sastavak Poštivanje pravopisne norme Medijska kultura Sanja Pilić, Kiki i ostali (strip) Joško Marušić, Odlikašići (strip) Kazališna prestava po izboru, kazalište Božićna bajka, animirani film POPIS FILMOVA: 1. Vrbanić, Svi crteži grada 2. D. Vukotić, Kauboj Jimmy 3. Z. Grgić, Posjet iz svemira 4. A. Marks, Kako je Ana kupila kruh 5. M. Lovrić, Putovanje plavnog lonca, Ružno pače 6. Lj. Jojić, Svinjar, Kraljevna na zrnu graška 7. K. Golik, Gliša, Raka i Njaka 8. M. Jović i S. Fabrio, Metla i Metlenko 9. W. Disney, Snjeguljica i sedam patuljaka ili Pinokio 10. Filmovi iz serije animiranih i komičnih filmova o Loleku i Boleku, Tomu i Jerryju, Mickeyu Mausu, profesoru Baltazaru, Charlieju Chaplinu 11. Televizijke emisije s tematikom doma, škole, zavičaja

Ključni pojmovi: književnost, jezik te jezična i medijska kultura.

UPUTE ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Hrvatskoga jezika zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje u svim trima predmetnim područjima.

III. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvaća kreiranje godišnjeg i mjesečnih planova, kao i razvijanje priprema za sat/dan/tjedan. Godišnji plan kreira se u obliku gantograma i sadrži broj sati po području raspređenih po mjesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, planiranim fondom sati po područjima i godišnjim fondom sati. Nastavni program predmeta Hrvatski jezik u drugom razredu osnovne škole čine tri predmetna područja: književnost, jezik te jezična i medijska kultura. Preporučeni broj sati po predmetnim područjima je: Književnost - 70 sati, Jezik - 40 sati te Jezična i medijska kultura - 70 sati. Sva se područja prožimaju i ni jedno se ne može izučavati izolirano i bez sudjelovanja drugih područja.

Uz godišnji plan, oblikuje se lista raspoređenih tekstova po mjesecima, kao i domaća lektira. Distribucija (razdioba) tekstova po mjesecima, kao i do sada, zasnovana je na grupiranju i povezivanju tekstova u skladu s različitim kriterijima - priroda i uloga književnog djela; vrste tekstova; svrha tekstova: za

opismenjavanje/čitanje/razumijevanje/prepričavanje/tumačenje; brzina napredovanja učenika; godišnja doba; značajni datumi i blagdani; posebnosti učeničkoga kolektiva, škole i lokalne zajednice; predmetna i međupredmetna povezanost sadržaja i ishoda; međupredmetne kompetencije itd. Dakle, korelativnost je omogućena kombiniranjem tekstova u srodne tematsko-motivske cjeline prema različitim kriterijima. Mogući primjeri funkcionalnoga povezivanja tekstova po srodnosti djela mogu biti sljedeći (nikako i jedini):

• tema blagdani u prosincu: Tamara Vrbanović Božićna djela, Doris Jannausch Kako je sveti Nikola doašo na Uskrs, braća Grimm Zvjezdani taliri, Denis Mazur Veliko čudo za mali bor, Sanja Polak Želim, želim. Medijska kultura Božićna bajka animirani film

• tema obitelj: Marina Gabelica Obiteljsko stablo, Rade Brajnović Baka i djed, Nevenka Videk Baka godine

• tema jesen: Ivana Petriševac Jesen, Danica Divjak Darežljivi kišobran, prema narodnoj priči Zašto kosa nisu pozvali u berbu,Blaženka Mavrić Jesenski razgovor

• tema zima: Vera Zemunić Zimski prijatelji, Jadranka Čunčić-Bandov Snjegović, Vera Fučko-Trstoglavec Zimska priča

• tema proljeće i Uskrs: Tamara Vrbanović Proljetno sunce, Jadranka Čunčić-Bandov Proljetno buđenje, Ana Đokić Sedmi rođenda i osmo proljeće, Sanja Pilić Sretan Uskrs

• tema životinje: Ljerka Pukec Pismo za vjevericu, Bubamara i krijesnica, Jadranka Čunčić-Bandov Lav i papiga, Đurđica Stuhlreiter Znatiželjni mrav, Srećko Božić Jež Iglić i otpad u šumi, Josip Balaško Čvorak i trešnja, Margo Fallis Zašto klokani skaču

• tema ljeto: Bruno Kuman Riblja škola, Mladen Bjažić More, Ana Đokić-Pongrašić Mala sirena iz lavora, Gustav Krklec Praznik ljeta.

Navedeni primjeri pokazuju kako se u okviru iste teme različiti tekstovi mogu povezivati s drugima na različite načine, prema različitim motivima ili tonu pripovijedanja. U drugom, kao i u prvom razredu, čitaju se slikopriče Željke Horvat-Vukelja. To podrazumijeva da se na nekoliko planiranih sati, prema planu koji učitelj sam osmisli i odgovarajućom dinamikom, čitaju i analiziraju četiri slikopriče.

Mjesečni plan sadrži rubriku s operacionaliziranim ishodima, definiranim nastavnim jedinicama, rubriku za planiranu međupredmetnu povezanost i rubriku za vrednovanje kvaliteta isplaniranog, kao i druge elemente prema procjeni nastavnika. Pri kreiranju godišnjega i mjesečnih planova, neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole.

Priprema za sat podrazumijeva definiranje cilja sata, definiranje ishoda u odnosu na cilj sata, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na cilj i definirane ishode, planirane načine provjere ostvarenosti ishoda, izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

U nastavi književnosti najvažnije je kod učenika razvijati ljubav prema čitanju, graditi osjećaj za lijepo i vrijedno, odgajati ukus. Čitanje traži vrijeme, istrajnost i posvećenost, a njegovanje tih karakteristika predstavlja temelj za sva dalja učenja. Čitanjem književnoumjetničkih tekstova i u razgovoru o njima na satu, gradi se kritičko mišljenje, jer učenici trebaju imati sud o postupcima i osobinama likova, kao i o različitim događajima u tekstu. Posebno je važno što književnost kod djece intenzivno razvija empatiju, time što od čitatelja traži da se stave na mjesto drugoga i da razumiju različite osobine i postupke likova. Nastava književnosti jača nacionalni i kulturni identitet učenika, upoznavanjem svoje književnosti i kulture, kao i književnosti i kulture drugih naroda.

Školska lektira razvrstana je po književnim rodovima - poezija, proza, dramski tekstovi za djecu i obogaćena izborom znanstveopopularnih i informativnih tekstova. Obvezni dio školske lektire sastoji se, uglavnom, od djela koja pripadaju osnovnom nacionalnom korpusu, ali je obogaćen i djelima za djecu iz svjetske književnosti. Izbor djela primjeren je uzrastu učenika.

Pojedina djela iz obveznog korpusa su izborna te se učitelju pruža mogućnost odabira, što dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda. Programom se potiče upoznavanje učenika sa značajnim osobama hrvatskoga jezika, književnosti i kulture (Jadranka Čunčić-Bandov, Željka Horvat-Vukelja ...). Potrebno je da učitelj najmanje pet sati, od planiranih 70, posveti obradi triju književnih tekstova po izboru iz zavičajne književnosti vojvođanskih Hrvata primjerenih dobi učenika.

Pri tumačenju tekstova iz školske i domaće lektire, ali i popularnih, informativnih tekstova iz časopisa za djecu, enciklopedija i sl., treba uočiti temu, glavne događaje, prostorne i vremenske odnose u pročitanom tekstu, pouke i bitne pojedinosti u opisima bića i prirode; uočiti glavne i sporedne likove u književnome djelu,

njihove pozitivne i negativne osobine i postupke; njihova emocionalna stanja i razlikovati pojmove dobra i zla.
Učenik treba uočiti formalne razlike između poezije, proze i dramskoga djela te njihove osnovne karakteristike (npr. odsustvo fabule u lirskom djelu, ritmičnost stihova i strofa, prisustvo rime ili nizanje događaja u epskom i dramskom djelu), ali ne na razini definiranja pojmova. Učenik treba razlikovati književne vrste: lirsku pjesmu (uspavanku i šaljivu pjesmu - po tonu pjevanja) od priče (basne i bajke) i igrokaza, ali bez uvođenja definicija književnoteorijskih pojmova. Detaljnije terminološko određivanje uvodi se postupno u starijim razredima.
Učenik treba razumijeti preneseno značenje zagonetke, ali se ne imenuju postojeći stilski postupci u njoj; prepoznati žanr basne kao priče s prenesenim značenjem (ne uvodi se pojam alegorije), da u basnama i bajkama likovi mogu biti i životinje, biljke, predmeti, antropomorfna bića (Sreća, Nada) ili ljudi, da otkrije i objasni pouku. Učenici se uvode u tumačenje poslovica.
Tijekom obrade književnih tekstova, učenici razvijaju prva literarno-estetska iskustva i oblikuju svoje stavove o djelu koje slušaju ili čitaju. Učitelj potiče učenike da iznose svoje stavove i potkrepljuju ih primjerima iz teksta.
Poeziju (uspavanku, šaljivu i opisnu pjesmu) i prozna djela učenici ne uče razlikovati na teorijskoj razini. Usporedba kao stilska figura također se ne uči na teorijskoj razini, već se od učenika očekuje da je uoči u tekstu i navodi jednostvane primjere usporedbi iz svakodnevnoga života (na primjer: rumen kao jabuka, brz kao zec, vrijedan kao pčela itd).
Pri obradi igrokaza za djecu, učenici se motiviraju na cijeli niz stvaralačkih aktivnosti koje nastaju povodom djela (scenski nastup - izvođenje igrokaza, dramska igra, lutkarska igra, dramski dijalozi, gledanje dječje kazališne predstave, snimanje i komentiranje dramatiziranih ulomaka). Pritom učenici usvajaju i pravila primjerenoga ponašanja u kazalištu. Uz aktivno slušanje, a potom i samostalno čitanje jednostavnih književnih i ostalih vrsta tekstova, učenici se osposobljavaju da sadržaje dovode u vezu s ilustracijama koje prate književni, popularni i informativni tekstovi.
Razvijanje književnih pojmova kod učenika ne podrazumijeva učenje definicija, već imenovanje i opisno obrazlaganje pojma, uočavanje uloge određenog pojma u književnoumjetničkome tekstu.
Književna djela koja su doživjela ekranizaciju (Bajka o ribaru i ribici, Carevo novo ruho, Djevojčica sa žigicama) mogu poslužiti za komparativnu analizu i uočavanje razlike između književnosti i filma, čime učenici mogu doći do zaključka o prirodi dvaju medija i razvijati svoju medijsku pismenost. Učenici se mogu uputiti i na druge filmove sa sličnom tematikom (dječje avanture ili avanture u fantastičnom svijetu, odrastanje usamljenog djeteta i sl.).
U nastavi jezika, učenici ovladavaju pisanim i usmenim standardnim hrvatskim jezikom. Program je usmjeren na razvijanje ishoda i učeničkih kompetencija za primjenu gramatičkih pravila u pisanoj i govornoj komunikaciji.

Gramatika

Razlikovanje glasa i sloga u izgovornom smislu - slog se objašnjava samo na temelju čestih slučajeva sa samoglasnikom (otvornikom) na kraju sloga, dok se drugi slučajevi obrađuju u višim razredima. Poželjno je napraviti korelaciju s nastavom Glazbene kulture (ukazati im na to da pjesme pjevaju tako što dijele riječi na slogove).
Iz morfologije se razvijaju osnovna znanja o imenicama. Za obradu imenica najprije se uvodi pojam, a zatim razlikovanje podvrsta. Npr. najprije treba raditi na shvaćanju pojma imenice kao vrste riječi i to na čestim primjerima vlastitih (osobnih) i zajedničkih (općih) imenica. Nakon toga uvodi se razlikovanje podvrsta imenica: vlastitih i zajedničkih. Sintaksička znanja nadovezuju se na već naučena i proširuju razlikovanjem rečenica po obliku i značenju.

Pravopis

Pravopisna pravila učenici usvajaju postupno, uz ponavljanje i vježbanje već naučenoga te upoznavanjem s novim sadržajima, što će učiniti različitim vježbama kako na razini riječi tako i na razini rečenica i tekstova. Poželjno je napraviti korelaciju s nastavom matematike u vezi s pisanjem kratica za mjerne jedinice. Potrebno je da učenici usvoje pravilno pisanje općih kratica koje svakodnevno upotrebljavaju, i to samo pet: OŠ, br., itd., str. i npr.
Pravopisne vježbe omogućavaju učenicima da posebno obrate pozornost na pravopisne zahtjeve i na njihovu ulogu u tekstu. Sustavna primjena odgovarajućih pravopisnih vježbi omogućava da teorijsko pravopisno znanje blagovremeno prijeđe u umijeće, kao i da pravopisna pravila učenici praktično i spontano primjenjuju.

Pravopisne vježbe predstavljaju najbolji način da se pravopisna pravila nauče, provjere, kao i da se uočeni nedostaci otklone. U tom uzrastu trebalo bi primjenjivati jednostavne pravopisne vježbe koje su pogodne za ovladavanje samo jednog pravopisnog pravila iz jednog pravopisnog područja. Pravopisne vježbe potrebno je pripremiti i pritom poštovati načelo postupnosti, sustavnosti, jedinstva teorije i prakse. Pri ovladavnju pravopisnih načela, pogodne mogu biti sljedeće pravopisne vježbe: prepisivanje, diktat i samostalno pisanje.

JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA

Razvijanje i unapređivanje jezične kulture učenika predstavlja jedan od značajnih zadataka nastave hrvatskoga jezika. Njen krajnji cilj jest osposobiti učenike za kvalitetnu i svrsishodnu usmenu i pisanu komunikaciju.
Osnovni oblici usmenog i pisanog izražavanja su prepričavanje, pričanje i opisivanje.
Prepričavanje - u drugom razredu, nastava jezične kulture usložnjava i povećava zahtjeve na planu tog oblika usmenog i pisanog izražavanja učenika. Potrebno je poticati učenike na razlikovanje bitnoga od nebitnoga tijekom prepričavanja, da se ne bi dogodilo da prepričani tekst bude dulji od onoga koji prepričavaju. Potrebno je, također, vrjednovati prepričavanje, tj. ukazati učenicima na manje ili više uspjele dijelove tog oblika izražavanja.
Pričanje - obuhvaća pričanje događaja i doživljaja, pričanje na temelju mašte, na zadanu temu, pričanje na temelju slike ili niza slika.
Opisivanje - najsloženiji oblik usmenog i pisanog izražavanja u razrednoj nastavi. Zbog brojnih uzrasnih ograničenja u radu s najmlađim učenicima, toj vrsti jezičnog izražavanja potrebno je pristupiti posebno odgovorno i poštivati načela nastavne uvjetovanosti i postupnosti pri postavljanju zahtjeva: osposobljavati učenike na pažljivo promatranje, uočavanje, otkrivanje, zapažanje, uspoređivanje, pa tek onda dati predmetnost da misaono zaokruže i jezično uobliče. Budući da se opisivanje često dovodi u blisku vezu s čitanjem i tumačenjem teksta (posebno književnoumjetničkoga), potrebno je stalno usmjeravati pozornost učenika na ona mjesta u toj vrsti tekstova koja obiluju opisnim elementima (opis prirode, godišnjih doba, predmeta, biljaka i životinja, književnih likova i sl.), jer su to i najbolji obrasci za spontano usvajanje tehnika opisivanja kao trajne vještine.
Jezična kultura učenika njeguje se i igrovnim aktivnostima, posebno jezičnim vježbama. Vrste igara potrebno je odabrati prema interesovanjima učenika ili u kontekstu nastavnog sadržaja. To mogu biti razgovorne igre, na primjer, razgovor s književnim likom, zatim situacijske igre, odnosno stvarne situacije, na primjer, razgovor u prodavaonici, razgovor kod liječnika. Mogu se odabrati i rebusi, zagonetke, pitalice, brzalice, razbrajalice, jednostavne križaljke, osmosmjerke, asocijacije, sastavljanje rečenica, proširivanje zadanih rečenica.
Leksičko-semantičke vježbe služe bogaćenju rječnika učenika i na ukazivanje na različite mogućnosti pri izboru riječi i izraza, a služi i kao uputa na njihovu svrsishodniju uporabu. Primjenom leksičko-semantičkih vježbi kod učenika se stvara navika da promišljaju i traže odgovarajući jezični izraz za ono što žele iskazati (ovisno o komunikacijskoj situaciji) i povećava se fond takvih izraza u njihovu rječniku. Vrste tih vježbi, također, treba usaglasiti s interesovanjima učenika i nastavnim sadržajima. Smisao za precizno izražavanje i razumijevanje značenja riječi i izraza razvija se različitim vježbama, na primjer opis bića i predmeta, a za učenike tog uzrasta izazovne mogu biti i vježbe dopunjavanja rečenica.
Aktivnosti i sadržaji iskazani u području Medijska kultura uvjetovani su razvojnom dobi i interesima učenika, fizičkim okružjem (lokalne zajednice i njihova ponuda društveno-kulturnih i umjetničkih sadržaja) te upućivanjem na digitalne sadržaje dostupne svima, bez obzira na mjesto školovanja ili stanovanja. Sadržaji izvanučioničkoga tipa zahtijevaju pojedinačni angažman svakoga učenika, aktiviranje stečenih znanja i kompetencija u smislu neposrednoga iskustvenoga učenja. Učitelj ima obvezu pratiti i poticati individualni razvoj učenika. Preporuča se najmanje jedanput na godinu zajednički posjet učenika i učitelja određenomu izabranom sadržaju.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja i ocjenjivanje postignuća učenika jest formativno i sumativno te se ostvaruje u skladu s Pravilnikom o ocjenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i odgoju. Proces praćenja i vrednovanja jednog učenika treba započeti inicijalnom procjenom razine na kojoj se učenik nalazi. Nastavnik tijekom procesa nastave i učenja kontinuirano i na primjeren način ukazuje učeniku na kvalitet njegova postignuća, tako što će povratna informacija biti prilagođena, dovoljno jasna i informativna da bi imala ulogu poticajne povratne informacije. Svaka aktivnost dobra je prilika za procjenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati za procjenjivanje vlastita napretka u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika.

Naziv predmeta **SRPSKI KAO NEMATERNJI JEZIK**

PROGRAM A
ZA UČENIKE ČIJI MATERNJI JEZIK PRIPADA NESLOVENSKIM JEZICIMA I KOJI ŽIVE U HOMOGENIM SREDINAMA
(osnovni nivo standarda)

Cilj	Cilj nastave i učenja Srpskog kao nematernjeg jezika jeste osposobljavanje učenika da se služi srpskim jezikom na osnovnom nivou u usmenoj i pisanoj komunikaciji radi kasnijeg uspešnog uključivanja u život zajednice i ostvarivanja građanskih prava i dužnosti, kao i uvažavanje srpske kulture i razvijanje interkulturalnosti kao temeljne vrednosti demokratskog društva.
Razred	drugi
Godišnji fond časova	72 časova

ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	OBLAST/ TEMA	SADRŽAJI
- razume i koristi predviđeni leksički fond; - razume i koristi gramatičke konstrukcije usvajane u prethodnom razredu i proširuje ih novim jezičkim sadržajima; - predmetima i bićima iz bliskog okruženja pripisuje tipične osobine; - iskaže radnju koja se dešava u trenutku govorenja (sva tri lica i oba broja); - sastavi rečenice sa pravim objektom; - iskaže osnovne prostorne odnose;	**JEZIK**	Oko 150 novih punoznačnih i pomoćnih reči. Gramatički sadržaji iz prethodnog razreda (ponavljanje i uvežbavanje na poznatoj i novoj leksici). Prosta rečenica sa pridevom u imenskom delu predikata; Imenica u akuzativu bez Predloga. Imenica u lokativu sa predlozima *u* i *na*. Imenica u akuzativu sa predlozima *u* i *na* sa glagolom *ići.* Prezent glagola za sva tri lica i oba broja. Lične zamenice 1, 2. i 3. lica množine u funkciji subjekta. Prisvojne zamenice za 1. i 2. lice jednine sva tri roda u funkciji atributa i imenskog dela predikata.
- sluša i razume kratke pesme i odabrane odlomke proznih tekstova; - napamet kazuje kratke pesme i odabrane dijaloge; - uočava melodiju reči koje se rimuju; - ilustruje tekst koji mu je pročitan, ističući neke od motiva (uz pomoć audio i vizuelnih sredstava);	**KNJIŽE-VNOST**	"Kad si srećan" (internacionalna pesma, UNICEF) Dušan Radović; "Najbolja mama na svetu" (prva strofa i refren) Dragan Lukić: "On", "Lepo dete" Jovan Jovanović Zmaj: "Zimska pesma" (odlomak) Po slobodnom izboru (u skladu sa interesovanjima učenika), nastavnik bira još jedan do dva teksta koja nisu na ovoj listi.
- razume polako i jasno izgovorena jednostavna pitanja i informacije vezane za svakodnevne aktivnosti; - predstavi sebe i članove svoje porodice i traži iste informacije od sagovornika; - čita pojedinačne reči i kratke rečenice sa poznatom leksikom i gramatikom; - piše štampanim slovima pismom koje je blisko njegovom maternjem jeziku (ćirilica ili latinica).	**JEZIČKA KULTURA**	I Lično predstavljanje: osnovne informacije o sebi - adresa, telefonski broj II Porodica i ljudi u okruženju: članovi porodice III Život u kući: delovi kuće/stana; prostorije; dvorište; Nova godina IV Hrana i piće: osnovni obroci i osnovno posuđe V Odeća i obuća: odevni predmeti i obuća VI Zdravlje: osnovni delovi tela VII Obrazovanje: prostorije u školi (učionica), školski nameštaj, školski pribor VIII Priroda: meseci u godini; domaće životinje IX Sport i igre: dečje igre X Naselja, saobraćaj i javni objekti: osnovna prevozna sredstva; prodavnica, pijaca XI Netematizovana leksika: nazivi meseci, brojevi do 20 XII Komunikativni modeli: persiranje; čestitanje i zahvaljivanje; molba

Ključni pojmovi sadržaja: srpski kao nematernji jezik, slušanje, razumevanje, govor, čitanje, pisanje

PROGRAM B
ZA UČENIKE ČIJI MATERNJI JEZIK PRIPADA SLOVENSKIM JEZICIMA I KOJI ŽIVE U VIŠENACIONALNIM SREDINAMA
(srednji-napredni nivo standarda)

Cilj	Cilj nastave i učenja Srpskog kao nematernjeg jezika jeste osposobljavanje učenika da vodi usmenu i pisanu komunikaciju sa govornicima Srpskog kao maternjeg jezika radi kasnijeg punog uključivanja u život zajednice i ostvarivanja građanskih prava i dužnosti, kao i upoznavanje srpske kulturne baštine i razvijanje interkulturalnosti kao temeljne vrednosti demokratskog društva.
Razred	drugi
Godišnji fond časova	72 časova

ISHODI **Po završenoj temi/oblasti** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- razume i koristi predviđeni leksički fond; - razume i koristi gramatičke konstrukcije usvajane u prethodnom razredu i proširuje ih novim jezičkim sadržajima; - predmetima i bićima iz bliskog okruženja pripisuje tipične osobine; - iskaže radnju u prošlosti i sadašnjosti (sva tri lica i oba broja); - sastavi rečenice sa pravim objektom; - iskaže osnovne prostorne odnose;	**JEZIK**	200-250 novih punoznačnih i pomoćnih reči. Gramatički sadržaji iz prethodnog razreda (ponavljanje i uvežbavanje na poznatoj i novoj leksici). Imenica u akuzativu sa predlozima *u* i *na.* Perfekat glagola (sva tri lica i oba broja). Prisvojne zamenice sva tri roda i oba broja. Prilozi *sada, danas* i *juče.*
- sluša i razume kratke pesme i odabrane odlomke proznih tekstova; - napamet kazuje kratke pesme i odabrane dijaloge iz kratkih proznih tekstova; - uoči melodiju reči koje se rimuju; - ilustruje tekst koji mu je pročitan ističući neke od motiva (uz pomoć audio i vizuelnih sredstava); - izvodi kratak dramski tekst kroz igru;	**KNJIŽE-VNOST**	"Kad si srećan" (internacionalna pesma, UNICEF). Dušan Radović: "Najbolja mama na svetu". Dragan Lukić: "On", "Lepo dete"; Jovan Jovanović Zmaj: "Zimska pesma". Dušan Radović: "Strašan lav". Alek Marjano: "Apetit". Gvido Tartalja: "Maramica". Zagonetke (izbor primeren jezičkom okviru). Basna po izboru. Sa spiska nastavnik bira 7 tekstova za obradu.
- razume jednostavna pitanja i informacije vezane za svakodnevne aktivnosti; - razume uputstva i naloge u školi, na ulici i u kući; - učestvuje u kratkom dijalogu sa vršnjacima i odraslima; - piše štampanim slovima pismom koje je blisko njegovom maternjem jeziku (ćirilica ili latinica); - čita jednostavne tekstove sa poznatom leksikom i gramatikom.	**JEZIČKA KULTURA**	I Lično predstavljanje: osnovne informacije o sebi - adresa, telefonski broj. II Porodica i ljudi u okruženju: članovi šire porodice, prijatelji, susedi. III Život u kući: kuća/stan, delovi kuće/stana, dvorište, prostorije, osnovni nameštaj i osnovni kućni aparati; Nova godina. IV Hrana i piće: obroci, osnovno posuđe; aktivnosti u kuhinji. V Odeća i obuća: odevni predmeti i obuća. VI Zdravlje: osnovni delovi tela, održavanje lične higijene, osnovni pribor za ličnu higijenu. VII Obrazovanje: školski predmeti, školski odmori, raspored časova. VIII Priroda: meseci u godini, domaće i divlje životinje. IX Sport i igre: dečje igre, omiljene igre. X Naselja, saobraćaj i javni objekti: saobraćaj i prevozna sredstva; pijaca, ambulanta/dom zdravlja, apoteka XI Netematizovana leksika: nazivi meseci, brojevi do 20, nazivi matematičkih oznaka (plus i minus), osnovni geometrijski oblici. XII Komunikativni modeli: persiranje; čestitanje i zahvaljivanje; molba

Ključni pojmovi sadržaja: srpski kao nematernji jezik, slušanje, razumevanje, govor, čitanje, pisanje

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Predmet Srpski kao nematernji jezik pohađaju učenici koji nastavu slušaju na nekom od jezika nacionalnih manjina. Među tim učenicima postoje izrazite razlike u stepenu ovladanosti srpskim jezikom prilikom polaska u školu i u tempu i obimu kojim mogu napredovati tokom školovanja. Ova razlika uslovljena je različitim maternjim jezicima od kojih su jedni bliski srpskom jeziku (razlike među njima su takve da ne moraju ometati komunikaciju), dok su drugi strukturno toliko različiti da, bez elementarnog poznavanja jednog od njih, komunikacija među govornicima nije ostvariva. Osim toga, na nivo kojim učenici realno mogu ovladati srpskim jezikom utiče i sredina u kojoj žive (pretežno homogena ili heterogena sredina).

Imajući ovo u vidu, za predmet Srpski kao nematernji jezik sačinjena su dva programa.

Prema postavljenom cilju, očekivanim ishodima i datim sadržajima, prvi program (A) primeren je učenicima čiji se maternji jezici izrazito razlikuju od srpskog, koji žive u pretežno jezički homogenim sredinama i imaju malo kontakata sa srpskim jezikom, a u školu polaze gotovo bez ikakvog predznanja srpskog jezika.

Drugi program (B) predviđen je za učenike koji žive u jezički mešovitim sredinama, koji mogu brže i u većem obimu da savladavaju srpski jezik, odnosno da, u skladu s uzrastom, dostignu viši nivo vladanja srpskim jezikom.

Oba programa za predmet Srpski kao nematernji jezik sadrže tri oblasti: Jezik, Književnost i Jezičku kulturu. One su funkcionalno povezane, prožimaju se i međusobno dopunjuju. Stoga ih treba razumeti kao delove kompleksne celine koji doprinose ostvarivanju ishoda ovog predmeta, svaki sa svojim specifičnostima.

Nastavnik je obavezan da se upozna sa ishodima i programskim sadržajima prvog ciklusa obrazovanja ili prethodnih razreda.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja orijentisan na ishode, nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i mogućnosti učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj globalni plan rada, na osnovu koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Sada nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode.

Na ovaj način postiže se indirektna veza sa standardima na tri nivoa postignuća učenika. Pri planiranju, treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena, više različitih aktivnosti. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno da nastavnik pristupi udžbeniku kao jednom od nastavnih sredstava koje je poželjno bogatiti i proširivati dodatnim, samostalno izrađenim nastavnim materijalima. Pored udžbenika, kao jednog od izvora informacija, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

JEZIK

Oblast **Jezik** obuhvata leksiku i gramatičke modele srpskog jezika. U sadržajima i ishodima ove oblasti nalaze se okvirni broj reči i gramatički elementi kojima učenik treba da ovlada u svakom razredu. U ovoj oblasti programa težište je na postepenom usvajanju sistema srpskog jezika počev od 1. razreda. Jezik počinje da se usvaja pomoću minimalnog broja reči upotrebljenih u osnovnim rečeničnim modelima s jasnim komunikativnim kontekstom. Odnosno, reči i njihovi oblici ne usvajaju se izolovano, već u rečeničnom, odnosno komunikativnom kontekstu. Za produktivnu upotrebu jezika nefunkcionalno je vankontekstualno učenje paradigmi (učenje samih oblika reči).

Usvajanje gramatike srpskog jezika u početnim fazama na mlađem uzrastu pretežno je nesvesno - u raznovrsnim aktivnostima učenici slušaju iskaze na srpskom jeziku, ponavljaju ih i kombinuju u odgovarajućim poznatim i bliskim kontekstima. U narednim fazama nastavnik pomaže učenicima da uoče jezička pravila i počnu da ih primenjuju.

Da bi učenik ovladao određenim fondom reči i gramatičkim elementima, neophodno je da ih razume i dugotrajno uvežbava. Na taj način, stvaraju se preduslovi da ih primeni u odgovarajućoj komunikativnoj situaciji. Formalno poznavanje gramatičkih pravila ne podrazumeva i sposobnost njihove primene, te je takvo znanje korisno samo ukoliko pomaže boljem razumevanju nekih pravilnosti sistema. Odnosno, savladavanje gramatičkih pravila nije samo sebi cilj. Objašnjenje gramatičkih pravila, ukoliko nastavnik proceni da je

korisno, treba da bude usklađeno s uzrastom učenika, njegovim kognitivnim sposobnostima, predznanjima u maternjem jeziku i svedeno na ključne informacije neophodne za primenu. Učenikovo poznavanje gramatičkih pravila procenjuje se i ocenjuje na osnovu upotrebe u kontekstu, bez insistiranja na njihovom eksplicitnom opisu.

Na nižem nivou vladanja jezikom (sredine u kojima se realizuje A program) važno je da se kod učenika razvije sposobnost razumevanja i konstruisanja iskaza koji sadrže elemente određene programom. Pritom je u produkciji (sastavljanju i kazivanju iskaza) na ovom nivou bitno da značenje poruke bude razumljivo, dok se gramatička ispravnost postiže postepeno. Na tom nivou očekuju se tipične greške izazvane interferencijom i nedovoljnom savladanošću materije. Greške nisu samo znak nepoznavanja gradiva, već su upravo pokazatelj da je učenik spreman da se upusti u komunikaciju, što nastavnik treba da podstiče. To ne znači da greške uopšte ne treba ispravljati. Nastavnik odlučuje o tome kada će, na koji način i koje greške ispravljati, vodeći računa istovremeno i tome da učenika motiviše za komunikaciju i o tome da se greške postepeno redukuju.

Upravo su časovi iz oblasti Jezik pogodni za usmereno, ciljano usvajanje pojedinih segmenata, gramatičkih elemenata srpskog jezika. Tokom ovih časova preporučuje se dinamičko smenjivanje različitih aktivnosti: različiti tipovi vežbi slušanja, provera razumevanja slušanog, ponavljanje, gramatičko i leksičko variranje modela, dopunjavanje, preoblikovanje potvrdnih u upitne i negirane forme i sl.

Realizcija nastave Srpskog kao nematernjeg jezika prema B programu podrazumeva određeno vladanje srpskim jezikom od početka školovanja, odnosno mogućnost bržeg napredovanja u toku školovanja. U takvim okolnostima očekuje se manja zastupljenost grešaka i njihovo brže ispravljanje. Primena B programa podrazumeva ovladanost sadržajima A programa i podizanje jezičke kompetencije na viši nivo, te je nastava jezika u funkciji osposobljavanja učenika za pravilno komuniciranje savremenim standardnim srpskim jezikom u skladu s jezičkim i vanjezičkim kontekstom.

Budući da učenici koji pohađaju nastavu Srpskog kao nematernjeg jezika, pohađaju i nastavu maternjeg jezika, svrsishodno je u odgovarajućim prilikama koristiti transfer znanja stečenih na maternjem jeziku i o maternjem jeziku. Nastava Srpskog kao nematernjeg jezika treba da bude u korelaciji s nastavom maternjeg jezika.

Jezička građa se iz razreda u razred postepeno proširuje i usložnjava, ona je kumulativna i nadovezuje se na prethodnu. Uvođenje novog elementa podrazumeva ovladanost prethodnim, što znači da se nova građa oslanja na prethodnu koja se kontinuirano uvežbava. Sledeći primeri kraćih tekstova ilustruju primenu jezičke materije poštujući postupnost i uvođenje novih jezičkih sadržaja u svakom razredu u A programu:[1]

---

[1] *U zagradi su navedeni sadržaji oblasti Jezik za svaki razred.*

1. razred (prezent glagola u 1, 2. i 3. licu jednine (potvrdni i odrični oblik); prosta rečenica s imenskim delom predikata; lične zamenice 1, 2. i 3. lica jednine u funkciji subjekta; prosta rečenica s glagolskim predikatom; imenice u lokativu jednine s predlozima *u* i *na* uz glagol *jesam*): *Zdravo! Ja se zovem Marija. Ja sam u školi. Ovo je učionica. Učenik je u učionici. On crta. To je učiteljica. Ona sedi na stolici.*

2. razred (prosta rečenica s pridevom u imenskom delu predikata; akuzativ imenica bez predloga; lokativ s predlozima *u* i *na*; akuzativ s predlozima *u* i *na* sa glagolom *ići*; prezent glagola za sva tri lica i oba broja; lične zamenice 1, 2. i 3. lica množine u funkciji subjekta; prisvojne zamenice za 1. i 2. lice jednine sva tri roda u funkciji atributa i imenskog dela predikata): *Ovo je moja škola.Mi smo učenici. Idemo u školu. Imamo torbe. Torbe su velike. Dečaci se igraju u dvorištu. Oni imaju loptu. Oni vole fudbal.*

3. razred (perfekat glagola (sva tri lica i oba broja); prisvojne zamenice za treće lice jednine sva tri roda; prilozi *sada, danas* i *juče*): *Marija danas slavi rođendan. Ovo je njena mama. Ona je juče pravila tortu. Ovo je njen tata. Tata je pravio sendviče. Došli su gosti. Marija je vesela.*

4. razred (futur I glagola (sva tri lica i oba broja); imperativ (2. lice jednine i množine najfrekventnijih glagola); imenica u dativu u funkciji nepravog objekta uz glagole davanja i govorenja; prisvojne zamenice za sva tri lica jednine i množine - slaganje s imenicom u jednini; prilozi *sutra, ujutru, uveče*; uzročna rečenica s veznicima *jer* i *zato što*; frekventni prilozi za način (*brzo, polako, lepo)*; tvorba imenica sa značenjem vršioca radnje, imaoca zanimanja izvedenih sufiksima: *-ar, -ac, -ač*; imenice koje označavaju žensku osobu izvedene sufiksima: *-ica*; *-ka*): *Moj razred će sutra ujutru ići na izlet. Ja ću ustati u sedam sati.Napraviću sendvič. Učiteljica je rekla učenicima: "Ponesite vodu jer će biti toplo". Brzo ću se spakovati. Vozač Ivan će voziti autobus.*

5. razred (uzročna rečenica s veznicima *jer* i *zato što*; odredbe za način iskazane frekventnim načinskim prilozima; složeni glagolski predikat s modalnim glagolima: *trebati, morati, moći, smeti, želeti*; imenice u genitivu s predlozima *ispred, iza, iznad, ispod, pored* u funkciji odredbe za mesto; kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu; tvorba imenica kojima se označavaju nazivi sportista; tvorba priloga od prideva): *Ja želim da igram košarku. Treba mnogo trenirati. Jednog dana biću košarkaš. Pored moje kuće je košarkaški klub. Upisuju nove članove. Moja starija sestra trenira plivanje. Ona je dobra plivačica i vredno trenira.*

6. razred (imenice u genitivu s predlozima *od* i *do* u funkciji odredbi za mesto i vreme; prilozi *rano, kasno, uvek, nikad, ponekad, često, retko, ceo* (dan), *dugo, zimi, leti*; kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu; imenica u instrumentalu sa značenjem sredstva i društva; komparativ i superlativ prideva i priloga; prisvojni pridevi na *-ov/ev, -in* (u nominativu); nazivi zemalja i regija izvedeni sufiksima: *-ija, -ska*): *Imam dvanaest godina i idem u šesti razred. Volim modernu muziku. Sviram gitaru od četvrtog razreda. U junu ću ići na takmičenje u Italiju. Imam dobre drugove i drugarice. S njima idem u školu autobusom jer je škola daleko. Uvek se dobro zabavljamo. Leti često idemo na bazen biciklima. Moj najbolji drug se zove Marko. On je niži od mene i bolji je učenik jer više uči. Markova sestra se zove Mirjana.*

7. razred (imenice u genitivu s predlozima *sa, iz, oko, između* u funkciji odredbe za mesto; imenice u genitivu s predlozima *pre* i *posle* u funkciji odredbe za vreme; lokativ u funkciji nepravog objekta uz glagole govorenja i mišljenja; imeničke, brojne i priloške sintagme sa značenjem količine; kongruencija atributa i imenice u dativu, instrumentalu i lokativu; najfrekventnije zbirne imenice sa sufiksom *-je*; tvorba imenica za označavanje mesta (prostora i prostorija) na kojem se vrši radnja: *-ište/-lište, -onica*); tvorba imenica sa značenjem etnika (primeri iz okruženja): *Moja porodica živi u kući. Oko kuće imamo cveće. Naš sused je Mađar. Između naše i njegove kuće nalazi se malo igralište. S drugovima često idem tamo posle škole. Ponekad kupimo flašu soka i nekoliko kesica semenki, sedimo na drvenim klupama i razgovaramo o novim filmovima, strogim nastavnicima, muzici i raznim drugim stvarima. Prošle nedelje smo pomagali našem starom susedu da popravi ljuljaške i klackalice. Tako će i mlađoj deci biti lepše.*

8. razred (zavisne rečenice: vremenska (s veznikom *kad*), namerna (s predikatom u prezentu), izrična (s veznikom *da*) i odnosna (sa zamenicom *koji* u funkciji subjekta); tvorba prideva sufiksima *-ski* i *-(i)ji*): *Juče sam imala mnogo domaćih zadataka. Kad sam ih završila, uključila sam televizor. Posle pola sata u sobu je ušao moj brat i promenio kanal. Hteo je da gleda utakmicu. Rekla sam mu da ja želim da gledam omiljenu seriju koja počinje za pet minuta. On je rekao da je utakmica veoma važna, jer igraju srpska i mađarska reprezentacija. Nismo hteli da se svađamo. Dogovorili smo se da on ide u dnevnu sobu i tamo gleda utakmicu.*

KNJIŽEVNOST

Program A namenjen je homogenoj sredini, učenicima koji veoma retko imaju kontakata sa govornicima čiji je maternji jezik srpski. Poznavanje jezika je na osnovnom (elementarnom) nivou, komunikacija na srpskom jeziku se teško ostvaruje, gramatički modeli su neuvežbani pošto učenici nemaju prilike da koriste srpski jezik, njihov rečnik ne sadrži veliki broj reči, reči veoma lako iz aktivnog fonda prelaze u pasivni i budu zaboravljene, leksika se usvaja sporije nego kod učenika heterogene sredine, interferencijske greške se često pojavljuju u tolikom obimu da ometaju razumevanje rečenice; iz ovih razloga bi akcenat trebalo da bude na leksici i jezičkim obrascima (modelima) koji će im obezbediti temelj za jednostavnu komunikaciju na srpskom jeziku.

U svakom razredu, učenicima je ponuđeno više tekstova od broja koji je obavezujući. Osnovni kriterijum za izbor tekstova je nivo poznavanja jezika. Pored odabranih tekstova, obrađuju se i tekstovi po slobodnom izboru, pri čemu se vodi računa o nivou poznavanja jezika i interesovanjima učenika. Uz originalne književne tekstove planirana je i obrada konstruisanih tekstova koji treba da budu u funkciji obogaćivanja leksike neophodne za svakodnevnu komunikaciju na osnovnom nivou. Predlaže se da nastavnik planira najmanje tri časa za obradu jednog teksta kroz teme. Pesme koje se pevaju ne zahtevaju obavezno obradu, gramatička i leksička objašnjenja jezičkih pojava.

Oblast nastavnog programa Književnost doprinosi postizanju komunikativne funkcije jezika. Osnovna funkcija književnoumetničkih tekstova, odnosno adaptacija, pored osposobljavanja učenika za komunikativnu

upotrebu jezika, jeste i upoznavanje učenika sa kulturom, istorijom i tradicijom srpskog naroda, kao i s književnim delima značajnim za srpsku književnost.

Funkcije adaptiranog književnog teksta u A programu:
- usvajanje leksike određenog tematskog kruga potrebne za svakodnevnu komunikaciju;
- čitanje, odnosno slušanje teksta u funkciji uvežbavanja razumevanja pisanog i govornog jezika - uvežbava se čitanje u sebi i čitanje sa razumevanjem;
- zadaci u vezi sa tekstom razvijaju umenje razumevanja teksta, uvežbava se veština pisanja, sastavljanje i pisanje rečenica koje sadrže poznatu leksiku uz uvežbavanje osnovnih jezičkih obrazaca, kao i razvijanje sposobnosti sastavljanja rečenica govornog jezika (prilikom pisanih i govornih vežbi tolerišu se interferencijske greške koje ne ometaju razumevanje rečenice);
- odgovori na pitanja (usmeno i pismeno) pomažu učeniku da razvije mehanizme sastavljanja rečenica na srpskom jeziku, odnosno izlaganje na srpskom jeziku uz vidno prisustvo interferencijskih grešaka - uputno je da nastavnik vrši korekcije ukazujući na pravilne oblike;
- reprodukcija teksta ili prepričavanje razvijaju sposobnost upotrebe jezika - učenik treba da se izrazi koristeći više rečenica, da formira i razvija govorne sposobnosti.

Književnoumetnički, adaptirani i konstruisani tekstovi pogodni su za tumačenje, pri čemu se uzimaju u obzir uzrast i predznanja učenika. Tekstovi su ujedno i polazna osnova za uvežbavanje novih reči i izraza, jezičkih modela, čitanja, pisanja, govora; stoga tri časa namenjena jednom tekstu predstavljaju istovremeno i obradu i uvežbavanje gradiva.

Rad na tekstu obuhvata:

1. Semantizaciju nepoznatih reči: semantizacija može da se izvede pomoću sinonima koji su poznati učenicima, vizuelnim prikazivanjem reči, postavljanjem reči u kontrastne parove (*mali-veliki*), opisivanjem reči jednostavnim rečenicama. Nastavnik mora da vodi računa da rečenica kojom opisuje nepoznatu reč sadrži učenicima poznate reči. Prevod je opravdan samo u slučaju kada ne postoje druga sredstva za objašnjenje značenja reči. Preporučuje se upotreba rečnika na času.
2. Slušanje ili čitanje teksta: savetuje se da nastavnik prvi put pročita tekst - na ovaj način učenici čuju pravilan izgovor reči, pošto učenici homogene sredine retko imaju prilike da čuju srpski jezik, nastavnikovo glasno čitanje je od izuzetne važnosti. Preporučuje se upotreba audio-vizuelnih sredstava. Zahtevi koji se u programu tiču učenja odlomaka iz poezije i proze napamet podstiču usvajanje modela govorenja, kao i intonaciju reči i rečenica.

Dramatizacija tekstova vezuje se i za javni nastup, ali i za razgovor o književnom delu pošto predstavlja vid njegove interpretacije. Saživljavanjem sa likovima dela, učenici mogu ispoljiti osećanja koja prepoznaju u ponašanju junaka i o kojima zaključuju.

3. Kontekstualizacija nove leksike: neophodno je da učenici nove reči postave u rečenični kontekst kako bi se leksika uvežbavala paralelno sa konstruisanjem rečenica. Rečenice treba da budu jednostavne da bi se izbegao veliki broj grešaka koje neminovno nastaju u složenijim konstrukcijama. Ukoliko rečenica sadrži previše grešaka, postaje nerazumljiva slušaocu. Kontekstualizacija novih reči je bitan elemenat funkcionalne upotrebe jezika pošto navodi učenika da sastavlja rečenice i aktivira rečnički fond i jezičke modele.
4. Pitanja u vezi s tekstom (u pisanoj formi i usmeno): proces razumevanja teksta ima više etapa. Tek kada se nova leksika usvoji i primeni u rečenicama, može da se pređe na nivo razumevanja teksta. Nivo na kojem je učenik razumeo tekst može da se utvrdi postavljanjem pitanja u vezi s tekstom. Pitanja treba da se zasnivaju na leksici koju su ranije usvojili uz upotrebu novih reči obrađenih u tekstu. Uputno je da pitanja budu kratka (*Šta je u Vesninoj torbi?* - tekst *Vesna i torba*). Korisno je da deo pitanja bude u pisanoj, a deo u govornoj formi. Značajno je da se primarno uvežbava govor, a zatim i pisanje.
5. Pitanja povodom teksta (u pisanoj formi i usmeno): učenici uvežbavaju i ostvaruju komunikaciju na srpskom jeziku zasnovanu na poznatoj leksici, uz tolerisanje grešaka koje ne ometaju razumevanje. Pitanja treba da budu u skladu s leksičkim fondom kojim učenici raspolažu (na primer: *Ko je junak priče?*; *Gde se odigrava radnja?*; *Kako izgleda junak priče?*; *Šta oseća devojčica u pesmi?*). Ovo je sledeći nivo u procesu usvajanja jezičkih veština čiji je cilj navođenje učenika da ostvare komunikaciju na srpskom jeziku. Ovaj cilj je, često, veoma teško postići kod učenika homogene sredine, ali je neophodno navesti učenika da usmeno, a potom i u pisanoj formi, upotrebi određene reči ili izraze na srpskom jeziku.

6. Razgovor o tekstu: u skladu sa leksikom kojom učenici raspolažu razgovor se zasniva na prepoznavanju glavnih likova, aktivnostima koje se vezuju uz njih, na isticanju osobina likova iz teksta. Kao deo procesa uvođenja učenika u upotrebu jezika uputno je da se učenici, prema modelima iz tekstova podstiču da sastavljaju rečenice potrebne u govornim situacijama. Na primer, dramatizacija teksta *Vesna i torba* - *Vesna*: Moja torba je stara. *Olovka*: Šta radiš, Vesna? Zašto stavljaš puno stvari u torbu? U torbi nema mesta. *Tata*: Vesna, treba da kupim novu torbu. *Vesna*: Tata, molim te, kupi mi novu torbu. Učenici se podstiču da povodom teksta zaključuju o idejama prepoznatim u tekstu (Šta tekst kazuje o Vesninim osobinama?).
Prilikom obrade poezije ne insistira se na književnoj teoriji, već na doživljaju lirske pesme. Podsticanje učenika da razume motive, pesničke slike i jezičkostilska izražajna sredstva dovodi se u vezu sa ilustrovanjem značajnih pojedinosti, kao i s uvežbavanjem intonacije stiha i uočavanjem rime u pesmi.
7. Komparativni pristup: nastavnik planira uključivanje tekstova maternjeg jezika koji se porede sa predloženim delima srpske književnosti (ukoliko je to moguće) i sa primerima vezanim za film, pozorišnu predstavu, različite audio-vizuelne zapise; u obradu književnog dela uključuje i sadržaje iz likovne i muzičke kulture, strip i različite vrste igara (osmosmerke, rebusi, ukrštene reči, asocijacije...).
Prilikom uočavanja bitnih poetskih elemenata u strukturi književnoumetničkog teksta, koristeći znanje stečeno na časovima maternjeg jezika, nastavnik se trudi da kod učenika (u skladu sa njihovim mogućnostima) objasni osnovne oblike pripovedanja (naracija, deskripcija, dijalog); pojam sižea i fabule, funkciju pesničke slike; ulogu jezičkostilskih sredstava i druge osnovne poetičke odlike teksta.
8. Oblikovanje kratkog teksta u pismenoj formi ili usmeno na osnovu adaptiranog književnog teksta: ovaj nivo upotrebe srpskog jezika u govornoj ili pisanoj formi predstavlja glavni cilj oblasti Književnost u A programu. Pokušaj samostalnog sastavljanja kraćeg teksta od pet ili šest rečenica (u paru ili u grupi) predstavlja viši nivo u ostvarivanju komunikativne funkcije jezika. Učenici razvijaju mehanizam upotrebe jezičke građe i jezičkih modela; spajaju reči u rečenice uz poštovanje gramatičkih struktura, zatim spajaju više rečenica u kraći tekst. Proces se odnosi i na govoreni i na pisani tekst.

Program B:
Književnoumetnički tekstovi u nastavi Srpskog kao nematernjeg jezika imaju višestruku funkciju. Čitajući i tumačeći književnoumetnička dela i izabrane odlomke najznačajnijih dela srpskih pisaca, učenici će imati priliku da se upoznaju sa srpskom kulturnom baštinom i tako bolje razumeju sličnosti i razlike koje postoje između kulture naroda kojem pripadaju i kulture naroda čiji jezik uče. Tekstovi istovremeno predstavljaju izvor nove leksike i polaznu osnovu za dalji rad - razgovore, čitanje, interpretaciju, različite vrste govornih i pismenih vežbi i druge aktivnosti.

U oblasti nastavnog programa Književnost navedeni tekstovi usklađeni su s uzrasnim karakteristikama i jezičkim mogućnostima učenika. Dati predlog dela nastavnik će prilagođavati potrebama svojih učenika. Od predloženih dela, nastavnik samostalno bira ona koja će obrađivati, kao i dela kojima će proširiti spisak. Za svaki tekst je predviđeno po tri časa.

Za učenike koji Srpski kao nematernji jezik budu savlađivali po programu koji je namenjen onima koji uče i žive u heterogenim jezičkim sredinama ili im je maternji jezik jedan od slovenskih jezika, predloženi su autentični književnoumetnički tekstovi ili odlomci iz njih. Ipak, postoje značajne razlike između učenika koji žive u heterogenoj sredini, a čiji je maternji jezik neslovenski, i učenika čiji je maternji jezik slovenski. Ove razlike je neophodno uzeti u obzir prilikom izbora tekstova za obradu i pri izradi udžbenika. Stoga se preporučuje autorima udžbenika i nastavnicima da neka od predloženih dela adaptiraju, skrate i prilagode jezičkom znanju i mogućnostima učenika čiji je maternji jezik neslovenski. Nastavnici koji rade s učenicima čiji maternji jezik pripada grupi slovenskih jezika, mogu se opredeljivati za autentična dela.

Bavljenje književnoumetničkim tekstom podrazumeva različite metodičke postupke koji će biti usmereni na njegovo što bolje razumevanje i tumačenje. Rad na tekstu sastoji se iz nekoliko etapa: uvodnog razgovora sa semantizacijom manje poznatih reči i izraza (ova etapa je posebno važna za učenike čiji jezik nije slovenski); prostorne i vremenske lokalizacije teksta; izražajnog čitanja; kratke provere umetničkog doživljaja i razumevanja teksta; razgovora o tekstu i njegovog tumačenja (različitih analitičko-sintetičkih postupaka kojima će se otkrivati estetske vrednosti dela, važne pojedinosti u njemu i mesta s posebnom ekspresivnošću); povezivanja dela s ličnim doživljajima i iskustvima učenika. Svaka od navedenih etapa zavisi od prirode teksta kao i od predznanja i mogućnosti učenika.

Uvodni razgovor i semantizacija manje poznatih reči i izraza biće za neke učenike od izuzetne važnosti za razumevanje dela i stoga im je potrebno posvetiti posebnu pažnju. O izboru reči za semantizaciju odlučuje nastavnik uvažavajući predznanja svojih učenika. Leksiku je najbolje semantizovati tokom uvodnog razgovora i pre prvog čitanja teksta kako bi se obezbedilo razumevanje sadržaja teksta nakon prvog čitanja.
Reči se mogu semantizovati na različite načine - vizuelnim nastavnim sredstvima, demonstracijom, posredstvom sinonima i antonima, različitim opisnim definicijama i, ukoliko je to neophodno, reč se može i prevesti na maternji jezik učenika. Nije potrebno da sve reči koje se semantizuju uđu u aktivan leksički fond učenika, pojedine mogu ostati u pasivnom fondu. Leksika za koju se proceni da treba da uđe u aktivan leksički fond učenika treba da bude zastupljena tokom razgovora o tekstu i njegove interpretacije, a korisno je osmisliti i različite leksičke vežbe koje će doprineti ostvarivanju ovog cilja. Učenike ovog uzrasta treba uvoditi i u korišćenje rečnika jer je ono sastavni deo čitanja. Važno je da se služe i dvojezičnim i jednojezičnim rečnicima i da ovladaju tehnikom pronalaženja reči i značenja koje reč ostvaruje u datom kontekstu. Rečnici predstavljaju veliku pomoć za čitanje i razumevanje tekstova različitih žanrova, naročito su korisni prilikom samostalnog čitanja.

Mnogi tekstovi, posebno odlomci iz obimnijih književnih dela, zahtevaće i lokalizaciju kako bi bili pravilno shvaćeni i doživljeni. Lokalizacija će u nekim slučajevima podrazumevati prepričavanje sadržaja koji prethode odlomku koji se obrađuje ili, na primer, davanje podataka o autoru. Nekad će biti neophodno delo smestiti u prostorne i vremenske okvire i protumačiti društvene, istorijske i druge okolnosti u kojima se radnja odvija.

Čitanje teksta je od velike važnosti za njegovo razumevanje i doživljavanje. U nastavi književnosti javljaju se različiti oblici čitanja. Razumevanje, doživljavanje i tumačenje teksta uslovljeno je kvalitetom čitanja. Važno je da prvo interpretativno čitanje teksta obavi nastavnik ili da učenici poslušaju kvalitetan zvučni zapis. Ovako će se obezbediti pravilno razumevanje i bolji umetnički doživljaj teksta. Mnoga dela zahtevaće jedno ili više ponovljenih čitanja naglas ili u sebi, usmerenih ka određenom cilju. Potrebno je da učenici ovladaju tehnikama glasnog čitanja i čitanja u sebi. Čitanje u sebi može biti u funkciji boljeg razumevanja teksta i ono uvek treba da bude usmereno od strane nastavnika, istraživačko. Učenici će, čitajući u sebi, pronalaziti u tekstu različite informacije kojima će potkrepljivati i svoje mišljenje i stavove, uvežbavaće brzo čitanje i osposobljavaće se za samostalno učenje. Cilj čitanja naglas jeste ovladanje tehnikom čitanja i savlađivanje važnih činilaca glasnog čitanja (izgovora i intonacije reči i rečenice, jačine glasa, pauza). Ovim putem, učenici se postepeno uvode u izražajno čitanje. Ono se uvežbava na pažljivo odabranim epskim, lirskim i dramskim tekstovima. Izražajno čitanje uvežbava se na prethodno obrađenim tekstovima, planski i uz dobru pripremu. Nastavnik treba da osposobi učenike da usklade jačinu glasa, intonaciju, ritam, tempo, pauze s prirodom i sadržinom teksta kako bi izražajno čitanje bilo što uspešnije.
Jedan od važnih oblika rada jeste učenje napamet i izražajno kazivanje kratkih odlomaka iz odabranih književnoumetničkih tekstova u stihu i prozi (lirskih pesama, odlomaka iz proznih i dramskih tekstova). Učenike treba postepeno voditi od glasnog čitanja ka izražajnom čitanju i kazivanju napamet naučenih odlomaka.

Tumačenje teksta umnogome će zavisiti od sredine u kojoj se nastava realizuje, predznanja učenika i njihovog maternjeg jezika. S učenicima koji savlađuju program za srednji nivo, tumačenje teksta imaće više obeležja razgovora o važnim pojedinostima u njemu - događajima, likovima, mestu i vremenu odvijanja radnje. Razgovori o tekstu treba da obezbede pravilno razumevanje događaja, uočavanje veza između događaja i likova, tumačenje postupaka glavnih junaka i njihovih osobina. Bez obzira na to što za ove razgovore nije nužno da učenici znaju stručnu terminologiju (osnovni motiv, epitet, opisna lirska pesma), oni se ne smeju svesti na puko prepričavanje sadržaja teksta. Razgovor o tekstu nastavnik treba da vodi tako da omogući učenicima da u njemu ispolje što veću kreativnost, da im postavlja problemske zadatke, navodi ih da razmišljaju o uzročno-posledičnim vezama u delu, podstiče ih da slobodno maštaju i iznose svoje utiske o umetničkim slikama u delu.

S naprednijim učenicima nastavnik može ostvariti kompleksniju analizu i interpretaciju dela tokom koje će učenici izvoditi složenije zaključke o događajima i likovima, otkrivati ekspresivna mesta u delu i iznositi svoje utiske o njima služeći se osnovnom terminologijom teorije književnosti. U nastavi Srpskog kao nematernjeg jezika nastavnik treba da se oslanja na književnoteorijska znanja koje su učenici stekli na svom maternjem

jeziku i da ih aktivira kad god je to moguće. Tako, na primer, prilikom obrade književnih dela i odlomaka, treba računati na to da su učenici u maternjem jeziku usvojili osnovne književnoteorijske pojmove: tema, motiv, glavni lik i dr. U skladu sa Opštim standardima postignuća za Srpski kao nematernji jezik; poznavanje terminologije iz teorije književnosti očekuje se samo od učenika naprednog nivoa. Oni će, na primerima izabranih dela i odlomaka iz srpske književnosti, proširivati saznanja koja su stekli na svom maternjem jeziku i bogatiti ih novom primerima.

Nakon razgovora o sadržaju dela i njegove interpretacije, potrebno je s učenicima razgovarati i o ličnim doživljajima koji su izazvani delom - podsticati ih da dovode u vezu delo sa svojim ličnim iskustvima, dopustiti im da postavljaju pitanja, stvoriti u učionici uslove u kojima će se razvijati dijalog i diskusija.
Veoma je važno da učenici aktivno učestvuju u svim etapama rada, da iznose svoja osećanja, zapažanja, mišljenja, zaključke i da ih obrazlažu. Učeničke aktivnosti ne smeju biti ograničene samo na rad na času. U obradu teksta učenike treba uvoditi zadavanjem različitih pripremnih zadatka, koje će oni rešavati kod kuće. Nakon obrade teksta, važno je da učenici stečena znanja funkcionalno primenjuju u daljem radu - prilikom izrade domaćih zadataka, samostalnog čitanja i usvajanja znanja iz drugih nastavnih predmeta. Nastavniku i učenicima će stečena znanja i veštine biti dragocena za interpretaciju novih književnih dela.
Kad god je to moguće, nastavu književnosti potrebno je povezivati s nastavom jezika, uspostavljati unutarpredmetnu i međupredmetnu korelaciju. Ona će doprineti svestranijem sagledavanju sadržaja, a učenici će steći kvalitetnija i trajnija znanja.

JEZIČKA KULTURA

Realizacija ishoda Srpskog kao nematernjeg jezika podrazumeva kontinuitet u bogaćenju učeničke jezičke kulture. To je jedna od primarnih metodičkih obaveza nastavnika. Nastavnik treba da proceni sposobnosti svakog učenika za odgovarajući nivo komunikativne kompetencije i u skladu sa tim prilagodi jezički materijal. Ovo treba da dovede do funkcionalne upotrebe jezika u nastavi, ali i u svim ostalim životnim okolnostima, u školi i van nje, gde je valjano jezičko komuniciranje uslov za potpuno sporazumevanje. Jezička komunikacija podrazumeva vladanje receptivnim i produktivnim jezičkim veštinama, a to su: slušanje, čitanje, pisanje i govorenje. Osnovno obeležje savremenog metodičkog pristupa nastavi jezika i jezičke kulture jeste razvijanje učeničkih sposobnosti u sve četiri aktivnosti uporedo i njihovo prilagođavanje kognitivnim sposobnostima i jezičkom okruženju učenika. Ishodi u oblasti Jezička kultura koncipirani su tako da, s jedne strane, obezbede ostvarivanje minimuma jezičkih kompetencija, ali i da, s druge strane, ne ograniče učenike koji su u mogućnosti da ostvare veći napredak. Zbog specifičnosti ove nastave, predviđene ishode (pre svega kada su u pitanju homogene jezičke sredine) potrebno je ostvarivati kroz jezičke aktivnosti (kompetencije) koje su, s metodičkog aspekta, sličnije nastavi stranog nego maternjeg jezika.
Slušanje je prva jezička aktivnost s kojom se učenici susreću u nastavi Srpskog kao nematernjeg jezika. Ona omogućava učeniku da upozna melodiju jezika, a zatim i njegov glasovni sistem, intonaciju reči i rečenice. Konačni cilj slušanja treba da bude razumevanje, kao preduslov za verbalnu produkciju, odnosno - komunikaciju.

Govorenje je najsloženija jezička veština, koja podrazumeva vladanje svim elementima jezika (fonetsko-fonološkim, morfološkim, sintaksičkim i leksičkim). Govorenje se najčešće realizuje u dijaloškoj formi, te prema tome podrazumeva razumevanje (sagovornika). Pored toga, govorenje je veština koja zahteva određenu brzinu i pravovremenu reakciju. Kao produktivna veština, zajedno sa pisanjem, omogućava učeniku da se izrazi na srpskom jeziku, postavi pitanje, interpretira neki sadržaj i učestvuje u komunikaciji sa drugima.
Čitanje je jezička aktivnost koja podrazumeva poznavanje grafijskog sistema jezika (slova), njihove glasovne realizacije, povezivanje glasova u reči i spajanje reči u rečenicu, uz poštovanje odgovarajućih ritmičkih i prozodijskih pravila. Cilj čitanja mora da bude razumevanje pročitanog jer samo tako ono predstavlja jezičku kompetenciju, a ne puku verbalizaciju slovnih karaktera.
Pisanje je produktivna jezička veština koja podrazumeva iskazivanje jezičkog sadržaja pisanim putem, upotrebom odgovarajućih slovnih karaktera i poštovanjem pravopisnih pravila. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti grafemama za koje ne postoje ekvivalenti u maternjim jezicima učenika. Takođe je važno obratiti pažnju na pravila fonetskog pravopisa (pisanje ličnih imena stranog porekla itd.). Pored toga, srpski jezik ima dva pisma - ćirilicu i latinicu, a učenik, još u prvom ciklusu obrazovanja, treba da usvoji oba. Cilj pisanja je jezičko izražavanje pisanim putem, te, prema tome, podrazumeva razumevanje.

Ove četiri veštine su kroz ishode dva programa vertikalno povezane tako da jasno opisuju gradaciju postignuća učenika u oblasti Jezička kultura.

Sadržaji po temama predstavljaju leksičko-semantički okvir unutar koga se funkcionalno realizuju jezički sadržaji. Tematske jedinice prezentuju realne, svakodnevne okolnosti u kojima se ostvaruje komunikacija. Za svaku tematsku jedinicu predložene su tematske grupe koje treba da se popune odgovarajućom leksikom, u okviru preporučenog broja novih reči.
Na primer u drugoj tematskoj jedinici, *Porodica i ljudi u okruženju,* u sadržaju A programa predviđeno je da učenici u prvom razredu ovladaju rečima kojima se imenuju članovi uže porodice i upotrebe ih u odgovarajućoj komunikativnoj situaciji. U svakom sledećem razredu ova tematska jedinica se proširuje novom leksikom i novim komunikativnim situacijama. Tako u sledećim razredima učenici ovladavaju nazivima za članove šire porodice, daju osnovne informacije o njima, njihovim fizičkim i karakternim osobinama, zanimanjima, međusobnim odnosima itd.
Ovakva horizontalna vrsta gradacije primenjena je u svim tematskim jedinicama.

Izbor leksike je delimično uslovljen sadržajem iz oblasti Jezik i Književnost, ali zavisi i od procene nastavnika o potrebnosti odgovarajućih leksema i njihove frekventnosti, radi postizanja informativnosti i prirodnosti u komunikaciji. Mnoge reči nisu vezane samo za jednu tematsku jedinicu već se preklapaju i povezuju u nove semantičke nizove, što nastavnik treba da podstiče dobro osmišljenim govornim i pismenim vežbama.
Tematske jedinice se uglavnom ponavljaju u svim razredima, ali se u svakom sledećem razredu broj leksema u okviru tematskih grupa ponavlja i proširuje. Pored selektivnog pristupa leksici, treba voditi računa i o broju leksema koje se usvajaju u jednoj nastavnoj jedinici. Na jednom času ne bi trebalo uvoditi više od pet novih reči, čije značenje će se objasniti i provežbati u tipičnim realizacijama unutar rečenice (kontekstualizacija leksike). Najefikasnije bi bilo da za novu reč svaki učenik osmisli (minimalni) kontekst, odnosno rečenicu. Na ovaj način nastavnik ima uvid u učenikovo razumevanje značenja reči, pored novih sadržaja podstiče upotrebu i ranije stečenih znanja iz leksike i gramatike, a učenici stiču samopouzdanje jer mogu da izgovore ili napišu rečenice na srpskom jeziku.
Pored datih tematskih jedinica, u prva četiri razreda osnovne škole navodi se i netematizovana leksika koja je potrebna za komunikaciju, nezavisno od teme. U svakodnevnoj komunikaciji, veliki značaj imaju ustaljene komunikativne forme kojima učenici postepeno i kontinuirano treba da ovladavaju od prvog razreda osnovne škole. One su izdvojene u posebnu oblast jezičke kulture i usklađene su potrebama i uzrastom učenika. Tako u prvom razredu učenici usvajaju modele za pozdravljanje i predstavljanje, zatim se dalje usvajaju modeli za čestitanje, zahvaljivanje, iskazivanje želje, molbe itd. do najsloženijih modela kao što su iskazivanje psihološkog stanja i raspoloženja i davanje saveta.

Funkcionalno i ekonomično povezivanje podoblasti predmeta Srpski kao nematernji jezik (Jezik, Književnost i Jezička kultura) omogućava savladavanje njihovih sadržaja i ostvarivanje predviđenih ishoda na prirodan i spontan način, čineći da jedni sadržaji proizlaze iz drugih, dopunjuju se i preklapaju. Na odabranim delovima književnoumetničkih, neumetničkih i konstruisanih tekstova mogu se razvijati različite komunikativne veštine; govornim vežbama se definišu smernice za izradu pismenih sastava; kreativne aktivnosti u nastavi doprinose razvoju usmenog i pismenog izražavanja, čitanje s razumevanjem utiče na bogaćenje leksike i fluentnost govora, itd. Usklađenost ishoda s jezičkim kompetencijama omogućava nastavniku ne samo kumulativno praćenje napretka svakog učenika nego i uočavanje problema u razvijanju pojedinih kompetencija, što umnogome olakšava proces nastave i učenja jezika.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Na početku procesa učenja, odnosno na početku školske godine, neophodno je sprovesti dijagnostičko vrednovanje kompetencija učenika. Ovo je izuzetno važan zadatak nastavnika, budući da postoje velike razlike u vladanju srpskim jezikom učenika jednog odeljenja. Dijagnostičko ocenjivanje se može realizovati pomoću inicijalnog testiranja koje služi da se ustanove veštine, sposobnosti, interesovanja, iskustva, nivoi postignuća ili poteškoće pojedinačnog učenika ili čitavog odeljenja. Inicijalno testiranje osmišljava nastavnik na osnovu ishoda i sadržaja programa iz prethodnih razreda. Na osnovu toga, moguće je efikasno planirati i organizovati proces učenja i individualizovati pristup učenju.

Pored standardnog, sumativnog vrednovanja koje još uvek dominira u našem sistemu obrazovanja (procenjuje znanje učenika na kraju jedne programske celine i sprovodi se standardizovanim mernim instrumentima - pismenim i usmenim proverama znanja, esejima, testovima, što za posledicu ima kampanjsko učenje orijentisano na ocenu), savremeni pristup nastavi pretpostavlja formativno vrednovanje - procenu znanja tokom savladavanja nastavnog programa i sticanja odgovarajuće kompetencije. Rezultat ovakvog vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koje kompetencije su dobro savladane, a koje ne (npr. učenik zadovoljavajuće razume pročitani tekst, ali slabo razume govoreni tekst; zadovoljavajuće piše u skladu s pravilima, ali u govoru ne poštuje pravila kongruencije itd.), kao i o efikasnosti odgovarajućih metoda koje je nastavnik primenio za ostvarivanje cilja. Formativno merenje podrazumeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: realizacija praktičnih zadataka, posmatranje i beleženje učenikovih aktivnosti tokom nastave, neposredna komunikacija između učenika i nastavnika, registar za svakog učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnog vrednovanja na kraju nastavnog ciklusa treba da budu iskazani i sumativno - brojčanom ocenom. Ovakva ocena ima smisla ako su u njoj sadržana sva postignuća učenika, redovno praćena i objektivno i profesionalno beležena.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad. Sve što se pokaže dobrim i korisnim nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a sve što se pokaže kao nedovoljno efikasno i efektivno, trebalo bi unaprediti.

Pri vrednovanju učeničkih postignuća nastavnik se rukovodi ishodima definisanim za svaki razred vodeći računa o individualnom napredovanju učenika u skladu sa njihovim mogućnostima i sposobnostima. Pri ocenjivanju, pažnja treba da bude usmerena na nivo razvoja reproduktivnih sposobnosti učenika, obim proširivanja leksičkog fonda, nivo smanjivanja različitih tipova grešaka.

Treba imati u vidu nivo poznavanja jezika: učenici homogene sredine sporadično ostvaruju direktan kontakt s govornicima kojima je srpski maternji jezik, sa srpskim jezikom se sreću samo na časovima srpskog kao nematernjeg jezika. Rezultat je da učenici srpski jezik koriste na elementarnom nivou. Jezičke modele usvajaju sporije, gramatičke kategorije koriste uz mnogo grešaka, imaju problema pri slušanju, odnosno razumevanju srpskog jezika čak i onda kada su im sve reči govornog teksta poznate.

Naziv predmeta	**STRANI JEZIK**
Cilj	Cilj nastave i učenja stranog jezika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju je da se učenik usvajanjem funkcionalnih znanja o jezičkom sistemu i kulturi i razvijanjem strategija učenja stranog jezika osposobi za osnovnu usmenu komunikaciju i stekne pozitivan odnos prema drugim jezicima i kulturama, kao i prema sopstvenom jeziku i kulturnom nasleđu.
Razred	**drugi (prvi strani jezik)**
Godišnji fond časova	**72**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**KOMUNIKATIVNE FUNKCIJE**	**JEZIČKE AKTIVNOSTI** **(u komunikativnim funkcijama)**
- pozdravi i otpozdravi, primenjujući najjednostavnija jezička sredstva; - predstavi sebe i drugog; - razume jasno postavljena jednostavna pitanja lične prirode i odgovara na njih; - razume kratka i jednostavna uputstva i naloge i reaguje na njih; - daje kratka i jednostavna uputstva i naloge; - razume poziv i reaguje na njega; - uputi poziv na zajedničku aktivnost; - razume kratke i jednostavne molbe i reaguje na njih; - uputi kratke i jednostavne molbe; - iskaže i prihvati zahvalnost i izvinjenje na jednostavan način; - razume jednostavno iskazane čestitke i odgovara na njih; - uputi jednostavne čestitke; - prepozna i imenuje bića, predmete i mesta iz neposrednog okruženja; - razume jednostavne opise bića, predmeta i mesta; - opiše bića, predmete i mesta koristeći jednostavna jezička sredstva; - razume svakodnevne iskaze u vezi sa neposrednim potrebama, osetima i osećanjima i reaguje na njih; - izrazi osnovne potrebe, osete i osećanja kratkim i jednostavnim jezičkim sredstvima; - razume jednostavna obaveštenja o položaju u prostoru i reaguje na njih; - traži i pruži kratka i jednostavna obaveštenja o položaju u prostoru; - razume i saopšti jednostavne iskaze koji se odnose na hronološko i meteorološko vreme - razume jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje i reaguje na njih; - traži i daje jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje; - razume jednostavne iskaze za izražavanje dopadanja/nedopadanja i	**POZDRAVLJANJE**	Reagovanje na usmeni impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka, i slično); uspostavljanje kontakta pri susretu i usmeno izražavanje prikladnih pozdrava prilikom rastanka.
	PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Slušanje kratkih i jednostavnih tekstova u kojima se neko predstavlja; predstavljanje sebe i drugih osoba, prisutnih i odsutnih.
	RAZUMEVANJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIH UPUTSTAVA I NALOGA	Slušanje naloga i uputstava i reagovanje na njih; davanje kratkih i jednostavnih uputstava (komunikacija u učionici - uputstva i nalozi koje razmenjuju učesnici u nastavnom procesu, uputstva za igru i slično).
	POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	Slušanje kratkih jednostavnih poziva na zajedničku aktivnost i reagovanje na njih (poziv na rođendan, igru, druženje...); upućivanje i prihvatanje/odbijanje poziva na zajedničku aktivnost, uz korišćenje najjednostavnijih izraza.
	ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Slušanje jednostavnih iskaza kojima se traži pomoć, usluga ili obaveštenje; davanje jednostavnog, usmenog odgovora na iskazanu molbu; izražavanje i prihvatanje molbi, zahvalnosti i izvinjenja.
	ČESTITANJE	Slušanje kratkih i jednostavnih ustaljenih izraza kojima se čestita praznik, rođendan; reagovanje na upućenu čestitku i upućivanje kratkih prigodnih čestitki.
	OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Slušanje kraćih jednostavnih opisa bića, predmeta i mesta u kojima se pojavljuju informacije o spoljnom izgledu, pojavnim oblicima, dimenzijama i ostalim najjednostavnijim karakteristikama; davanje kratkih opisa bića, predmeta i mesta; traženje i davanje informacija u vezi sa opisom bića, predmeta i mesta.
	ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Slušanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima, osećanjima; saopštavanje svojih potreba, oseta i osećanja i (empatično) reagovanje na tuđa.
	ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	Slušanje kratkih tekstova u kojima se na jednostavan način opisuje položaj u prostoru;

reaguje na njih; - traži mišljenje i izražava dopadanje/nedopadanje jednostavnim jezičkim sredstvima; - razume jednostavne iskaze koji se odnose na izražavanje sposobnosti; - traži informaciju o tuđim sposobnostima i saopšti šta on/ona ili neko drugi može/ne može/ume/ne ume da uradi; - razume i saopšti jednostavne iskaze koji se odnose na brojeve i količine.		usmeno traženje i davanje informacija o položaju u prostoru.
	ISKAZIVANJE VREMENA	Slušanje jednostavnih iskaza u vezi sa hronološkim vremenom i meteorološkim prilikama; usmeno traženje i davanje informacija o hronološkom vremenu i meteorološkim prilikama u užem komunikativnom kontekstu.
	IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	Slušanje kratkih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja i reagovanje na njih; usmeno iskazivanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja.
	IZRAŽAVANJE DOPADANJA/ NEDOPADANJA	Slušanje kratkih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje dopadanja/nedopadanja i reagovanje na njih; usmeno iskazivanje slaganja/neslaganja, dopadanja/nedopadanja
	IZRAŽAVANJE SPOSOBNOSTI	Slušanje jednostavnih iskaza koji govore o sposobnostima; postavljanje pitanja u vezi sa sposobnostima i odgovaranje na njih, usmeno.
	IZRAŽAVANJE KOLIČINE I BROJEVA	Slušanje jednostavnih iskaza koji govore o količini nečega; postavljanje pitanja u vezi s količinom i odgovaranje na njih, usmeno.

TEMATSKE OBLASTI U NASTAVI STRANIH JEZIKA ZA OSNOVNU ŠKOLU

Napomena: Tematske oblasti se prožimaju i iste su u sva četiri razreda prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja - u svakom narednom razredu obnavlja se, a zatim proširuje fond lingvističkih znanja, navika i umenja i ekstralingvističkih predstava vezanih za konkretnu temu. Nastavnici obrađuju teme u skladu sa interesovanjima učenika, njihovim potrebama i savremenim tokovima u nastavi stranih jezika, tako da svaka tema predstavlja određeni situacijski kompleks.

1) Lični identitet
2) Porodica i uže društveno okruženje (prijatelji, komšije, nastavnici itd.)
3) Geografske osobenosti
4) Srbija - moja domovina
5) Stanovanje - forme, navike
6) Živi svet - priroda, ljubimci, očuvanje životne sredine
7) Vremensko iskustvo i doživljaj vremena (prošlost - sadašnjost - budućnost)
8) Škola i školski život
9) Mladi - život dece i omladine
10) Zdravlje i higijena
11) Emocije (ljubav prema porodici, drugovima)
12) Prevozna sredstva
13) Vremenske prilike
14) Umetnost za decu (naročito moderna književnost za decu; prigodne tradicionalne i moderne pesme)
15) Običaji i tradicija, folklor, proslave (rođendani, praznici)
16) Slobodno vreme - zabava, razonoda, hobiji
17) Ishrana i gastronomske navike
18) Putovanja
19) Moda i oblačenje
20) Sport
21) Verbalna i neverbalna komunikacija, konvencije ponašanja i ophođenja

JEZIČKI SADRŽAJI

ENGLESKI JEZIK

Komunikativna funkcija	Jezički sadržaji
POZDRAVLJANJE	*Hi! Hello. Good morning/afternoon/evening/night. How are you? I'm fine, thank you, and you? Goodbye. Bye. See you (later/tomorrow). Have a nice day/weekend! Thanks, same to you!* (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	*My name's Maria /I'm Maria. What's your name? What's your phone number? It's... This is my friend. His name's/name is Marko. Maria, this is Barbara. Barbara, this is Maria. This is Miss Ivona. She's my teacher. That is Mr Jones. He's a doctor. Who's this/that? It's my father. Is this your family? She's not my sister, she's my friend. Who's in the picture? It's my brother. His name's* *Milan. How old is he? He's 12.* Lične zamenice u funkciji subjekta - *I, you …* Prisvojni pridevi - *my, your…* Pokazne zamenice - *this, that* Glagol *to be - the Present Simple Tense* Pitanja sa *Who/What/How (old)* Osnovni brojevi (1-20) (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznavanje najosnovnijih sličnosti i razlika u načinu upoznavanja, predstavljanja i razmene osnovnih ličnih podataka u našoj zemlji i zemljama engleskog govornog područja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIH UPUTSTAVA I NALOGA	*Let's start/begin. Are you ready? Quiet, please. Listen to me! Look! Look at me/the picture! Sit down. Stand up. Turn around. Jump. Say hello/goodbye to your friend. Open/Close your books/notebooks. Put down your pencils. Pick up the rubber. Wash your hands. Open the window, please. Come in/over* */here/to the board. Give me your book, please. Don't do that. Listen and say/chant/sing/do/number/find /match/draw/paint/repeat… Cut out/stick/point to... Colour the door yellow. Count from … to …. My turn now.Touch your eyes. Move your body. Put on your T-shirt. Take off your shoes. Hurry up! Quick! Watch out! I understand /I don't understand. I'm finished.* Imperativ Prisvojni pridevi - *my, your…* (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih normi učtivosti; dečje pesme odgovarajućeg sadržaja.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	*Let's play football /the memory game/go to the park/sing. It's time for lunch/school! Come and play with me! Come to my birthday party. Cool! Super! Great! OK. All right. Sorry, I can't.* Imperativ (Inter)kulturni sadržaji: Prikladno prihvatanje i odbijanje poziva; proslava rođendana, igre, zabava i razonoda
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	*Can /May I have an apple, please? Yes, here you are. Thank you/Thank you, Maria /Thanks. You're welcome. No, sorry/Not now/No, you can't. Can you help me, please? Can/May I have some water, please? Can/May I go to the toilet/go out/come in? Excuse me, Teacher, …? I can't see. Can you move, please? Sorry, can you repeat that, please? I'm sorry I'm late. It's OK. No problem.* Modalni glagoli za izražavanje molbe - *can/may* (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ČESTITANJE	*Happy birthday to you! Here's a present for you! It's New Year's Eve. Happy New Year! It's Christmas Eve. Merry Christmas! It's Valentine's Day! Happy Valentine's Day! Happy Easter! Thanks, same to you! Hurray!* (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i način obeležavanja /proslave i čestitanja; prigodne dečje pesme i igre.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	*What's this/that? It's a/an… Is it a/an…? It's not a pen, it's a pencil. It's not short, it's long. What colour is it?It's grey. The crayon is grey. She's got a small nose and big blue eyes. She's wearing a white dress. I've got two hands and two feet. Has he got four*

	legs? No, hehasn't, he's got two legs. This is my house. It's got big windows. Has it got a garden? There's a park/toyshop/supermarket in my town. There are two playgrounds, too. Glagoli *have got, to be* za davanje opisa Egzistencijalno *There is/are…* Pravilna množina imenica: *leg - legs, arm - arms…* Nepravilna množina osnovnih imenica: *foot - feet...* *The Present Continuous Tense* za opisivanje trenutnih radnji. (Inter)kulturni sadržaji: Dečje pesme i priče odgovarajućeg sadržaja.
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	*I'm not thirsty, I'm hungry. Here's a sandwich for you. Do you want some water? Yes, please. I want fruit. No, thank you. I'm so happy/sad! Are you hot/cold?* *The Present Simple Tense (be, want)* (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	*Where's my dad? Is he in the house? No, he's in the garage. Where's your dog? It's in the garden. Where's my bag? It's under the chair/in the wardrobe. Where's the toilet? It's here/over there.* Prilozi i predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa - *here, there, in, on, under* Pitanja sa *Where* (Inter)kulturni sadržaji: Kultura stanovanja: selo, grad.
ISKAZIVANJE VREMENA	*What day is it today? It's Monday. It's cold and rainy today.* *The Present Simple Tense* glagola *to be* Pitanja sa *What* (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	*This is my ball. Is that your bike?I've got a dog. Have you got a pet? He/She's got two brothers. Who's got a /an...? Here's your pen.* Prisvojni pridevi *my, your…* *Have got* za izražavanje pripadanja/posedovanja (Inter)kulturni sadržaji: Porodica, prijatelji, kućni ljubimci, igračke.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA /NEDOPADANJA	*Do you like orange juice? Yes, I do. /No, I don't. I like fish and chips, but I don't like chicken or rice. Do you like games? I love my family.* *The Present Simple Tense* glagola *like/love.* (Inter)kulturni sadržaji: Popularna hrana i piće; porodica
IZRAŽAVANJE SPOSOBNOSTI	*Ican/can't sing. I can draw, but I can't read. Can you swim? Yes, I can. No, I can't. No, but I can run This is my parrot. It can talk. A penguin can't fly.* Modalni glagol *can* za izražavanje sposobnosti. (Inter)kulturni sadržaji: Školske aktivnosti, kućni ljubimci i svet prirode
IZRAŽAVANJE KOLIČINE I BROJEVA	*How many balls? 15 balls.* Osnovni brojevi do 20. Pravilna množina imenica. Pitanja sa How many. (Inter)kulturni sadržaji: Školsko okruženje.

Ključni pojmovi sadržaja: komunikativni pristup, funkcionalna upotreba jezika, interkulturnost.

ITALIJANSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE	Ciao! Buongiorno! Buonasera! Arrivederci! Come stai? Come va? Come sta?Bene, grazie. Piacere.A domani! A presto!Buona notte! (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Come ti chiami? Mi chiamo Jasmina/Sono Jasmina. Di dove sei? Sono di Novi Sad. Bojana, questo è il mio amico. Si chiama Marco. Questa è la mia maestra. Si chiama Biserka. Questa è la signora Genovesi. Questo è il signor Rossi. Piacere. Quanti anni hai? Ho 7 anni. Chi c'è nella foto? Questo è mio fratello. Lui ha 10 anni. Questa è mia sorella. Si chiama Nina. Lične zamenice u funkciji subjekta. Prisvojni pridevi (il mio/la mia, il tuo/la tua; i miei/le mie, i tuoi/le tue) Pokazne zamenice (questo/a) Upitne reči (come, quanto, chi) Prezent glagola essere, avere i najfrekventnijih glagola. Glalogi chiamarsi, stare, avere, essere. Osnovni brojevi (1-20) (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznavanje najosnovnijih sličnosti i razlika u načinu upoznavanja i predstavljanja u našoj zemlji i Italiji. Lična imena, nadimci.
RAZUMEVANJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIH UPUTSTAVA I NALOGA	Chi è assente?Chi non c'è oggi? Tutto chiaro? Ragazzi, silenzio per favore! Non capisco. Può ripetere, per favore. Ho finito! Vieni alla lavagna. Ascoltate! Rispondete! Guardate! Cercate! Disegnate! Ripetete! Lavate le mani! Colorate! Alzatevi! Sedetevi! Avete finito?Attenzione! Cantiamo insieme! Prendete/aprite i vostri libri! Dammi il tuo quaderno! Ottimo. Giusto. Silenzio per favore! Zapovedni način frekventnih glagola (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih normi učtivosti, dečje pesme odgovarajućeg sadržaja.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	Giochiamo a pallone/a carte! Andiamo fuori! Cantiamo insieme! Vuoi giocare con me? Vieni a giocare con me! Vieni alla mia festa di compleanno? Grazie. Va bene. Mi dispiace, non posso. Zapovedni način frekventnih glagola Pitanje intonacijom Negacija (Inter)kulturni sadržaji: Prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, proslava rođendana, igre, zabava i razonoda.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Permesso? Posso entrare? Prego. Avanti! Scusi, posso andare in bagno? Posso uscire? Va bene. Grazie. Scusi, può ripetere per favore? Vorrei un po' di acqua, grazie. Modalni glagol za izražavanje molbe (potere) Kondicional učtivosti: prvo lice jednine (vorrei) (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ČESTITANJE	Buon compleanno! Buon Anno! Buon Natale! Auguri! Tanti auguri! Bravo/a/i/e! Molto bene! Grazie! Pridevi (buono, bravo) Uzvične rečenice. (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave i čestitanja; prigodne dečje pesme i igre.
OPISIVANJE ŽIVIH BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Il mio gatto si chiama Marta. È piccolo e nero. Il mio cane è bianco. Lui ha gli occhi verdi. La mia scuola è grande. Il giardino è piccolo. Di che colore è/sono? C'è un trenino rosso. Ci sono tre mele verdi.Ci sono due conigli bianchi. Prisvojni pridevi (mio/mia, tuo/tua; i miei/le mie; i tuoi, le tue) Množina imenica. Opisni pridevi. Konstrukcija: rečca ci i glagol essere: c'è/ci sono (Inter)kulturni sadržaji: Dečje pesme i priče odgovarajućeg sadržaja. Kućni ljubimci, tipične igračke.

ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Ho fame. Ho sete. Vorrei un succo di frutta. Vuoi un panino?No, grazie. Non ho fame. Sì, grazie. Ho freddo/caldo. Sono malato/a. Ho mal di testa. Buon appetito! Kondicional učtivosti (vorrei) Negacija (no/non) Prezent glagola avere (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	La camera è grande. C'è un tavolo. Ci sono tre sedie. C'è una borsa sul tavolo. Dov'è il gatto? È sotto la sedia. Metti la matita sul tavolo. Sono a casa. Vado al cinema. Neodređeni i određen član (un/una; il/la) Predlozi (su, in, sotto, sopra) Upitne reči (dove) c'è, ci sono (Inter)kulturni sadržaji: Kultura stanovanja: selo, grad.
ISKAZIVANJE VREMENA	Che tempo fa? Fa bel tempo. C'è sole. Piove. Nevica. Che giorno è oggi? È mercoledì. Osnovni brojevi (do 20). Dani u nedelji. (Inter)kulturni sadržaji: Radna nedelja i vikend.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	Questa è la mia penna. Questo non è il mio zaino. Di chi è questo giocattolo? È tuo questo orsetto? Sì, è mio. No, non è mio. È di Paolo. Ho due sorelle. Chi ha una matita? Prisvojni pridevi (mio/a; tuo/a) Prezent glagola avere Pitanja di chi è/di chi sono (Inter)kulturni sadržaji: Porodica, prijatelji, kućni ljubimci, igračke.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA/ NEDOPADANJA	Ti piace il gelato?Ti piace la pizza? Sì, mi piace. È molto buono/a. No, non mi piace. Mi piacciono queste figurine. Cosa vi piace fare? Ci piace disegnare/cantare. Va bene. Sono d'accordo. Non sono d'accordo. Imenice. Određeni član (il, la, l'). Prezent frekventnih glagola. Glagol piacere. Konstrukcija sa infinitivom (Mi piace nuotare). Dativne zamenice mi, ti, ci vi. (Inter)kulturni sadržaji: Hrana i piće.
IZRAŽAVANJE SPOSOBNOSTI	So disegnare. Sai nuotare? - Sì/No. Parli italiano? - Sì, poco. Parlo inglese. Glagol sapere za izražavanje sposobnosti (Inter)kulturni sadržaji: Školske aktivnosti, kućni ljubimci i svet prirode.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE I BROJEVA	Quanti libri ci sono sul banco? - Ci sono 12 libri. Ci sono 15 bambini nel disegno. Osnovni brojevi do 20. Rečca ci i glagol essere: c'è, ci sono (Inter)kulturni sadržaji: Školsko okruženje.

NEMAČKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE	Hallo! Guten Morgen! Guten Tag! Guten Abend! Auf wiedersehen! Tschüs! Bis bald! Gute Nacht! Wie geht`s? Wie geht es Ihnen? Danke, gut! Es geht. Schlecht. (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Wie heißt du? Ich heiße/bin Jasmina. Woher kommst du? Ich komme aus Serbien. Wo wohnen deine Großeltern? Auf dem Lande. Bojana, das ist mein Freund. Er heißt Marko. Wer ist das? Das ist meine Lehrerin. Sie heißt Leonora. Wie alt bist du?- Ich bin acht Jahre alt. Wer ist auf dem Foto? - Meine Schwester Paula. Sie ist 12. Lične zamenice u funkciji subjekta. Prisvojni determinativi u nominatiivu(mein, dein, sein, ihr) Upitne reči (wer, wie, was, wo, woher) Prezent pomoćnih glagola sein, haben i najfrekventnijih glagola (heißen, wohnen, kommen, machen...). Osnovni brojevi (1-20) (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznavanje najosnovnijih sličnosti i razlika u načinu upoznavanja i predstavljanja u našoj zemlji i zemljama nemačkog govornog područja. Lična imena, nadimci.
RAZUMEVANJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIH UPUTSTAVA I NALOGA	Wer ist abwesend? Wer ist heute nicht da? Alles klar? Jungs, Ruhe bitte, ich verstehe das nicht. Können Sie das bitte wiederholen? Ich bin fertig! Komm an die Tafe!, Hör zu! Wiederholen Sie das noch einmal! Schauen Sie! Zeichnet! Wiederholt! Wasche deine Hände! Steh auf! Setz dich! Bist du fertig? Achtung! Lass uns zusammen singen! Nimm dein Buch und mach es au der Seite 34 auf!Gib mir dein Notizbuch!Sehr gut . Richtig/Falsch. Zapovedni način frekventnih glagola (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih normi učtivosti, dečje pesme odgovarajućeg sadržaja.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	Lass uns Ball-/Kartenspiele spielen! Komm, wir spielen Verstecken! Mach mit! Lass uns zusammen singen! Möchtest du mit mir spielen? Komm zu meiner Geburtstagsfeier? Danke. Alles klar. Es tut mir leid, ich kann nicht. Leider kann ich nicht. Zapovedni način frekventnih glagola Upitne rečenice. Negacija (Inter)kulturni sadržaji: Prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, proslava rođendana, igre, zabava i razonoda.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Darf ich? Kann ich reinkommen? Entschuldigung, kann ich auf die Toilette gehen? Kann ich ausgehen? Natürlich. Danke. Entschuldigung, können Sie das bitte wiederholen? Kann ich ein Glas Wasser bekommen, bitte?Vielen Dank. Bitte, bitte. Modalni glagol (können, dürfen, möchten) (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ČESTITANJE	Alles Gute zum Geburtstag! Herzlichen Glückwunsch! Frohe Wiehnachten/Ostern! Frohes neues Jahr! Bravo! Danke! Uzvične rečenice. (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave i čestitanja; prigodne dečje pesme i igre.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Meine Katze heißt Mitzi. Sie ist klein und schwarz. Mein Hund ist weiß. Seine Augen sind grün. Meine Schule ist groß. Der Garten ist klein. Welche Farbe ist das? Wie sind deine Haare? Hier ist mein Fahrrad. Es ist alt. Prisvojni determinativi u nominativu. Opisni pridevi kao dopuna glalola. (Inter)kulturni sadržaji: Dečje pesme i priče odgovarajućeg sadržaja. Kućni ljubimci, tipične igračke.
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Ich habe (keinen) Hunger. Ich habe Durst. Ich möchte/hätte gern einen Apfelsaft. Möchtest du ein Sandwich? Nein, danke. Ich bin nicht hungrig. Ja, danke. Mir ist kalt/heiß. Ich bin krank. Ich habe Kopfschmerzen. Mein Kopf tut weh. Guten Appetit! Promena imenica u nominativu i akuzativu Negacija (nicht/kein) Prezent glagola (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	Das Zimmer ist groß. Es gibt einen Tisch in meinem Zimmer. Es gibt drei Stühle. Auf dem Tisch steht eine Tasche. Wo ist die Katze? Sie ist unter dem Stuhl. Ich bin zu Hause. Ich bin im Kino. Neodređeni i određen član

	Predlozi (in, an, auf, unter, hinter, vor) uz glagole mirovanja Upotreba fraze Es gibt sa akuzativom. Upitne reči (Inter)kulturni sadržaji: Kultura stanovanja: selo, grad.
ISKAZIVANJE VREMENA	Wie ist das Wetter?Schön, die Sonne scheinr und es ist warm. Schlecht, es regnet und es ist kalt. Welcher Tag ist heute. Mittwoch. Osnovni brojevi (do 20). Dani u nedelji. (Inter)kulturni sadržaji: Radna nedelja i vikend.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	Das ist mein Heft. Das ist nicht mein Rucksack. Das ist der Rucksack von Petra. Wessen Spielzeug ist das? Das ist Annas Speilzeug. Sind das deine Bücher? Nein, sie sind von Paul./Sie gehören Paul. Ich habe zwei Schwestern. Wer hat einen Bleistift? Prisvojni determinativi u nominativu i akuzativu (mein/dein/sein/ihr...) Prezent Izražavanje pripadanja saksonskim genitivom, frazom von+ime/vlastita imenica i glagolom gehören uz vlastitu imenicu (Inter)kulturni sadržaji: porodica, prijatelji, kućni ljubimci, igračke.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA/ NEDOPADANJA	Magst du Pizza? Ja, ich mag sie. Sie ist sehr gut. Sie schmeckt gut. Nein, ich mag sie nicht. Was macht ihr gerne? Wir mögen zeichnen/singen. Joggen ist mein Hobby. Wie findest du meinen Pullover?Er ist schön aber ich finde die Farbe nicht so gut. Braun finde ich langweilig. Imenice u nominativu i akuzativu. Lične zamenice u nominativu i akuzativu. Određeni član. Prezent frekventnih glagola. Konstrukcija sa infinitivom. (Inter)kulturni sadržaji: Hrana i piće.
IZRAŽAVANJE SPOSOBNOSTI	Kannst du schwimmen? - Ja/Nein. Sprichst du Deutsch? - Ja, ein bisschen./Leider nicht. Kannst du Englisch? Ja. Glagol können za izražavanje sposobnosti (Inter)kulturni sadržaji: Školske aktivnosti, kućni ljubimci i svet prirode.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE I BROJEVA	Wieviele Bücher sind auf dem Tisch? - Es gibt 12 Bücher und zwei Hefte.. Auf dem Foto sind 34 Schüler aus meiner Klasse. Kauf bitte 2 Kilo Äpfel. Osnovni brojevi do 20. Množina imenica. Upitne reči za izražavanje količine. (Inter)kulturni sadržaji: Školsko okruženje.

RUSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE	Привет! Здравствуй! Здравствуйте! Добрый день! Доброе утро! Добрый вечер! Как дела? Нормально! До завтра! До встречи! Пока! До свидания! (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Меня зовут Саша. Я - Ирина. Как тебя/его/её зовут? Как твоя фамилия? Кто это?Это Майя, а это Наташа. Это Мария Петровна. Она моя учительница. Это мой друг Саша. Саша - это Маша, моя подруга. Сколько тебе/ему/ей лет? Мне девять лет. Ему пять лет. Lične zamenice: я, ты, он/она, они (номинатив, генитив и датив); Безличне реченице с глаголом зовут. Upitne zamenice i prilozi: кто, как, сколько. Pokazni prilog: это Osnovni brojevi 1-20. Spojivost brojeva s imenicama (1год, 2 года, 5лет) (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznavanje najuočljivijih sličnosti i razlika u načinu upoznavanja, predstavljanja, razmene ličnih podataka kod nas i u Rusiji. Ruska lična imena, imena po ocu, nadimci.
RAZUMEVANJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIH UPUTSTAVA I NALOGA	Слушай! Слушайте внимательно! Не разговаривайте! Посмотри! Что ты видишь на картинке? Заходи! Иди к доске! Встань! Садись! Открой/закрой дверь/тетрадь,окно, учебник! Ответьте на вопросы! Повтори(те) за мной! Положи ручку на стол. Дай мне ручку, пожалуйста. Дом голубого цвета. Раскрась его! Иди сюда! Напиши! Нарисуй! Zapovedni način 2. lice jednine i množine (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih normi učtivosti; dečje pesme odgovarajućeg sadržaja.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	Давай играть в куклы/в футбол/в жмурки/в прятки. Давайте начнём. Готовы? Давайте пойдём в парк! Давайте петь! Давайте споём песенку. У меня день рождения, приходи ко мне! Извини, к сожалению не могу. Ничего! Хорошо! Zapovedni način - 1. lice množine (Inter)kulturni sadržaji: Prikladno prihvatanje i odbijanje poziva; proslava rođendana, igre, zabava i razonoda.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Извини, можно взять твою ручку? Да, конечно. Нет, мне ручка нужна. Да, пожалуйста. Спасибо. Ничего. Не за что. Извините, повторите, пожалуйста. Извините, что опаздываю. Ничего. Заходи. Predikativ možno. Zapovedni način. Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija. (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ČESTITANJE	Поздравляю! С днём рождения! Желаю тебе счастья! С Новым годом! С Рождеством! С Днём защитника отечества! Это подарок для тебя. Спасибо! Счастливо!Удачи! Всего хорошего! (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i način obeležavanja /proslave i čestitanja; prigodne dečje pesme i igre.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Кто это? Это дети. Это Сергей, у него корткие волосы.На нём футболка и джинсы. Футболка красного цвета. Что это? Это ручка. Это ручки. Какого цвета? Зелёного. Это мой дом. Он большой. В гостиной большой диван и большие окна.У меня нет своей комнаты. Upitne zamenice i prilozi. Pridevi. Rod, broj i slaganje s imenicama. Množina imenica. Konstrukcije za izražavanje posesivnosti: u+ gen. ličnih zamenica i imenica (у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины). Присвојне заменице: мой, твой, наш, ваш, их. (Inter)kulturni sadržaji: Dečje pesme i priče odgovarajućeg sadržaja, kultura stanovanja.
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Тебе холодно? Да, мне холодно. Есть хочется?Мне хочется пить. Хочется есть. Хочу пить, не хочу есть. Как ты себя чувствуешь? Мне плохо. У меня болит зуб. Хочешь воды? Да, пожалуйста. Нет, не хочется. Bezlične rečenice. Глагол хотеть u sadašnjem vremenu. Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija. (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	Где Даша? В детской, убирает. Где мой рюкзак? Под столом. На стуле. Где рубашка? В шкафу. Книги лежат на столе. Где мама? В саду. Отдыхает. Где мой стакан? Стоит на столе.Он вынул книгу из портфеля.

	Predloško-padežne konstrukcije za izražavanje prostornih odnosa (в шкафу, под столом, на стуле...) Sadašnje vreme frekventnih glagola. Upotreba glagola стоять и лежать. Genitiv imenica s predlogom iz. (Inter)kulturni sadržaji: Kultura stanovanja: selo, grad.
ISKAZIVANJE VREMENA	Какой сегодня день? Сегодня четверг. Который час? Сколько времени? Пять часов. Три часа. Сегодня холодно. Идёт снег. Дождь идёт. Светит солнце.Зимой в России очень холодно. На улице холодно/тепло. Sadašnje vreme frekventnih glagola. Bezlične rečenice. Osnovni brojevi 1-20. Slaganje imenice čas s brojevima do 20. (Inter)kulturni sadržaji: klima, vremenske prilike.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	Это мой мяч. Это твой велосипед?У меня нет велосипеда. У неё два брата и сестра. У тебя есть собака? Нет, у меня нет собаки. Prisvojni pridevi. Konstrukcije u + gen. za izražavanje posesivnosti (у меня, у тебя, у неё...) Upitni iskazi s upitnom rečju. Intonacija. (Inter)kulturni sadržaji: Porodica, prijatelji, kućni ljubimci, igračke.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA/ NEDOPADANJA	Ты любишь блины? Да, очень. Нет, не очень. Маша, ты любишь компот? Ты любишь играть в футбол? Нет, не люблю. Мне нравится варенье. Компот мне не нравится. Bezlične rečenice. Sadašnje vreme glagola любить, нравиться. (Inter)kulturni sadržaji: Hrana i piće; porodica.
IZRAŽAVANJE SPOSOBNOSTI	Я умею плавать. Нет, петь я не умею. Он очень хорошо рисует. Она прекрасно поёт. Sadašnje vreme frekventnih glagola. (Inter)kulturni sadržaji: Školske aktivnosti, kućni ljubimci i svet prirode
IZRAŽAVANJE KOLIČINE I BROJEVA	Сколько кубиков на рисунке? 15. Сколько девочек в классе? 12. Osnovni brojevi do 20. (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje

FRANCUSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE	Salut ! Tu vas bien ? Bonjour, ça va ? Ça va, merci! Comment allez-vous ?Bonsoir ! Bonne nuit ! Bonjour, Monsieur. Au revoir, Madame. A demain. A bientôt. Pitanje intonacijom. Uzvična rečenica. (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Sadržaji Je m'appelle Milica. Tu t'appelles comment ? J'ai sept ans. Tu as quel âge ? J'habite à Smederevo. Qui est-ce ? C'est mon copain/ma sœur/mon père. Il s'appelle Zoran. C'est mon professeur. Il s'appelle Igor. Qui est sur cette photo? C'est mon frère. Il a 13 ans. Nenaglašene lične zamenice u funkciji subjekta. Prisvojni pridevi (mon/ma, ton/ta). Upitne reči (comment, qui, quel/quelle). Osnovni brojevi 1-20. Prezent glagola avoir i être i glagola prve grupe. (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznavanje najosnovnijih sličnosti i razlika u načinu upoznavanja i predstavljanja u našoj zemlji i zemljama francuskog govornog područja. Lična imena, nadimci.
RAZUMEVANJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIH UPUTSTAVA I NALOGA	Qui est absent ? Qui n'est pas là ?C'est clair ? Je ne comprends pas. Ecoutez ! Répondez ! Regardez ! Cherchez ! Trouvez ! Dessinez ! Coloriez ! Ouvrez/fermez/prenez vos livres. Levez la main. Très bien ! C'est parfait ! Vous avez fini ? J'ai fini. Qui sait ? Je sais. Silence s'il vous plait ! Levez-vous ! Asseyez-vous ! Viens au tableau ! Donne-moi ton livre, s'il te plait. Attention ! Donne-moi ton cahier ! Imperativ frekventnih glagola. (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih normi učtivosti, dečje pesme odgovarajućeg sadržaja.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	On va jouer dans la cour ? D'accord. Viens chez moi. Tu veux jouer avec moi ? Oui, super ! Désolé, je ne peux pas. Je t'invite à mon anniversaire. Merci. Imperativ frekventnih glagola. Pitanje intonacijom. Negacija (ne/n'... pas). (Inter)kulturni sadržaji: Prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, proslava rođendana, igre, zabava i razonoda.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	Est-ce que je peux sortir, Madame/Monsieur ? Oui, vas-y ! Tu me donnes ton numéro ? Voilà. Merci ! Je t'en prie. Je peux entrer ? Entrez ! Je voudrais lire. Vous pouvez répéter, s'il vous plait ? Désolé, tu ne peux pas. Pitanje sa est-ce que. Kondicional učtivosti (je voudrais…). (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ČESTITANJE	Bon anniversaire ! Bonne année ! Bonne fête ! Joyeux Noël ! Bravo, très bien ! Merci, à toi/à vous aussi ! Félicitations ! Pridevi (bon, bonne). Uzvične rečenice. Predlozi (à). (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave i čestitanja; prigodne dečje pesme i igre.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Mon perroquet s'appelle Simon. Il est rouge et jaune. Ma poupée s'appelle Lola. Elle est petite. Elle a les yeux noirs. Le chien est petit et noir. Mon école est grande. Ma salle est claire. Il est de quelle couleur ? Il y a un ballon rouge et deux ballons jaunes. Prisvojni pridevi (mon/ma, ton/ta). Opisni pridevi. Množina imenica i prideva. Prezentativi (il y a). (Inter)kulturni sadržaji: Dečje pesme i priče odgovarajućeg sadržaja. Kućni ljubimci, tipične igračke.
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Je voudrais du jus d'orange, s'il te/vous plait. J'ai faim/soif /chaud/froid. Brrrr !!! Tu veux un croissant ? Non, merci, je n'ai pas faim. Je suis contente. Il est malade. J'ai mal à la tête. Bon appétit ! Kondicional učtivosti (je voudrais) Negacija (ne/n'... pas). Prezent glagola avoir. (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	Cette maison est grande. Il y a un chat dans la rue. Il y a quatre chaises. Il y a un livre sur la table. Où est ton crayon ? Je suis à l'école. Je vais au cinéma. Predlozi (dans, sous, sur). Neodređeni član.

	Upitne reči (où). (Inter)kulturni sadržaji: Kultura stanovanja: selo, grad.
ISKAZIVANJE VREMENA	Quel temps fait-il ? Il fait beau. Oil neige. Il pleut. Quel jour sommes-nous ? C'est vendredi. Dani u nedelji. Unipersonalni glagoli. (Inter)kulturni sadržaji: Radna nedelja i vikend.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	C'est mon stylo. Ce n'est pas mon cartable. C'est ta poupée ? A qui est ce livre ? J'ai deux frères. Je n'ai pas de sœur. Qui a une gomme ? Prezentativi (c'est, ce sont). Prisvojni pridevi (mon/ma, ton/ta). Negacija (ne/n'... pas). (Inter)kulturni sadržaji: Porodica, prijatelji, kućni ljubimci, igračke.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA/ NEDOPADANJA	D'accord. Je suis d'accord. Tu aime le basket ? J'aime le chocolat/la musique. Qu'est-ce que tu aimes faire ? J'aime dessiner/chanter. Tu aimes la glace ? C'est très bon. Je n'aime pas. Je ne suis pas d'accord. Imenice. Određeni član (le, la, l', les). Prezent frekventnih glagola. Konstrukcija sa infinitivom (j'aime dessiner). Negacija (ne/n'... pas). (Inter)kulturni sadržaji: Hrana i piće.
IZRAŽAVANJE SPOSOBNOSTI	Je sais dessiner. Tu sais jouer au tennis ? - Oui/No. Tu parles français ? - Oui, un peu. Je parle italien. Glagol savoir za izražavanje sposobnosti. (Inter)kulturni sadržaji: Školske aktivnosti, kućni ljubimci i svet prirode.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE I BROJEVA	Combien de livres il y a sur la table ? - Il y a 4 livres.. Sur cette photo il y a 15 personnes.. Osnovni brojevi do 20. Prezentativi (il y a). (Inter)kulturni sadržaji: Školsko okruženje.

ŠPANSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE	¡Hola! ¡Hola! ¿Qué tal? ¡Hola! ¿Cómo estás? Bien, ¿y tú? Bien, gracias. ¡Buenos días! ¡Buenas tardes! ¡Buenas noches! ¡Hasta luego! (Inter)kulturni sadržaji: Formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH; DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI; DAVANJE I TRAŽENJE OSNOVNIH INFORMACIJA O DRUGIMA	Hola, soy Marcos. ¿Y tú? Soy Elena. Encantada. ¿Cómo te llamas? ¿Cuántos años tienes? Me llamo Elena. Tengo ocho años. ¿Y tú? ¿Quién es? Es mi amigo/amiga/hermano/hermana/profesor/profesora. Se llama Jovan. Es mi familia. Son mi papá, mi mamá y mis hermanos. Es mi hermano Manolito. Prezent glagola ser i tener Prisvojni pridevi (mi, tu, mis, tus) Upitne reči (quién, cómo), pitanje cuántos años Osnovni brojevi (1-20) Glagol llamarse u relevantnim komunikativnim situacijama (me llamo, te llamas, se llama) (Inter)kulturni sadržaji: Prepoznavanje najosnovnijih sličnosti i razlika u načinu upoznavanja i predstavljanja u našoj zemlji i zemljama španskog govornog područja. Lična imena, nadimci.
RAZUMEVANJE I DAVANJE JEDNOSTAVNIH UPUTSTAVA I NALOGA	¡Adelante! ¿Quién falta? Estamos todos, ¡qué bien! A trabajar. Empezamos con una canción. ¡Escuchad la canción! Mira/dibuja /habla con tu amigo. Coge el lápiz/la pelota. Más despacio/alto, por favor. ¿Puedes repetir? ¿Listo? Cantamos juntos. ¡Excelente! Muy bien. Zapovedni način u potvrdnom obliku za drugo lice jednine i množine - receptivno (Inter)kulturni sadržaji: Poštovanje osnovnih normi učtivosti, dečje pesme odgovarajućeg sadržaja.
POZIV I REAGOVANJE NA POZIV ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI	- ¿Puedes salir? - Sí./No puedo. - ¿Jugamos al dominó/al parchís/al juego de memoria /al fútbol? -Sí/vale. Vamos al patio. - Es mi fiesta de cumpleaños. ¿Puedes venir? - Sí./No puedo. Glagol poder + infinitiv za izražavanje poziva. Negacija. (Inter)kulturni sadržaji: Prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, proslava rođendana, igre, zabava i razonoda.
ISKAZIVANJE MOLBE, ZAHVALNOSTI I IZVINJENJA	- ¿Puedes repetir?/¿Puede repetir? - Sí. Claro. - Gracias./Muchas gracias. - ¿Puedo ir al baño? - Sí, claro. - ¿Puedo tomar agua? - No, no ahora. Más tarde. - ¿Puedo entrar? -Sí /No. Perdón. - ¿Me prestas tu goma? - Sí./Sí, claro. Glagol poder za izražavanje molbe (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ČESTITANJE	¡Feliz cumpleaños! ¡Feliz cumple! Gracias./Muchas gracias. ¡Felices fiestas! A ti también. Feliz Navidad y próspero Año Nuevo. Felices Pascuas. (Inter)kulturni sadržaji: Najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave i čestitanja; prigodne dečje pesme i igre.
OPISIVANJE ŽIVIH BIĆA, PREDMETA, MESTA I POJAVA	Mi perro se llama Chiqui. Es pequeño. Mi peluche se llama Luna. Es suave. Es mi juguete preferido. ¿Cómo es tu escuela? No es grande. Tiene un piso. Hay un patio también. Es muy bonito. Glagol ser Najfrekventniji opisni pridevi. Slaganje u rodu i broju. Prezentativi (hay). (Inter)kulturni sadržaji: Dečje pesme i priče odgovarajućeg sadržaja. Kućni ljubimci, tipične igračke.
ISKAZIVANJE POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	- Tengo hambre /sed … - Yo también. ¿Quieres un bocadillo/agua? - Sí, muchas gracias. - No tengo hambre/sed … -Yo tampoco./Yo sí.

	- ¡Qué frío!/Tengo frío. -¿Cierro la ventana? - Sí, gracias. - ¿Tienes frío/calor? -No, estoy bien. - ¿Estás bien? -Sí, gracias./No, estoy mal. Prezent glagola estar, tener i querer u relevantnim komunikativnim situacijama (Inter)kulturni sadržaji: Pravila učtive komunikacije.
ISKAZIVANJE POLOŽAJA U PROSTORU	- ¿Dónde está tu mamá? - Está en el trabajo. - ¿Dónde está Chiqui? ¿Está en casa? - No, está en el parque. - ¿Dónde está tu cuaderno? - Está en la mesa. - ¿Dónde está la biblioteca? - Está en el primer piso. Voy a casa. Estoy en la escuela. Određeni član. Najfrekventniji predlozi (npr. a, en, sobre). Ir a, estar en. (Inter)kulturni sadržaji: Kultura stanovanja: selo, grad.
ISKAZIVANJE VREMENA	-¿Qué día es hoy? - Es lunes. -¿Qué hora es? - Es la una. Son las dos. Hace buen/mal tiempo. Osnovni brojevi (do 20). Dani u nedelji. (Inter)kulturni sadržaji: Radna nedelja i vikend.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA/ NEPRIPADANJA I POSEDOVANJA/ NEPOSEDOVANJA	Es mi familia. Mi hermano menor se llama Pedro. Tiene 5 años. Mi hermana es mayor. Tiene 10 años. Su nombre es María. - ¿De quién es este libro? - Es mi libro. Es el libro de la profesora. - ¿Alguien tiene un lápiz bolígrafo/papel blanco? - Sí, yo tengo uno./No, lo siento. Prisvojni pridevi (mi, tu, mis, tus). Neodređeni član. Pokazni pridev este, esta, estos, estas Pitanje de quién es/son. (Inter)kulturni sadržaji: Porodica, prijatelji, kućni ljubimci, igračke.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA/ NEDOPADANJA	- ¿Te gusta el chocolate? -Claro. - No me gustan los zumos. ¿A ti, te gustan? - Sí, mucho./A mí tampoco. - Me gusta dibujar/nadar/cantar. No me gusta dormir. No me gusta el café. Glagol gustar, potvrdni i odrični oblik u prvom i drugom licu jednine. Lične zamenice a mí, a ti (Inter)kulturni sadržaji: Hrana i piće.
IZRAŽAVANJE SPOSOBNOSTI	¿Sabes español? - Sí, un poco. ¿Sabes nadar? - Sí./No sé. Glagol saber za izražavanje sposobnosti (Inter)kulturni sadržaji: Školske aktivnosti, kućni ljubimci i svet prirode.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE I BROJEVA	¿Cuántos hermanos tienes? - Tengo un hermano. ¿Cuántas personas hay en la clase? - Somos 20. Osnovni brojevi do 20. Prezentativi (hay). Glagol tener (Inter)kulturni sadržaji: Školsko okruženje.

Ključni pojmovi sadržaja: komunikativni pristup, funkcionalna upotreba jezika, interkulturnost.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja za strane jezike u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja usmeren je na razvoj funkcionalnih znanja i zasnovan je na komunikativno definisanim ishodima učenja, odnosno aktivnostima koje učenik uspešno realizuje koristeći strani jezik. Jezičke aktivnosti slušanja, čitanja, (raz)govora i pisanja u programu nastave i učenja posmatraju se integrativno, kao nerazdvojive komponente autentične komunikacije pojedinca u bilo kojoj govornoj zajednici. Polazeći od ishoda, odnosno onoga što je učenik u stanju da ostvari u različitim vrstama i vidovima komunikacije (usmene, pisane i neverbalne), formalno i sadržinski centralnu poziciju programa nastave i učenja zauzimaju upravo *komunikativne funkcije*.

Na osnovu komunikativnih funkcija definisane su *jezičke aktivnosti* pomoću kojih se one mogu ostvariti, a koje uključuju postepeno usavršavanje sposobnosti razumevanja govora, razumevanja pisanog teksta (od trećeg razreda), interaktivnog usmenog i pisanog izražavanja. Zahvaljujući cikličnoj i kontinualnoj koncepciji programa, komunikativne funkcije se prenose, usvajaju i uvežbavaju tokom čitavog obrazovnog ciklusa, s rastućim stepenom složenosti. Ishodi, komunikativne funkcije i jezičke aktivnosti definisani su kao opšte

lingvističke kategorije, i stoga su za sve strane jezike identični iskazi. Kako bi se, međutim, ishodi, funkcije i aktivnosti operacionalizovali, ponuđeni su i primeri jezičkih sadržaja, i to za svaki pojedinačni strani jezik. Njima se ilustruju neke od najfrekventnijih i uzrasno najadekvatnijih mogućnosti za verbalnu realizaciju komunikativnih funkcija.

Program usmeren ka ishodima ukazuje na to šta je učenik u procesu komunikacije u stanju da razume i produkuje. Tabelarni prikaz postepeno vodi nastavnika od ishoda i komunikativne funkcije kao oblasti, preko aktivnosti koje u nastavi osposobljavaju učenika da komunicira i koristi jezik u svakodnevnom životu, u privatnom, javnom ili obrazovnom domenu. Primena ovog pristupa u nastavi stranih jezika zasniva se na nastojanjima da se dosledno sprovode i primenjuju sledeći stavovi:

- ciljni jezik upotrebljava se u učionici u dobro osmišljenim kontekstima od interesa za učenike u atmosferi zajedništva i međusobne saradnje;
- govor nastavnika prilagođen je uzrastu i znanjima učenika;
- nastavnik mora biti siguran da je shvaćeno značenje poruke, uključujući njene kulturološke i vaspitne elemente, kao i elemente socijalizacije;
- bitno je značenje jezičke poruke;
- znanja učenika mere se jasno određenim relativnim kriterijumima tačnosti i zato uzor nije izvorni govornik;
- sa ciljem da se unapredi kvalitet i obim jezičkog materijala, nastava se zasniva na socijalnoj interakciji u učionici i van nje, i sprovodi se putem grupnog ili individualnog rešavanja problema, kao i rešavanjem manje ili više složenih zadataka u realnim i virtuelnim uslovima sa jasno određenim kontekstom, postupkom i ciljem;
- svi gramatički sadržaji uvode se induktivnom metodom kroz raznovrsne kontekstualizovane primere u skladu sa nivoom i bez detaljnih gramatičkih objašnjenja, a njihovo poznavanje se vrednuje i ocenjuje na osnovu upotrebe u odgovarajućem komunikativnom kontekstu.
- komunikativno-interaktivni pristup u nastavi stranih jezika uključuje i sledeće:
- usvajanje jezičkog sadržaja kroz ciljano i osmišljeno učestvovanje u društvenom činu;
- poimanje programa nastave i učenja kao skupa dinamičnih, zajednički pripremljenih i prilagođenih zadataka i aktivnosti;
- nastavnik treba da omogući pristup novim idejama i njihovo prihvatanje, kao i kreiranje novih ideja;
- učenici se posmatraju kao odgovorni, kreativni, aktivni učesnici u društvenom činu;
- nastavni materijali predstavljaju jedan od izvora aktivnosti i treba da budu praćeni upotrebom dodatnih autentičnih materijala;
- učionica je prostor koji je moguće prilagođavati potrebama nastave iz dana u dan;
- rad na projektu kao zadatku koji ostvaruje korelaciju sa drugim predmetima i podstiče razvoj kognitivnih sposobnosti učenika (planiranje, zapažanje, analiza, vrednovanje, zaključivanje itd.);
- za uvođenje novog leksičkog materijala koriste se poznate gramatičke strukture i obrnuto, a naročito na nižem uzrastu treba koristiti internacionalizme i reči koje su im poznate, kao i vizualizaciju kao sredstvo semantizacije.

Tehnike/aktivnosti

Tokom časa, preporučuje se dinamično smenjivanje tehnika/aktivnosti koje ne bi trebalo da traju duže od 15 minuta.

Slušanje i reagovanje na uputstva nastavnika na stranom jeziku ili sa audio-zapisa (slušaj, piši - od trećeg razreda, poveži, odredi, pronađi, ali i aktivnosti u vezi sa radom u učionici: nacrtaj, iseci, oboj, otvori/zatvori svesku, itd.)

Rad u parovima, malim i velikim grupama (mini-dijalozi, igra po ulogama, simulacije, itd.)

Manuelne aktivnosti (izrada panoa, prezentacija, zidnih novina, postera i sl.)

Vežbe slušanja (prema uputstvima nastavnika ili sa audio-zapisa povezati pojmove, dodati delove slike, dopuniti informacije, selektovati tačne i netačne iskaze, utvrditi hronologiju i sl.)

Igre primerene uzrastu i didaktičkom zahtevu (za zagrevanje, razvijanje pažnje i koncentracije, jačanje motivacije, uvođenje nove jezičke građe ili pak utvrđivanje).

Klasiranje i upoređivanje (po količini, obliku, boji, godišnjim dobima, volim/ne volim, komparacije...).

Rešavanje "problem-situacija" u razredu, tj. dogovori i mini-projekti.

"Prevođenje" iskaza u gest i gesta u iskaz.

Zajedničko pravljenje ilustrovanih materijala (planiranje različitih aktivnosti, reklamni plakat, program priredbe ili neke druge manifestacije).

STRATEGIJE ZA UNAPREĐIVANJE I UVEŽBAVANJE JEZIČKIH VEŠTINA U PRVOM I U DRUGOM RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE

Prednosti nastave stranog jezika u prvom i **drugom** razredu osnovne škole u vezi su sa specifičnostima usvajanja jezika na ranom uzrastu. Osnovna karakteristika ranog učenja nije analitičko učenje, već usvajanje jezika na sličan način na koji se usvaja maternji jezik - dete strani jezik koristi isključivo u komunikaciji i u situacijama koje su bliske njegovim interesovanjima. Rani početak učenja stranog jezika otvara put za razvijanje višejezičnosti i dostizanje viših nivoa jezičke kompetencije koji su relevantni za dalje školovanje i profesionalni život.

S obzirom na to da se ishodi **operacionalizuju** preko jezičkih aktivnosti u komunikativnim situacijama, važno je da se one u nastavi stranih jezika permanentno i istovremeno uvežbavaju. Samo na taj način učenici mogu da steknu jezičke kompetencije koje su u skladu sa zadatim ciljem učenja stranog jezika.

Pošto je program učenja stranog jezika u prvom i drugom razredu osnovne škole rasterećen pisanja i čitanja, kao i eksplicitnih objašnjenja gramatičkih pravila, ovo je dragocen period za podsticanje i navikavanje učenika da u svakodnevnim situacijama u učionici i van nje spontano primenjuju naučene reči i izraze u odgovarajućim situacijama usmene komunikacije (npr. pozdravljanje nastavnika na stranom jeziku u učionici, ali i van nje). Takvo spontano uspostavljanje kontakta pomaže učenicima da se oslobode govornih blokada koje mogu nastati izvan uslova simuliranih u učionici, pri susretu sa licima drugog govornog područja. To će pružiti brojne prilike učenicima da eksperimentišu sa upotrebom jezika, rasterećeni straha od neuspeha u komunikaciji. Zbog svega toga, treba insistirati na takvom modelu komunikacije od samog početka, jer ukoliko učenici naviknu na drugačiji model, tj. isključivu primenu maternjeg jezika prilikom uspostavljanja kontakta i komunikacije sa nastavnikom ili vršnjakom, teško će tu naviku kasnije promeniti. Sva kratka i jednostavna uputstva u nastavi koja se često ponavljaju treba da budu na stranom jeziku uz obaveznu odgovarajuću gestikulaciju (ako npr. nastavnik kaže *slušaj,* poželjno je da pokaže tu aktivnost stavljajući ruku iza uha). Neka uputstva nastavnik u početku može da izgovara paralelno na stranom i na maternjem jeziku s tendencijom da postepeno izostavlja maternji jezik, prateći da li učenici prepoznaju njihovo značenje na stranom jeziku. Potrebno je što više koristiti predmete i bića iz neposrednog okruženja, slike iz nastavnih materijala, kartice, postere i sl. Za sadržaje koji ne predstavljaju "jezik učionice" i ne ponavljaju se svakog časa preporučuju se aktivnosti usmene reprodukcije i kontrolisane produkcije; na taj način učenicima se omogućava veći broj ponavljanja radi lakšeg i bržeg memorisanja i sticanja pouzdanja za samostalno korišćenje jezika. U tom smislu, poželjne su vežbe govorne produkcije sa malim varijacijama modela u kojima se menjaju i kombinuju leksički i gramatički sadržaji uz postepeno usložnjavanje. Takođe se podstiče interakcija s drugim učenicima, koja se može, kao blagi vid medijacije, realizovati davanjem uputstava na maternjem jeziku (npr. pitaj druga ili drugaricu kako se zove i koliko godina ima, šta voli/ne voli da jede, itd.; odgovori na pitanja druga/drugarice*),* ili uvođenjem pokreta kao neverbalnog sredstva komunikacije.

Učenici se osposobljavaju za komunikativne funkcije navedene u programu za dati nivo učenja, pri čemu **predloženi jezički sadržaji služe kao preporuka** i mogu biti zamenjeni sličnim sadržajima ili proširivani u skladu sa raspoloživim nastavnim materijalom, kao i potrebama i interesovanjima učenika.

Važno je da imamo na umu da je, uprkos početnom entuzijazmu s kojim učenici ulaze u proces učenja stranog jezika u osnovnoj školi, njima to ipak još jedan u nizu obaveznih predmeta. Stoga se, na ovom nivou, ne može očekivati da oni sami, spontano, razviju interesovanje i entuzijazam za učenje stranog jezika. Neophodno je prilikom planiranja nastave imati u vidu uzrast učenika i njihove individualne karakteristike. Neki učenici su introvertni, neki ekstrovertni, uče različitom brzinom i na različite načine - svim čulima, imaju različite potrebe i interesovanja. Većina učenika na tom uzrastu ima problem sa pažnjom, koncentracijom i pamćenjem tokom 45 minuta. Stoga je uputno da čas počne nekom kratkom igrom zagrevanja koja bi pozitivno uticala na razvijanje sposobnosti pažnje, koncentracije i pamćenja, kao i da se aktivnosti smenjuju odgovarajućim logičnim redosledom i da traju od 5 do 15 minuta.

PREZENTOVANJE I UVEŽBAVANJE SADRŽAJA

S obzirom na različite stilove učenja, raznovrsnost aktivnosti ključna je reč za prezentovanje nove leksičke građe. Važno je da uvažavamo predznanja učenika, jer nam ona mogu biti dobra osnova za rad i lakše razumevanje teme.

Vizuelna nastavna sredstva (kartice, posteri, stvarni predmeti iz neposrednog okruženja, kako je u opštim smernicama već napomenuto) idealna su za uvođenje i uvežbavanje vokabulara. Kada se učenicima pokaže određeni pojam - kada ga vide, važno je da nekoliko puta čuju kako se reč izgovara i da je tek na kraju izgovore. Horsko ponavljanje korisno je za osećaj sigurnosti učenika jer nije javno eksponiran, a strah od ismevanja (koji je na tom uzrastu neretko prisutan) sveden je na minimum.

Pantomima (kao vrsta dramskih tehnika), kao i metoda potpunog fizičkog odgovora, veoma su omiljene i efikasne, ne samo na ovom uzrastu već i kasnije. Naročito su pogodne za učenike kinestetičkog stila učenja (prevođenje izgovorene reči u pokret i obrnuto). Ove tehnike su pogodne za uvođenje i uvežbavanje svih vrsta reči: imenice - delovi tela, životinje, igračke..; glagoli - ustati, sesti, podići, spustiti neki predmet…; pridevi za opisivanje stanja i osećanja - srećan, tužan, gladan, žedan…

Odgovarajući kontekst (priče u slikama, pesme, igre i sl.) bitna je pretpostavka uspešnog usvajanja vokabulara, kao i jezika uopšte. Usvajanje leksike biće utoliko efikasnije ukoliko se ostvaruje u jasnom situacionom kontekstu. Primera radi, ako se usvajaju reči koje se odnose na svet životinja, moguće je organizovati stvarni, simulirani ili virtuelni obilazak zoološkog vrta. Treba voditi računa o tome da su učenici, tokom jednog školskog časa, u stanju da usvoje pet do sedam novih reči.

Dijaloški modeli (kao osnova za "imitiranje") veoma su efikasni za razvijanje govora. U nedostatku spontane komunikacije među učenicima, nastavnik može da koristi lutke - obične plišane, pravljene od čarapa ili papira - i tako napravi odgovarajući dijaloški model. Nastavnik se može obraćati učenicima sa lutkom koja pita. Učenici će vrlo brzo i lako moći da daju odgovor, ali i da postave pitanja. Naravno, potrebno je obezbediti odgovarajući kontekst koji će i stidljivijim učenicima omogućiti da se ohrabre i progovore.

Projektne aktivnosti povećavaju motivaciju, jer pružaju izbor učenicima da odgovorno u paru ili u grupi rešavaju zadatak na svoj način u dogovoru sa drugima, razvijajući i jačajući određene socijalne kompetencije. Projekat je pogodan za rad u odeljenjima mešovitog sastava, ima lični pečat, podstiče kooperativni rad i završava se uvek nekom vrstom prezentacije kako rezultata, tako i procesa rada.

Dramske aktivnosti omogućavaju učenicima da koriste jezik u odgovarajućem kontekstu i tako "oživljavaju" njegovu upotrebu. Njihov potencijal ogleda se, između ostalog, i u tome što:

- učenici ne samo da uče strani jezik na zabavan način, već kroz interakciju i različite uloge koje preuzimaju sagledavaju stvari iz različitih uglova (što doprinosi razvoju kritičkog i divergentnog mišljenja);
- učenici sarađuju i usvajaju jezik kroz smislenu interakciju na ciljnom jeziku i razvijaju sve potrebne veštine - kognitivne, komunikativne i socijalne;
- svi mogu da učestvuju - svako dobija ulogu koju može da "iznese" te su zato pogodne za rad u odeljenjima mešovitog sastava;
- odgovaraju svim stilovima učenja - vizuelni vide, auditivni čuju, kinestetični se izražavaju kroz pokret;
- podižu motivaciju i samopouzdanje;
- orijentisane su na učenika - nastavnik ima manje dominantnu ulogu;
- razvijaju maštu i kreativnost kod učenika.

Poželjno je da se dramske aktivnosti poput igranja uloga, mini skečeva, lutkarskih mini predstava, improvizacija i priča iz stvarnog života što više koriste u nastavi, ne samo na ovom uzrastu, već i kasnije.

Čitanje i pisanje su neobavezne aktivnosti u drugom razredu. S obzirom na to da se latinično pismo uvodi u nastavu srpskog jezika u drugom polugodištu drugog razreda, inicijalno pisanje i čitanje može se ponuditi kao opcija samo za učenike koji to žele i znaju, na elementarnom nivou (čitanje pojedinačnih reči i jednostavnih rečenica, dopunjavanje reči slovom i slično, nipošto samostalno pisanje i diktati). Ova aktivnost se ne ocenjuje i na času ima sporednu ulogu.

Sociokulturnu kompetenciju, kao skup znanja o svetu uopšte, sličnostima i razlikama između kulturnih i komunikativnih modela sopstvene govorne zajednice i zajednice/zajednica čiji se jezik uči, treba uvoditi od samog početka učenja stranog jezika na najnižem uzrasnom nivou, jer su ta znanja potrebna za kompetentnu, uspešnu komunikaciju u konkretnim komunikativnim aktivnostima na ciljnom jeziku.

Poseban aspekt sociokulturne kompetencije predstavlja *interkulturna kompetencija*, koja podrazumeva razvoj svesti o drugom i drugačijem, poznavanje i razumevanje sličnosti i razlika između svetova, odnosno govornih zajednica, u kojima se učenik kreće. Interkulturna kompetencija podrazumeva i razvijanje tolerancije i pozitivnog stava prema individualnim i kolektivnim karakteristikama govornika drugih jezika, pripadnika drugih kultura koje se u manjoj ili većoj meri razlikuju od njegove sopstvene. Dakle, postepenim uvođenjem sociokulturnih sadržaja na najnižem nivou (pozdravljanje, pevanje prigodnih prazničnih pesama i sl.) doprinosi se razvoju interkulturne ličnosti, kroz jačanje svesti o vrednosti različitih kultura i razvijanje sposobnosti za integrisanje interkulturnih iskustava u sopstveni kulturni model ponašanja i verovanja.

Gramatički sadržaji se na ovom uzrasnom nivou ne obrađuju eksplicitno. **Gramatičke pojave treba posmatrati sa funkcionalnog aspekta** (primenjujući elemente gramatike koji su neophodni za uspešno ostvarivanje komunikativne funkcije). U procesu nastave stranog jezika treba težiti tome da se gramatika usvaja putem jezičkih aktivnosti slušanja i govora, prema jasno utvrđenim ciljevima, ishodima i standardima nastave stranih jezika.

Glavni cilj nastave stranog jezika jeste razvijanje komunikativne kompetencije na određenom jezičkom nivou, u skladu sa statusom jezika i godinom učenja.

Naziv predmeta	**MATEMATIKA**
Cilj	Cilj nastave i učenja Matematike je da učenik, ovladavajući matematičkim konceptima, znanjima i veštinama, razvije osnove apstraktnog i kritičkog mišljenja, pozitivne stavove prema matematici, sposobnost komunikacije matematičkim jezikom i pismom i primeni stečena znanja i veštine u daljem školovanju i rešavanju problema iz svakodnevnog života, kao i da formira osnov za dalji razvoj matematičkih pojmova.
Razred	**Drugi**
Godišnji fond časova	**180 časova**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- odredi desetice najbliže datom broju; - usmeno sabira i oduzima brojeve do 100; - koristi pojmove činilac, proizvod, deljenik, delilac, količnik, sadržalac; - primeni zamenu mesta i združivanje sabiraka i činilaca radi lakšeg računanja; - usmeno množi i deli u okviru prve stotine; - izračuna vrednost brojevnog izraza sa najviše dve operacije; - reši tekstualni zadatak postavljanjem izraza sa najviše dve računske operacije i proveri tačnost rešenja; - odredi nepoznati broj u jednačini sa jednom aritmetičkom operacijom; - odredi delove (oblika $\frac{1}{n}$) date veličine; - izrazi određenu sumu novca preko različitih apoena; - pročita broj zapisan rimskim ciframa i napiše dati broj rimskim ciframa; - prikaže manji broj podataka u tablici i stubičastim dijagramom; - uoči pravilo i odredi sledeći član započetog niza;	**BROJEVI**	Prvi deo Sabiranje i oduzimanje sa prelaskom. Zamena mesta i združivanje sabiraka. Veza sabiranja i oduzimanja. Jednačine sa jednom operacijom (sabiranje ili oduzimanje). Rimske cifre I, V, X, L, C Drugi deo Množenje i deljenje (tablično) Nula i jedinica kao činioci; nula kao deljenik. Zamena mesta i združivanje činilaca. Treći deo Redosled računskih operacija. Množenje i deljenje zbira i razlike brojem. Veza množenja i deljenja. Jednačine sa jednom operacijom (množenje ili deljenje). Brojevni izrazi. Formiranje izraza na osnovu realističnih situacija. Razlomci oblika $\frac{1}{n}$, $1 \leq n \leq 10$, vizuelno i simboličko predstavljanje.
- razlikuje duž, polupravu i pravu; - odredi dužinu izlomljene linije (grafički i računski); - odredi obim geometrijske figure; - nacrta pravougaonik, kvadrat i trougao na kvadratnoj mreži i tačkastoj mreži; - uoči podudarne figure na datom crtežu; - uoči simetrične figure; - dopuni dati crtež tako da dobijena figura bude simetrična u odnosu na datu pravu;	**GEOMETRIJA**	Prvi deo Duž, prava i poluprava. Tačka i prava. Otvorena i zatvorena izlomljena linija. Grafičko nadovezivanje duži. Dužina izlomljene linije. Obim geometrijskih figura bez upotrebe formula. Drugi deo Crtanje pravougaonika, kvadrata i trougla na kvadratnoj mreži, na tačkastoj mreži. Simetrične figure. Podudarnost figura (intuitivno).
- izrazi dužinu u različitim jedinicama za merenje dužine; - izmeri dužinu duži i nacrta duž date dužine - čita i zapiše vreme sa časovnika; - koristi jedinice za vreme u jednostavnim situacijama	**MERENJE I MERE**	Merenje dužine standardnim mernim jedinicama (m, dm, cm). Merenje vremena (dan, mesec, godina, čas, minut).

Ključni pojmovi sadržaja: sabiranje, oduzimanje, množenje, deljenje, jednačina, deo celine, merenje dužine i vremena, pravougaonik, kvadrat, dužina, obim, rimske cifre.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Radi lakšeg planiranja nastave, daje se orijentacioni predlog broja časova po temama (ukupan broj časova za temu, broj časova za obradu novog gradiva + broj časova za utvrđivanje, uvežbavanje i sistematizaciju gradiva). Prilikom izrade operativnih planova nastavnik raspoređuje ukupan broj časova predviđen za pojedine teme po tipovima časova (obrada novog gradiva, utvrđivanje i uvežbavanje, ponavljanje, proveravanje i sistematizacija gradiva), vodeći računa o cilju predmeta i ishodima.

Brojevi (145; 55 + 90)
Geometrija (22; 8 + 14)
Merenje i mere (13; 5 + 8)

Predloženi redosled realizacije tema:

1. Brojevi - prvi deo;
2. Merenje i mere;
3. Geometrija - prvi deo;
4. Brojevi - drugi deo;
5. Geometrija - drugi deo;
6. Brojevi - treći deo.

Predložena podela tema i redosled realizacije nisu obavezni za nastavnike, već samo predstavljaju jedan od mogućih modela. Ovakav predlog je dat zbog toga što je poželjno kombinovati algebarske i geometrijske sadržaje.

Osnova za pisanje ishoda i izbor sadržaja je činjenica da se učenjem matematike učenici osposobljavaju za: rešavanje raznovrsnih praktičnih i teorijskih problema, komunikaciju matematičkim jezikom, matematičko rezonovanje i donošenje zaključaka i odluka. Sam proces učenja matematike ima svoje posebnosti koje se ogledaju u broju godina izučavanja i nedeljnog broja časova predmeta i neophodnosti kontinuiranog razvijanja znanja.

Nastavnici u svojoj svakodnevnoj nastavnoj praksi treba da se oslanjaju na ishode, jer oni ukazuju šta je to za šta učenici treba da budu osposobljeni tokom učenja predmeta u jednoj školskoj godini. Ostvarivanjem ishoda, učenici grade osnovne matematičke koncepte, osnovnim matematičkim procesima i veštinama osposobljavaju se za primenu matematičkih znanja i veština i komunikaciju matematičkim jezikom. Kroz ishode se omogućava ostvarivanje obrazovnih standarda i međupredmetnih kompetencija.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program usmerava nastavnika da nastavni proces koncipira u skladu sa definisanim ishodima, odnosno da planira kako da učenici ostvare ishode i da izabere odgovarajuće metode, aktivnosti i tehnike za rad sa učenicima. Definisani ishodi pokazuju nastavniku i koja su to specifična znanja i veštine koje su učeniku potrebne za dalje učenje i svakodnevni život. Prilikom planiranja časa, date ishode treba razložiti na manje i na osnovu njih planirati aktivnosti za konkretan čas. Treba imati u vidu da se ishodi u programu razlikuju, da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za određene ishode potrebno više vremena i aktivnosti, kao i rada na različitim sadržajima. Ishode treba posmatrati kao ciljeve kojima se teži tokom jedne školske godine. Nastavu u tom smislu treba usmeriti na razvijanje kompetencija i ne treba je usmeriti samo na ostvarivanje pojedinačnih ishoda.

Pri obradi novih sadržaja treba se oslanjati na postojeće iskustvo i znanje učenika, i nastojati da učenici samostalno otkrivaju matematičke pravilnosti i izvode zaključke. Osnovna uloga nastavnika je da bude organizator nastavnog procesa, da podstiče i usmerava aktivnost učenika. Učenike treba upućivati da koriste udžbenik i druge izvore znanja, kako bi usvojena znanja bila trajnija i šira, a učenici osposobljeni za primenu u rešavanju raznovrsnih zadataka.

Prilikom planiranja nastave, treba imati u vidu da, u ovom uzrastu, različite igrolike aktivnosti, kao i upotreba edukativnih softverskih alata, u funkciji saznavanja i učenja mogu biti dodatna motivacija za usvajanje matematičkih sadržaja. Zbog toga je važno da se učenicima prvog ciklusa omogući da razvijaju matematičko mišljenje u kontekstu igrolikih aktivnosti i upotrebe edukativnih aplikacija na internetu i drugih elektronskih materijala. Pored toga, igrolike aktivnosti i upotreba edukativnih aplikacija i elektronskih materijala značajno doprinose razvijanju interesovanja za matematiku i pozitivnog stava prema matematici.

Na časovima treba kombinovati različite metode i oblike rada, što doprinosi većoj racionalizaciji nastavnog procesa, podstiče intelektualnu aktivnost učenika i nastavu čini interesantnijom i efikasnijom. Izbor metoda i

oblika rada zavisi od nastavnih sadržaja koje treba realizovati na času i predviđenih ishoda, ali i od specifičnosti određenog odeljenja i individualnih karakteristika učenika.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Brojevi

Većina ishoda teme Brojevi se ostvaruje spiralno (u svakom razredu se gradivo iz ove oblasti nadovezuje i proširuje), ishodi koji se ostvare u okviru jednog bloka brojeva, kasnije se proširuju na ostale blokove brojeva. Razvoj pojma broja i brojevnog niza nastavak je saznanja o brojevima, stečenog u prvom razredu.

Sabiranje i oduzimanje do 100 obuhvata sve oblike usmenog postupka sabiranja i oduzimanja. Potrebno je temeljno obnavljanje tablica sabiranja i oduzimanja do 20, jer su one osnov za dalje upoznavanje ovih operacija u bloku brojeva do 100. Pravila zamene mesta sabiraka i združivanja sabiraka obnavljaju se kroz očigledne primere i opisuju retorički, bez formulskog zapisa. Za ilustraciju pravila koriste se manipulativna sredstva kao i vizuelni prikazi. Učenike kroz primere navoditi na logičko razumevanje i funkcionalnu primenu zamene mesta sabiraka i združivanja sabiraka. Ovde pre svega treba voditi računa o misaonom procesu učenika koji treba da bude u direktnoj vezi sa onim što učenik zapisuje prilikom rešavanja problema. Učenici će kroz primere uvideti svrsishodnost zamene mesta sabiraka, kao i njihovo združivanje, a ne postojanje ovih svojstava radi njih samih.

Pri obradi postupaka sabiranja i oduzimanja u bloku brojeva do 100, pored već upoznatog, upoznaju se slučajevi sa prelaskom desetice (25 + 7, 25 + 37, 45 - 8, 45 - 38). S obzirom da se postupci sabiranja i oduzimanja zasnivaju na već poznatim postupcima, učenici mogu biti ohrabreni da sami otkrivaju postupke računanja uz upotrebu upoznatih pravila zamene mesta sabiraka i združivanja sabiraka (Npr. 25 + 7 = 25 + (5 + 2) = (25 + 5) + 2 = 30 + 2 = 32). Potrebno je odvojiti dovoljno vremena za aktivnosti računanja bez korišćenja papira i olovke, uz podsticanje razgovora o različitim postupcima koje su učenici primenili. Omogućiti učenicima slobodu izbora postupka računanja. Pismeni postupak računanja nije predviđen u drugom razredu.

Aritmetička operacija *množenja* upoznaje se kao ponovljeno sabiranje (sabiranje jednakih sabiraka). Skupovno, proizvod je broj elemenata unije disjunktnih jednakobrojnih skupova. Posmatraju se razni primeri koji predstavljaju multiplikativnu shemu tj. opisuju se situacije (rečima, skupovima, vizuelno m x n dijagramima) kada na m mesta imamo po n elemenata.

Po analogiji, aritmetička operacija *deljenja* formira se kroz posmatranje razbijanja (rastavljanja) skupova sa konačnim brojem elemenata na disjunktne jednakobrojne podskupove (u slučajevima kada je to moguće). Do tablice deljenja se dolazi na osnovu veze množenja i deljenja. Npr. $7 \cdot 3 = 21$ pa je $21 : 3 = 7$. Nakon formiranja tablice deljenja, formira se pojam deljivosti broja, utvrđuje se koji brojevi su deljivi datim brojem, odnosno koji broj je sadržalac datih brojeva. Npr. broj 12 je deljiv brojevima 1, 2, 3, 4, 6 i 12, odnosno broj 12 je sadržalac brojeva 1, 2, 3, 4, 6 i 12.

Jedan od važnih ciljeva je pamćenje tablice množenja i deljenja do 100, zbog čega treba predvideti dovoljno vremena i različitih aktivnosti za uvežbavanje i sticanje sigurnosti računanja.

Nepotpunom indukcijom kroz primere i analizom slikovnih predstava dolazi se do pravila zamene mesta činilaca, združivanja činilaca, množenja i deljenja zbira i razlike brojem kao i množenja brojevima 1 i 0, deljenja nule i deljenja sa 1, bez simboličkog zapisa pravila. Na osnovu navedenih pravila prelazi se na slučajeve vantabličnog množenja (odnosno deljenja) jednocifrenim brojem. Na primer:

$13 \cdot 2 = (10 + 3) \cdot 2 = 10 \cdot 2 + 3 \cdot 2 = 20 + 6 = 26$

$72 : 4 = (40 + 32) : 4 = 40 : 4 + 32 : 4 = 10 + 8 = 18.$

U drugom razredu se radi isključivo usmeni postupak računanja.

Razmatraju se slučajevi jednačina - matematičkih rečenica iskazanih pomoću brojeva, znaka aritmetičke operacije i relacije jednakosti u kojima je jedan od elemenata nepoznat broj predstavljen slovom. Na osnovu veza sabiranja i oduzimanja, množenja i deljenja, kao i dobro savladanih tablica sabiranja, oduzimanja, množenja i deljenja, učenici određuju nepoznati sabirak, umanjilac, umanjenik, činilac, deljenik i delilac (npr. $7 = x + 5$, $12 : h = 4$). Koriste se primeri jednačina koje se rešavaju i proveravaju isključivo direktnom primenom tablica množenja i deljenja. Učenicima treba ukazati na značaj provere tačnosti rezultata i navikavati ih da samostalno vrše proveru rešenja, ali treba voditi računa da prečesta upotreba provere rezultata dovodi do automatizovanog prepisivanja dobijenih brojeva, čime se gubi smisao samog postupka. Rešavanje jednačina pomaže u utvrđivanju veza aritmetičkih operacija i uočavanja mogućnosti da se različite problemske situacije mogu predstaviti istom matematičkom rečenicom, što predstavlja razvoj koncepta matematičkog modelovanja. Zadaci sa terazijama treba da budu prisutni i u drugom razredu, u cilju razumevanja koncepta rešavanja jednačina.

Izgrađivanje pojma *razlomka* započinje povezivanjem sa iskustvom vezanim za realistične situacije deobe celine (jedinice) na jednake delove, počevši od polovine, a nadovezuje se vizuelnim prikazima figura podeljenih na podudarne delove. Razlomci se vizuelizuju na različite načine i zapisuju simbolički. Na početku je korisna manipulacija očiglednim sredstvima, npr. pravljenje modela razlomka presavijanjem papira. Polovina datog broja jeste broj čija udvostručena vrednost daje dati broj. Polovina, trećina, četvrtina... desetina, odnosno n-ti deo broja, gde je $0 < n \leq 10$, određuje se na osnovu tabličnih slučajeva deljenja (npr. jedna trećina broja 18 je 6 jer je $18 : 3 = 6$).
U okviru ove teme, učenici upoznaju i drugi način zapisa brojeva, odnosno zapisivanje brojeva rimskim cifrma (I, V, X, L, C) i princip čitanja i pisanja brojeva pomoću njih. Rešavanje problema sa štapićima i sabiranje brojeva zapisanih pomoću I, V, X doprinosi boljem razumevanju ovog brojevnog sistema. Pokazati učenicima na internetu programe koji konvertuju rimske cifre u arapske i obrnuto. Takođe je korisno i prikazati kraći animirani film o istoriji brojeva.
Rešavanje problemskih zadataka datih u tekstualnoj formi veoma je važan segment nastave, jer omogućava povezivanje i primenu matematičkih znanja u realističnim situacijama. Modelovanje problema u matematički zapis omogućava učenicima da nemehanički pristupaju zadacima i šire i primenjuju matematička znanja. Nastavnik treba da podrži učenike u različitim pristupima i načinima rešavanja zadataka. Potrebno je dati učenicima dovoljno vremena za rešavanje ovakvih zadataka. Korisno je tražiti da se, gde je prikladno, podaci dati u zadatku ili dobijeni u procesu rešavanja, prikažu u tabeli ili stubičastim dijagramom. Zadaci sa novcem nisu izdvojeni u posebnu temu, već ih treba obrađivati u okviru ove teme. Ideja preslikavanja se razvija pravljenjem tabela zavisnosti. Npr. prikazivanjem kako se u zavisnosti od promene vrednosti promenljive h, menja vrednost izraza $h + 2$. Kombinatorni zadaci, zadaci određivanja sledećeg člana niza ili uočavanje pravila u delimično popunjenoj tabeli i popunjavanje ostatka tabele posebno su podsticajni za razvoj matematičko logičkog mišljenja. Npr. odredi pravilo za formiranje niza zadatog početnim članovima ili popunjavanje započete tabele i obrnuto, na osnovu datog uputstva odredi članove niza ili popuni tabelu. Važno je razmotriti različita rešenja, ukoliko ih ima.
Pri rešavanju zadataka pažnju usmeriti na analizu uslova zadataka i sastavljanje plana njegovog rešenja: operacije koje treba obaviti, brojevi nad kojima se obavljaju operacije i redosled kojim se izvršavaju te operacije. Učenicima treba pokazati najracionalniji način rešavanja zadatka, ali ne treba insistirati na takvom rešavanju zadataka. Korišćenje dijagrama, shema i drugih sredstava prikazivanja može pomoći pri rešavanju problemskih zadataka.
Učenici se podstiču da pravilno koriste matematički jezik i upotrebljavaju termine: desetica, jedinica, sabirak, zbir, umanjenik, umanjilac, razlika, činilac, proizvod, deljenik, delilac, količnik, sadržalac. Razvoj pisane komunikacije podstiče se uvežbavanjem pisanja postupka računanja, predstavljanja informacija i opisa postupka rešavanja zadatka. Matematički diktat, na primer, koristan je za uvežbavanje korišćenja odgovarajuće terminologije. Usmena komunikacija, posebno podsticanje učenika da obrazlože postupak i rešenje problema, pomažu učenicima da razviju sposobnost matematičke komunikacije.

Geometrija

Na početku ove teme obnoviti gradivo prvog razreda koje je povezano sa ovom temom: tačka, prava, kriva i izlomljena linija, duž, otvorena i zatvorena linija. U drugom razredu nastavlja se razvoj prostornog saznanja. Prava se uvodi kao prava linija koja nema ni početak ni kraj, a poluprava kao deo prave koji je ograničen sa jedne strane. Za označavanje tačaka, pravih, polupravih i duži koristiti pravilnu matematičku notaciju (A, p, Ap i AB).
Razlikuju se otvorene i zatvorene izlomljene linije i uvodi pojam dužine izlomljene linije (grafički i računski) i njeno obeležavanje. Upoznaje se pojam obima geometrijske figure prvo vizuelno, kao dužina linije dobijene grafičkim nadovezivanjem duži čije su dužine jednake dužini stranica posmatrane figure, a zatim računski, bez upotrebe formula. Merenjem dužine dobijene duži učenici treba da se uvere da je dužina dobijene duži jednaka zbiru dužina koje su dobili sabiranjem dužina pojedinačnih duži. Na ovaj način određivati i obim trougla, kvadrata i pravougaonika, a odgovarajuće formule su predviđene za sledeći razred.
Crtaju se pravougaonik i kvadrat prateći linije kvadratne mreže odnosno spajanjem tačaka na tačkastoj mreži. Crtanje ovih figura na kvadratnoj i tačkastoj mreži pomoću lenjira je dobra vežba za razvoj fine motorike i razvijanje preciznosti i urednosti kod učenika. Osim toga, korisni su i zadaci u kojima dati pravougaonik, kvadrat ili trougao treba pomeriti u kvadratnoj mreži za zadati broj stranica kvadratića nagore, nadole, nadesno ili nalevo, kako bi se ovaj deo gradiva povezao sa gradivom prethodnog razreda.

Na opažajnom nivou nastavlja se razvijanje pojma figure simetrične u odnosu na datu liniju na kvadratnoj mreži. Aktivnostima prepoznavanja simetričnih figura ili docrtavanja započetog crteža, pokazuje se razumevanje ideje "preslikavanja u ogledalu" tj. simetričnosti.
Uvodi se ideja podudarnosti figura na intuitivnom nivou manipulacijom i razmatranjem da li bi se dve posmatrane dvodimenzione figure mogle dovesti do preklapanja.

Merenje i mere
U okviru oblasti merenja uvode se standardne merne jedinice za dužinu metar, decimetar i centimetar (m, dm, cm), nasuprot nestandardnim jedinicama mere koje su učenici upoznali u prvom razredu. Standardne jedinice mere treba koristiti u praktičnim aktivnostima koje obuhvataju crtanje duži zadate dužine, merenje i procenjivanje dužine objekata i rastojanja u neposrednoj okolini.
Rešavanjem zadatka izračunavanja dužine razvijaju se sposobnosti izražavanja dužine u različitim mernim jedinicama kao i pretvaranja većih mernih jedinica u manje i obrnuto. Pri računanju treba voditi računa o pravilnom matematičkom zapisu.
Isto tako, neophodno je i da učenici vežbaju da procenjuju dužine/rastojanja, provere tačnost procene merenjem, a potom i analiziraju značajnost napravljene greške. Ovde treba učenike upoznati sa tim da se procenjivanje često koristi u svakodnevnim situacijama.
U okviru merenja vremena uvode se merne jedinice za vreme (dan, mesec, godina, čas, minut). U jednostavnim svakodnevnim situacijama koriste se jedinice za merenje vremena, čita i zapisuje vreme sa časovnika. Učenicima zadavati zadatke u kojima treba da dopune rečenice odgovarajućim jedinicama za vreme, kao i jednostavnije problemske zadatke sa računanjem vremena (bez pretvaranja jedinica mere), uključujući i zadatke "planiranja vremena". Informacije se u zadacima daju na različite načine: tekstualno, grafički ili tabelarno.
Matematičke sadržaje treba povezivati sa sadržajima i aktivnostima drugih predmeta (npr. brojevnu polupravu sa vremenskom lentom ili merenje vremena sa orijentacijom u vremenu iz Sveta oko nas). Određeni broj časova na kraju školske godini treba odvojiti za sistematizaciju i povezivanje gradiva. Na ovim časovima treba zadavati tekstualne, problemske zadatke, zadatke sa geometrijskim prikazom aritmetičkih zadataka, tekstualne zadatke u kojima su dati i podaci koji nisu bitni za rešavanje zadatka, logički zadaci sa odričnim rečenicama. Cilj ovakvih časova je da se utvrdi i poveže gradivo, da se kod učenika razvija sposobnost rešavanja problema i logičko-kombinatorno mišljenje.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA
Sastavni deo procesa razvoja matematičkih znanja u svim fazama nastave je i praćenje i procenjivanje stepena ostvarenosti ishoda, koje treba da obezbedi što pouzdanije sagledavanje razvoja i napredovanja učenika. Taj proces započeti inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi. Prikupljanje informacija iz različitih izvora (svakodnevna posmatranja, aktivnost na času, učestvovanje u razgovoru i diskusiji, samostalan rad, rad u grupi, testovi) pomaže nastavniku da sagleda postignuća (razvoj i napredovanje) učenika i stepen ostvarenosti ishoda. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a važno je učenike osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u učenju.

Naziv predmeta	**SVET OKO NAS**
Cilj	Cilj nastave i učenja Sveta oko nas jeste upoznavanje sebe, svog prirodnog i društvenog okruženja i razvijanje sposobnosti za odgovoran život u njemu.
Razred	**drugi**
Godišnji fond časova	**72 časa**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**		**SADRŽAJI**
- identifikuje grupe ljudi kojima pripada i svoju ulogu u njima; - ostvari prava i izvrši obaveze u odnosu na pravila ponašanja u grupama kojima pripada; - se ponaša tako da uvažava različitosti drugih ljudi; - prihvati posledice kada prekrši pravila ponašanja grupe; - sarađuje sa drugima u grupi na zajedničkim aktivnostima; - razlikuje potrebe od želja na jednostavnim primerima iz sopstvenog života; - prepozna grb, zastavu i himnu Republike Srbije i primereno se ponaša prema simbolima; - odredi tip naselja na osnovu njegovih karakteristika; - poveže ličnu higijenu, boravak u prirodi, fizičku aktivnost i raznovrsnu ishranu sa očuvanjem zdravlja; - održava ličnu higijenu - ruku, zuba i čulnih organa; - primeni pravila kulturnog i bezbednog ponašanja u saobraćaju i prevoznim sredstvima u naselju sa okolinom; - bezbedno postupa pre i tokom vremenskih nepogoda; - istezanjem, savijanjem i sabijanjem odredi svojstva materijala; - odabere materijale koji svojim svojstvima najviše odgovaraju upotrebi predmeta; - pronađe novu namenu korišćenim predmetima; - navodi primere različitih oblika kretanja u okruženju; - odabere način kretanja tela, uzimajući u obzir oblik tela, vrstu podloge i sredinu u kojoj se telo kreće; - izmeri rastojanje koje telo pređe tokom svog kretanja; - pronađe traženi objekat u naselju pomoću adrese/karakterističnih objekata; - imenuje zanimanja ljudi u svom naselju sa okolinom; - odredi vreme pomoću časovnika i kalendara koristeći vremenske odrednice: sat, dan, sedmicu, mesec, godinu; - zabeleži i pročita podatke iz ličnog života pomoću lente vremena; - razlikuje oblike reljefa u svom naselju i okolini;	**NASELJE SA OKOLINOM**	**Drugi i ja**	Grupe ljudi: rodbina, (van)školska zajednica, stanovnici naselja. Prava i obaveze članova grupa. Odnos potreba i želja. Pravila ponašanja pojedinaca i grupa. Porodični, školski i praznici naselja.
		Kultura življenja	Simboli Republike Srbije: grb, zastava i himna. Tipovi naselja: selo, grad. Zdrav način života: higijena tela, raznovrsna ishrana, broj obroka, boravak u prirodi i fizička aktivnost. Vrste saobraćaja (kopneni, vodni i vazdušni i odgovarajuća prevozna sredstva). Bezbedno ponašanje u saobraćaju u naselju (kretanje ulicom i putem bez trotoara, prelaženje ulice i puta bez pešačkog prelaza. Pravila ponašanja u prevoznim sredstvima (automobil i javni prevoz). Vremenske nepogode (oluja, grad, mećava) i bezbedno ponašanje u zatvorenom i na otvorenom prostoru.
		Čovek stvara	Materijali (drvo, kamen, metal, staklo, guma, plastika, papir, tkanina, glina/plastelin) i proizvodi ljudskog rada. Elastičnost materijala. Svojstva materijala određuju njihovu upotrebu. Nova namena predmeta napravljenih od različitih materijala. Zanimanja ljudi u gradu i selu.
		Kretanje i orijentacija u prostoru i vremenu	Različiti oblici kretanja tela (hoda, skače, trči, pada, leti, pliva, kotrlja se, klizi). Uticaj oblika tela, podloge i sredine na kretanje po ravnoj podlozi i pređeno rastojanje tela. Snalaženje u naselju pomoću adrese (ulica, kućni broj) i karakterističnih objekata. Snalaženje u vremenu u odnosu na vremenske odrednice: minut, sat, dan, sedmica, mesec, godina, datum, godišnja doba. Sredstva za merenje vremena: časovnik, kalendar, lenta vremena.
		Raznovrsnost prirode	Reljef i oblici reljefa: uzvišenja, (brdo, planina) udubljenja (doline, kotline) i ravnice. Reljef u naselju i okolini. Oblici pojavljivanja vode: površinske vode (tekuće, stajaće) i njihovi delovi (izvor, tok, korito, obala).

- razlikuje oblike i delove površinskih voda u svom naselju i okolini; - identifikuje zajedničke osobine živih bića na primerima iz okruženja; - poveže delove tela živih bića sa njihovom ulogom/ulogama; - razvrsta biljke iz okruženja na osnovu izgleda lista i stabla; - razvrsta životinje iz okruženja na osnovu načina života i načina ishrane; - navede primere koji pokazuju značaj biljaka i životinja za čoveka; - štedljivo troši proizvode koje koristi u svakodnevnim situacijama; - razvrsta otpad na predviđena mesta; - neguje i svojim ponašanjem ne ugrožava biljke i životinje u okruženju; - prepozna primere povezanosti živih bića sa uslovima za život; - poveže promene u prirodi i aktivnosti ljudi sa godišnjim dobima; - izvede jednostavne oglede prateći uputstva; - poveže rezultate rada sa uloženim trudom.			Površinske vode u naselju i okolini. Zajedničke osobine živih bića (disanje, ishrana, rast, ostavljanje potomstva). Funkcije (uloga) delova tela živih bića. Raznovrsnost biljaka u okruženju (zeljaste i drvenaste; lišćarske i četinarske). Raznovrsnost životinja u okolini (domaće i divlje; biljojedi, mesojedi i svaštojedi). Značaj biljaka i životinja za čoveka. Uloga čoveka u očuvanju prirode (štednja proizvoda koji se koriste u svakodnevnom životu, razvrstavanje otpada na predviđena mesta, briga o biljkama i životinjama). Sunčeva svetlost i toplota, voda, vazduh i zemljište - neophodni uslovi za život. Promene u prirodi i aktivnosti ljudi u zavisnosti od godišnjih doba.

Ključni pojmovi sadržaja: priroda, orijentacija u prostoru i vremenu, kretanje, kultura življenja.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Sveta oko nas zadržao je postojeći okvir od dva časa nedeljno, odnosno 72 časa godišnje i dosadašnji zavičajni princip.

Zavičajni princip (princip životne blizine) određuje prostornu i vremensku bliskost prirodnih i društvenih pojava i procesa i kao takav predstavlja jednu od suštinskih odlika ovog predmeta. U prvom razredu se kreće od prostorno i vremenski najbližih fenomena za učenika, dok se u starijim razredima prostorni i vremenski okvir postepeno širi. Konkretno, okvir unutar kog se ostvaruju predmetni ishodi u prvom razredu čine sadržaji iz najbližeg i *neposrednog okruženja učenika* - doma, škole, naselja/dela naselja u kome učenik živi. U drugom razredu prostorni okvir se proširuje na *Naselje sa okolinom*, u trećem razredu na *Zavičaj*[2] (prirodno i društveno okruženje, kraj[3] odnosno krajina[4]), a završiće se u četvrtom razredu državom *Srbijom*.

[2] *Zavičaj predstavlja geografski prostor kraja, odnosno krajine, u čijim granicama se kreću programski ishodi i preporučeni sadržaji.*

[3] *Kraj - dva ili više susednih predela koji se međusobno razlikuju, ali zajedno predstavljaju određenu teritorijalnu celinu (Mačva sa Pocerinom, Podrinje, Polimlje, Gruža, Pešter...).*

[4] *Krajina - dva ili više krajeva sličnih geografskih karakteristika koji zajedno sačinjavaju određenu teritorijalnu celinu (Srem, Banat, Bačka, Šumadija, Negotinska krajina...).*

Zavičajni princip ovom predmetu obezbeđuje visoku osetljivost na kontekst u kome učenici žive, odnosno otvorenost za sadržaje iz detetovog okruženja i fleksibilnost za uvažavanje karakteristika i odlika najrazličitijih sredina u kojima deca iz Srbije žive. U tom smislu, predmet Svet oko nas podrazumeva otvorenost i za sadržaje od značaja za nacionalne manjine u skladu sa prostorom proučavanja prirodnih i društvenih pojava u prvom razredu - neposredno okruženje. Pored toga, kod svih učenika treba razvijati osećaj bogatstva u različitostima među pripadnicima različitih nacionalnosti ukazivanjem na postojanje ljudi koji slave drugačije praznike, imaju različite običaje, kulturu stanovanja, ishranu, oblačenje i sl.

Uvažavanje okruženja u kojem učenici žive direktno je u vezi sa uvažavanjem iskustava i znanja učenika. Učenici u školu dolaze sa idejama o svetu, sebi i svemu drugom što ih okružuje. Izgradili su ih ličnim angažovanjem u svakodnevnim aktivnostima - igranjem, slušanjem, posmatranjem, razmišljanjem, razgovaranjem, neki i čitanjem itd. Zato je veoma važno da polazne tačke u razvoju naučnih ideja o prirodnim i društvenim pojavama i procesima u nastavi budu upravo ideje i iskustva sa kojima učenici dolaze u školu.

Kroz raznovrsne aktivnosti kojima se uvažava sredina u kojoj učenici žive i njihovo neposredno svakodnevno iskustvo iz konkretne sredine, učenicima se omogućava da dožive i razumeju složenost, raznolikost i međusobnu povezanost svih činilaca koji deluju u njihovom prirodnom i društvenom okruženju. Istovremeno se podstiče njihova radoznalost za otkrivanje pojava i procesa u prirodnoj i društvenoj zajednici.
Osnovna intencija nastave Sveta oko nas usmerena je na razvoj intelektualnih, psihofizičkih, kognitivno-konativnih i socijalno-afektivnih sfera ličnosti učenika, što se odražava u navedenom cilju za kraj ciklusa i datim predmetnim ishodima.
Predmetni ishodi Sveta oko nas pokazuju šta su učenici osposobljeni da učine, preduzmu, izvedu i obave zahvaljujući znanjima, stavovima i veštinama koje su razvili tokom godine učenja ovog nastavnog predmeta. Ishodi se ostvaruju u sprezi sadržaja, metoda nastave i učenja i aktivnosti učenika nekad unutar jedne teme, a najčešće kroz više tema. Zato granice među temama proučavanja treba shvatiti uslovno i fleksibilno. Neki ishodi su po svojoj prirodi međupredmetni i ostvarivaće se kroz aktivnosti u okviru više nastavnih predmeta, kao na primer ishod: *Po završetku razreda učenik će biti u stanju da povezuje rezultate učenja i rada sa uloženim trudom*. Treba, takođe, imati u vidu da je redosled programskih tema i grupisanih sadržaja unutar tema urađen isključivo radi preglednosti preporučenih programskih sadržaja i ne preporučuje se kao redosled prilikom kreiranja godišnjih i operativnih planova, već kao pomoć nastavniku da ih kreira. Ista preporuka se odnosi i na udžbenike. Nije poželjno da struktura sadržaja udžbenika bude osnov za planiranje nastave.
Učenike treba osposobljavati da samostalno istražuju i analiziraju prirodne i društvene pojave i procese. U zavisnosti od ishoda koji se želi ostvariti, učitelj treba da podstakne učenike na različite vrste aktivnosti koje angažuju kako pojedina čula, tako i više čula paralelno. Sinhronizacija čulnih utisaka daje celovitu sliku objekata, procesa, pojava i njihovu integraciju u kompleksnu sliku sveta, a uvažava različitosti u sklonostima učenika pri upoznavanju sveta i procesu učenja. Ipak, učenje se ne završava na čulnim utiscima, već se nastavlja uopštavanjem uočenog kroz opisivanje, poređenje, formulisanje zaključaka itd. U nastavnom procesu se, dakle, polazi od nesistematizovanih iskustvenih saznanja i ide se ka opštim, naučno zasnovanim, sistematizovanim znanjima iz oblasti prirode, društva i kulture. Aktivnosti učenika potrebno je prilagoditi predmetnim ishodima, specifičnostima izabranih sadržaja i uzrastu učenika. Postepeno treba povećavati nivo zahteva i samostalnosti učenika prilikom upoznavanja prirodnih i društvenih pojava.
Stvarnost (prirodna i društvena) koja nas okružuje i iz koje proizlazi sadržaj ovog predmeta, zasnovana je na *povezanosti različitih pojava i procesa*. Zbog toga sadržaji Sveta oko nas, a kasnije i Prirode i društva moraju da budu odraz te celovitosti i povezanosti pojava koje se izučavaju. Radi formiranja elementarnih pojmova i postavljanja mreže za sistem pojmova, pri izboru i rasporedu programske građe primenjen je *spiralno-uzlazni model*, a u skladu sa uzrasnim karakteristikama učenika. To znači da se ista tematika iz razreda u razred proširuje, produbljuje i posmatra sa različitih aspekata. Izgradnja sistema u nastavi, posledica je postojanja sistema u stvarnosti. Uloga učitelja je upravo da kod učenika osvetli i kreira tu celovitu sliku, a ne da nastavne sadržaje tumači samo kao biološke, geografske, istorijske i druge sadržaje.
Pored toga, pristup nastavi i učenju treba da bude *povezan i sa logikom i metodologijom naučne disciline* odakle proizlazi određeni sadržaj. Tako izučavanje bioloških sadržaja nužno treba da uključi posmatranje i praćenje bioloških fenomena; izučavanje sadržaja hemije i fizike - zaključivanje na osnovu sprovedenog ogleda ili eksperimenta, itd. Razvijanje sistema pojmova podrazumeva kontinuiran rad učitelja na uspostavljanju horizontalne (unutar jednog razreda) i vertikalne povezanosti (između razreda) sadržaja unutar Sveta oko nas i, kasnije, Prirode i društva. Važno je da se kadgod je moguće pristupi korelaciji i integrisanom pristupu sadržajima na međupredmetnom nivou kroz nastavne i vannastavne oblike rada i aktivnosti u školi i izvan nje. Zbog prirode sadržaja predmeta i datih ishoda poželjno je aktivnosti organizovati što češće izvan učionice, odnosno u bližem prirodnom i društvenom okruženju. Za potrebe ovog predmeta posebno su pogodni: organizovane posete, šetnje, izleti, nastava u prirodi.
Pored korišćenja zvanično odobrenih udžbeničkih kompleta, u ostvarivanju programa za Svet oko nas preporučuje se korišćenje šire literature i ostalih izvora informacija: štampanih, audio-vizuelnih i elektronskih medija. Posebno se preporučuje korišćenje autentičnih prirodnih i društvenih izvora, kao najverodostojnijih pokazatelja stvarnosti, pojava i procesa u konkretnom neposrednom okruženju, kao i didaktičkih materijala koji odražavaju posebnosti datog okruženja/konteksta u kome učenici žive.
Učitelj ostvaruje postavljeni cilj i ishode kroz nastavu i ostale organizacione forme rada u školi, bez dodatnog opterećenja roditelja i njihovog obaveznog angažovanja u ostvarivanju programa. Roditelji mogu biti dobrovoljno angažovani kao raspoloživi potencijal lokalne sredine, u zavisnosti od njihovih znanja, mogućnosti i htenja.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje obuhvata kreiranje godišnjeg i operativnih planova, kao i razvijanje priprema za čas/dan/sedmicu. *Godišnji plan* kreira se u formi gantograma i sadrži broj časova po temama raspoređenih po mesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, planiranim fondom časova po temama i godišnjim fondom časova.

Polazeći od datih predmetnih ishoda i preporučenih sadržaja od nastavnika se očekuje da dati program kontekstualizuje prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže kao i druge resurse škole i lokalne sredine.

Prilikom planiranja nastave i učenja potrebno je rukovoditi se:

- individualnim razlikama među učenicima u pogledu načina, tempa učenja i brzine napredovanja;
- integrisanim pristupom u kojem postoji horizontalna i vertikalna povezanost unutar istog predmeta i različitih nastavnih predmeta;
- participativnim i kooperativnim aktivnostima koje omogućavaju saradnju;
- prevashodno aktivnim i iskustvenim metodama nastave i učenja;
- uvažavanjem svakodnevnog iskustva i znanja koje je učenik izgradio van škole, povezivanjem aktivnosti i sadržaja učenja sa životnim iskustvima učenika i podsticanjem primene naučenog i svakodnevnom životu;
- negovanjem radoznalosti, održavanjem i podsticanjem interesovanja za učenje i kontinuirano saznavanje;
- redovnim i osmišljenim prikupljanjem relevantnih podataka o napredovanju učenika, ostvarivanju predmetnih ishoda i postignutom stepenu razvoja kompetencija učenika.

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre, kao i do sada, kreira svoj godišnji (globalni) plan rada iz koga kasnije razvija svoje operativne planove. Kako su ishodi definisani za kraj nastavne godine, nastavnik treba da ih operacionalizuje prvo u operativnim planovima, a potom i na nivou konkretne nastavne jedinice.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Odnos cilja, ishoda, preporučenih programskih sadržaja, metoda nastave i učenja i aktivnosti učenika

Pri ostvarivanju cilja i predmetnih ishoda Sveta oko nas mora se imati u vidu da su sadržaji, metode nastave i učenja i aktivnosti učenika neodvojivi u nastavnom procesu. U programu su definisani ishodi koje treba razvijati pomoću preporučenih sadržaja, adekvatnih metoda nastave i učenja i aktivnosti učenika. Koncept nastave zasnovane na ishodima podrazumeva nastavu čiji prevashodni cilj nije prenošenje predmetnih sadržaja, već razvoj i ovladavanje znanjima kao osnove na kojoj se razvijaju raznovrsna umenja. U tom smislu, program nastave i učenja nudi sadržinski okvir, a učitelj ima slobodu da umesto njih izabere i neke druge sadržaje ukoliko smatra da su ti sadržaji primereniji sredini u kojoj učenici žive, uzrasnim i razvojnim karakteristikama učenika i njihovim interesovanjima. Suština je u tome da sadržaji budu u funkciji ostvarivanja ishoda, a ne sami sebi cilj. Učitelj ima značajan prostor za slobodu izbora i povezivanje sadržaja, metoda nastave i učenja i aktivnosti učenika kako bi vodio učenike ka ostvarivanju datog ishoda.

Većina predmetnih ishoda postiže se kroz neposrednu istraživačku aktivnost dece i nenametljiv podsticaj i podršku nastavnika. Poželjne su aktivnosti koje omogućuju interakciju sa fizičkom i socijalnom sredinom, jer doprinose spoznavanju sveta oko nas, tako što se otkrivaju odnosi i upoznaju svojstva i karakteristike predmeta, bića, pojava i procesa i stiču se socijalne veštine. Najefikasnije metode učenja jesu one metode koje učenika stavljaju u adekvatnu aktivnu poziciju u procesu razvijanja znanja. Potrebno je stvaranje situacija učenja u kojima će doći do izražaja različite aktivnosti učenika koje omogućuju različite načine učenja.

Značajne aktivnosti učenika u okviru predmeta Svet oko nas su:

- posmatranje sa usmerenom i koncentrisanom pažnjom radi jasnog zapažanja i uočavanja sveta u okruženju (uočavanje vidnih karakteristika);
- opisivanje - verbalno ili likovno izražavanje spoljašnjih i unutrašnjih zapažanja;
- procenjivanje - samostalno odmeravanje;
- grupisanje - uočavanje sličnosti i različitosti radi klasifikovanja;
- praćenje - kontinuirano posmatranje radi zapažanja promena;
- beleženje - zapisivanje grafičko, simboličko, elektronsko beleženje opažanja;
- praktikovanje - u nastavi, svakodnevnom životu i spontanoj igri i radu;
- eksperimentisanje - namerno modifikovane aktivnosti, ogledi koje izvodi sam učenik;
- istraživanje - ispitivanje svojstava i osobina, veza i uzročno-posledičnih odnosa;
- sakupljanje - pravljenje kolekcija, zbirki, albuma iz prirodnog i društvenog okruženja;

- stvaranje - kreativna produkcija;
- igranje - didaktičke, edukativne i spontane igre;
- aktivnosti u okviru mini-projekta - osmišljavanje i realizacija.
- Radi preglednosti, preporučeni sadržaji su dati u temama.

Potrebno je prilikom tumačenja ishoda učenja i preporučenih sadržaja u drugom razredu stalno imati u vidu da se sadržaji i odgovarajući primeri istražuju i pronalaze u okviru *naselja u kome učenici žive i njegovoj okolini*. Još jednu karakteristiku Sveta oko nas u drugom razredu čini istraživanje fenomena/pojma *kretanje* u različitim kontekstima i kroz različite teme - kretanje i orijentacija u naselju i vremenu; kretanje, odnosno fizička aktivnost kao jedan od preduslova za razvijanje zdravih životnih navika; kretanje tela različitih oblika po različitim podlogama i kroz različite sredine; različiti načini (po)kretanja živih bića; kretanje prevoznih sredstava i klasifikacija saobraćaja u skladu sa sredinom kroz koju se kreću prevozna sredstva.

U okviru teme *Drugi i ja* nalaze se sadržaji interdisciplinarnog karaktera koji se odnose na učenika kao *društveno biće*, njegova prava i obaveze u okruženju i *društvenim grupama* kojima pripada. U odnosu na prvi razred, kada su u fukusu bili prava i obaveze u okviru porodice, škole i vršnjačkih grupa, sada su to: rodbina, (van)školske zajednice, odnosno prava i obaveze stanovnika naselja. Pojam (van)školske zajednice odnosi se, kako na pripadnost, uloge i odnose unutar škole, tako i na pripadnost, uloge i odnose učenika u različitim grupama u koje se učenik uključuje u skladu sa svojim interesovanjima i sklonostima - sportski timovi, pozorišne i folklorne grupe, grupe za učenje stranih jezika, matematički klubovi i sl.

Nastavak izučavanja *životnih potreba* nastavlja se u pravcu razlikovanja *potreba i želja* učenika, na učenicima bliskim primerima (npr. da li su nove patike zaista potrebne ili su samo posledica želje učenika za novim i aktuelnim modelom). Kroz razmatranje takvih primera učenicima se približava koncept racionalne i štedljive potrošnje, što je povezano i sa ishodom koji se odnosi na podsticanje učenika na dugotrajniju upotrebu predmeta kroz pronalaženje nove namene za već korišćene predmete. I dalje je potrebno podsticati razmišljanje i diskusiju ne samo o svojim potrebama već i uvažavanje potreba i osećanja drugih, što predstavlja jednu od suštinski važnih vaspitnih komponenti, ne samo ovog predmeta, već i svih ostalih.

I u ovom razredu nalaze se ishodi i sadržaji koji se odnose na *zdravlje i bezbednost*. I dalje je akcenat na razvijanju navika zdravog življenja (higijena tela, raznovrsna i redovna ishrana, boravak u prirodi i fizička aktivnost), ali i na osposobljavanju učenika da prepoznaju i adekvatno reaguju u potencijalno opasnim situacijama po njihovo zdravlje i život. Posebnu pažnju u ovom segmentu potrebno je obratiti na osposobljavanje učenika za *bezbedno učešće u saobraćaju* (kretanje pešaka kroz naselje i pravila ponašanja u prevoznim sredstvima) i adekvatno ponašanje tokom *vremenskih nepogoda*.

Zahvaljujući koncepciji razvoja sadržaja po spiralno-uzlaznom modelu, nastavlja se izučavanje *čoveka* kao društvenog bića koje *radi i stvara*, bira i koristi različite materijale zbog njihovih svojstva koja su važna prilikom izrade različitih predmeta. U tom smislu, poželjno je baviti se analizom učenicima bliskih predmeta i tumačenjem razloga zbog kojih su napravljeni od određenog/određenih materijala, kao i razmatranjem drugih mogućih materijala od kojih može da bude napravljen određeni predmet, a da njegova svrha ostane ista. Osim bazičnih svojstava materijala koja su uvedena u prvom razredu, u drugom razredu uvodi se ispitivanje *elastičnosti* kao složenijeg svojstva nekih materijala. Sadržaji o materijalima su takvi da omogućavaju visok nivo aktivnosti učenika - korišćenje različitih čula, neposredno (mehaničko) delovanje na materijale, beleženje uočenog, izvođenje ogleda, opisivanje, itd.

Kretanje i snalaženje u prostoru i vremenu je tema od velikog značaja i u drugom razredu. Učenici već imaju razvijena iskustva vezana za ovu temu, a zadatak nastavnika je da ta nesistematizovana, iskustvena znanja budu strukturisana i osvešćena i da omoguće učeniku bezbedno kretanje i snalaženje u neposrednom okruženju. Prilikom istraživanja kretanja kao fizičkog fenomena (oblici kretanja, uticaj oblika tela na kretanje...) poželjno je da se kretanje tela po ravnoj podlozi izučava kroz praktične aktivnosti (oglede ili eksperimente). Uticaj oblika tela i podloge po kojoj se telo kreće razmatra se kroz udaljenost koju tela prelaze u različitim situacijama, pri čemu je poželjno uključiti ne samo procenu rastojanja, već i njeno precizno merenje uz korišćenje mernih jedinica za dužinu koje se uvode u matematici u drugom razredu. Učenike II razreda je potrebno osposobljavati da ove i druge praktične aktivnosti realizuju prateći uputstva (nastavnika

ili udžbenika), beležeći uočeno i da, na kraju, uz manju ili veću pomoć nastavnika formulišu jednostavne zaključke.

S obzirom na prostorni okvir sadržaja u drugom razredu, istražuju se *karakteristike naselja* u kojem učenik živi sa stanovišta bazične tipologije naselja (selo/grad), odnosno uočavanja karakteristika koje određeno naselje svrstavaju u seosko ili gradsko (uključujući i zanimanja ljudi u njima). Poseban značaj ima osposobljavanje učenika za *snalaženje u naselju* pomoću adrese, kućnog broja i karakterističnih objekata, što je poželjno realizovati kroz praktične aktivnosti, kako u učionici tako i van nje. Nastavlja se i priprema za kartografsko opismenjavanje učenika mlađih razreda osnovne škole uvođenjem pojmova reljef i oblici reljefa kroz posmatranje naselja i okoline i upoređivanjem geografskih objekata i pojava u okruženju (uzvišenja, udubljenja i ravnice, površinske vode).

Snalaženje u vremenu koncipirano je tako da se nadovezuje na osnovne pojmove usvojene u prvom razredu (delovi dana; sada, pre, posle; prekjuče, juče, danas, sutra, prekosutra; dani u nedelji), koji se sada proširuju vremenskim odrednicama: minut, sat, dan, sedmica, mesec, godina, datum, godišnja doba. Ovakav redosled uvođenja vremenskih odrednica predstavlja primer poštovanja didaktičkog pravila *od poznatog ka nepoznatom i od bližeg ka daljem*. Nove vremenske jedinice uvode se tako da se manjom (već poznatom) mernom jedinicom objašnjava veća (nova) merna jedinica. Jedan od ključnih zadataka učitelja u ovom segmentu je da osposobi učenike da pravilno koriste sredstva za merenje vremena: časovnik, kalendar i lentu vremena. Lenta vremena predstavlja sredstvo za razumevanje hronologije događaja i uvodi se kroz prikazivanje različitih vremenskih perioda iz ličnog života učenika (redosled dnevnih ili nedeljnih aktivnosti, ključni događaji iz života učenika - sa koliko godina je naučio/la da vozi bicikl, pošao/la u prvi razred, naučio/la da pliva i sl.). I dalje je važno ukazivati na *cikličnost* vremenskih odrednica i pojava u prirodi (dan, sedmica, godina, godišnja doba). Kasnije će se pojam cikličnosti javljati i u drugim pojavama (životni ciklus živih bića, lanac ishrane, kruženje vode u prirodi itd.), što je u skladu sa osnovnim principima i zakonima prirodnih nauka.

Oblast pod nazivom *Raznovrsnost prirode* odnosi se na uzajamno dejstvo žive i nežive prirode. Pojmovi koji se odnose na *živi svet* nadograđuju se na prvi razred kroz uočavanje i apstrahovanje zajedničkih karakteristika živih bića i povezivanje delova tela živih bića sa njihovim ulogama. Nove klasifikacije biljaka i životinja odnose se na delove tela biljaka (stablo i list), način ishrane životinja (što predstavlja pripremu za uvođenje lanca ishrane u trećem razredu) i način života životinja (domaće/divlje). Odnos čoveka i živog sveta razmatra se iz različitih uglova - značaja koje biljke i životinje imaju za opstanak i lakši život ljudi, uz prepoznavanje i praktikovanje ponašanja koje ne ugrožava biljke i životinje u okruženju. U skladu sa interesovanjima učenika, mogu se detaljnije istražiti uloge nekih delova tela čoveka, tako da se učenici ne opterećuju faktografskim znanjem, nego sagledavanjem uloge tih delova tela u svakodnevnim aktivnostima, nezi i brizi o njima. Drugu dimenziju odnosa u prirodi predstavlja povezanost živih bića sa elementima nežive prirode kao osnovnim uslovima za život.

Koncept *održivog razvoja* i aktivno učešće učenika u zaštiti životne sredine zajednički su i za Svet oko nas i za Prirodu i društvo. U razredu akcenat treba da bude na podsticanju učenika da u svakodnevnim aktivnostima (u školi i van nje) primenjuju neke od osnovnih principa racionalne potrošnje - racionalno troše proizvode, odnosno materijale koje koriste u svakodnevnom životu; ako su u prilici, razvrstavaju otpad na predviđena mesta; brinu se o biljkama i životinjama. Doprinos razvoju ovog koncepta predstavlja i ranije objašnjena razlika između potreba i želja. Puno razumevanje koncepta održivog razvoja moguće je tek na kasnijem uzrastu učenika, ali je potrebno da se kontinuirano razvija, i to ne samo na nivou znanja, već prvenstveno na nivou usvojenih vrednosti, stavova i navika. Na taj način se integrišu vrednosti i utiče na razvoj stavova važnih za opstanak i budućnost.

Prilikom izučavanja prirodnih i društvenih fenomena nužno je i dalje primenjivati istraživački pristup i osposobljavati učenike za različite načine prikupljanja podataka o okruženju, njihovu analizu, svrstavanje u grupe i kategorije po različitim karakteristikama, vođenje beleški i zaključivanje. Posmatranje se proširuje praćenjem pojava koje se ponavljaju u određenim vremenskim periodima (npr. tokom godišnjih doba). Učestvovanje u jednostavnim ogledima, koje je bilo naglašeno u prvom razredu, sada se usložnjava realizacijom ogleda/eksperimenta na osnovu uputstva - individualno, u paru ili grupi.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja i ocenjivanje postignuća učenika samo je deo praćenja i vrednovanja obrazovno-vaspitne prakse. Rezultate celokupnog praćenja i vrednovanja nastavnik uzima kao osnovu za planiranje narednih koraka u radu sa učenicima i razvijanju svoje obrazovno-vaspitne prakse.

Praćenje napredovanja i ocenjivanje postignuća učenika je formativno i sumativno i realizuje se u skladu sa *Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju*. Potrebno je da nastavnik kontinuirano i na primeren način ukazuje učeniku na kvalitet njegovog postignuća tako što će povratna informacija biti prilagođena, dovoljno jasna i informativna kako bi imala ulogu podsticajne povratne informacije. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika.

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU SVET OKO NAS KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE

1. SLOVAČKA NACIONALNA MANJINA

Tema: GDE ČOVEK ŽIVI

1) Slovački običaji, tradicija i praznici nekad i sad - u mojoj porodici i u mom naselju: običaji na dan Svetog Nikole i Svete Lucije, Božić, Uskrs;
2) Naselja Slovaka kod nas nekad i sad.

2. MAĐARSKA NACIONALNA MANJINA

Tema: GDE ČOVEK ŽIVI
(HOL ÉL AZ EMBER?)

1) Moje prebivalište nekad i sad
(Lakóhelyem régen és ma);
2) Istorijska predanja
(Történelmi mondák).

3. BOŠNJAČKA NACIONALNA MANJINA

Teme:

1) Drugi i ja;
2) Prava i obaveze Bošnjaka;
3) Porodični praznici Bošnjaka.

Naziv predmeta	**LIKOVNA KULTURA**
Cilj	**Cilj** nastave i učenja Likovne kulture je da se učenik, razvijajući stvaralačko mišljenje i estetičke kriterijume kroz praktični rad, osposobljava za komunikaciju i da izgrađuje pozitivan odnos prema kulturi i umetničkom nasleđu svog i drugih naroda.
Razred	**drugi**
Godišnji fond časova	**72 časa**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- koristi materijal i pribor na bezbedan i odgovoran način; - izrazi, odabranim materijalom i tehnikama svoje emocije, maštu, sećanja i zamisli; - koristi jednostavne informacije i odabrana likovna dela kao podsticaj za stvaralački rad; - izražava, svetlim ili tamnim bojama, svoj doživljaj umetničkog dela; - identifikuje istaknuti deo celine i vizuelne suprotnosti u svom okruženju; - preoblikuje, samostalno ili u saradnji sa drugima, materijale i predmete za reciklažu; - tumači jednostavne vizuelne informacije koje opaža u svakodnevnom životu; - izražava mimikom i/ili telom različita raspoloženja, pokrete i kretanja; - upoređuje svoj i tuđ estetski doživljaj prostora, dizajna i umetničkih dela; - povezuje umetničko zanimanje i odgovarajuće produkte; - pruži osnovne informacije o odabranom muzeju; - razmatra, u grupi, šta i kako je učio/la i gde ta znanja može primeniti.	**OBLICI**	Oblici (svetlost kao uslov za opažanje oblika; vizuelne karakteristike prirodnih i veštačkih oblika; dizajn predmeta za svakodnevnu upotrebu). Suprotnosti (obojeno i bezbojno, jednostavno i složeno, ispupčeno i udubljeno, bliže i dalje...). Oblik i celina (istaknuti deo celine; vezivanje i spajanje oblika).
	SPORAZU-MEVANJE	Tumačenje (neverbalno i vizuelno izražavanje; sadržaj vizuelnih informacija). Slika i reč (redosled radnje u stripu; znaci; lepo pisanje; čestitke).
	LIKOVNE IGRE	Boja (svetle i tamne boje; boja i oblik; boja i zvuk). Zamišljanja (stvarnost i mašta).
	PROSTOR	Prostor (oblikovanje prostora - škola, učionica, soba; muzej). Kretanje (kretanje jednog oblika u prostoru; kretanje više oblika u prostoru). Scena (maske, kostimi, rekviziti).

Ključni pojmovi sadržaja: prostor, oblik, linija, boja.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

U drugom razredu učenici se razvijaju i uče kroz raznovrsne aktivnosti i zadatke koji podstiču radoznalost i zadovoljstvo u istraživanju, eksperimentisanju, razmišljanju, povezivanju, izražavanju, stvaranju, druženju i saradnji.

Ključni pojmovi

Ključni pojmovi čine konstrukciju, osnovu za razvijanje programa. Centralni pojam je prostor, jer se sve što vidimo i doživljavamo nalazi u prostoru. Iz ovog pojma su izvedeni ostali ključni pojmovi. U prvom razredu ključnih pojmova ima tri: prostor - oblik, linija; u drugom razredu četiri: prostor - oblik, linija, boja; u trećem pet: prostor - oblik, linija, boja, tekstura i od četvrtog šest: prostor - oblik, linija, boja, tekstura, svetlina.
Centralni pojam, prostor, ukazuje na to da program nije usmeren na uskostručne sadržaje, već na svet u kome učenik živi i odrasta i koji treba svesno da opaža, doživljava i istražuje iz različitih uglova. Svi sadržaji vezani za vizuelnu umetnost (uključujući i umetnička ostvarenja iz bliže i dalje prošlosti) u bliskoj su vezi sa savremenim svetom i učenici treba postepeno, do kraja školovanja, da istražuju i otkrivaju te veze.
Ključni pojmovi su međusobno čvrsto povezani i mogu se povezati sa pojmovima iz svakodnevnog života, umetnosti i drugih programa. Prilikom planiranja integrisane nastave nastavnik određuje ključne pojmove i potpojmove nastavne jedinice tako što ih bira iz programa svih predmeta. Na primer, polazi se od centralnog

pojma "prostor" za koji se vezuje pojam "priroda". Za pojam "priroda" vezuje se pojam "reljef". Za pojam "reljef" vezuje se pojam "oblik", sa kojim su povezani potpojmovi "ispupčeno", "udubljeno", "uzvišenja" i "udubljenja". Ovako odabrani pojmovi i potpojmovi obezbeđuju da učenici grade znanja postepeno. Na primer, pojam "priroda" obezbeđuje da se pojam "reljef" ne povezuje odmah sa pojmovima iz umetnosti. Učenici mogu da oblikuju ispupčene i udubljene oblike u glini, kao i da samostalno nadograđuju pojmove putem asocijacija, ali nastavnik nudi samo objašnjenja pojmova koji su odabrani za tu nastavnu jedinicu. U sledećim nastavnim jedinicama pojmovi se postepeno nadograđuju i pojmovima iz umetnosti.

Opšte međupredmetne kompetencije
U drugom razredu se naročito razvijaju: kompetencija za komunikaciju, estetička kompetencija, kompetencija za rad sa podacima i informacijama, kompetencija za učenje i kompetencija za saradnju.
Kompetencija za rad sa podacima i informacijama razvija se na jedinstveni način. Učenici koriste informacije i podatke (vizuelne, auditivne, audiovizuelne, tekstualne, verbalne, taktilne...) kao podsticaj (motivaciju) za stvaranje.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA
Nazivi, broj i redosled nastavnih tema nisu fiksni (propisani ili preporučeni) da bi se omogućilo planiranje integrisane i projektne nastave. Nastavnik planira broj i redosled nastavnih tema, kao i broj časova za realizaciju svake teme. U nastavi treba da dominiraju likovni zadaci koji ciljaju više ishoda i međupredmetnih kompetencija.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA
OBLICI
Nastavnik prvo pokazuje učenicima kako da istražuju, a zatim ih podstiče da to rade samostalno.

Oblici
Oblici se istražuju posmatranjem predmeta iz svih uglova i/ili sa svih strana. Nastavnik pita učenike po čemu prepoznaju oblik, na primer, flaše. Zatim, traži da postave flašu u odgovarajući položaj tako da se vidi samo dno. Učenici razgovaraju o tome da li bi prepoznali predmet da su videli samo dno. Istraživanje se tokom godine nastavlja tako što učenici okreću predmete za svakodnevnu upotrebu ili oblike iz prirode sve dok ne pronađu položaj kada predmet/oblik više ne može da se prepozna. Isto može da se radi sa teksturom. Kada se uveliča fotografija teksture, da li se prepoznaje oblik? Na primer, kada se posmatraju uveličane šare na krilima leptira ili godovi na panju? Nastavnik može da organizuje igru traganja za poznatim oblicima. Učenici posmatraju mrlje na podu, šare na tlu, ispupčenja i udubljenja na zidovima... i u njima traže poznate oblike. Ako u najbližem okruženju ima oblutaka, mogu da crtaju i slikaju na njima lica ili šare... Mogu da istražuju oblik i boju bačene senke. Nastavnik može da pokaže učenicima fotografije nekoliko dizajniranih predmeta iste namene. Na primer, torbe umetnika Teda Notena (Ted Noten), Meri Frensis (Mary Frances) ili Katlin Dastin (Kathleen Dustin). Učenici treba da uoče kako je umetnik došao do takve ideje, gde je pronašao podsticaj za stvaranje... Ove aktivnosti podstiču učenike da razmišljaju o oblicima, da pažljivije posmatraju i da samostalno pronalaze motivaciju za likovni rad.
Simetrija se uči iskustveno. Učenici mogu da savijaju jednostavne origami figure. Počinje se od najjednostavnijih: vrteška, pismo, obeleživač stranica... Važno je da vežbaju precizno savijanje papira na pola (po dužini, širini i dijagonali). Treba da isprobaju koliko puta mogu da presaviju papir različitih dimenzija. Dodatni zahtevi koji mogu da se postave (ukoliko nastavnik proceni da su realno izvodljivi u konkretnom odeljenju) je istovremeno crtanje levom i desnom rukom ili slikanje odraza predela u vodi (kao priprema, jer će u starijim razredima učiti o asimetričnoj ravnoteži).
Predlog tema za razgovor: *Po čemu prepoznajemo neki oblik? U kom položaju oblik izgleda čudno? Kako nam izgledaju predmeti kada ih osvetljavamo iz različitih uglova? Da li možemo da prepoznamo oblik na osnovu njegove senke? Da li postoje linije u oblicima? Da li oblici mogu da budu dosadni i zanimljivi? Da li su leva i desna strana našeg lica iste? Kako možemo da koristimo oblike iz prirode? Da li neki predmeti liče na živa bića?...*

Suprotnosti
Parovi očiglednih vizuelnih suprotnosti uče se iskustveno. Uočavanje, poređenje i prikazivanje suprotnosti su aktivnosti vezane za princip komponovanja, kontrast, koji će se učiti u starijim razredima. U drugom razredu

se ne nudi stručni termin. Jedan od zadataka može da bude zajednički crtež na natron-papiru postavljenom na zid ili crtanje na školskoj tabli. Učenici se dele u dve grupe. Jedan učenik iz prve grupe crta neki poznati oblik. Druga grupa se dogovara šta bi bila očigledna suprotnost tom obliku, a zatim jedan učenik iz druge grupe crta dogovoreni oblik pored prvog. Igra se nastavlja sve dok ima mesta na papiru/tabli. Rad se beleži fotografijom. Osnovna svrha ove igre je samostalna izgradnja mreže pojmova putem asocijacija i saradnja. Međutim, ako je učenicima igra zanimljiva i žele da je ponove, nastavnik treba da poveća zahteve (kvalitet linije i crteža, organizacija kompozicije, povezivanje motiva u priču i sl.).
Predlog tema za razgovor: *O čemu mislimo kada kažemo: suprotno? Šta znači: različito, a šta suprotno? Da li je bela ovca suprotnost crnoj ovci? Da li beli predmet pocrni kada isključimo svetlo? Da li prvo primećujemo crnu figuru ili belu pozadinu?...*

Oblik i celina
Princip komponovanja, dominanta, uči se opažanjem istaknutog dela (bića, predmeta, boje, linije...) neke celine, bez definicije i usvajanja stručnog termina. Nastavnik može da pokaže učenicima neki nepoznati sadržaj (reklamnu fotografiju, fresku, ilustraciju, kadar stripa...) na kratko, da ukloni sadržaj i proveri šta su učenici upamtili, šta su prvo videli. Nastavnik ponovo prikazuje sadržaj, traži od učenika da uoče šta sve nisu odmah zapazili, pita ih šta misle da je najvažnije na slici...
U likovnim zadacima učenici spajaju različite materijale i predmete kombinovanim postupcima koji uključuju i vezivanje čvora i/ili mašne. Mogu da uče kako da pakuju poklone, kako da ušiju dugme, spajaju suve grančice koncem u skulpturu koju će kasnije oslikati temperama...
Predlog tema za razgovor: *Šta smo danas prvo ugledali kada smo izašli iz kuće? Šta prvo vidimo kada posmatramo nečije lice? Šta prvo vidimo kada posmatramo umetničko delo? Šta znače reči vezivanje i povezivanje? Da li smo vezani za mesto u kome živimo? Da li se umetnici vezuju za svoja dela? Kako možemo da povežemo predmete u novu celinu?...*

SPORAZUMEVANJE
Tumačenje
Neverbalno izražavanje se realizuje na integrisanim časovima ili u korelaciji sa časovima Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja (dramatizacija vežbanja). Nastavnik priča priču koju učenik prati odgovarajućim pokretima, mimikom i kretanjem. Na primer, oponaša kretanje životinja (zeca, zmije, kokoške...); radnje (mahanje, rukovanje, dirigovanje, čišćenje...); kretanje usled strujanja vazduha (njihanje krošnje...) i slično. Ove aktivnosti su važne za celokupni razvoj, za uključivanje introvertnih učenika, kao priprema za scenski nastup i za kasnije prezentovanje radova i projekata.
Tumačenje slike uči se postepeno. Koriste se strip i animirani film za određivanje redosleda radnje, glavnih junaka, osobina i izgleda junaka... Uvodi se i razgovor o temi, odnosno (jednostavnom) sadržaju likovnog dela, pri čemu nastavnik ne nudi tumačenja, već dozvoljava da učenici slobodno iskazuju mišljenje.
Učenici treba da obraćaju više pažnje na znake u okruženju, počev od važnih saobraćajnih znaka za pešake, do oznaka na zgradama pošte, restorana, apoteke... Mogu da dobiju osnovne informacije o tome kako se znaci smišljaju i ko ih smišlja.
Predlog tema za razgovor: *Zašto je važno da se razumemo? Kako saopštavamo ono što nam je važno? Da li možemo da pričamo bez reči? Šta nam slike govore? Da li svaki znak nešto znači? Da li svako može da razume znak? Zašto ljudi prave pečate i grbove?...*

Slika i reč
Predlog je vezan za značaj učtive i dobronamerne komunikacije. Učenici treba da povezuju reči i rečenice koje izgovaraju i odgovarajuću mimiku i gest. Takođe, treba da usklađuju tekst i sliku. Na kraju polugodišta mogu da dizajniraju čestitke. Dodatni zahtevi su, kao i u prvom razredu, ukrašavanje slova (inicijala), koje će nacrtati ili naslikati i na manjem i na većem formatu papira.
Predlog tema za razgovor: *Šta je učtiva komunikacija i zašto je važna? Šta je najlepše što smo ikada čuli? Šta je najlepše što smo danas nekom rekli? Kako možemo da nacrtamo lepu reč? Ko smišlja izgled ukrasnih slova? Kako da smislimo pozitivne poruke za čestitke?...*

LIKOVNE IGRE
U ovoj celini su grupisani predlozi koji se odnose na individualno izražavanje i istraživanje izražajnih mogućnosti materijala i tehnika.

Boja
Učenici još uvek uče o boji istraživanjem, nastavnik ne nudi definicije i objašnjenja šta su osnovne boje i kako da naprave izvedene boje. Ukoliko to već znaju, nastavnik može da traži da eksperimentom provere da li mešanjem različitih boja mogu da dobiju osnovne boje. Tonove koje dobiju treba da nanesu na papir, jedne do drugih (papir kasnije mogu da upotrebe za kolaž). U toku godine se planira više zadataka vezanih za izražavanje utiska ili raspoloženja svetlim ili tamnim bojama, odnosno za povezivanje svetlih i tamnih boja sa nekim pojmom (radost, odmor, tuga, smirenost, brzina, buka, detinjstvo...). Boja se povezuje i sa zvukom. Nastavnik bira kompozicije bez teksta i traži od učenika da naslikaju svetlim ili tamnim bojama svoj doživljaj muzičkog dela. Na isti način mogu svetlim ili tamnim bojama da izraze doživljaj književnog, likovnog ili filmskog dela. Bilo bi dobro da se likovni zadaci ne realizuju samo slikanjem, već i otiskivanjem (improvizovanim pečatima, zgužvanom kesom, dnom plastične flaše...).
Predlog tema za razgovor: *Koje boje nazivamo svetlim, a koje tamnim bojama? Kada koristimo svetle, a kada tamne boje? Da li se neke boje lepo slažu? Zašto nam se neka boja više sviđa od drugih? Da li postoje boje za dečake i boje za devojčice? Da li postoje boje za decu i boje za odrasle? Da li postoje jestive boje? Kako priroda menja boju? Koja bića menjaju boju? Koja je razlika između bojenja i slikanja? Čime možemo da bojimo, a ne možemo da slikamo? Ako naslikamo ljubičastu bananu, da li smo pogrešili? Šta sve možemo da otiskujemo?.....*

Zamišljanja
Svrha zadataka koji se rade na osnovu raznovrsnih i nepotpunih informacija (fotografija, deo teksta, muzička vinjeta...), a koje učenici treba da dopune i izraze u likovnom radu je razvoj mašte. Od drugog razreda i nadalje učenici smišljaju nazive svojih radova, jer se i na taj način razvija kreativnost.
Predlog tema za razgovor: *Šta je stvarnost, a šta mašta? Kada jeste, a kada nije poželjno da izmišljamo? Kako sebe zamišljamo u budućnosti? O čemu razmišljamo kada posmatramo nepoznatu fotografiju? Šta zamišljamo kada slušamo muzičko delo?...*

PROSTOR
U ovoj celini su predloženi projekti vezani za oblikovanje prostora, koji mogu da se realizuju bilo kada u toku godine.

Prostor
O ambijentu se uči tako što se učenicima postavljaju pitanja: kakav utisak neki prostor ostavlja na njih, kako se osećaju u tom prostoru, šta im privlači pažnju, a šta im smeta, šta bi promenili i sl. Ne nude se definicije i ne navode elementi koji čine ambijent. O ambijentu (utisku o prostoru) razgovara se u svakoj prilici koja se ukaže.
Učenike bi trebalo upoznati sa jednim određenim muzejom, ne samo sa izgledom zgrade i lokacijom, već sa enterijerom i vrstom eksponata, sa svrhom čuvanja eksponata, sa aktivnostima, odnosno šta mogu da očekuju u muzeju (tematske izložbe, edukativni program...), na šta je potrebno obratiti pažnju...
Projekti vezani za oblikovanje prostora mogu da budu oblikovanje maketa i oblikovanje dela prostora u školi. Najjednostavnije makete oblikuju se tehnikom kluaž. Učenici oblikuju kuće, zgrade i druge delove naselja od raznovrsne ambalaže (kutijice od lekova, kutije od keksa...), pojedinačne elemente lepe na kartonsku podlogu i premazuju belom bojom (ekološka boja za zidove). Kasnije mogu flomasterima da docrtaju detalje (prozore, vrata...), ali je važno da kompozicija ne bude šarena. Osim naselja koje im je poznato, mogu da oblikuju i naselja iz prošlosti, naselja drugih kultura ili naselje iz mašte. Osnovna svrha ovog projekta je organizacija kompozicije u prostoru i saradnja.
Predlog tema za razgovor: *Šta nam se najviše sviđa u našoj okolini? Kako se živelo nekad, a kako sad? Kako izgledaju naselja u nekim kulturama? Šta možemo da naučimo u muzeju? Kako možemo sami da ukrasimo svoju sobu?...*

Kretanje
Učenici treba da opažaju kretanje bića i mašina. Na primer, kako leti jedna ptica, a kako jato ptica; kako se kreće jedan pešak, a kako grupa pešaka... Zatim, koje materijale može da pokrene strujanje vazduha u zatvorenom prostoru (lišće, papir, karton, kamen, plastika...). Oblikovanje dela prostora u školi može da bude izrada mobilne skulpture (i da se veže za kretanje usled strujanja vazduha). Ideje za planiranje projekta mogu se pronaći na internetu ako se u pretraživač unese: "mobile art lesson plans" ili "hanging art in school".

Predlog tema za razgovor: *Šta se sve kreće u prirodi? Šta mogu da pokrenu voda i vazduh? Šta se sve samo kreće?...*

Scena

Oblikovanje elemenata scene, maski i kostima za školsku predstavu realizuje se u projektnoj nastavi (nije nužno da predstava bude realizovana, važno je pripremanje). Učenici oblikuju maske, kostime i rekvizite prema sadržaju odabranog teksta (bajke, pesme, dramskog teksta...).

Predlog tema za razgovor: *Šta je scena? Od čega sve možemo da napravimo maske? Kako od stare odeće možemo da napravimo kostim za predstavu? Ko i kako šminka glumce? Kako možemo da uredimo scenu u školi?...*

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U nastavi Likovne kulture ishodi su procesni. Formulisani su tako da do kraja razreda svi učenici mogu da ih dostignu (u manjoj ili većoj meri) ukoliko su radili raznovrsne zadatke od kojih svaki cilja više ishoda.

Mogući elementi za procenjivanje napredovanja i ocenjivanje postignuća su:

- Odnos prema radu (učenik je pripremljen za čas, odgovorno koristi materijal, pribor i alatke, održava pribor i radni prostor...);
- Odnos prema sebi (postavlja pitanja, trudi se, uči na greškama, samostalan je u individualnom radu, istrajan je...);
- Odnos prema drugima (poštuje dogovorena pravila ponašanja, spreman je da pomogne i da sarađuje, uvažava tuđe radove, način razmišljanja, doživljavanja, opažanja...);
- Razumevanje (razume zadatak, razume pojmove, razume proces, razume vizuelne informacije...);
- Povezivanje (povezuje i poredi poznate i nove informacije, ljude, mesta, događaje, ideje, dela...);
- Originalnost (originalan je u odnosu na tuđe radove, originalan je u odnosu na svoje prethodne radove...);
- Verbalno izražavanje (učtivo komunicira, kratko i jasno obrazlaže svoj rad, zamisao, utisak, opažanje, emocije...);
- Upotreba tehnika (primenjuje odgovarajući proces, kontroliše odnos vode i boje, bira podlogu u odnosu na tehniku)...

Elementi mogu i drugačije da se formulišu. Biraju se prema tipu likovnog zadatka i ciljevima zadatka. Na primer, kada se uče vremenske odrednice učenici mogu da oblikuju sat od kartonskih tanjira, ambalaže za topljeni sir, slamčica za sok... Neizostavni elementi za procenjivanje su razumevanje koncepta (merenja vremena) i odnos prema radu, a nastavnik može da procenjuje i druge elemente, ukoliko je učenicima postavio jasne zahteve. Na primer, da ne kopiraju jedni druge (u likovnom radu).

Samoprocena radova je verbalna i pisana, a zahtevi se uvode postepeno. Nastavnik prvo traži od učenika da usmeno opiše svoj rad, a kasnije i da napiše dve do tri rečenice o svom radu.

Ukoliko nastavnik proceni da su učenici spremni, može da koristi prilagođenu metodu 3, 2, 1. U integrisanoj nastavi učenik na listiću piše: 3 stvari koje sam naučio/naučila na času, 2 primera koja ilustruju to što sam naučio/naučila i 1 stvar koja mi nije jasna ili pitanje koje bih postavio/postavila. Kada se učenik likovno izražava, može da napiše na listiću: 3 stvari o kojima sam razmišljao tokom rada; 2 stvari koje mi se sviđaju na mom radu i 1 stvar koju bih promenio ili bih uradio drugačije. Na listiću se upisuje ime i prezime i naziv rada, a listić se lepi na poleđinu rada ili se čuva u bloku. Učenik ne treba da navodi više od jedne nejasnoće ili greške, ni u slučaju kada mu ništa nije jasno ili smatra da je rad upropašćen. Izdvajanje samo jedne nejasnoće ili greške postepeno osposobljava učenika da identifikuje najvažniji propust i da se fokusira na njegovo uklanjanje. Listići za samoprocenu omogućavaju nastavniku potpuniju sliku o napredovanju učenika.

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU LIKOVNA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE

1. SLOVAČKA NACIONALNA MANJINA

Tema: Preoblikovanje materijala ili predmeta njihovim spajanjem (vezivanje)

Pravljenje dečjih igračaka kojima je u osnovi deo tradicionalne narodne nošnje ili obeležavanje narodnih običaja

Preporuke:

- Vizuelni simboli Slovaka u naselju i mestu - grb grada, grb fudbalskog kulba, simbol grada/mesta (kulturnoistorijski spomenik, likovna kolonija, tradicionalna manifestacija...). Kako je korelacija sa drugim nastavnim predmetima obavezna i na časovima likovne kulture učiće se slovački simboli koje učenici viđaju u svom mestu. Ova tema može da se veže za sledeće sadržaje/pojmove: razni znaci i simboli, konstrukcija, kluaž, ambijent, scenski prostor. Učenici ne moraju samo da slikaju simbole, mogu da u zajedničkom radu naprave maketu svog mesta (od kartonskih kutijica, delova polomljenih igračaka...), a zatim da je oslikaju i dodaju simbole na odgovarajućim mestima.
- Kontrast u likovnim delima Slovaka. Ova tema može da se veže za sledeće sadržaje/pojmove: oblici, kontrast, nasleđe vizuelne kulture, dizajn. U okviru teme može da se napravi kontrast između narodnog i savremenog umetnika, slike i skulpture, kontrast u tematici dva dela... ili da se odaberu dva dela jednog umetnika koja očigledno ilustruju kontrast. Odlučite da li ćete nešto od toga da predložite u sadržaju ili da sadržaj ostavite ovako otvoren.
- Slovačka umetnička fotografija. Ova tema može da se veže za sledeće sadržaje/pojmove: zamišljanja, ambijent, scenski prostor. Isto kao i u prethodnoj temi, odlučite da li će se sadržaj konkretizovati.

2. BOŠNJAČKA NACIONALNA MANJINA

- **Ćilim**, obeležja tradicionalnog bošnjačkog ćilima, istorijat i upotreba (KRETANJE OBLIKA U PROSTORU-OBLICI)
- **Ibrik**, upotrebni predmeti u bošnjačkom domaćinstvu (DEJSTVO SVJETLOSTI NA KARAKTER OBLIKA-OBLICI)
- **Bajramska čestitka**, obilježavanje bošnjačkih blagdana (LIJEPO PISANJE SA KALIGRAFIJOM-SPORAZUMIJEVANJE)
- **Minder**, enterijer stare bošnjačke kuće (AMBIJENT-SCENSKA UMJETNOST-PROSTOR)
- **Tablja, sehara, fes, dževahir kutija**, stari upotrebni predmeti kod Bošnjaka (PREOBLIKOVANJE MATERIJALA RAZLIČITOG PORIJEKLA-PROSTOR)
- **Nasrudin-hodža**, ilustracija priča o Nasrudin efendiji (ZAMIŠLJANJA-LIKOVNE IGRE)

Naziv predmeta	**MUZIČKA KULTURA**
Cilj	Cilj nastave i učenja Muzičke kulture je da kod učenika razvije interesovanje i ljubav prema muzici kroz individualno i kolektivno muzičko iskustvo kojim se podstiče razvijanje kreativnosti, estetskog senzibiliteta i duha zajedništva, kao i odgovornog odnosa prema očuvanju muzičkog nasleđa i kulture svoga i drugih naroda.
Razred	**drugi**
Godišnji fond časova	**36 časova**

ISHODI **Po završenoj temi/oblasti** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST /TEMA**	**SADRŽAJI**
- objasni svojim rečima utiske o slušanom delu, osobine tona, doživljaj preglasne muzike i njenog uticaja na telo; - razlikuje različite instrumente po boji zvuka i izražajnim mogućnostima; - izdvoji osnovne muzičke izražajne elemente; - prepozna muzičku temu ili karakteristični motiv koji se ponavlja u slušanom delu; - povezuje karakter dela sa izražajnim muzičkim elementima i instrumentima; - izgovara brojalice u ritmu, uz pokret; - peva po sluhu pesme različitog sadržaja i raspoloženja; - izvodi uz pokret muzičke i tradicionalne igre; - primenjuje pravilan način pevanja i dogovorena pravila ponašanja u grupnom pevanju i sviranju; - svira po sluhu ritmičku pratnju uz brojalice i pesme, jednostavne aranžmane, sviračke deonice u muzičkim igrama; - povezuje početne tonove pesama-modela i jednostavnih namenskih pesama sa bojama; - povezuje ritam sa grafičkim prikazom; - objašnjava svojim rečima doživljaj svog i tuđeg izvođenja; - učestvuje u školskim priredbama i manifestacijama; - napravi dečje ritmičke instrumente; - osmisli pokrete uz muziku; - osmisli ritmičku pratnju za brojalice, pesme i muzičke igre pomoću različitih izvora zvuka; - osmisli odgovor na muzičko pitanje; - osmisli jednostavnu melodiju na kraći zadati tekst; - prema literarnom sadržaju izabere od ponuđenih, odgovarajući muzički sadržaj; - poštuje dogovorena pravila ponašanja pri slušanju i izvođenju muzike; - koristi samostalno ili uz pomoć odraslih, dostupne nosioce zvuka.	**SLUŠANJE MUZIKE**	Umetnička muzika u crtanim i animiranim filmovima. Odnos zvuk-lik, muzika-radnja. Kompozicije koje ilustruju različita osećanja. Zvuk i ton (izvori) - zvuci iz prirode i okruženja. Ton: boja (različiti glasovi i instrumenti), trajanje (kratak-dug), jačina (glasan-tih), visina (visok-dubok). Kompozicije koje ilustruju različite boje ljudskog glasa i instrumenata. Muzički dijalog (hor, glas i hor, glas i instrument, dva glasa, dva instrumenta, jedan svirač, grupa svirača, orkestar). Različiti žanrovi vezani za situacije značajne u životu učenika. Muzička priča. Kompozicije različitog karaktera i elementi muzičke izražajnosti (melodijska linija, tempo, ritam, dinamika). Muzički bonton. Muzika i zdravlje. Nosioci zvuka (cede plejer, računar...).
	IZVOĐENJE MUZIKE	Izgovor brojalice u ritmu uz pokret. Zvučne onomatopeje i ilustracije Pravilan način pevanja - držanje tela i disanje. Pravilna dikcija - izgovaranje brzalica i brojalica. Pevanje pesama po sluhu različitog sadržaja i karaktera. Pevanje pesama uz pokret - pesme uz igru i narodne pesme. Pevanje modela i namenskih pesama i povezivanje njihovih početnih tonova uz boju (*a*1 bela, *ha*1 ljubičasta boja). Dečji i alternativni instrumenti i načini sviranja na njima. Instrumentalna pratnja po sluhu uz brojalice i pesme - puls, ritam, grupisanje udara. Pevanje i izvođenje muzičkih igara uz sviranje na dečjim instrumentima - pesme uz igru, didaktičke igre, muzičke dramatizacije. Sviranje instrumentalnih aranžmana na dečjim ritmičkim instrumentima i na alternativnim izvorima zvuka. Muzički bonton.
	MUZIČKO STVARALAŠTVO	Izrada dečjih ritmičkih instrumenata od različitih materijala. Kreiranje sopstvenih pokreta uz muziku. Stvaranje jednostavne ritmičke pratnje korišćenjem različitih izvora zvuka. Muzička pitanja i odgovori i muzička dopunjalka. Stvaranje zvučne priče od poznatih muzičkih sadržaja, zvučnih onomatopeja i ilustracija na kraći literarni tekst.

Ključni pojmovi sadržaja: zvuk, ton, pevanje, sviranje, slušanje, muzičke igre, muzički bonton.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA
UVODNI DEO

Priroda same muzike, pa i predmeta muzička kultura ukazuje na stalno prožimanje i sadejstvo svih oblasti i programskih sadržaja. Nijedna oblast ne može da se izučava izolovano od druge i da bude sama sebi cilj, a da se istovremeno ne razgovara o svim drugim aspektima muzike. Muziku od početka treba povezivati sa što više događaja iz života učenika.

Paralelno odvijanje različitih muzičkih aktivnosti podstiče finu mentalnu kombinatoriku, dragocenu za razvijanje ukupnog mentalnog i psiho-motornog potencijala deteta, kao i odličnu osnovu za integraciju sa drugim predmetima.

Nastava je usmerena na ostvarivanje ishoda pri čemu se daje prednost iskustvenom učenju u okviru kojeg učenici razvijaju lični odnos prema muzici, a postepena racionalizacija iskustva vremenom postaje teorijski okvir. Iskustveno učenje u okviru ovog predmeta podrazumeva aktivno slušanje muzike, lično muzičko izražavanje učenika kroz izvođenje muzike i muzičko stvaralaštvo.

Ishodi predstavljaju muzičke, opažajne i saznajne aktivnosti učenika. Muzičke aktivnosti su govor u ritmu, pevanje, sviranje, pokret uz muziku, slušanje muzike i vidovi stvaralaštva. **Preporučeni muzički sadržaji** (brojalice, pesme, muzičke igre, ritmički aranžmani, kompozicije za slušanje muzike) ostavljaju prostor za izbor drugih sadržaja u skladu sa mogućnostima učenika i inventivnošću nastavnika. Da bi postigao očekivane ishode vaspitno-obrazovnog procesa, nastavnik ostvaruje nastavu koristeći glas, pokret i muzičke instrumente. Korelacija između predmeta može biti polazište za brojne aktivnosti u kojima učenici mogu biti učesnici kao istraživači, kreatori i izvođači. Kod učenika treba razvijati duh zajedništva kroz rad u grupama i u odeljenju, kao i komunikacijske veštine u cilju prenošenja i razmene iskustava i znanja. Najvažniji pokretač nastave treba da bude princip motivacije i inkluzivnosti u podsticanju maksimalnog učešća u muzičkom doživljaju kao i razvijanju potencijala za muzičko izražavanje.
Program nastave i učenja omogućava da se, pored navedenih kompozicija za slušanje i izvođenje, mogu koristiti i kompozicije koje nisu navedene, odnosno, nastavnik ima mogućnost da maksimalno do 30%, po slobodnom izboru, odabere kompozicije za slušanje i izvođenje vodeći računa o primerenosti nastavnim sadržajima, uzrastu učenika, njihovim mogućnostima i interesovanjima, estetskim zahtevima, ishodima i lokalitetu na kome se nalazi školska ustanova. Odnos između ponuđenih kompozicija i primera iz druge literature treba da bude najmanje 70% u korist ponuđenih. Iz pomenutog razloga, u programu nastave i učenja se nalazi veći izbor nastavnog materijala (za slušanje i izvođenje) u odnosu na godišnji fond časova predmeta Muzička kultura.

Muzika u funkciji zdravlja i muzički bonton

Na svakom času, učenike treba upućivati da pravilno sede, a vežbe disanja organizovati kroz interesantnu priču i igre (npr. leva šaka predstavlja cvet, a skupljeni prsti desne pčelu. Nakon što duboko uzdahnu, imitiraju zujanje pčele koje se čuje jače kada se približi cvetu, a utišava se kada se od cveta udaljava; isprekidano duvanje u zamišljenu sveću, oponašanje probušenog balona, itd). Vežbe za suglasnike (Š - šuštanje lišća, F - fijuk vetra, R - zujanje motora, Z - zujanje pčele, P - hlađenje nečeg vrućeg, S - oponašanje oglašavanja zmije). Lepota pevanja zavisi od jasnoće i razgovetnosti teksta. Vežbe za pravilnu dikciju najprimerenije je ostvariti izgovorom brzalica. Izvođenjem brzalica, pored jasnog izgovora, razvija se pažnja i koncentracija - poželjni pratioci svakog muzičkog izvođenja. Brzalicu izabrati prema glasovima koji ih očekuju u pesmi koju će potom učiti.
Pored pažljivog izbora što kvalitetnijih muzičkih sadržaja, učenike treba stalno upućivati na neophodnost negovanja glasovnog i slušnog aparata. Upozorenja da preglasna i agresivna muzika ima štetan uticaj i izaziva fiziološki i psihološki odgovor organizma, treba da se sprovode u kontinuitetu.
Od velike važnosti je da se učenici upoznaju sa pravilima ponašanja (muzičkim bontonom) pri slušanju i izvođenju muzike. Važno je obezbediti tišinu i pažnju u toku slušanja muzike i uputiti ih kada treba izvođače da pozdrave aplauzom. Ovaj model ponašanja učenici treba da zadrže na koncertima i različitim muzičkim priredbama, bilo da se nalaze u aktivnoj (kao izvođači) ili pasivnoj (samo slušaju) ulozi.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvata izradu godišnjeg plana nastave i učenja, operativnih planova (na nivou meseca) i planiranje časova, odnosno pripreme za čas. *Godišnji plan* kreira se u formi gantograma i sadrži broj časova po oblastima raspoređenih po mesecima, a u skladu sa godišnjim fondom časova. *Operativni plan* sadrži rubriku sa operacionalizovanim ishodima, definisanim nastavnim jedinicama, rubriku za planiranu međupredmetnu povezanost, evaluaciju kvaliteta isplaniranog i druge elemente prema proceni nastavnika. Prilikom kreiranja godišnjeg i operativnih planova neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole. *Priprema za čas* podrazumeva definisanje cilja časa, definisanje ishoda u odnosu na cilj časa, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na cilj i definisane ishode, planirane načine provere ostvarenosti ishoda, izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja (vodeći računa o predznanju, tj. iskustvu učenika, koje će učenicima omogućiti razvijanje znanja i veština predviđenih definisanim ishodima).

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Proces učenja bazira se na izboru najupečatljivijih muzičkih primera (za slušanje ili izvođenje muzike), koji imaju zadatak da aktiviraju svesnu aktivnost, fokusiraju pažnju učenika, iniciraju proces mišljenja i kreiraju odgovarajući emocionalni doživljaj. Na času treba da preovlađuju aktivnosti kojima se razvijaju znanja, veštine i stavovi sadržani u definisanim ishodima za konkretan čas.

SLUŠANJE MUZIKE

Slušanje muzike je aktivan psihički proces koji podrazumeva emocionalni doživljaj i misaonu aktivnost. Kompozicije koje se slušaju svojim trajanjem i sadržajem treba da odgovaraju opažajnim mogućnostima učenika. Kompozicija se prvi put *uvek* sluša u celini (demonstrativno slušanje), sa unapred postavljenim zadatkom za slušanje muzike - uočavanje izvođačkog medija: instrumentalno ili vokalno (solo, grupno) ili orkestarsko muziciranje. Svako sledeće slušanje (tri do četiri puta) je fragmentarno u okviru koga se izdvajaju upečatljive celine i analiziraju noseći elementi muzičkog dela - u slučaju literarnog sadržaja (tekstualna analiza), ponavljanja, melodija, tempo, ritam (analitičko slušanje). Povezujući postepeno elemente muzičkog dela sa karakterom samog dela, učenik se razvija u smeru aktivnog slušanja muzike, a kvalitetnom komunikacijom između nastavnika i učenika dolazi do postepenog uticaja na razvoj estetske osetljivosti, muzičkog ukusa i interesovanja i pripremaju se uslovi za razvijanje estetskog procenjivanja. Učenička znanja iz različitih oblasti treba povezati i staviti u funkciju razumevanja slušanog dela.

IZBOR KOMPOZICIJA ZA SLUŠANJE

Himne

1. Svetosavska himna
2. Državna himna
3. Školska himna

Narodne pesme

1. *Kad se Ćira oženio*
2. *Čardaš*
3. *Oj Moravo*
4. *Banatsko kolo*
5. *Divna, Divna*
6. *Moravac kolo*

Pesme za decu

1. P. Stupel: *Pahuljice*
2. A. Korać: *Molimo za finu tišinu*
3. A. Korać: *Radost Evrope*
4. M. Subota: *Drugarstvo*
5. N. Hercigonja: *Šaputanje*
6. M. Šouc: *Zakleo se bumbar*
7. B. Kockica: *Laste*
8. Hor Kolibri: *Trotinet*
9. Hor Kolibri: *Ljubav je to*
10. D. Laković: *Daj mi krila jedan krug*

11. Hor Kolibri: *Najlepša je zemlja moja*
12. Hor Kolibri: *Kakvi su moji tata i mama*
13. S. Barić: *Trepti zvezda plavim okom*
14. R. Milosavljević: *Primili smo vesti taze*
15. L. Vukomanović: *Sveti Savo, mudra glavo*
16. M. Bajagić: *Mali slonovi*
17. D. Laković i hor Kolibri: *Zdravica*

Domaći kompozitori

1. S. Hristić: *Grlica,* Ohridska legenda
2. S. Binički: *Marš na Drinu*
3. P. Konjović: *Seljačka igra*
4. M. Đurđević: *Anđeli pevaju*
5. Lj. Manasijević: *Od Boga je rečeno*

Strani kompozitori

1. N. Rimski Korsakov: *Bumbarov let* (The King`s Singers)
2. J. Štraus: *Anina polka*
3. F. Ž. Gosek: *Gavota*
4. K. Sen Sans: *Karneval životinja* (Marš lavova, Akvarijum, Ptice, Magarci)
5. P. I. Čajkovski: *Valcer,* Uspavana lepotica
6. J. Brams: *Mađarska igra* br. 5
7. L. Anderson: *Sinkopirani sat*
8. P. I. Čajkovski: *Španska igra,* Labudovo jezero
9. P. I. Čajkovski: *Igra svirala*
10. A. Borodin: *Polovecke igre,* Knez Igor
11. A. Ponkijeli: *Igra satova*, Đokonda
12. E. Grig: *U dvorani planinskog kralja*
13. H. Mancini: *Pink Panter,* tema
14. R. Šuman: *Divlji jahač*

Video primeri

K. Sen Sans: *Karneval životinja, Flamingosi*, https://www.youtube.com/watch?v=OvPjtolajZk
K. Sen Sans: *Karneval životinja, Akvarijum*, https://www.youtube.com/watch?v=9h_J5601Q_0
https://www.youtube.com/watch?v=dMfXBY35LXo
K. Sen Sans: *Karneval životinja, Marš lavova,* https://www.youtube.com/watch?v=8y-KBlDFZOo
K. Sen Sans: *Karneval životinja,Kenguri,* https://www.youtube.com/watch?v=Ae_Obzv0XeI
Čajkovski: *Igra šećerne vile,* https://www.youtube.com/watch?v=mQqbnMSm2aQ
I like to move it move it, https://www.youtube.com/watch?v=hdcTmpvDO0I
P. I. Čajkovski: *Igra svirala,* https://www.youtube.com/watch?v=tsr9178bDB0
J. Brams: *Mađarska igra* br. 5, https://www.youtube.com/watch?v=vos4eXSM9qA
N. Rimski Korsakov: *Bumbarov let,* https://www.youtube.com/watch?v=TZG8bN8tAws

IZVOĐENJE

Svaki aspekt izvođenja muzike ima neposredan i dragocen uticaj na razvoj učenika. Izvođenjem muzike aktivira se veliki broj kognitivnih radnji, razvija dugoročno pamćenje i fine motoričke radnje. Posebnu pažnju treba usmeriti na spontane pokrete kao odgovor na muzički doživljaj.

Brojalice

Brojalice su dragocen muzički sadržaj u nastavi muzičke kulture za razvijanje ritmičkih sposobnosti učenika. Slogovi brojalice izgovaraju se u ritmu, precizno i uvek praćeni odgovarajućim pokretom. Pokret koji prati brojalicu predstavlja izvođenje pulsa, ritma ili grupisanje udara. Učenjem i izvođenjem brojalica, razvijaju se ritmičke sposobnosti i priprema sviranje na dečjim instrumentima, zbog čega je izvođenje brojalice dobra uvodna aktivnost pre učenja pesme ili sviranja na dečjim ritmičkim instrumentima. Pevane brojalice podrazumevaju melodiju malog obima od nekoliko tonova, pa su pogodne za početak nastave i kao uvodna aktivnost pre pevanja pesama, ukoliko sadržaj brojalice korelira sa sadržajem teksta nove pesme. Pravilan ishod učenja brojalice vidljiv je dobijanjem ritmički ujednačenog pokreta cele grupe.

Pevanje
Izbor pesme treba da bude primeren uzrastu učenika i njihovim interesovanjima (tematika, ritmička konstrukcija, forma, artikulacija melodijskih skokova, sadržaj, melodija i ritam). Vežbe pravilnog držanja tela, disanja i govorne artikulacije treba da prethode obnavljanju poznatih pesama, koje su opet sadržajno i/ili muzički slične onoj koju će učiti.
Rad na pesmi počinje obradom literarnog teksta (motivacioni razgovor), a nakon toga sledi zvučna demonstracija. Pesma se uči po delovima, a zatim spaja u celinu. Važno je uvek obratiti pažnju na pravilnu dikciju i insistirati na izražajnom izvođenju pesme.
Jednostavni modeli i namenske pesme čiji se počeci vezuju za boje služe za stvaranje zvučnog fonda i predstava. Na ovom nivou modeli se uče po sluhu.

Muzičke igre
U nastavi muzičke kulture poželjno je što češće povezivati pokret i pevanje izvođenjem različitih vrsta muzičkih igara. Pored muzičkih igara sa pevanjem, muzičkih igara sa pevanjem uz instrumentalnu pratnju, instrumentalnih muzičkih igara, tradicionalnih muzičkih igara sa pevanjem i bez pevanja (samo uz instrumentalnu pratnju), didaktičkih muzičkih igara, muzičku igru može da predstavlja i bilo koja pesma čiji literarni sadržaj može da bude iskazan pokretom. Muzička igra se obrađuje kao pesma po sluhu, nakon čega sledi usvajanje pokreta. Cilj izvođenja svake igre je postizanje ujednačenog pokreta cele grupe. Grupa se formira slobodnim izborom, tako što se vodi računa o broju učenika koji čine grupu (ako nije drugačije precizirano, grupa maksimalno treba da ima do šest učenika). Svi učenici učestvuju u izvođenju muzičke igre, međusobnim smenjivanjem grupa, sve dok igru ne izvede celo odeljenje.

Sviranje
Ova aktivnost se realizuje na dečjim i alternativnim instrumentima (telo, predmeti iz okruženja, instrumenti koje deca naprave po uzoru na Orfove).
Tonsku boju instrumenata treba povezivati sa muzičkim sadržajem.
Primeri ritmičke pratnje mogu biti:
- izvođenje pulsa (osnovne ritmičke jedinice),
- izvođenje ritma (koji se poklapa sa govornim ritmom brojalica i pesama pa se kao takav jednostavno uči po sluhu),
- grupisanje udara - različitim pokretima i različitim izvorima zvuka se na jedan način izvodi naglašena prva u taktu, a lakšim pokretom i slabijim izvorom zvuka druga, odnosno ostale slabije naglašene u taktu,
- onomatopeja zvučnih ilustracija - specifična mesta u tekstu pesama mogu se zvučno ilustrovati adekvatnim instrumentom ili nekim drugim predmetom.

U izvođenju instrumentalnih aranžmana učenike deliti u dve grupe.

IZBOR KOMPOZICIJA ZA PEVANJE

Himne
Državna himna
Svetosavska himna
Školska himna
Narodne pesme i tradicionalne dečje igre (uz pevanje)
Dunje ranke
Dečja poskakuša
Šetnja
Zeleni se jagodo
Kolariću Paniću
Lepa Anka
Višnjičica rod rodila
S'one strane Dunava
Medved bere jagode
Sedi Ćira na vrh slame
Oj, Jelo, Jelice
Kad smo bili bebe
Božićna pesma

Oj, Badnjače, Badnjače
Pomozi nam Višnji Bože

Dečje pesme

M. Milojević: *Na livadi*
L. Vukomanović: *Sveti Savo, mudra glavo*
M. Bajagić: *Mali slonovi*
M. Subota: *Telefonijada*
Z. Hristić: *Bus*
D. Laković: *Ečke, tečke*
Hor Kolibri: *Kakvi su moji tata i mama*
St. Korunović: *Jesen*
St. Korunović: *Ala veje, veje*
Hor Kolibri: *Preko brda, preko brega*
Dž. Pjerpont: *Zvončići*
Ž. B. Lili: *Dok mesec sja*
R. Tomerlin: *Ribar*
B. Mandić: *Svinja*
B. Mandić: *Jelen*
B. Majdanac*: Imitatori*
St. Korunović: *Prolećna pesma*
V. Astradžijeva: *Proleće (Visibaba mala*)
V. A. Mocart: *Francuska pesma*

Muzičke igre

Perpetum džezile: *Kiša*
N. Hiba: *Leptir*
M. Petrov: *Zagonetka*
V. Tomerlin: *Semafor*

Sviranje na dečjim instrumentima

Narodna pesma: *S one strane Dunava*
Narodna pesma iz Šumadije: *Šetnja (Pođi Mile u naš kraj)*
Srpska narodna pesma iz Hrvatske: *Oj, Jelo, Jelice*
Narodna pesma: *Sedi Ćira na vrh slame*
Ž. B. Lili: *Dok mesec sja*
V. A. Mocart: *Francuska pesma*
St. P. Korunović: *Jesen (Nestalo je leta)*
Dž. Pjerpont: *Zvončići*
V. Astradžijeva: *Proleće (Visibaba mala)*
M. Milojević: *Na livadi*

Modeli

Narodna pesma: *Došla mi baka*
Narodna pesma: *Resavo vodo 'ladna*
Narodna pesma: *Mi idemo preko polja*
Narodna pesma: *Falila mi se*
Narodna pesma: *Sol mi daj*
Narodna pesma: *Lazara majka učila*
Z. M. Vasiljević: *Sinoć je kuca lajala*
M. Živković: *Sićimaco*

STVARALAŠTVO

Dečje muzičko stvaralaštvo podstiče muzičku maštu, utiče na razvoj stvaralačkog mišljenja, produbljuje interesovanja i tako doprinosi kvalitetnijem ostvarivanju pozitivnih ishoda nastave.
Stvaralaštvo može biti zastupljeno kroz:

- improvizaciju igre/pokreta na određenu muziku
- izradu dečjih ritmičkih instrumenata od različitih materijala
- muzičke improvizacije

- muzička pitanja i odgovore
- komponovanje melodije na zadati tekst
- ilustraciju doživljaja muzike
- odabir poznatog muzičkog sadržaja u odnosu na literarni.

Svi vidovi muzičkog stvaralaštva realizuju se isključivo po sluhu, bez zapisivanja melodija.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Na časovima muzičke kulture najbitnije je razvijanje muzičkih sposobnosti i izgrađivanje veština. Smer nastave je takav da se uvek kreće od zvuka ka tumačenju. Iz tih razloga, ne insistira se na definicijama već na prepoznavanju, izvođenju i identifikovanju muzičkih sadržaja. Kriterijum u ocenjivanju je stepen angažovanja, uložen trud i lično napredovanje svakog učenika u skladu sa njegovim muzičkim mogućnostima. U okviru svih muzičkih aktivnosti, potrebno je obezbediti prijatnu atmosferu, a kod učenika potencirati osećanje sigurnosti i podrške.

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE

1. SLOVAČKA NACIONALNA MANJINA

Preporučene kompozicije za pevanje:

Narodne pesme

1. *Spievanky, spievanky* - slovačka narodna pesma
2. *Počúvajte, muzikanti* (Poslušajte, muzičari) - clovačka narodna pesma
3. *Zdravia, šťastia, pokoj svätý* (Zdravlja, sreće, spokoja) - slovačka koleda

Dečije pesme

1. Kvetoslava Benkova - Juraj Tušjak: *Do školy* (U školu)
2. Štefan Kantor: *Hodiny tikajú* (Sat kuca)
3. A. Biljova - K. Ondrejka: *Kvap, kvap, kvap*
4. E. Hradecki - J. Hostan: *Muzikant* (Svirač)
5. Juraj Suđi - Juraj Tušjak: *Jedlička* (Jelka)
6. J. Ferik - P. Štefanik: *V novom roku* (U novoj godini)
7. P. Tomaš - B. Timotijević: *Nevedel som* (Nisam znao)
8. J. Hudak - G. Glovacki: *O pozdravoch* (O pozdravima)
9. L. Galko - Marija Razusova-Martakova: *Tancovala veverička* (Igrala je veverica)
10. Samuel Kovač st. - Ana Majerova: *Marcovýdar* (Martov poklon)
11. Alojz Čobej: *Dám ti všetko, čo mám* (Daću ti sve što imam)
12. J. Nosal - J. Tušjak: *Pesnička o jari* (Pesmica o proleću)
13. Marjena Stanković-Krivak - T. Častven: *Kohútov hnev* (Naljutio se petao)
14. Alojz Čobej: *Píšťalôčka vŕbová* (Frulica od vrbe)
15. Juraj Đurica - Ana Majerova: *Aprílová* (Aprilska)
16. *My sme deti veselé* (Mi smo deca vesela) - dečja igra
17. Mihal Bolehradski - Mihal Babinka: *Nahnevaný šarkan* (Ljut zmaj)

Brojalice

1. *Tik, tak, tik, tak*
2. *Padá sniežik, padá* (Pada sneg, pada)
3. *Hádanka* (Zagonetka)

Sviranje na dečjim instrumentima

1. *Tik, tak, tik, tak*
2. *Padá sniežik, padá* (Pada sneg, pada)
3. *Hádanka* (Zagonetka)

Preporučene kompozicije za slušanje:

Narodne pesme

1. Slovačke narodne pesme u izvođenju narodnog orkestra
2. *Dnešný deň sa radujme* - slovačka koleda

Pesme za decu

1. Bernard Herstek: *Detská zima (Dečja zima)*
2. Ondrej Maglovski: *Po nábreží (Po rečnoj obali) - obrada slovačke narodne pesme*

3. Julius Letnjan: *Zázračná muzika (Čarobna muzika) - izbor*
4. Jan Ciker: *Ninaj, ninaj, Jezuliatko*
5. M. Šmid: *Tancuj, tancuj - obrada slovačke narodne pesme*
6. O. Ferenc: *Adam v škole nesedel (Spievaná abeceda) (Adam u školi nije pazio - abeceda u pesmi)*

2. RUMUNSKA NACIONALNA MANJINA

Preporučene kompozicije za pevanje po sluhu i pratnju na ritmičkim instrumentima:

- M. Ungureanu *"Scăriţa muzicală" (M. Ungureanu "Muzička lestvica")*
- Petru Bălteanu *"Prima zi de şcoală" (Petru Balteanu "Prvi školski dan")*
- Gr. Hiliţă *"Şcolăriţa" (Gr. Hilica "Učenica")*
- Popular *"Masă bună" (Narodna "Dobra trpeza")*
- Grigore Teodosiu *"Acum e toamnă, da! " (*Grigore Teodosiju *"Da, sada je jesen")*
- D. Vicol *"Rândunica" (*I.D. Vikol *"Lastavica")*
- George Breazul *"Porumbiţa", (*George Breazul *"Golubice")*
- M. Ungureanu *" Scăriţa muzicală" (*M.Ungureanu *"Muzička lestvica")*
- Cântec popular din Muntenia *"Vine capra de la munte", (*Narodna pesma iz Muntenije *"Silazi koza sa planine"*
- D.G. Kiriac *"Hora mare" (*D.G. Kiriak *"Veliko kolo")*
- Culegere Niţă Frăţilă *"Uţa căruţa" (*Zapis Nice Fracile *"Uca karuca")*
- Alexandru Paşcanu *"De-a trenul" (*Aleksandar Paškanu *"Igramo se voza")*
- Marin Constantin *"Toamna" (*Marin Konstantin *"Jesen")*
- Jean Lupu *"Tractorul" (*Žan Lupu *"Traktor")*
- Ion Nicorescu *"Clopoţelul" (*Jon Nikoresku *"Zvonce")*
- Gh. Ucenescu *"Neculiţă intră-n şcoală" (*G.Učenesku *"Nikolica ulazi u školu")*
- Tiberiu Olah *"Trio pisicuţa" (Tiberiu Olah "Trio mačkica")*
- Daniel Stăuceanu *"Cimpoiul" (*Danijel Staučeanu *"Gajde")*
- Ana Motora - Ionescu *"Ciocanele" (*Ana Motora Jonesku *"Čekići")*
- P. Delion *"Margareta" (*P. Delion *"Margareta"*
- D. Georgescu Kiriac *"Ochiul lui Dumnezeu" (*D.Georgesku Kiriak *"Božije oko")*
- *"Vioara", ("Violina")*
- Dans popular *"Să cântăm, să jucăm" (*Narodna igra *"Da pevamo, da igramo")*
- Popular *"Sus,mai sus, în vârf de nuc" (*Narodna *"Gore, gore, na vrh oraha")*
- Gr. Teodossiu *"Iarna a sosit în zori" (*Gr. Teodosiju *"Zima je jutros došla"*
- *"În pădure" ("U šumi")*
- Dan Voiculescu *"Numărătoare cu veveriţa" (*Dan Vojkulesku *"Brojalica sa vevericom")*
- George Breazul *"Cântec de stea" (*George Breazul *"Zvezdarska pesma")*
- Timotei Popovici *"Astăzi s-a născut Hristos (*Timotej Popović *"Danas se rodio Hristos")*
- George Breazul *"Astăzi Domnul s-au născut" (*George Breazul *"Danas nam se Gospod rodio")*
- N. Lungu *"Pluguşorul", (*N. Lungu *"Plugušor")*
- Ilie Cojocar *"Moş Gerilă-n satelit" (*Ilije Kožokar *"Deda Mraz u satelitu")*
- L. Comes *"Săniuţa" (*L. Komes *"Sanke")*
- D.D. Stancu *"Cântec nou" (*D.D. Stanku *"Nova pesma")*
- J.Lupu *"Scăriţa" (J. Lupu "Lestvica")*
- *"Scăriţa muzicală" ("Muzička lestvica")*
- Alex. Paşcanu *"Şade raţa pe butoi" (*Aleksandar Paškanu *"Sedi patka na buretu", brojalica)*
- Alexandru Paşcanu *"Unu, doi" (*Aleksandru Paškanu *"Jedan, dva")*
- I.D. Vicol *"Foaie verde busuioc" (*I.D. Vikol *"Zeleni bosiljče")*
- I.Vintilă *"Săptămâna" (I.Vintila "Nedelja")*
-*"Buni părinţi", ("Dobri roditelji")*
- V.D. Nicolescu *"Ghiocelul" (*V.D. Nikolesku *"Visibaba")*
- D.G.Kiriac *"Cântecul raţei" (*D.G. Kiriak *"Pačija pesma")*
- Szenik *"Treci ploaie trecătoare"* din folclorul copiilor *(*Szenik *"Prođi kišo"* iz dečijeg folklora
- Marţian Negrea *"Mamei", (*Marcijan Negrea *"Za mamu")*
- Alex. Paşcanu *"De ziua mamei" (*Aleks. Paškanu *"Za majčin dan")*
- L. Comes *"Cântec de primăvară", (*L. Komes *"Prolećna pesma"*

- Corneliu Mereş *"Copăcelul" (*Korneliju Mereš *"Drvence")*
- *"Albina" ("Pčela")*
- Liviu Comes *" Stârc, cocostârc" (*Livijus Komes *"Roda")*
- C. Rusnac *"Bunica" (*K. Rusnak *"Baka")*
- D.D. Stancu *"Greieraşul" (*D.D. Stanku *"Cvrčak")*
- A.M.Ionescu *"Pisicuţa, pis, pis, pis" (*A.M. Jonesku *"Mačkice, pis, pis, pis")*
- Claude Auge *"Mincinosul" (*Claude Auge *"Lažov")*
- George Breazul *"Melcul supărat" (*George Breazul *"Ljuti puž")*
- J. Lupu *"Dor de ţară" (*J. Lupu *"Čežnja za domovinom")*
- D.D.Stancu *"Tot ce e pe lume" (*D.D. Stanku *"Sve na svetu"*
- *"Lăzărelul" ("Lazarel")*
- Temistocle Popa *"Zi de sărbătoare" (*Temistokle Popa *"Dan praznika")*
- Corneliu Mereş *"Dimineaţa veselă" (*Korneliju Mereš *"Veselo jutro")*
- Tănase Constantinescu *"Concertul" (*Tanase Konstantinesku *"Koncert")*

Preporučene kompozicije za slušanje:
- Petru Bălteanu *"Prima zi de şcoală" (*Petru Balteanu *"Prvi školski dan")*
- Gr. Hiliţă *"Şcolăriţa" (*Gr. Hilica *"Učenica");*
- Grigore Teodosiu *"Acum e toamnă, da!" (*Grigore Teodosiju *"Da, sada je jesen")*
- D.G. Kiriac *"Hora mare" (*D.G. Kiriak *"Veliko kolo;)*
- D. Vicol *"Rândunica" (*I.D. Vikol *"Lastavica");*
- Gh. Ucenescu *"Neculiţă intră-n şcoală" (*G.Učenesku *"Nikolica ulazi u školu")*
- Dans popular *"Să cântăm, să jucăm" (*Narodna igra *"Da pevamo, da igramo")*
- Gr. Teodossiu *"Iarna a sosit în zori" (*Gr. Teodosiju *"Zima je jutros došla")*
- Timotei Popovici *"Astăzi s-a născut Hristos (*Timotej Popović *"Danas se rodio Hristos")*
- I.D. Vicol *"Foaie verde busuioc" (*I.D. Vikol *"Zeleni bosiljče")*
- I.Vintilă "Săptămâna" *(*I.Vintila *"Nedelja")*
- Marţian Negrea *"Mamei" (*Marcijan Negrea *"Za mamu")*
- Claude Auge *"Mincinosul" (*Claude Auge *"Lažov")*
- Temistocle Popa *"Zi de sărbătoare" (*Temistokle Popa *"Dan praznika")*

3. RUSINSKA NACIONALNA MANJINA

Preporučene kompozicije za pevanje ili sviranje:

Narodne pesme

1. Ишло дзивче по воду (Ишла је девојка по воду) - русинска народна песма
2. Пречистая Дїва (Пречиста Дјева) - русинска божићна песма
3. Зламала ше кормань-деска (Сломило се рало) - русинска народна песма
4. Ей кед би я биду знала (Кад би` за невољу знала) - русинска народна песма

Дечје песме

1. Гей до школи дзеци мали (Хеј, у школу децо мала) - М. Кољесар
2. Тик и так (Тик и так) - М. Хорњак
3. Шлїмак (Пуж) - М. Хорњак
4. Рибар (Рибар) - М. Хорњак
5. Писня медведза (Песма медведа) - И. Тимко
6. Перши шнїг (Први снег) - М. Хорњак, М. Хорњак-Лелас
7. Веє, веє (Веје, веје) - С. Макаји, Т. Барна
8. Руки (Руке) - М. Ковач, Ј. Рамач- Чамо
9. Колїсанка (Успаванка) - М. Римар, Т. Барна
10. Нє мам злата (Немам злата) - Н. Голуб
11. Писня Няфка (Песма Њафка) - И. Тимко
12. Пришла яр (Стогло је пролеће) - М. Хорњак
13. Перша любов (Прва љубав) - В. Дудаш
14. Козо, козо брадата (Козо, козо брадата) - М. Ковач, И. Ковач

Музичко-дидактичке игре

1. Мак (Мак) - дечја
2. Плїва шаркань (Плива змај) - русинска народна песма

3. Посадзим я грушку (Посадићу крушку) - дечја песма
4. Тач, тач, рапотач (Тач, тач, рапотач) - дечја песма
5. Спадла коза (Пала је коза) - дечја песма
Бројалице
1. Єден рок (Једна година)
2. Грає Мижо на тамбури (Свира Мижо на тамбури)
3. Єден єлень, два доньови (Један јелен, два бумбара)
Свирање на дечјим инструментима
1. *Гей до школи дзеци мали* (Хеј, у школу децо мала) - М. Кољесар
2. Рибар (Рибар) - М. Хорњак
3. Пречистая дїва (Пречиста дјева) - русинска божићна песма
4. Зламала ше кормань-деска (Сломило се рало) - русинска народна песма
Препоручене композиције за слушање:
Народне песме
1. Русинске народне песме у извођењу народног оркестра
2. Ґовля танєц (Говља-игра) - русинска народна игра
3. В Вифлеєми днес Мария (У Витлејему је данас Марија) - русинска божићна песма
4. Закарпатска свита (Закарпатска свита) - обраде народних мелодија
Песме за децу
1. Школски дзвон (Школско звоно) - М. Ковач, М. Хорњак
2. Тик-так (Тик-так) - М. Хорњак
3. Оленка (Оленка) - И. Тимко
4. Колїскова (Успаванка) - М. Ковач, Т. Барна
5. Приватна зоо заграда (Приватни зоо врт) - Д. Папхархаји, М. Бођанец

4. MAĐARSKA NACIONALNA MANJINA

Preporučene kompozicije za pevanje:
(dopuna)
Narodne pesme
1. Kinyílt a rózsa
2. Ti csak esztek isztok
3. A gúnárom elveszett
4. Virágéknál ég a világ
5. Esik eső karikára
6. Azért mondom néktek
7. Icike-picike a Csabai utca
Dečije pesme
1. Nepoznat autor: Már tapsoljunk, újra vigadjunk
2. Nepoznat autor: Egyél libám, egyél már
3. Járdányi Pál: Hervad már
4. Járdányi - Weöres: Sándor napján megszakad a tél
5. Kodály - Weöres: Mély erdőn
6. Nepoznat autor: Úszik a kácsa
7. Kodály - Weöres: Jön a kocsi most érkeztünk
8. Ádám Jenő - Szabó Lőrinc: Háp, háp, háp!
9. Nepoznat autor: Ess eső, ess!
10. Nepoznat autor: A Kállói szőlőbe
11. Nepoznat autor: Láttál-e már valaha?
12. Nepoznat autor: Béka a fa tövén
13. Nepoznat autor: Suttog a fenyves zöld erdő
14. Nepoznat autor: Télapó itt van
15. Vass L. - Várkonyi: Ezüst fenyő, szép sudár
16. Nepoznat autor: Jaj de árva ez az erdő
17. Kodály: Száll a madár
18. Kodály - Weöres: Zsong-bong a határ

19. Kodály - Weöres: Zajgás, nevetés
20. Nepoznat autor: Zúg, dong
21. Nepoznat autor: Fut, szalad a pejkó
22. Nepoznat autor: Árok széllén búzaszál nőtt
23. Nepoznat autor: A part alatt
24. Nepoznat autor: Süssünk, süssünk valamit

Muzičke-didaktičke igre

1. Elvesztettem zsebkendőmet
2. Ispiláng, ispiláng
3. Hold, hold, fényes lánc
4. Méz, méz, méz
5. Tüzet viszek

Brojalice

1. Egy petty, libapetty
2. Sírjunk, ríjunk
3. Két kis kakas összeveszett

Preporučene kompozicije za slušanje:
(dopuna)

Narodne pesme

1. Katalinka, szállj el
2. Még azt mondják, nem illik

Pesme za decu

1. Kodály: Hajnövesztő
2. Egyél, libám - Jedi, gusko /dečji hor/
3. Kodály: Méz, méz, méz - Kodalj: Med, med, med
4. Járdányi Pál: Gergő nótái - Pal Jardanji: Grgine pesme /horska kompozicija/
5. Karácsonyi ének - Pásztorok, pásztorok, Božićna pesma - Pastiri, pastiri
6. Népdalok furulyán - Narodne pesme na fruli
7. Járdányi Pál: Tavaszköszöntő - Pal Jardanji: Pozdrav proleću

5. HRVATSKA NACIONALNA MANJINA

Preporučene numere za pevanje:

Narodne pesme i igre

• *Radujte se narodi*
• *Dober vam večer - narodna*
• *Naša doda moli Boga - narodna iz Slavonije*
• *Zvoni zvonce, čoban tira ovce*

Dečje pesme

• *Kruška, jabuka, šljiva*
• *Kišobran za dvoje - Đ. Jusić-G. Brajović*
• *Blistaj, blistaj zvijezdo mala - pjesma iz Francuske*
• *Majka - iz zbirke "Vijenac"*
• *Proljetna pjesma - Z. Špoljar*
• *Himna zadrugara - A. Dedić-D. Britvić*
• *Magarac i kukavica - A. E. M. Gretri*
• *Jesenska pesma - V. Stojanov*
• *Plava uspavanka - M. Matanović*

Didaktičke igre

• *Mi smo deca vesela*
• *Ježalo, dragalo - bunjevačka sigra*
• *Čvorak - Slavonija*

Brojalice

• *Iš, iš, iš*

Sviranje na dečjim instrumentima

• *Koka snijela jaje*

Preporučene numere za slušanje:
Pesme za decu
• *Nek svud ljubav sja - iz Belgije*
• *Pačji ples*
Narodne pesme i plesovi
• *Srićna noć je prispila - božićna pesma*
• *Bože daj - bunjevački ples*
• *Ajde Ive, ajde Vince (Cupanica - kolo)*
Domaći kompozitori
• *Ero s onoga svijeta - Završno kolo iz opere - J. Gotovac*
Video primeri
• Jakov Gotovac - Ero s onoga svijeta, Završno kolo iz opere
https://www.youtube.com/watch?v=2tdDX-2d5C4
• Amilcare Ponchielli - Igra satova
https://www.youtube.com/watch?v=MJ7IGnQPZPQ
• Karneval životinja - Camille Saint-Saens
https://www.youtube.com/watch?v=k2RPKMJmSp0
• Divlji jahač - Robert Schumann
https://www.youtube.com/watch?v=A1jAvAeaXdg
• Četiri godišnja doba - Antonio Vivaldi: Proljeće i ljeto
https://www.youtube.com/watch?v=2m7hv6M_OyA
• Pink Panther - Henry Mancini
https://www.youtube.com/watch?v=QcDkUf6rz60

6. BOŠNJAČKA NACIONALNA MANJINA

Sadržaji za izvođenje:
Pesme:
1. *Đevojka je mala, narodna pesma*
2. *Momak jede jabuku, narodna pesma*
3. *Ja posijah proju, narodna pesma*
4. *More mila, narodna pesma*
5. *Uvelo mi lišće, narodna pesma*
6. *Suknja b`jela, narodna pesma*
7. *Tetkino, tetkino, Damir Pjanić*

Pesme modeli:
1. *Lako ti je vodu pregaziti*
2. *Siđela sam*

Muzičke igre:
1. *Golubovi, tradicionalna dečja igra*
2. *Poskakuša, narodna igra uz pevanje*
3. *Ej u Agana, narodna igra uz pevanje*
4. *Tri junaka, narodna igra uz pevanje*

Brojalice:
1. *Ide kolo*
2. *Hajd` izađi medvjede*
3. *Jedan kovač*
4. *Jedan, doden, diven, disen*

Sadržaji za slušanje:
1. *Nebo i planete, Nedžad Merdžanović, Hamdija Salihbegović*
2. *Za decu svijeta na kril`ma vjetra, Senad Arnautović*
3. *Amsel Paka Poan, Adnan Mušanović*
4. *Ševin Kljun, Asim Horozić*
5. *Frizeraj, Rifat Ramović*
6. *Došlo pismo iz Bosne, obrada i stilizacija Rešad Arnautović*
7. *Sobna željeznica, Džefriz Pučić*
8. *Blizanci, Aida Hudović*
9. *Maleni bratić, Nihad Huković*

Naziv predmeta	**FIZIČKO I ZDRAVSTVENO VASPITANJE**
Cilj	Cilj nastave i učenja Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja je da učenik unapređuje fizičke sposobnosti, motoričke veštine i znanja iz oblasti fizičke i zdravstvene kulture, radi očuvanja zdravlja i primene pravilnog i redovnog fizičkog vežbanja u savremenim uslovima života i rada.
Razred	**drugi**
Godišnji fond časova	**108 časova**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**		**SADRŽAJI**
- primeni jednostavne, dvostavne opštepripremne vežbe (vežbe oblikovanja); - pravilno izvodi vežbe, raznovrsna prirodna i izvedena kretanja; - kombinuje usvojene motoričke veštine u igri i svakodnevnom životu; - održava ravnotežu u različitim kretanjima; - razlikuje pravilno od nepravilnog držanja tela; - uspostavi pravilno držanje tela; - pravilno diše tokom vežbanja; - izvede kretanja, vežbe i kratke sastave uz muzičku pratnju; - izvede dečji i narodni ples; - koristi osnovnu terminologiju vežbanja; - poštuje pravila ponašanja u i na prostorima za vežbanje; - poštuje mere bezbednosti tokom vežbanja; - odgovorno se odnosi prema objektima, spravama i rekvizitima u prostorima za vežbanje; - poštuje pravila igre; - navija i bodri učesnike u igri na način kojim nikoga ne vređa; - prihvati pobedu i poraz kao sastavni deo igre i takmičenja; - uredno odlaže svoje stvari pre i nakon vežbanja; - uočava ulogu delova tela u vežbanju; - uoči promene u rastu kod sebe i drugih; - prepozna sopstveno bolesno stanje i ne vežba kada je bolestan; - primenjuje zdravstveno-higijenske mere pre, u toku i nakon vežbanja; - održava ličnu higijenu; - učestvuje u održavanju prostora u kome živi i boravi; - navede vrste namirnica u ishrani; - prepoznaje vezu vežbanja i unosa vode; - poveže hodanje i trčanje sa pozitivnim uticajem na zdravlje; - prepozna lepotu pokreta u vežbanju; - se pridržava pravila vežbanja; - vrednuje uspeh u vežbanju;	**FIZIČKE SPOSOBNOSTI**		Vežbe za razvoj snage. Vežbe za razvoj pokretljivosti. Vežbe za razvoj izdržljivosti. Vežbe za razvoj brzine. Vežbe za razvoj koordinacije.
	MOTORIČKE VEŠTINE	**Hodanje i trčanje**	Hodanje: - kratkim koracima, - dugim koracima, - u različitom ritmu, - hodanje opružanjem stajne noge, - hodanje sa rekvizitom, - hodanje sa promenom pravca i smera, - hodanje kombinovano sa različitim pokretima, - hodanje preko niskih prepreka, - elementarne igre sa hodanjem. Tehnika trčanja: - trčanje preko prepreka, - trčanje sa promenom ritma, - trčanje sa promenom pravca i smera, - brzo trčanje startom iz različitih početnih položaja, - trčanje 30 m - elementarne igre sa trčanjem.
		Skakanja i preska-kanja	Preskakanje vijača, palica i drugih rekvizita poređanih na tlu jednonožnim i sunožnim odskokom. Kombinacije skokova, Skok udalj i uvis iz mesta i zaleta. Skok sa povišene površine. Pripremne vežbe za preskok: igre uz korišćenje različitih oblika skakanja i preskakanja.
		Bacanja i hvatanja	Hodanje i trčanje sa kotrljanjem lopte. Bacanje loptice iz mesta u daljinu i u cilj. Bacanje loptice iz kretanja. Bacanje lopte uvis bez i sa okreom za 360o. Vođenje lopte jednom i drugom rukom u mestu i kretanju. Dodavanje lopte jednom i drugom rukom. Vođenje lopte u hodanju i trčanju. Gađanje loptom u improvizovani koš, niski koš i gol. Elementarne igre sa vođenjem, dodavanjem i gađanjem loptom u cilj. Štafetne igre i druge elementarne igre loptom (vođenje, hvatanje, dodavanje).
		Puzanja, višenja, upori i penjanja	Pomicanje na dohvatnom vratilu sa pogrčenim nogama u visu prednjem. Pomicanje u visu prednjem okretanjem za 180o, sa ukrštenim hvatom. Njihanje uz pomoć. Prošireni sadržaji Uzmak koracima uz kosu površinu. Bočno penjanje uz lestve sa naizmeničnim prehvatanjem i opiranjem istovremeno obema nogama.

	MOTORIČKE VEŠTINE	**Vežbe na tlu**	Osnovni sadržaji Dva povezana koluta napred. Kolut napred i skok pruženim telom. Kolut nazad iz čučnja u čučanj, niz kosu površinu. Kolut nazad. Sastav od naučenih elemenata. Igre usvojenih vežbi. Prošireni sadržaji Kolut napred iz upora stojećeg opruženih nogu. Kolut preko lopte. Odeljenjsko takmičenje sa zadatom kombinacijom vežbi.
		Vežbe ravnoteže	Osnovni sadržaji Mala vaga na tlu, klupi i niskoj gredi. Hodanje privlačenjem na celom stopalu i uspon. Hodanje opružanjem stajne i prednoženjem zamajne noge. Hodanje unazad na gredi. Sastav iz prvog razreda dopuniti naučenim vežbama. Prošireni sadržaji Naskok korakom na gredu. Čučanj i okret u čučnju za 90o i 180o. Sastav iz prvog razreda dopuniti vežbama hodanjem unazad i okretom u čučnju za 180°. Odeljensko takmičenje.
		Vežbe sa rekvizitima	Vežbe oblikovanja sarekvizitima. Trčanja, poskoci i skokovi uz korišćenje rekvizita. Preskakanje vijače na različite načine. Dizanje i nošenje predmeta i rekvizita na različite načine. Elementarne igre sa rekvizitima. Igre sa lastišom. Poligon i elementarne igre uz korišćenje rekvizita
		Ples i Ritimika	Osnovni sadržaji Narodno kolo i dečiji ples po izboru. Povezivanje elemenata iz prvog razreda u kompoziciju - sastav. Osnovni ritmički pokreti sa rekvizitima. Prošireni sadržaji Preskakanje vijače unazad. Kombinovano preskakanje vijače napred-nazad. Hodanje i trčanje sa bacanjem i hvatanjem lopte i obruča. Vežba sa vijačom
		Poligoni	Kobinovani poligon od usvojenih veština (vežbi).
	FIZIČKA I ZDRAVSTVENA KULTURA	**Kultura vežbanja i igranja**	Osnovni termini u vežbanju. Vežbam bezbedno. Čuvam svoje i tuđe stvari. Pravila elementarnih igara. Nekad izgubim, a nekada pobedim. Navijam pristojno.
		Zdravstven o vaspitanje	Moje zdravlje i vežbanje. Mišići, zglobovi i kosti moga tela. Telesni razvoj.. Lična higijena. Higijena prostora za vežbanje. "Šareni-raznovrsni obrok" - pravilna ishrana. Značaj vode za organizam i vežbanje.

Ključni pojmovi sadržaja: bazična kretanja, vežbanje, igra, zdravlje, vaspitanje.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Koncepcija Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja zasniva se na jedinstvu nastavnih, vannastavnih i vanškolskih organizacionih oblika rada, kao osnovne pretpostavke za ostvarivanje cilja kroz dostizanje ishoda ovog vaspitno-obrazovnog područja koje se sastoji iz tri predmetne oblasti:

- fizičke sposobnosti,
- motoričke veštine,
- fizička i zdravstvena kultura.

Većina ishoda u programu je razvojnog karaktera i proteže se kroz ceo prvi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja, uzimajući u obzir uzrast učenika i senzitivne periode razvoja fizičkih sposobnosti.
Program drugog razreda baziran je na kontinuiranom razvijanju znanja, veština, stavova i vrednosti.

ORGANIZACIONI OBLICI RADA

A. časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja;
B. slobodne aktivnosti;
V. nedelja školskog sporta;
G. aktivnosti u prirodi (kros, sportski dan, izleti, zimovanje, letovanje...);
D. školska takmičenja;
Đ. korektivno-pedagoški rad i dopunska nastava.

A. Časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Nastavne oblasti:

I. FIZIČKE SPOSOBNOSTI

Na svim časovima kao i na drugim organizacionim oblicima rada, poseban akcenat se stavlja na:

- razvijanje fizičkih sposobnosti koje se kontinuirano realizuju u pripremnom delu časa. Deo glavne faze koristi se za razvoj osnovnih fizičkih sposobnosti uzimajući u obzir uticaj koji nastavna tema ima na njihov razvoj. Metode i oblici rada biraju se u skladu sa potrebama i mogućnostima učenika i materijalno-tehničkim uslovima za rad;
- podsticanje učenika na samostalno vežbanje;
- učvršćivanje pravilnog držanja tela.

II. MOTORIČKE VEŠTINE

Usvajanje motoričkih veština ostvaruje se putem osnovnih i proširenih programskih sadržaja tako što se primenjuju osnovni didaktičko-metodički principi i metode rada neophodne za dostizanje postavljenih ishoda.
Usvojene motoričke veštine učenicima treba da omoguće primenu u svakodnevnim i specifičnim životnim situacijama.
Učenicima koji imaju poteškoća da usvoje neke od sadržaja, zadaju se vežbanja slična ali lakša od predviđenih ili predvežbe.
Učeniku koji ima poteškoće da dostigne predviđeni ishod, ostavlja se mogućnost da taj ishod dostigne u narednom periodu.
Usavršavanje nekih motoričkih zadataka je kontinuirani proces bez obzira na sadržaje programa (tehnika hodanja, trčanja, primena naučene igre itd.).
U radu sa naprednijim učenicima, realizuju se prošireni sadržaji. Kroz proces realizacije programa neophodno je pratiti sposobnosti učenika za različite fizičke aktivnosti.
Pre rada na usvajanju novih motoričkih veština iz navedenih nastavnih tema, neophodno je ponoviti motoričke veštine usvojene u prvom razredu.

III. FIZIČKA I ZDRAVSTVENA KULTURA

Ova nastavna oblast realizuje se kroz sve organizacione oblike rada, nastavne oblasti i teme uz praktičan rad.
Dostizanjem ishoda ove nastavne oblasti, učenici stiču znanja, veštine, stavove i vrednosti o vežbanju (osnovnim pojmovima o vežbi, kako se neko vežbanje izvodi i čemu konkretna vežba i vežbanje služi), fizičkom vaspitanju, sportu i zdravlju.
Osnovne informacije o vežbanju i zdravlju prenose se neposredno pre, tokom i nakon vežbanja na času.
Ova nastavna oblast obuhvata: formiranje pravilnog odnosa prema fizičkom vežbanju i zdravlju; razvijanje i negovanje drugarstva; prepoznavanje negativnih - neprihvatljivih oblika ponašanja u igri i dr.

Pored navedenog, u ovoj oblasti potrebno je raditi i na: negovanju patriotskih vrednosti (narodne tradicije) i multikulturalnosti; formiranju pravilnog odnosa prema različitostima, čuvanju lične i školske imovine, negovanju društvenih vrednosti, itd.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Definisani ishodi su važan deo i nezaobilazan element procesa planiranja nastave i učenja. Definisani ishodi predstavljaju rezultat učenja na kraju svakog razreda, pa je pri planiranju rada potrebno odrediti vremensku dinamiku u odnosu na ostvarivanje određenih ishoda tokom školske godine. Neophodno je posebnu pažnju obratiti na ishode koje nije moguće dostići tokom jednog ili više časova, već je u tu svrhu potrebno realizovati različite aktivnosti tokom godine.

Predmet se realizuje kroz 108 časova praktične nastave. Broj časova datih nastavnih tema planira se na osnovu procene nastavnika, materijalno-tehničkih i prostornih uslova. Nastavne teme ili pojedini sadržaji za koje ne postoje uslovi za realizaciju mogu biti zamenjeni odgovarajućim temama ili sadržajima programa za koje postoje odgovarajući uslovi.

Neke nastavne teme ostvaruju se realizacijom osnovnih i proširenih sadržaja.

Osnovni sadržaji su oni koje je neophodno sprovesti u radu sa učenicima, uzimajući u obzir sposobnosti učenika, materijalno-tehničke i prostorne uslove.

Prošireni sadržaji su oni koje nastavnik bira i realizuje u radu sa učenicima (grupama ili pojedincima) koji su savladali osnovne sadržaje, uzimajući u obzir nivo dostignutosti - ostvarenosti ishoda, potrebe učenika i uslove za rad.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

FIZIČKE SPOSOBNOSTI

Pri planiranju vežbanja u pripremnoj fazi časa, treba uzeti u obzir uticaj nastavne teme na fizičke sposobnosti učenika i primeniti vežbe čiji delovi biomehaničke strukture odgovaraju osnovnom zadatku glavne faze časa i služe za obučavanje i uvežbavanje konkretnog zadatka. Metode vežbanja koje se primenjuju u nastavi su trenažne metode (kontinuirani, ponavljajući metod), prilagođene uzrasnim karakteristikama učenika. U radu sa učenicima primenjivati diferencirane oblike rada, dozirati vežbanja u skladu sa njihovim mogućnostima i primenjivati odgovrajuću terminologiju vežbi. Vreme izvođenja vežbi i broj ponavljanja, zadaju se grupama učenika ili pojedincima u skladu sa njihovim sposobnostima, tako što se vodi računa o postizanju što veće radne efikasnosti i optimizaciji intenziteta rada.

Preporučeni načini rada za razvoj fizičkih sposobnosti učenika.

1. Razvoj snage
- bez i sa rekvizitima,
- na spravama i uz pomoć sprava.

2. Razvoj pokretljivosti
- bez i sa rekvizitima,
- uz korišćenje sprava.

3. Razvoj izdržljivosti
- trčanje,
- elementarne igre,
- vežbanje uz muziku,
- ples.

4. Razvoj koordinacije
- izvođenje koordinacionih vežbi u različitom ritmu i promenljivim uslovima.

5. Razvoj brzine
- jednostavne i složene kretne strukture izvoditi maksimalnim intenzitetom iz različitih početnih položaja, izazvane različitim čulnim nadražajima (start iz različitih položaja, itd.),
- štafetne igre,
- izvođenje vežbi maksimalnom brzinom.

Za učenike koji iz zdravstvenih razloga izvode posebno odabrane vežbe, potrebno je obezbediti posebno mesto za vežbanje.

MOTORIČKE VEŠTINE

1. Hodanje i trčanje

Hodanje kratkim koracima, dugim koracima, u različitom ritmu, hodanje sa opružanjem stajne noge, hodanje sa rekvizitom, hodanje sa promenom pravca i smera, hodanje kombinovano sa različitim pokretima (pokreti ruku, nogu, trupa), hodanje preko niskih prepreka, elementarne igra sa hodanjem.

Trčanje uz pravilno postavljanje stopala i pravilan rad ruku, sa podizanjem kolena, trčanje preko prepreka, trčanje sa promenom ritma, trčanje sa promenom pravca i smera, brzo trčanje 30 m sa startom iz različitih početnih položaja, elementarne igre sa trčanjem.

2. Skakanja i preskakanja

Poskoci u mestu: sunožnim odskokom i sunožnim doskokom sa opružanjem tela, levo-desno, napred-nazad, u doskok raznožno i ponovo sunožno; sa vijačom (sa međuposkokom i bez međuposkoka); jednonožnim odskokom i doskokom na jednu nogu, saopružanjem tela, levo-desno, napred-nazad. Skok sunožnim odskokom pruženim telom sa okretom za 90° i sunožnim doskokom. Sunožno naskok na povišenu površinu (do visine švedske klupe), na naslagane strunjače ili gornju površinu švedskog sanduka. Skok udalj iz mesta, uz pravilan zamah rukama, amortizaciju i završni položaj.

Poskoci u kretanju: posle nekoliko koraka, jednonožni poskok jednom, posle nekoliko koraka, jednonožni poskok drugom nogom i naizmenično; posle nekoliko koraka jednonožni odskok i meki sunožni doskok do počučnja ("da se ne čuje"). Ponoviti posle nekoliko trćećih koraka. Jednonožni naskok na povišenu površinu čeonim i bočnim zaletom (dva okvira švedskog sanduka, niska greda, kocka) i sunožni doskok na meku površinu.

Skakanje preko vijača, palica i drugih rekvizita poređanih na tlu jednonožnim i sunožnim odskokom.

Školica, igra "lastiša" i dr.

Kombinacije skokova:

- skokovi sa noge na nogu,
- skok sa jedne noge i dosok na istu,
- skokovi odrazom sa jedne noge i doskok na obe noge,
- skokovi preko niže prepreke.

Skokovi udalj: povezati zalet od nekoliko trćećih koraka sa jednonožnim odskokom sa obeleženog prostora (šira površina, ili linije) i doskok na meku površinu (strunjača za skok uvis, pesak).

Skokovi uvis: iz zaleta pravo jednonožnim odskokom preskočiti vijaču ili lastiš, noge pogrčiti i meko sunožno doskočiti (u grupi od tri do četiri učenika); preskočiti lastiš (postavljen po širini) istovremenim polaskom dva do tri učenika.

Skok sa povišene površine, kombinovan sa uvinućem, zgrčenim nogama, sa okretom za 90o ili 180o.

Vežbe (skakanja i preskakanja) uporom rukama: bokom pored švedske klupe, upor i sunožnim odskokom naskok u upor čučeći, isto, preskočiti klupu.

Pripremne vežbe za preskok:

- sunožni skokovi sa odskočne daske, doskok na strunjaču.

Preskakanje duge vijače koja se okreće: pojedinačno iz mesta, sa ulaskom i izlaskom prema mogućnostima učenika.

Igre uz korišćenje različitih oblika skakanja i preskakanja.

3. Bacanja i hvatanja

Bacanje loptice (levom i desnom rukom) iz mesta i udalj i u cilj (okvir od švedskog sanduka, obeleženi cilj na zidu, kvadrati od vijača na rukometnm golu...). Vežbe ponoviti u hodanju i laganom trčanju.

Bacanje lopte uvis i posle njenog odbijanja od tla hvatanje obema rukama: uz ceo okret, posle pljeska rukama, zatvaranja očiju, čučnja, seda...; zakotrljati loptu po tlu i hvatanjem je podići obema rukama.

Vođenje lopte u mestu i hodanju (levom i desnom rukom).

Dodavanje lopte u parovima, u mestu, sa grudi i iznad glave.

Igre sa vođenjem i dodavanjem lopte i gađanjem u cilj.

4. Puzenja, višenja, upori i penjanja

Realizuju se kroz osnovne i proširene sadržaje.

Osnovni sadržaji

Puzanja po strunjači na različite načine (licem prema tlu, leđima na tlu...).

Penjanje: uz ripstol, uz mornarske lestve, čeono, naizmeničnim prehvatanjem, penjanje.
Provlačenje kroz okna švedskog sanduka, klupe i rekvizita (obruč) i dr.
Penjanje i spuštanje na i sa različitih sprava.
Višenja: u visu ležećem opruženim telom, pomicanje ulevo i udesno. Pomicanja u visu slobodnom. Vis aktivni na svim spravama na kojima se vis može izvesti.
Pomicanje na dohvatnom vratilu sa pogrčenim nogama u visu prednjem.
Pomicanje u visu prednjem sa okretanjem za 180o, sa ukrštenim hvatom.
Njihanje uz pomoć.
Upor aktivni na tlu i na svim spravama na kojima se upor može izvesti.
Prošireni sadržaji
Uzmak koracima uz kosu površinu.
Bočno penjanje uz lestve sa naizmeničnim prehvatanjem i opiranjem istovremeno obema nogama.

5. Vežbe na tlu
Realizuju se kroz osnovne i proširene sadržaje.
Osnovni sadržaji
Klek, usprav bez pomoći ruku; klek sunožni na strunjače; klek jednonožni, usprav; kretanje u uporu čučećem i uporu sklonjeno, licem i leđima ka tlu; iz čučnja, malim odrazom doskok prvo na ruke, a zatim na stopala u upor čučeći ("žablji poskoci"). Klek, uzručenje, zaklon.
Povaljka na leđima. Stav na lopaticama ("sveća"), grčenjem i obuhvatom kolena povaljka niz kosu površinu.
Kolut napred, iz čučnja u čučanj, niz kosu površinu (na ripstolu okačene švedske klupe i prekrivene strunjačama).
Kolut napred, iz čučnja u čučanj, i iz čučnja do stava uspravno i uzručenja.
Povaljka na stomaku (ležanje na trbuhu, obuhvatiti rukama skočne zglobove - povaljka).
Dva povezana koluta napred.
Kolut napred i skok pruženim telom.
Kolut nazad iz čučnja u čučanj, niz kosu površinu.
Kolut nazad.
Ponoviti sastav iz prvog razreda, kombinaciju na tlu od sledećih vežbi:
najmanje četiri takta vežbi oblikovanja, kolut napred do stava uspravno, okret u usponu na obe noge za 180°, čučanj, stav na lopaticama, stav uspravno i dva dečja poskoka.
Sastav od naučenih elemenata:
Dva vezana koluta napred do stava uspravno, okret u usponu na obe noge za 180°, čučanj, stav na lopaticama, stav uspravno, kolut nazad, usprav i dva dečja poskoka.
Primene usvojenih vežbi kroz igru
Prošireni sadržaji
Kolut napred iz upora stojećeg opruženih nogu.
Kolut preko lopte.
Odeljensko takmičenje u kombinaciji naučenih vežbi.

6. Vežbe ravnoteže
Realizuju se kroz osnovne i proširene sadržaje.
Osnovni sadržaji
Hodanje po liniji napred sa pravilnim postavljanjem stopala (gimnastičkim korakom), i unazad sa opruženom upornom nogom, kraćim koracima, koracima u usponu i sa različitim položajem ruku (o bok, odručenje, uzručenje).
Hodanje po širokom delu švedske klupe:
napred - odručenje; unazad opružanjem uporne noge, uzručenje; ustranu: iz stava spetnog, ruke o bok, hodanje koracima sa privlačenjem do stava spetnog i uzručenja, zibom počučnjem, korak ustranu - odručiti, stav spetni, uzručiti.
Lagano trčanje na prednjem delu stopala sa pravilnim držanjem tela, rukama o bok ili u odručenju (švedska klupa i niska greda).
Kombinacija vežbi iz prvog razreda: iz stava spetnog na početku švedske klupe, trčanje do polovine klupe, odručiti; stav: jedna noga iza druge, uzručiti, odručiti; hodanje do kraja klupe, odručiti, stav: jedna noga iza druge uzručiti; hodanje unazad do polovine klupe, jedna noga iza druge, ruke o bok; okret za 90° hodanje

ustranu koracima sa privlačenjem i zibom počučnjem, odručiti; na kraju grede stav spetni, uzručiti, saskok, predručiti, stav spetni, priručiti, završiti leđima prema klupi. Ako škola nema klupu ili gredu, kombinaciju naučiti na tlu, na liniji.
Mala vaga na tlu, klupi i niskoj gredi.
Hodanje sa privlačenjem na celom stopalu i uspon.
Hodanje opružanjem stajne i prednoženjem zamajne noge.
Hodanje u nazad na gredi.
Sastav iz prvog razreda dopuniti naučenim vežbama.
Prošireni sadržaji
Naskok korakom na gredu.
Čučanj i okret u čučnju za 90º i 180º.
Sastav iz prvog razreda dopuniti vežbama: hodanje u nazad i okretom u čučnju za 180o.
Odeljensko takmičenje.

7. Vežbe sa rekvizitima
Vežbe rekvizitima koristiti prilikom savladavanja sledećih sadržaja:
Vežbe oblikovanja sa loptom, palicom, obručem, vijačom i drugim rekvizitima.
Trčanja, poskoci i skokovi - vijače, palice i obruči poređani na kraćem i dužem odstojanju: preskakanje kratke i duge vijače; ritmičke vežbe;
Kocke, švedska klupa ili švedski sanduk: penjanje i silaženje nagaznim korakom i sunožnim doskokom u čučanj i počučanj; sunožni naskok i doskok u čučanj i počučanj; čunjevi i obruči: vijugavo trčanje, trčanje sa rekvizitom u rukama (lopta, medecinka, obruč...);
Preskakanje vijače na različite načine (sunožnim, jednonožnim skokovima, preskakanja sa međuskokom, sa noge na nogu, preskakanje vijače u kretanju).
Dizanje i nošenje: predmeta i rekvizita (kocka, medicinka..) na različite načine; postavljanje i skupljanje predmeta i rekvizita.
Igre sa lastišom.
Poligon i elementarne igre uzkorišćenje palica, vijača, obruča, kocki i čunjeva.

8. Ples i ritmika
Realizuju se kroz osnovne i proširene sadržaje.
Osnovni sadržaji
Ritmičko hodanje i trčanje promenljivim ritmom, tempom uz pljesak i odgovarajuću muzičku pratnju. Kretanja uz menjanje položaja ruku, nogu i trupa. Galop napred i strance. Dečji poskok. Sačiniti sastav od naučenih elemenata uz muzičku pratnju.
Osnovni ritmički pokreti sa rekvizitima
Vijača: njihanje i kruženje vijačom ili trakom u bočnoj i čeonoj ravni; sunožni skokovi kroz vijaču obrtanjem napred. Povezati ova dva elementa kao obavezni sastav.
Preskakanje vijače u kretanju napred.
Lopta ili obruč: kruženja u čeonoj i bočnoj ravni obema i jednom rukom; bacanje i hvatanje u zadatom ritmu u mestu i u kretanju sa počučnjem;
Plesovi: "Ja posejah lubenice" i "Mi smo deca vesela".
Jedno kolo po izboru.
Prošireni sadržaji
Preskakanje vijače unazad.
Kombinovano preskakanje vijače napred-nazad.
Hodanje i trčanje sa bacanjem i hvatanjem lopte i obruča.
Vežba sa vijačom:

Njihanje vijače u bočnoj ravni napred-nazad, kruženje, otvoriti vijaču u predručenju, dva sunožna poskoka sa međuposkokom, dva sunožna poskoka bez međuposkoka okretanjem vijače napred, njihanje i kruženje u bočnoj ravni na suprotnoj strani, isti skokovi ali sa okretanjem vijače nazad, zaustaviti vijaču u predručenju i nastaviti četiri poskoka sa noge na nogu obrtanjem vijače napred, stav spetni, predručenje.

9. Poligoni
Poligoni se primenjuju nakon nekoliko obrađenih tematskih celina (nastavnih tema ili oblasti).
Poligoni se sastavljaju od usvojenih vežbi u skladu sa uslovima za izvođenje nastave.
Kombinovani poligon sa zadacima uz korišćenje sprava i revizita (provlačenja, nošenja, kotrljanja, penjanja, višenja, preskakanja...).
Usavršavanje motoričkih veština može se realizovati kroz dramatizaciju vežbanja uz korelaciju sa drugim nastavnim predmetima (muzičko, likovno, matematika, srpski jezik i književnost...).

Plivanje

Nastavnu temu *Plivanje*, realizuju škole koje za to imaju uslove u školi ili objektima van nje.
Program nastave plivanja sadrži:
- obuku neplivača,
- igre na vodi.

Nastavu plivanja realizuje nastavnik fizičkog i zdravstvenog vaspitanja u saradnji sa nastavnikom koji sprovodi razrednu nastavu tom odeljenju.

FIZIČKA I ZDRAVSTVENA KULTURA

Ova nastavna oblast realizuje se kroz sve druge nastavne oblasti i teme uz praktičan rad i sastoji se od dve nastavne teme *Kultura vežbanja i igranja* i *Zdravstveno vaspitanje*.

Kultura vežbanja i igranja

Osnovni termini u vežbanju
U radu sa učenicima postepeno uvoditi terminologiju vežbi i upoznati ih sa uticajem primenjenih vežbi na organizam.
Vežbam bezbedno
Upoznati učenika sa pravilima ponašanja koja važe u prostorima za fizičko vežbanje kako u školi, tako i van nje. Isticati neophodnost poštovanja pravila ponašanja tokom vežbanja.
Čuvam svoje i tuđe stvari
Formiranje svesti o potrebi čuvanja kako svojih tako i tuđih stvari.
Pravila elementarnih igara
Usvajanje osnovnih pravila elementarnih igara koje se na času realizuju. Razvijanje sveti o potrebi poštovanja pravila igara, kao i posledicama njihovog nepoštovanja.
Nekad izgubim, a nekada pobedim
Negovanje takmičarskog duha. Prihvatanje pobede i poraza na socijalno prihvatljiv način (bez ruganja i nipodaštavanja protivnika...).
Navijam pristojno
Podsticati učenike da prilikom igre ili takmičenja poštuju svoju i protivničku ekipu i nagrade svaki lep potez i postupak učesnika u igri.

Zdravstveno vaspitanje

Moje zdravlje i vežbanje
Na način prihvatljiv za učenike objasniti značaj različitih vežbanja za zdravlje. Razvoj svesti o potrebi da se bude zdrav i šta znači zdravlje za čoveka. Neophodno je da uoče razlike između zdravog i bolesnog stanja organizma.
Mišići zglobovi i kosti
Učenici imenuju delove tela, kosti, zglobove i mišiće (grudi, stomak, leđa, noge, ruke - rameni pojas) i navode njihovu ulogu. Mogućnosti svog tela učenici pokazuju kroz vežbanje. Naglasiti značaj fizičke aktivnosti i fizičkog i zdravstvenog vaspitanja kao predmeta.
Telesni razvoj
Proširiti učenička znanja o sopstvenom rastu i razvoju. Osposobiti ih da uoče određene promene tokom dosadašnjeg razvoja.
Lična higijena
Formiranje svesti o značaju održavanja lične higijene.
Stvaranje navike da se oprema za fizičko vežbanje uredno održava i čuva.
Higijena prostora za vežbanje

Formiranje navike da se higijena prostora u kojem učenik vežba uredno održava i čuva (sala, svlačionice igrališta...)

"Šareni - raznovrsni obrok" pravilna ishrana

Upoznavati učenika sa značajem raznovrsnosti ishrane.

Značaj vode za organizam i vežbanje

Upoznavati učenika sa značajem redovnog i dovoljnog konzumiranja tečnosti - vode i njenim značajem u vežbanju.

Didaktičko-metodički elementi

Osnovne karakteristike realizacije nastave:

- jasnoća nastavnog procesa;
- optimalno korišćenje raspoloživog prostora, sprava i rekvizita;
- izbor racionalnih oblika i metoda rada;
- izbor vežbi usklađen sa programskim sadržajima i ishodima;
- funkcionalna povezanost delova časa - unutar jednog i više uzastopnih časova određene nastavne teme.

Pri izboru oblika rada uzimaju se u obzir prostorni uslovi, broj učenika na času, opremljenost spravama i rekvizitima i planirana dinamika rada.

Izbor didaktičih oblika rada treba da bude u funkciji efikasne organizacije i intenzifikacije časa u cilju dostizanja postavljenih ishoda.

U nastavi treba da preovladavaju igre i sadržaji koji zahtevaju preciznost izvođenja. Svim vežbanjima prethode tačna uputstva nastavnika i prikaz vežbi. Nastavnik prati rad učenika, ukazuje i ispravlja greške.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U cilju sagledavanja i analiziranja efekata nastave Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, preporučuje se da nastavnik podjednako, kontinuirano prati i vrednuje:

- Nivo angažovanosti (aktivnost) i odnos učenika prema obavezama u fizičkom i zdravstvenom vaspitanju koji obuhvata:
    - vežbanje u adekvatnoj sportskoj opremi;
    - aktivno učestvuje na časovima fizičkog i zdravstvenog vaspitanja;
    - vežbanje i igranje u slobodno vreme.
- Prikaz jednog kompleksa usvojenih opštepripremnih vežbi (vežbi oblikovanja), bez rekvizita.
- Postignuća u motoričkim veštinama.
- Individualni napredak učenika

Individualni napredak svakog učenika procenjuje se u odnosu na prethodno provereno stanje. Prilikom ocenjivanja neophodno je uzeti u obzir sposobnosti učenika, stepen spretnosti i umešnosti. Ukoliko učenik nema razvijene posebne sposobnosti, prilikom ocenjivanja uzima se u obzir njegov individualni napredak u odnosu na prethodna dostignuća i mogućnosti kao i angažovanje učenika u nastavnom procesu.

Kod učenika oslobođenih praktičnog dela nastave prati se i vrednuje:

- poznavanje osnovnih pravila elementarnih igara, osnovnih zdravstveno-higijenskih pravila vežbanja i zdrave ishrane;
- učešće u vannastavnim aktivnostima.

Praćenje, vrednovanje i ocenjivanje učenika oslobođenih od praktičnog dela nastave, vrši se na osnovu posebnog angažovanja u nastavi.

Praćenje vrednovanje i ocenjivanje učenika sa invaliditetom vrši se na osnovu njihovog individualnog napretka.

VANNASTAVNE I VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI

Plan i program ovih aktivnosti predlaže Odeljensko veće drugog razreda i sastavni je deo godišnjeg plana rada škole i školskog programa.

B. Slobodne aktivnosti

Realizuju se prema interesovanju učenika. Sačinjava se poseban program pri čemu se uzimaju u obzir materijalni i prostorni uslovi rada, uzrasne karakteristike i sposobnosti učenika.

V. Nedelja školskog sporta

Radi razvoja i praktikovanja zdravog načina života, shvatanja važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, o potrebi negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti, kao i prevencije nasilja, narkomanije, maloletničke delinkvencije, škola u okviru Školskog programa realizuje nedelju školskog sporta.
Nedelja školskog sporta obuhvata:
- fizičke aktivnosti prilagođene uzrastu i mogućnostima učenika;
- kulturne manifestacije sa ciljem promocije fizičkog vežbanja, sporta i zdravlja (likovne i druge izložbe, folklor, ples, muzičko-sportske radionice...);
- đačke radionice (o zdravlju, fizičkom vežbanju, sportu i dr...).

Plan i program Nedelje školskog sporta sačinjava Odeljensko veće drugog razreda zajedno sa Stručnim većem predmetnih nastavnika koji realizuju nastavu Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja u drugom ciklusu, kao i drugim Stručnim većima (likovne kulture, muzičke kulture, istorije, informatike...) i stručnim saradnicima u školi, vodeći računa da i učenici koji su oslobođeni od praktičnog dela nastave Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, budu uključeni u organizaciju ovih aktivnosti.

G. Aktivnosti u prirodi (izlet, kros, zimovanje, letovanje...)

Iz fonda radnih dana, predviđenih zajedničkim planom, škola organizuje aktivnosti u prirodi:
- izlet;
- kros se organizuje minimum jednom u toku školske godine;
- zimovanje - organizuje se za vreme zimskog raspusta (fizičke aktivnosti na snegu);
- letovanje - organizuje se za vreme letnjeg raspusta (kampovanje itd.).

Plan i program ovih aktivnosti sačinjava Odeljensko veće drugog razreda u saradnji sa Stručnim većem predmetnih nastavnika koji realizuju nastavu Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja u drugom ciklusu.

D. Školska takmičenja

Škola za učenike drugog razreda organizuje i sprovodi takmičenja iz minimum jedne elementarne igre ili poligona u toku školske godine, kao integralni deo procesa Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja. Plan takmičenja donosi Odeljensko veće drugog razreda u saradnji sa Stručnim većem nastavnika Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja.
Učenici mogu da učestvuju i na takmičenjima u sistemu školskih sportskih takmičenja Republike Srbije, koja su u skladu sa nastavnim planom i programom, kao i na takmičenjima od interesa za lokalnu zajednicu.

Đ. Korektivno-pedagoški rad i dopunska nastava

Ove aktivnosti organizuju se sa učenicima koji imaju:
- poteškoće u ostvarivanju ishoda;
- smanjene fizičke sposobnosti;
- loše držanje tela;
- zdravstvene poteškoće koje onemogućavaju redovno pohađanje nastave.

Za učenike koji imaju poteškoće u savladavanju gradiva i učenike sa smanjenim fizičkim sposobnostima organizuje se dopunska nastava koja podrazumeva savladavanje onih obaveznih programskih sadržaja koje učenici nisu uspeli da savladaju na redovnoj nastavi, kao i razvijanje njihovih fizičkih sposobnosti;
Rad sa učenicima koji imaju loše držanje tela podrazumeva:
- uočavanje posturalnih poremećaja kod učenika;
- savetovanje učenika i roditelja;
- organizovanje dodatnog preventivnog vežbanja u trajanju od jednog školskog časa nedeljno;
- organizovanje korektivnog vežbanja u saradnji sa odgovarajućom zdravstvenom ustanovom.

Rad sa učenicima sa zdravstvenim poteškoćama organizuje se isključivo u saradnji sa lekarom specijalistom, koji određuje vrstu vežbi i stepen opterećenja, a sprovodi ih nastavnik Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja u saradnji sa nastavnikom koji realizuje razrednu nastavnu u odeljenju koje učenik pohađa.

Oslobađanje učenika nastave fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Učenik može biti oslobođen samo praktičnog dela programa nastave za određeni period, polugodište ili celu školsku godinu na osnovu preporuke izabranog lekara.
Učenik oslobođen praktičnog dela, u obavezi je da prisustvuje časovima. Za rad sa oslobođenim učenicima nastavnik sačinjava poseban program rada baziran na usvajanju teorijskih i vaspitnih sadržaja u skladu sa programom i korelaciji sa sadržajima drugih predmeta.

Oslobođenim učenicima treba pružiti mogućnost da:
- prate igru i usvajaju pravila igara,
- naprave edukativni crtež sa sportskog događaja,
- na drugi način pomažu u nastavi.

Primer ishoda za učenike oslobođene od praktičnog dela nastave:
Po završetku teme učenik će biti u stanju da:
- navede osnovna pravila elementarne igre koja se najčešće primenjuje u nastavi;
- primeni osnovna zdravstveno-higijenska pravila;
- pomogne u organizaciji aktivnosti predviđenih programom.

Pedagoška dokumentacija
- Planovi rada Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, plan rada odeljenskog veća, godišnji plan (po temama sa brojem časova), mesečni operativni plan, plan vančasovnih i vanškolskih aktivnosti i praćenje njihove realizacije.
- Pisane pripreme: formu i izgled pripreme sačinjava sam nastavnik u skladu sa Stručnim uputstvom.

Pedagošku dokumentaciju nastavnik sačinjava u pisanoj ili elektronskoj formi.

4. IZBORNI PROGRAMI

Naziv programa	**GRAĐANSKO VASPITANJE**
Cilj	Cilj nastave i učenja programa Građansko vaspitanje je podsticanje razvoja ličnosti koja je odgovorna prema svojim pravima i pravima drugih, otvorena za dogovor i saradnju i spremna da aktivno učestvuje u životu školske zajednice, uvažavajući principe, procedure i vrednosti demokratskog društva.
Razred	**drugi**
Godišnji fond časova	**36 časova**

ISHODI **Po završenom razredu** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**	**SADRŽAJI**
- razlikuje ponašanja pojedinaca koja doprinose ili ometaju funkcionisanje i napredovanje grupe; - uspostavlja, gradi i čuva uspešne odnose sa članovima grupe kojoj pripada; - iskaže svoja osećanja i potrebe na način koji ne ugrožava druge; - prepozna i uvaži osećanja i potrebe drugih; - navede i svojim rečima objasni osnovna prava deteta sadržana u Konvenciji o dečjim pravima; - prihvata i obrazlaže na primerima iz života da svako dete ima ista prava bez obzira na različitosti; - prepozna situacije kršenja svojih i tuđih prava i pokazuje spremnost da traži pomoć; - se dogovara i odlučuje u donošenju pravila grupe i da se ponaša u skladu sa njima; - navodi primere međusobne povezanosti prava i odgovornosti; - razlikuje nenasilnu od nasilne komunikacije među članovima grupe na primerima iz svakodnevnog života, iz književnih dela koje čita i filmova koje gleda; - sasluša izlaganje sagovornika bez upadica i sa uvažavanjem; - daje i prihvata predloge vodeći računa o interesu svih strana u sukobu; - predstavi šta sadrži i čemu služi Pravilnik o bezbednosti učenika njegove škole; - se ponaša u skladu sa Pravilnikom o bezbednosti učenika; - navodi primere odgovornosti odraslih i učenika za bezbednost u školi; - prepoznaje prednosti, rizike i opasnosti po sebe i druge i odgovorno postupa pri korišćenju mobilnog telefona i interneta; - sarađuje i preuzima različite uloge na osnovu dogovora u grupi;	**LJUDSKA PRAVA** **Ja i drugi u različitim grupama**	Grupni identitet Ko smo mi - sličnosti i razlike? Grupe kojima pripadamo (porodica, odeljenje, škola, sportski klub, muzička škola...). Od čega zavisi funkcionisanje i napredak grupe: komunikacija, saradnja, uzajamno podržavanje, bliskost. Ponašanja pojedinaca koja ojačavaju ili ometaju odnose u grupi. Osećanja Izražavanje sopstvenih osećanja. Osećanja drugih, kako ih prepoznajemo i uvažavamo. Veza osećanja sa mislima i ponašanjima. Potrebe i prava Moje potrebe i potrebe drugih. Osećanja, potrebe, vrednosti i način njihovog ostvarivanja. Veza sa pravima. Prava deteta Konvencija o dečjim pravima. Različiti smo, ali su nam prava ista. Ljudska prava važe svuda i za svakog. Kršenje i zaštita prava Nisam posmatrač, reagujem na situacije kršenja prava dece u odeljenju i školi. Znam kako i kome da se obratim za pomoć.
	DEMOKRATSKO DRUŠTVO **Škola kao zajednica**	Škola kao zajednica Vrednosti škole kao zajednice - ravnopravnost, odgovornost, solidarnost, briga za druge, tolerantnost, pravednost, poštenje. Pravila u školi i njihova funkcija. Odgovornosti učenika i odraslih za funkcionisanje škole kao zajednice. Odnosi u zajednici Kako radim sam, a kako u grupi? Šta u školi radimo zajedno? U čemu smo dobri? U čemu bismo mogli biti bolji? Kako komuniciramo u grupi? Nasilna i nenasilna komunikacija. Sukobi Uzroci sukoba i šta sa njima. Sukob iz ugla onog drugog. Posredovanje u sukobu. Konstruktivno rešavanje sukoba.
	PROCESI U SAVREMENOM SVETU	Bezbednost učenika u školi Učenici imaju pravo na zaštitu i bezbednost. Pravilnik škole o bezbednosti učenika.

- iznosi mišljenje, obrazlaže ideje, daje predloge koji mogu unaprediti bezbednost učenika u školi; - učestvuje u izradi plana jednostavne akcije; - sa drugim učenicima izvodi i dokumentuje jednostavnu akciju; - doprinosi promociji akcije; - na jednostavan način vrednuje izvedenu akciju.	**Škola kao bezbedno mesto**	Bezbednost učenika u školi i školskom dvorištu, na putu između kuće i škole, van škole - na izletu i na nastavi u prirodi. Bezbednost učenika je odgovornost svih - zaposlenih u školi, učenika, roditelja, institucija van škole. Bezbedno i nebezbedno ponašanje na internetu. Odgovorna upotreba mobilnog telefona.
	GRAĐANSKI AKTIVIZAM **Škola kao bezbedno mesto za sve**	Kako učiniti školu bezbednim mestom za sve - planiranje i izvođenje jednostavne akcije. Koraci u planiranju i izvođenju akcije. Izbor teme/problema/aktivnosti kojom ćemo se baviti. Određivanje cilja i izrada plana akcije - podela uloga, dogovor o rokovima, načinu realizacije. Izvođenje i dokumentovanje akcije - video-snimci fotografije, tekstovi i sl. Promocija akcije na nivou škole - prikazivanje drugim odeljenjima, roditeljima i sl., pravljenje postera ili panoa, objavljivanje priloga u školskom listu. Vrednovanje akcije - čime smo zadovoljni, šta je moglo biti bolje.

Ključni pojmovi sadržaja: grupa, škola kao zajednica, bezbednost u školi.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Izborni program Građansko vaspitanje za drugi razred organizovan je, kao i program za prvi razred, po modelu spirale što znači da su sadržaji dati u iste četiri oblasti (*Ljudska prava, Demokratsko društvo, Procesi u savremenom svetu* i *Građanski aktivizam)* ali se oni proširuju i produbljuju, a ishodi se nadograđuju ili se, ako je u pitanju veština, dalje razvijaju. Sve četiri oblasti su jednako važne, a nastavnik ih, u neposrednom radu sa učenicima, integriše jer između njih postoji prirodna veza.

U programu su navedeni sadržaji koje nastavnik može da dopunjuje, proširuje i menja prema konkretnim potrebama i planu sopstvenog rada ali uvek imajući u vidu ishode koje treba ostvariti. Oni su tako dati da odgovaraju uzrastu učenika i da su proverljivi, odnosno nastavnik može, prateći aktivnosti učenika, lako da utvrdi da li ih oni ostvaruju i u kojoj meri. Najčešće su na nivou primene što znači da se znanje i razumevanje podrazumevaju jer bez toga nema primene. Takav pristup odgovara konceptu Građanskog vaspitanja od koga se očekuje da kod učenika razvija konativnu, voljnu komponentu koja dolazi do izražaja u ponašanju. Redosled navedenih ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje opšteg cilja predmeta i razvoja međupredmetnih kompetencija. Između ishoda postoji povezanost. Ostvarivanje jednog ishoda doprinosi ostvarivanju drugih ishoda. Mnogi ishodi su procesni i predstavljaju rezultat kumulativnog dejstva obrazovno-vaspitnog rada, tokom dužeg vremenskog perioda što se prepoznaje u tome da se neki ishodi u istoj ili sličnoj formulaciji nalaze u programima za više razreda.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

U procesu planiranja nastave i učenja nastavnik se rukovodi, prevashodno, ishodima koje učenici treba da ostvare. Prilikom osmišljavanja aktivnosti, kako nastavnika tako i učenika, treba imati u vidu da se svaka od njih može višestruko iskoristiti. Na primer, u okviru skoro svih aktivnosti na različitim sadržajima moguć je doprinos ostvarivanju ishoda koji se odnose na komunikaciju, osetljivost za različitost, empatičnost i druge opšte ishode Građanskog vaspitanja. To znači da za takve ishode nisu potrebni posebni sadržaji, aktivnosti i časovi. Njihovo ostvarivanje odvija se postepeno i spontano sa tendencijom da učenici autentično razvijaju poželjne oblike ponašanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Ostvarivanje ishoda zahteva primenu različitih interaktivnih oblika rada kao i odabir i korišćenje odgovarajućih metoda i tehnika. Nastavnici su u prilici da biraju: radionice, simulacije, igranje uloga, studije

slučaja, diskusije, mini istraživanja, jednostavne akcije kao i da sami osmisle neke druge aktivnosti. Radionice treba da započinju pričom koja je bliska iskustvu učenika, a sadrži neku vrstu zapleta (moralnu dilemu ili sukob potreba i/ili vrednosti) kao povod za diskusiju u paru ili u manjoj grupi, a završava razmenom u celoj grupi. Cilj je da se pruži mogućnost svakom učeniku da preispita svoje mišljenje i delovanje zbog pojave konflikta između njegove tačke gledišta i tačke gledišta koja je različita od njegove. Zato se može reći da aktivnosti na času treba tako da teku da obezbede iskustveno učenje, tj. uobličavanje i poimanje ličnih, autentičnih doživljaja i stavova učenika kroz razmenu u grupi, a ne prenošenje gotovih znanja, tuđih uvida ili gotovih predloga. Dobro je da postoji igrovni kontekst koji pomaže učenicima da se opuste i oslobode, da probaju različite vidove izražavanja i simbolizacije unutrašnjih iskustava, i da kroz igru istražuju raznovrsna, divergentna rešenja za probleme sa kojima se suočavaju. S obzirom na uzrast učenika, dobro je u toku časa kombinovati različite aktivnosti i osmisliti takvu dinamiku rada kojom se održava njihova pažnja i motivacija za učestvovanjem.

Kako je planom predviđeno da se u drugom razredu sa fondom od jednog časa nedeljno ostvaruje Projektna nastava, to je dobra prilika da se poveže sa aktivnostima Građanskog vaspitanja. Projektna nastava po svom konceptu u potpunosti odgovara prirodi ovog izbornog programa. Zajedničko im je što doprinose kognitivnom, afektivnom i socijalnom razvoju učenika, kao i razvoju međupredmetnih kompetencija. Projektna nastava ima elemente problemske i istraživačke nastave koji se odnose na traženje rešenja za neki problem kroz timski rad i korišćenje savremenih tehnologija. Zajedničko im je i to što se prednost daje procesu rada i saradnji naspram samih rezultata. Projektna nastava od učenika zahteva samostalno pronalaženje informacija, sposobnost rešavanja problema, rad u grupi, kritičko mišljenje, donošenje odluka, argumentovanje, preuzimanje odgovornosti, poštovanje rokova, planiranje, što su sve zahtevi i programa Građanskog vaspitanja posebno u oblasti *Građanski aktivizam*. Posebno treba naglasiti da Projektna nastava podrazumeva unapređivanje kompetencije učenika da koriste savremene tehnologije u obrazovne svrhe na odgovoran i bezbedan način što se potpuno uklapa sa očekivanim ishodima programa za Građansko vaspitanje u drugom razredu gde je jedan deo o bezbednosti učenika posvećen opasnostima u korišćenju interneta.

Građansko vaspitanje, kao program, deo je šireg koncepta obrazovanja za demokratiju i građansko društvo i u tom smislu je tesno povezano sa drugim predmetima, vannastavnim aktivnostima i etosom škole. Najjača korelacija je sa Srpskim jezikom i predmetom Svet oko nas gde se može koristiti tematsko planiranje.
U ovom programu produkti učeničkih aktivnosti imaju poseban značaj. Oni mogu biti različite vrste kao što su posteri, audio-vizuelni zapisi, prezentacije, prikazi rezultata istraživanja i drugo. Oni se mogu koristi u toku rada na nekom sadržaju kao vid dokumentovanja procesa učenja i aktivnosti učenika, pri integraciji ili rekapitulaciji obrađenih sadržaja, proceni napredovanja učenika, kao i samoproceni nastavnika koliko uspešno radi. Produkti se mogu koristiti i van odeljenja/grupe, na primer na izložbi u holu škole, u školskim novinama, sajtu škole.

Za realizaciju programa i ostvarivanje definisanih ishoda vrlo je važna uloga nastavnika. On je model koji svojim ponašanjem doprinosi stvaranju demokratske atmosfere koja je pogodna za razmenu i argumentovanje ideja i mišljenja među učenicima, on je taj koji daje povratnu informaciju i podstiče učenike na razumevanje odnosa u grupi. On podržava učenike kada im je teško da se izraze, pomaže im u izboru pravih reči. Podsticajnim pitanjima može da navede učenike da sagledaju situaciju iz druge perspektive što je ozbiljan zahtev za učenike drugog razreda koji su još uvek u velikoj meri fokusirani na sopstvene potrebe, misli, osećanja. Konstruktivna komunikacija i demokratske procedure nisu samo cilj već i način da se ostvare željeni ishodi. Nastavnik treba da obezbedi da se na času svaki učenik oseća uvaženo, prihvaćeno i dobrodošlo u svojoj različitosti uz obavezu poštovanja i uvažavanja drugih i drugačijih pogleda i mišljenja.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Ocenjivanje učenika u Građanskom vaspitanju se ostvaruje u skladu sa *Pravilnikom o ocenjivanju u osnovnoj školi.* Ono je opisno i podrazumeva da učenici imaju uvid u svoje napredovanje koje nije samo u ovom izbornom programu već i u razvoju nekoliko međupredmetnih kompetencija, posebno *Odgovorno učešće u demokratskom društvu,* gde ovaj izborni program ima najveći doprinos. Kako je najveći broj aktivnosti učenika u okviru časova Građanskog vaspitanja, organizovan kroz grupni rad, to znači da nastavnik treba da ima jasne kriterijume praćenja napredovanja koji su i učenicima poznati. Mogu se pratiti sledeći pokazatelji: način na koji učenik učestvuje u aktivnostima, kako prikuplja podatke, kako argumentuje, evaluira,

dokumentuje. Posebno pouzdani pokazatelji su kvalitet postavljenih pitanja, sposobnost da se nađe veza među pojavama, navede primer, promeni mišljenje u kontaktu sa argumentima, razlikuju činjenice od interpretacije, izvede zaključak, prihvati drugačije mišljenje, primeni naučeno, predvide posledice, daju kreativna rešenja. Nastavnik, takođe, prati i vrednuje kako učenici međusobno sarađuju, kako rešavaju sukobe mišljenja, kako jedni drugima pomažu, da li ispoljavaju inicijativu, kako prevazilaze teškoće, da li pokazuju kritičko mišljenje ili kriticizam, koliko su kreativni. Kada su u pitanju aktivnosti učenika u okviru poslednje oblasti, učenici ne treba da budu opterećeni rezultatima jer i iz neuspelih akcija može se puno toga naučiti. Istovremeno, nastavnik pruža podršku učenicima da i sami procenjuju sopstveno napredovanje i napredovanje grupe.

Naziv predmeta: MATERNJI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

BOSANSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv predmeta	**BOSANSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE**
Cilj	Cilj nastave i učenja *bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture* je sticanje znanja o osobenostima bosanskoga jezika, književnosti i kulture Bošnjaka, kao i razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, te razvijanje svijesti o sopstvenom nacionalnom identitetu, vrednovanju vlastitog kulturnog stvaralaštva i stvaralaštva drugih naroda.
Razred	**Drugi**
Godišnji fond časova	**72 časa (sata)**

BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv predmeta:	BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
Cilj	Cilj učenja *bunjevačkog jezika sa elementima nacionalne kulture* je nigovanje usmenog i pisanog bunjevačkog jezika ko i nigovanja tekovina nacionalne kulture Bunjevaca, običaja i tradicije.
Razred:	**drugi**
Godišnji fond časova	**72 časa**

VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Numilji lu kurs	VUORBA ŠÎ KULTURA VLAHA
Cilju	**Cilju** lu învacatu lu *Vuorba šî kultura Vlaha* je sî să întarjaskă pućearja dî komunikacîje a lu škuolarj atît sî puoată sî askulće šî să încaljagă vuorba vlasaskă, sî šćije alje măjpruoašće zakuoanje lu vuorba šî kultura Vlaha kum ra puća sî lje kaće šî îngažđeadză, pastrînd aša aluor identitjet dî etnicitjet, ku grižă dî relacîja întră mošîja Vlahilor šî mošîja lumnji, dîspră întarjitu ljegaturilji întră kulturj.
Razu	**Aduojlja**
Fuondu dî śasurj pră an	**72 dî śasurj**

MAĐARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

A tantárgy neve	MAGYAR NYELV - ANYANYELV A NEMZETI KULTÚRA ELEMEIVEL
Cél	A *magyar nyelv - anyanyelvápolás* tanításának célja, hogy a szerb nyelvű tagozatra járó magyar anyanyelvű tanulók elsajátítsák a magyar nyelv alapvető nyelvhasználati szabályait, és megfelelő módon tudják magukat kifejezni szóban, tudatosuljon bennük az anyanyelv fontossága a nemzeti identitás megőrzése szempontjából.
Osztály	**Második**
Évi óraszám	**72 óra**

NEMAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Fach	DEUTSCH MIT EINBEZIEHUNG VON ETHNOKULTURELLEN KOMPONENTEN
Ziele:	Ziele des Faches *Deutsch mit Einbeziehung von ethnokulturellen Komponenten* sind das systematische Beherrschen von Regeln der deutschen Bildungssprache in ihrer müdlichen Ausdrucksweise, die Entwicklung des Bewußtseins über die Rolle der Sprache im Aufbau der nationalen Identität, das Verstehen von ausgewählten literarischen und anderen Kunstwerken der Deutschen, die in den deutschsprachigen Ländern leben,wie auch der Donauschwaben wegen Achtung der Tradition, der Kultur und der Entwicklung von Interkulturalität als der Lebensweise der modernen Gesellschaft.
Klasse:	**Zweite**
Jahresstundenzahl:	**72 Stunden**

ROMSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Anav sikavimasko	ROMANI ČHIB E ELEMENTJENCA NACIONALNO KULTURAKE
Reso	**Reso** sikljovipe *rromani čhibjako e elementjenca nacionalno kulturake* sito te lenpe džandipe kotar rromani čhib thaj olake karakteristike, lilavnipe thaj kultura Rromengi, sar ini barjaripe džandipasko vaš labaripe čhibjako ano aver-aver sakodivutne komunikaciake situacie, thaj barjaripe godjako kotar poro nacionalno identiteti, vaš te sikljon te dikhlaren alosarde literarno thaj aver artistikane kotora kotar rromani thaj tradicia srbikani thaj aver themengi, vaš lačharipe tradicia thaj kultura rromano themeski thaj barjaripe interkulturalipe.
Klasa	**Dujto**
Beršesko fondi satjengo	**72 satja**

RUMUNSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Denumirea disciplinei	LIMBA ROMÂNĂ CU ELEMENTE ALE CULTURII NAŢIONALE
Scopul	**Scopul** predării şi învăţării limbii române cu elemente ale culturii naţionale în învăţământul elementar este ca prin însuşirea funcţiilor de bază despre sistemul lingvistic, cultură, tradiţie, obiceiuri şi prin dezvoltarea strategiilor de învăţare a limbii române cu elemente ale culturii naţionale, elevii să-şi dezvolte capacitatea de comunicare elementară orală şi scrisă şi să aibă o atitudine pozitivă faţă de propria limbă, dar şi faţă de alte limbi, culturi, obiceiuri şi patrimoniul cultural.
Clasa	**a doua**
Fondul anual de ore	**72**

RUSINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Назва предмету	РУСКИ ЯЗИК З ЕЛЕМЕНТАМИ НАЦИОНАЛНЕЙ КУЛТУРИ
Циль	**Циль** настави и ученя *руского язика з елементами националней култури* то попсцигнуц таки ступень розвою комуникативних схопносцох школяра же би вон самостойно применьовал схопносци висловйованя у стандардних и фахових комуникативних ситуацийох (у складзе зоз тематичнм минимумом и у писаней форми), пестовал национални и културни идентитет, етнїчне самопочитиванє и упознаванє школярох зоз елементами традициї, култури и обичайох Руснацох.
Класа	**Друга**
Рочни фонд годзинох	**72 годзини**

SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Názov predmetu	SLOVENSKÝ JAZYK AKO JAZYK S PRVKAMI NÁRODNEJ KULTÚRY
Cieľ	**Cieľ** učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry je dosiahnuť taký stupeň rozvoja komunikačných zručností u žiaka, aby vedel samostatne uplatniť osvojené rečové zručnosti v štandardných i odborných komunikatívnych situáciách (a v súlade s tematickým minimom aj v písanej podobe), pestovať národnú a kultúrnu identitu, etnickú sebaúctu a zoznamovať ich s prvkami tradície, kultúry, zvykov a obyčajov slovenského národa s osobitným dôrazom na slovenskú komunitu v Srbsku.
Ročník	**druhý**
Ročný fond hodín	**72**

SLOVENAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Predmet	SLOVENSKI JEZIK Z ELEMENTI NARODNE KULTURE
Cilj	Cilj poučevanja *Slovenskega jezika z elementi narodne kulture* je, da učenci postopno in sistematično osvojijo osnovne zakonitosti slovenskega knjižnega jezika z namenom pravilnega ustnega izražanja, negujoč zavest o pomenu vloge jezika pri ohranjanju narodne identitete; da se jih usposobi za razumevanje izbranih književnih in drugih umetniških del iz slovenske kulturne dediščine, z namenom negovanja tradicije in kulture slovenskega naroda ter razvijanja interkulturalnosti.
Razred	**drugi**
Letno število ur	**72 ur**

UKRAJINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Назва предмета	УКРАЇНСЬКА МОВА З ЕЛЕМЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
Мета	**Метою** викладання та навчання навчальної дисципліни *українська мова з елемнетами національної культури* є досягти учнями такого ступеню комунікативних здібностей, на якому вони зможуть самостійно вживати засвоєні навички розмовного мовлення в стандартних та професійних комунікативних ситуаціях (залежно від тематичного мінімуму та в письмовій формі), плекати національну та культурну ідентичність, етнічну самоповагу та ознайомити їх з елементами традиції, культури, звичаїв українського народу, підкреслюючи особливі риси українського мовлення в Сербії.
Клас	**другий**
Річна кількість годин	**72 години**

HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Predmet	HRVATSKI JEZIK S ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
Cilj	Cilj nastave i učenja *Hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture* je njegovanje hrvatskoga jezika, očuvanje tradicije i upoznavanje kulturne baštine Hrvata i Hrvatske; razvijanje svijesti o značaju uloge jezika u očuvanju nacionalnog identiteta i interkulturalnosti kao načina života u suvremenom društvu.
Razred	**Drugi**
Godišnji fond sati	**72 sata**

ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Název předmětu	ČESKÝ JAZYK S PRVKY NÁRODNÍ KULTURY
Cíl	Cílem učení žaků Českého jazyka s prvky národní kultury je, postupně a sistematicky zvládnout základní zákony českého literárního jazyka pro správně ústní projev, podporujíce vědomi o významu role jazyka při zachování národní identity; vyškolovat žáky pochopit výbrané literární a jiné umělecké díla z české kulturní dědictví, kvůli zahování tradice a kultury českého národu a rozvoji interkulturality.
Třída	**druhá**
Roční fond časů	**72 hodiny**

MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Назив на предметот	МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК СО ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА
Цел	**Целта на** учењето на *македонскиот јазиксо елементи на национална култура* е учениците да овладеат со основните карактеристики на македонскиот литературен јазика заради правилно усно и писмено изразување, негујувајќи ја важноста на улогата на јазикот и националната култура во зачувувањето на националниот идентитет; да се оспособат за интерпретација на одбрани книжевни и други уметнички дела од македонското и светското килтурно наследство заради негувањето на традицијата и културата на македонскиот народ и развивањето на интеркултуралноста.
Одделение	**Второ**
Годишен фонд на часови	**72 часа**

5. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA

5.1. Individualni obrazovni plan za socijalno uskraćene učenike i učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

Individualni obrazovni plan se priprema za učenike kojima je usled socijalne uskraćenosti, smetnji u razvoju, invaliditeta, kasnijeg uključivanja u školovanje, nedovoljnog poznavanja jezika i drugih razloga potrebna dodatna obrazovna podrška. Cilj individualnog obrazovnog plana jeste postizanje optimalnog uključivanja takvih učenika u redovan obrazovno-vaspitni rad i njihovo osamostaljivanje u vršnjačkom kolektivu. Za svakog učenika pojedinačno, prema njegovim specifičnim potrebama i mogućnostima, priprema se prilagođen način obrazovanja koji obuhvata individualni obrazovni plan, program i način rada koji sadrže:

1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju;
2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške;
3) ciljeve obrazovno-vaspitnog rada;
4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje;
5) program po predmetima, u kome je precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom;
6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspitnog rada.

Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog stručnog tima za inkluzivno obrazovanje. Tim za inkluzivno obrazovanje čine nastavnik razredne nastave, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi pedagoški asistent i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik pri planiranju svog rada u odeljenju usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika. Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

5.2. Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima

Za učenike sa izuzetnim sposobnostima priprema se individualni obrazovni plan, program i način rada kojim se utvrđuje obogaćen način obrazovanja i vaspitanja koji sadrži:

1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju;
2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške;
3) ciljeve obrazovno-vaspitnog rada;
4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje;
5) program po predmetima, precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom;
6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspitnog rada.

6. NAČIN PRILAGOĐAVANJA PROGRAMA

6.1. Način prilagođavanja programa predmeta od značaja za nacionalnu manjinu

U nastavi predmeta od značaja za nacionalnu manjinu (Svet oko nas, Muzička kultura i Likovna kultura) izučavaju se dodatni sadržaji koji se odnose na istorijsko i umetničko nasleđe određene manjine. Od nastavnika se očekuje da, u okvirima definisanog godišnjeg fonda časova, obrade i dodatne sadržaje, obezbeđujući ostvarivanje cilja predmeta, standarda postignuća učenika i definisanih ishoda. Da bi se ovo postiglo veoma je važno planirati i realizovati nastavu na taj način da se sadržaji iz kulturno-istorijske baštine jedne manjine ne posmatraju i obrađuju izolovano, već da se povezuju i integrišu sa ostalim sadržajima programa koristeći svaku priliku da se desi učenje koje će kod učenika jačati njihov osećaj pripadnosti određenoj nacionalnoj manjini.

7. UPUTSTVO ZA REALIZACIJU PROJEKTNE NASTAVE

Planom nastave i učenja u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja definisana je Projektna nastava kao oblik obrazovno-vaspitnog rada kojim se razvijaju opšte međupredmetne kompetencije uz upotrebu informaciono komunikacionih tehnologija. Usmerena je na dostizanje ishoda koji se prvenstveno odnose na logičko i kritičko mišljenje kao i pripremu učenika za lako snalaženje u svetu tehnike, tehnologije i računarstva, kako u svakodnevnom životu tako i u procesu učenja. U skladu je sa opštim ishodima obrazovanja i vaspitanja i u funkciji je kognitivnog, afektivnog i socijalnog razvoja učenika.

Projektna nastava počiva na savremenim shvatanjima deteta, nastave, funkcije obrazovanja i saznavanja kao socijalne konstrukcije podržane kroz saradničko delovanje, korišćenjem različitih izvora informacija i aktivnosti. Primenom projektne nastave dolazi do povezivanja poznatog i nepoznatog, učenja pomoću primera, učenja primenjivanjem, razvoja proceduralnih znanja, korišćenja informacionih tehnologija kao i kombinovanja konvergentnog (logičkog) i divergentnog (stvaralačkog) mišljenja. Projektna nastava ima elemente problemske i istraživačke nastave ali se ovom vrstom nastave pored centralnog zahteva, koji se odnosi na traženje rešenja za neki problem, potenciraju još i procedure, planiranje, evaluiranje, prezentovanje rezultata, korišćenje savremenih tehnologija na pravilan način i naravno, timski rad, odnosno proces saradnje, koji je iznad samog rezultata u rešavanju problema.

Projektna nastava je deo celokupnog obrazovno-vaspitnog rada i prati nastavni proces uvažavajući specifičnosti nastavnih predmeta u drugom razredu. Oslonci planiranja i organizacije projektne nastave su: uvažavanje uzrasta učenika i njihove prirodne radoznalosti; korišćenje vanškolskih znanja, veština i iskustava učenika; uključivanje svih učenika uz poštovanje njihovih različitosti; povezivanje sadržaja svih nastavnih predmeta i upotreba savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija. Zato ova vrsta nastave omogućava da nastavni predmeti budu smisleno međusobno povezani kao i dovedeni u vezu sa svakodnevnim životom učenika. Na taj način se obezbeđuje razumevanje svrhe onoga što se uči, funkcionalno povezivanje znanja, veština i iskustava i motivacija učenika.

Projektna nastava je dragocen način rada jer od učenika zahteva brojne aktivnosti, među kojima su: samostalno pronalaženje informacija; sposobnost rešavanja problema; samostalno učenje; rad u grupi, saradnju; kritički odnos prema vlastitom i tuđem radu; donošenje odluka; argumentovanje; usvajanje drugačijih, novih načina rada; planiranje; poštovanje rokova i preuzimanje odgovornosti.

S obzirom na uzrast učenika drugog razreda i činjenicu da su se sa ovakvim načinom rada susreli u prvom razredu, primereno je da se realizuju projektni zadaci gde je nastavnik i dalje glavni organizator aktivnosti, a samostalnost učenika se ispoljava u segmentima projekta gde je to moguće. Nastavnik pruža podršku svim učeničkim aktivnostima u toku projekta. Kao i u prvom razredu, i u drugom razredu je važno nastaviti sa kultivisanjem saradnje i načina na koji se komunicira u grupi što su važni ciljevi projektne nastave, jer doprinose jačanju odeljenjske kohezije.

Projektnu nastavu treba planirati i organizovati na način da sadrži sve potrebne korake:
- definisanje cilja i ishoda koji se projektom žele postići;
- planiranje aktivnosti koje odgovaraju temi projekta, odnosno cilju projekta, podela aktivnosti, izbor materijala i metoda rada, definisanje mesta i dinamike rada;
- realizaciju planiranih aktivnosti;
- prikaz dobijenih rezultata i produkata projekta;
- vrednovanje projekta (procena ostvarenosti definisanih ciljeva i ishoda, ukazivanje na uspehe i teškoće u toku realizacije projekta).

Pri planiranju nastavnik treba da definiše tip projekta, da odredi njegov cilj, očekivane ishode, oblast kojom se bavi projekat i povezanost sa nastavnim predmetima, njegove sadržaje, aktivnosti učenika, potrebna sredstva, dinamiku rada po fazama i sve što je potrebno za uspešno sprovođenje projektne nastave. Za drugi razred je, kao i za prvi, najprimereniji je polustrukturirani tip projekta gde nastavnik daje ograničen izbor tema, u velikoj meri definiše metodologiju rada i sam određuje koje će materijale dati učenicima, a koje će oni sami pronaći. Sve sadržaje treba realizovati kroz različito tematsko povezivanje u igri ili funkcionalnoj aktivnosti koja zadovoljava interesovanje i potrebe deteta na mlađem školskom uzrastu.

Kroz projektnu nastavu treba započeti sa razvijanjem osnova digitalne pismenosti. Na ovom uzrastu, upotreba IKT-a treba da bude svedena na upotrebu najjednostavnijih alata i upoznavanje sa korišćenjem interneta. Na kraju drugog razreda učenik bi trebalo da bude u stanju da:
- pravilno uključi računar, pokrene program za crtanje, koristi odgovarajuće alatke ovog programa, sačuva svoj crtež i isključi računar,
- koristi internet za učenje i pronalaženje informacija uz pomoć nastavnika,
- pravilno sedi pri radu za računarom,
- zna da navede moguće posledice na zdravlje usled nepravilnog korišćenja digitalnih uređaja.

Jedan od važnih ishoda realizacije projekta jeste osposobljavanje učenika da dobijene produkte učine vidljivim i predstave ih drugima. Brojni su načini da se to postigne (predstave, izložbe, kratki film, tekst u novinama, nastup na lokalnoj televiziji, predstavljanje za roditelje...), a njihov kvalitet nije prioritet.

Projektna nastava jeste zahtevniji oblik rada koji podrazumeva dobru pripremu nastavnika. Planom je predviđeno da se realizuje sa jednim časom nedeljno ali sam nastavnik će proceniti kakva dinamika rada najviše odgovara mogućnostima učenika i fazi u kojoj je projekat. To znači, da ukoliko je potrebno projektna nastava se može organizovati i na drugačiji način (na primer kao dvočas svake druge nedelje).

Roditelji treba da budu upoznati sa svrhom projektne nastave i njenim najvažnijim ishodima. Oni treba da podrže samostalne aktivnosti svoje dece, ili njihov zajednički rad sa drugom decom, kao i da razumeju zašto je važno da ne preuzimaju njihove zadatke u želji da imaju bolje produkte.

8. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Škola je u obavezi da svojim Školskim programom i Godišnjim planom rada predvidi različite aktivnosti u skladu sa svojim resursima i prostornim mogućnostima. Pored organizacije izleta, poseta izložbama i saradnje sa lokalnom samoupravom, učenicima treba ponuditi veći broj društvenih, tehničkih, humanitarnih, sportskih i kulturnih aktivnosti. Te aktivnosti mogu se realizovati po programu koje je sama škola razvila, ali mogu se koristiti i programi koji su prethodno doneti kao izborni (npr. *čuvari prirode, ruka u testu, narodna tradicija*). Svrha ovih aktivnosti je podrška prilagođavanju učenika prvog razreda na školsku sredinu i zajednicu, kao i zadovoljavanje/proširivanje njihovih interesovanja, druženje sa vršnjacima kroz zajedničko delanje, iskazivanje sposobnosti, osamostaljivanje, razvoj nekih veština i drugo. Aktivnosti treba tako organizovati da učenici imaju što više mogućnosti za aktivno učešće, za kreativno ispoljavanje, za interakciju sa drugim učenicima, korišćenje različitih izvora informacija i savremenih tehnologija. Rezultate rada učenika u okviru slobodnih aktivnosti treba učiniti vidljivim jer se na taj način obezbeđuje motivacija i zadovoljstvo učesnika aktivnosti. Brojni su načini na koje je moguće to ostvariti, kao na primer: organizovanje predstava, izložbi, bazara, objavljivanje na sajtu škole, kroz smotre stvaralaštva, sportske susrete i drugo.

Za učenike ovog uzrasta važno je da roditelji budu upoznati sa aktivnostima koje škola nudi i pomognu da njihova deca izaberu one koje im najviše odgovaraju.

HOR

Pevanje u horu je neprocenjiva veština u kojoj deca uživaju od najranijeg uzrasta. Svaka osnovna škola je u obavezi da organizuje rad horova. U zavisnosti od broja učenika i njihovih pevačkih sposobnosti, mogu se formirati razredni hor i/ili hor mlađih, to jest starijih razreda osnovne škole.

Rad sa horom predstavlja složeniji vid vaspitno-obrazovnog rada nastavnika. ***Računa se kao sastavni deo obavezne nastave, a vrednuje se kao pedagoška norma nastavnika u okviru obavezne dvadesetočasovne norme sa po tri časa nedeljno, odnosno po 108 časova godišnje***.

Časovi hora se izvode kontinuirano od početka do kraja školske godine i kao redovna nastava ulaze u fond časova nastavnika muzičke kulture.

Obrazovni cilj obuhvata razvijanje muzičkog ukusa, stvaralačkih sposobnosti, spontanog izražavanja, muzičkog sluha i ritma, razvijanje glasovnih mogućnosti i učvršćivanje intonacije, sposobnost za fino nijansiranje i izražajno pevanje primenom elemenata muzičke izražajnosti (tempo, dinamika...). Razvija se dečji glas, pravilno držanje, disanje, intonacija, izgovor i artikulacija.

Vaspitni cilj obuhvata razvijanje osećanja pripadnosti kolektivu - timski rad, razvijanje tolerancije, discipline, poštovanja različitosti i pravila ponašanja, razvijanje odgovornosti, sticanje samopouzdanja, savladavanje treme i pružanje pomoći u smislu vršnjačkog učenja i saradnje. Upoznavanje raznovrsnih dela domaćih i stranih autora doprinosi razvoju opšte kulture, međusobnom razumevanju, uvažavanju i poštovanju.

Uticaj muzike na zdravlje (psihološki, sociološki, emocionalni razvoj) je veoma značajan. Pevanje u horu u velikoj meri doprinosi smanjenju stresa i agresivnosti. Deca koja pevaju u horu pokazuju bolje rezultate u učenju i socijalnim veštinama. Ujedno, pevanje u horu podstiče i doživotnu ljubav prema muzici.

Repertoar školskih horova obuhvata odgovarajuća dela domaćih i stranih autora raznih epoha, kao i narodne, prigodne, pesme savremenih dečjih kompozitora i kompozicije sa festivala dečjeg stvaralaštva. U toku školske godine potrebno je sa horom izvesti najmanje deset jednoglasnih i dvoglasnih kompozicija, a *cappella* ili uz instrumentalnu pratnju. Pri izboru pesama, nastavnik treba da pođe od uzrasta učenika, procene glasovnih mogućnosti i primerenog literarnog sadržaja.

NAČIN OSTVARIVANJA HORA

Nastavnik formira hor na osnovu provere sluha i glasovnih mogućnosti učenika, dikcije i osećaja za ritam. Kod svakog učenika treba da pronađe njegov prirodni pevački registar i opseg. Na taj način će ih podeliti na pevačke glasove (prvi i drugi, odnosno gornji i donji) za izvođenje dvoglasnih kompozicija.

Na časovima hora, nastavnik treba da ukaže na važnost držanja tela, disanja i pravilnog izgovora glasova. Uslov pravilnog disanja je pravilno držanje tela. Krajnji cilj je prirodno i sinhronizovano pevanje i ujednačen zvuk hora.

Vežbe disanja su važne za zagrevanje glasnica, otvaranje disajnih puteva i opuštanje grla. Praktikuju se pre vežbi pevanja i značajne su za regulisanje daha u toku pevanja.

Vežbe raspevavanja doprinose kvalitetu pevanja i preciznom intoniranju, čak i u početnim fazama. Kako je pevanje tehnička veština, raspevavanje može pomoći razvoju dečjih glasova. Nastavnik treba da bude kreativan i koristiti vokalize koje će biti zabavne deci, jer osnovni cilj je da zavole pevanje. Vežbe disanja i raspevavanja moraju biti stalno zastupljene.

Obrada pesme:

- Obratiti pažnju na izbor pesme imajući u vidu mogućnosti učenika. Kod obrade nove pesme najpre se pristupa analizi teksta. Nastavnik treba da insistira na dobroj dikciji koja podrazumeva jasan i razgovetan izgovor teksta, odnosno samoglasnika i suglasnika, ali i na pravilnom akcentovanju reči. Za vežbanje dikcije preporučuje se i pevanje slogova ili odgovarajućeg teksta na istoj tonskoj visini.
- Usvajanje melodije se odvija u fragmentima. Ukoliko je kompozicija dvoglasna, ova faza pripreme zahteva odvojene probe po glasovima, sve dok svaka grupa ne bude intonativno sigurna. Pravilnom intoniranju mogu pomoći i vizuelni znakovi, na koje deca odlično reaguju. Na primer, pokretima ruku nagore i nadole možemo davati znak deci da se melodija kreće naviše ili naniže.
- Na zajedničkoj probi hora, nakon usvajanja pesme/kompozicije u celini treba obratiti pažnju na dinamiku i agogiku.

Učenici treba da usvoje pravilo međusobnog slušanja, naročito kod unisonog pevanja. Ukoliko ne čuju učenika pored sebe, znači da pevaju preglasno. Ukoliko se uz pevanje izvodi i koreografija, pokrete treba uvežbati pre teksta.

Od prve probe hora, učenike treba uputiti na pravila ponašanja: nema pričanja u toku izvođenja, žvakanja žvaka, treba da stoje pravo (mada ih ne možemo sprečiti da se vrpolje). Ako učenici pravila usvoje na probama, lakše će ih poštovati na koncertima. Nezaobilazni su i detalji vezani za odabir garderobe za nastupe, ulaska na scenu, rasporeda stajanja, poklanjanja, izlaska sa scene...

Obrađene kompozicije treba izvoditi na redovnim školskim aktivnostima (Dan škole, Svečana proslava povodom obeležavanja školske slave Svetog Save, Godišnji koncert...), kulturnim manifestacijama u školi i van nje, kao i na festivalima i takmičenjima horova.

IZBOR KOMPOZICIJA ZA PEVANJE U HORU U II RAZREDU

Himne
Državna himna
Himna Svetom Savi
Himna škole

Dečje pesme
M. Subota: *Od škole i knjige*
B. Milićević: *Laste*
M. Bajagić: *Brojalica*
Ž. B. Lili: *Dok mesec sja*
A. Korać: *Molimo za finu tišinu*
Pesma iz Japana: *Šušti, šušti*
K. Babić: *Za svako čudo*
K. Babić: *Konjski rep*
K. Babić: *Vrabac*
M. Šouc: *Jesen*
A. Korać: *Al je lep ovaj svet*
M. Ilić-Beli: *Januarske zvezde*
P. Ozgijan: *Svitac*
M. Đurđević: *Anđeli pevaju*
L. Vukomanović: *Sveti Savo, mudra glavo*
M. Bajagić: *Mali slonovi*
D. Laković: *Ečke, tečke*
St. Korunović: *Prolećna pesma*
Perpetum Džezile: *Kiša*

Narodne pesme
Kiša pada
Dunje ranke
Kaži meni đače, učeniče
Oj, Badnjače, Badnjače
Božićna pesma
Sedi Ćira na vrh slame

OSTALI OBLICI OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA

U svakoj osnovnoj školi ima učenika čije interesovanje i ljubav za muziku ne može da se zadovolji samo onim što im pruža redovna nastava. Za takve učenike mogu da se organizuju slobodne aktivnosti u okviru muzičke i folklorne sekcije.

U zavisnosti od afiniteta, kreativnih sposobnosti ili izvođačkih mogućnosti učenika, rad se može organizovati kroz sledeće aktivnosti:

- solističko pevanje;
- grupe pevača (dueti, terceti...);
- "Mali kompozitor" (eksperimentisanje sa instrumentima i zvucima, zvučno oslikavanje i ritmička pratnja uz stihove, priče, brojalice, pesme i muzičke igre, komponovanje melodije...);
- "Mala škola instrumenta" (metalofon, blok flauta, melodika, Veehharfe/Melody lap harp...);
- orkestar (Orfov instrumentarijum, raznovrsni instrumenti...);
- muzičko-kreativne radionice (pravljenje muzičkih instrumenata, ilustracije vezane za nastavu muzičke kulture i školske muzičke događaje...);
- ritmičke radionice (osmišljavanje malih muzičkih igara uz pokret, moderni i tradicionalni ples, ritmičke igre, igre čašama, štapovima, ’bitboks’ - vokalne perkusije...);
- posete koncertima u školi i van nje (koncerti učenika muzičkih škola, prijatelja škole, koncerti u organizaciji Muzičke omladine ili nekog drugog udruženja, koncerti eminentnih umetnika, mjuzikli, projekcije muzičkih filmova...);
- muzički urednik (odabir odgovarajućeg muzičkog materijala prema datom sadržaju).

Program rada treba prilagoditi mogućnostima svakog učenika ili grupe.